

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2021

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, μέσω της πολύπλευρης επιστημονικής και ερευνητικής του δραστηριότητας, συγκροτεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία, υπό την οπτική της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, που κατοχυρώθηκε με την ψήφιση της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD).

Όραμα του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας είναι να καταστεί ένα ισχυρό εργαλείο του αναπηρικού κινήματος στον καθημερινό αγώνα για την προστασία, την προάσπιση, και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Επιστημονική επιμέλεια:

Φανή Προβή, Επιστημονική Υπεύθυνη Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Συλλογή - Επεξεργασία ύλης και επιμέλεια έκδοσης:

Αντωνία Παυλή, Ερευνήτρια Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Υπεύθυνη Έργου:

Νεκταρία Αποστολάκη, Επιστημονικό Στέλεχος της ΕΣΑμεΑ

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND)

Προκειμένου να δείτε αντίγραφο της άδειας επισκεφθείτε:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΣΑμεΑ.....	7
ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ.....	8
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ 2021.....	11
ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ	13
ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	22
Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις	22
Παροχή εύλογων προσαρμογών	24
Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας	24
Δικαιοσύνη και εύλογες προσαρμογές	27
Κατάλληλη εκπαίδευση/κατάρτιση του προσωπικού που εργάζεται στον τομέα της δικαιοσύνης	27
ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.....	30
Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)	30
Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης	35
Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία	37
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	40
Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων/ υποδομών / εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους).....	42
Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)	45
Πρόσβαση σε πληροφορίες	56
Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών	59
Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις	60
Κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας	64

Πρόσβαση σε βοηθητικές τεχνολογίες των ατόμων με αναπηρία	65
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ & ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.....	68
Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους	68
Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης).....	70
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	82
Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης	82
Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο Γενικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	84
Προσβασιμότητα και καταλληλόλητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων.....	85
Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας	86
Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	91
Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση ...	98
Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία	103
ΥΓΕΙΑ	107
Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη).....	107
Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλεύόμενοι/θεραπευόμενοι.....	118
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	120
Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία	120
Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση	126
Εύλογες προσαρμογές στην εργασία	127
Εξάλειψη της βίας και των παρενοχλήσεων εργαζομένων στον χώρο της εργασίας	129
ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.....	132
Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης.....	132
Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία	135
Πρόσβαση σε κατάλληλες και προσιτές υπηρεσίες, συσκευές και σε κάθε άλλη βοήθεια για σχετικές με την αναπηρία ανάγκες	137

Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους της αναπηρίας	137
Πρόσβαση σε προγράμματα μείωσης της φτώχειας.....	139
Πρόσβαση σε συνταξιοδοτικά επιδόματα και προγράμματα	141
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ	145
Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας	145
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	152
Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες	152
Πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές	153
Πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)	156
ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....	160
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΒΟΗΘΟΣ.....	168
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	176
Ισότητα ενώπιον του νόμου & πρόσβαση στη δικαιοσύνη.....	176
Ζωή, ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρέπεια του ατόμου	176
Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα.....	177
Ανεξάρτητη διαβίωση & ζωή στην κοινότητα	178
Εκπαίδευση και κατάρτιση.....	179
Υγεία.....	181
Εργασία και απασχόληση.....	182
Βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία	183
Πολιτική συμμετοχή και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή	185
Συμμετοχή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία	186
Ευαισθητοποίηση, στάσεις και αντιλήψεις για την αναπηρία.....	188
Ειδικό θέμα: Προσωπικός Βοηθός.....	188

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2021.....	33
Πίνακας 2. Περιστατικά ρατσιστικής βίας σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία (2020)	37
Πίνακας 3: Ποσοστό ατόμων με λειτουργικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζουν εμπόδια προσβασιμότητας στην περιοχή διαμονής τους, ανά είδος λειτουργικού περιορισμού (2020)	40
Πίνακας 4: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και παροχής δήλωσης προσβασιμότητας ιστοτόπων του Δημοσίου που είναι σημαντικές για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις	51
Πίνακας 5: Αριθμός ΣΥΔ και ατόμων που διαμένουν σε ΣΥΔ	71
Πίνακας 6: Ωφελούμενοι του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» για τα έτη 2020 και 2021	74
Πίνακας 7: Τρόποι κάλυψης αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης του/των ατόμου/ων με χρόνιο πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία από τα νοικοκυριά (2020).....	76
Πίνακας 8: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων	78
Πίνακας 9: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	79
Πίνακας 10: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων	80
Πίνακας 11: Μαθητικός πληθυσμός της χώρας (Σχ. Έτος 2020-21) & μαθητές με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	84
Πίνακας 12: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση	92
Πίνακας 13: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης ανά βαθμίδα Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2020-21).....	93
Πίνακας 14: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης	94
Πίνακας 15: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2020-21).....	95
Πίνακας 16: Συνολική χρηματοδότηση για Δαπάνες Υγείας ως ποσοστού του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος	108

Πίνακας 17: Οικονομική αδυναμία πρόσβασης σε αναγκαία οδοντιατρική φροντίδα και αγορά φαρμάκων (2019)	111
Πίνακας 18: : Άτομα με σοβαρή αναπηρία (16 ετών +) και χρήση υπηρεσιών αποκατάστασης και υπηρεσιών νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών	112
Πίνακας 19: Τελευταία φορά κυτταρολογικού ελέγχου κατά Παπανικολάου (Τεστ ΠΑΠ) σε γυναίκες ηλικίας ως 65 ετών (2019).....	112
Πίνακας 20: Δείκτης και χάσμα απασχόλησης και κατάσταση αναπηρίας	121
Πίνακας 21: Δείκτης και χάσμα απασχόλησης ανά κατάσταση αναπηρίας και φύλο (2020)	121
Πίνακας 22: Στοιχεία του Μητρώου Ανέργων με Αναπηρία του ΟΑΕΔ.....	127
Πίνακας 23: Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία.....	138
Πίνακας 24: Ιστοσελίδες δημοσίων φορέων και η συμμόρφωση του με το πρότυπο EN 301 549 v2.1.2	148
Πίνακας 25: Ιστοσελίδες πολιτικών κομμάτων και η συμμόρφωση του με τα πρότυπα EN 301 549 v2.1.2	149

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που έχουν αισθανθεί άδικη μεταχείριση ή ότι δεν έχουν ίσες ευκαιρίες ή βιώνουν αποκλεισμό λόγω των περιορισμών/δυσκολιών υγείας που αντιμετωπίζουν (2020).....	23
Γράφημα 2: Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2021 για την Ελλάδα	46
Γράφημα 3: Σύνδεση στο Διαδίκτυο και κατάσταση αναπηρίας ατόμων ηλικίας 16+ (2020).....	47
Γράφημα 4: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (2020).....	99
Γράφημα 5: Ποσοστό ιδιωτικής δαπάνης των νοικοκυριών επί των συνολικών δαπανών υγείας	109
Γράφημα 6: Ποσοστό του πληθυσμού που δεν ικανοποίησε ανάγκες σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία τους τελευταίους 12 μήνες, λόγω οικονομικής δυσκολίας, λίστας αναμονής ή μεγάλης απόστασης /έλλειψη τρόπου μετακίνησης.....	110
Γράφημα 7: Ποσοστό εργαζομένων με αναπηρία που απολαμβάνουν τις εύλογες προσαρμογές που απαιτούνται στην εργασία τους λόγω της αναπηρίας τους.....	128
Γράφημα 8: Κίνδυνος Φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού και κατάσταση αναπηρίας (16-64 ετών)	133
Γράφημα 9: Ποσοστό ατόμων (16-64 ετών) με σοβαρή αναπηρία που διαβιούν σε νοικοκυριά με αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα	134
Γράφημα 10: Ποσοστό νοικοκυριών με μέλος με αναπηρία που έχουν προβεί σε αναγκαίες παρεμβάσεις προσβασιμότητας	135
Γράφημα 11: Διαχρονική εξέλιξη δαπανών για παροχές κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία (σε εκατομμύρια €) *ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	136
Γράφημα 12: Οικονομική δυνατότητα των Νοικοκυριών να ανταπεξέλθουν σε εξειδικευμένες ανάγκες του μέλους με ανάγκες φροντίδας ή/και υποστήριξης (2020)	137

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΣΑμεΑ

οικονομία.

Αν το 2020 ήταν η χρονιά που σηματοδεύτηκε ανεξίτηλα από το αναπάντεχο ξέσπασμα της πανδημίας και τους αυστηρούς περιορισμούς που ευλόγως επιβλήθηκαν για την αντιμετώπισή της, το 2021 ήρθαμε αντιμέτωποι με την επιθετική εξάπλωση του ιού, θρηνώντας χιλιάδες συμπολίτες μας και βιώνοντας τις δραματικές συνέπειες της υγειονομικής συνθήκης στο σύστημα υγείας και την

Η πληθωριστική και ενεργειακή κρίση, απότοκο των επιβεβλημένων περιορισμών στις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές, επέφεραν σκληρό πλήγμα στο επίπεδο διαβίωσης των πολιτών και δυστυχώς επανάφεραν στο προσκήνιο τις ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό που αντιμετωπίζουν οι πλέον ευάλωτοι, μεταξύ των οποίων τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους.

Το 2021, ανέδειξε με εύγλωττο τρόπο τις ελλείψεις και τα προβλήματα στον τομέα της υγείας, ενός ρημαγμένου από τις μνημονιακές πολιτικές ΕΣΥ, αλλά και την αδυναμία του συρρικνωμένου και δυσλειτουργικού συστήματος κοινωνικής προστασίας να εξασφαλίσει ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Ωστόσο, το αναπηρικό κίνημα σήμερα καλείται όχι μόνο να είναι ο θεματοφύλακας των κεκτημένων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, δικαιώματα που βάλλονται καθημερινά, αλλά και να διεκδικεί, με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον, τη διεύρυνση και βελτίωση των παροχών και πλαισίων που εξασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση και τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία.

Με όπλο μας την έρευνα και τη γνώση, επιδιώκουμε μέσω αυτής της έκδοσης, της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας, να καταδείξουμε με τεκμηριωμένο τρόπο τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα το 2021, τα εμμένοντα εμπόδια, τους παλιούς και τους νέους αποκλεισμούς, και εν τέλει, τις ανάγκες και τις προκλήσεις που προκύπτουν στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού.

Με εκτίμηση,
Ιωάννης Βαρδακαστάνης

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Η Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας (ΠΕ8, Π8.2) ως βασική εκροή που υλοποιείται με ίδια μέσα, συστηματοποιεί και συνδέει το επιστημονικό έργο του Παρατηρητηρίου, με τη λειτουργία και τις δράσεις της ΕΣΑμεΑ.

Η Ετήσια Έκθεση έχει ως αντικείμενο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των διαχρονικών εξελίξεων στο πεδίο των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, με σκοπό: Να αποτελέσει ένα ισχυρό “εργαλείο” παρακολούθησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά κατοχυρώθηκαν στη Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, και να καθιερωθεί ως μια συστηματική και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για όλες τις εξελίξεις στο πεδίο των πολιτικών για την αναπηρία.

Στην Έκθεση παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με την υλοποίηση των απαιτήσεων της Σύμβασης, αναδεικνύονται τα εμπόδια και οι φραγμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους, επισημαίνεται η πρόοδος που έχει συντελεστεί μέχρι σήμερα, και τέλος, διατυπώνονται συστάσεις πολιτικής προς την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς, ώστε να αντιμετωπιστούν οι καίριες προκλήσεις στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού.

Η δημοσίευση των εκθέσεων σε ετήσια βάση, σκοπό έχει να ευαισθητοποιεί και να εμπλέκει όλο και περισσότερους φορείς και πρόσωπα στο διάλογο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και να παρακινεί την ανάληψη δράσεων που προωθούν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Βασικό πλαίσιο αναφοράς των Εκθέσεων είναι η Διεθνής Σύμβαση των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, που αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο κατοχύρωσης και εξειδίκευσης του συνόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία, αναγνωρίζοντάς τα, ως υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες. Η αδιαιρετότητα και αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων, επέβαλλε την υιοθέτηση της θεματικής προσέγγισης στη συγγραφή της έκθεσης, ενώ επίσης επιχειρείται και η εξέταση της εφαρμογής των γενικών υποχρεώσεων που έχουν οριζόντιο χαρακτήρα.

Η συγγραφή της έκθεσης βασίστηκε σε ποικίλες πηγές και δεδομένα που αντλήθηκαν μέσω: έρευνας γραφείου, δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων, πληροφόρησης που λαμβάνει η ΕΣΑμεΑ μέσω της δράσης της, διενέργεια διαβούλευσης με αιρετούς εκπροσώπους του αναπηρικού κινήματος.

Το ειδικό θέμα αυτής της Έκθεσης είναι αφιερωμένο στην υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού».

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΓΓΔΟΠΙΦ	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
GDPR	General Data Protection Regulation
DARE	Digital Accessibility Rights Evaluation Index
DESI	Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας
ΕΑΕ	Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση
ΕΒΠ	Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό
ΕΑΠ	Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας
ΕΔΥ	Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης
ΕΕΠ	Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
ΕΕΕΕΚ	Ειδικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΚΠΥ	Εθνικός Κανονισμός Παροχών Υγείας
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΟΠΥΥ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΡΤ	Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση
ΕΣΑμεΑ	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
ΕΣΔ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΕΣΔΙΦ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων
ΕΣΔΠ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το Παιδί
ΕΣΔΡΜ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας
ΕΣΥ	Εθνικό Σύστημα Υγείας
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΙΝ-ΕΣΑμεΑ	Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιων Παθήσεων
ΚΔΑΠΑμεΑ	Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία
ΚΔΗΦ	Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας
ΚΕΔΑΣΥ	Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης

ΚΕΠ	Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕΠΑ	Κέντρο Πιστοποίησης της Αναπηρίας
ΚΕΣΔ	Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου – Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου
ΚΚΠ	Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας
ΚΣΕΕΚ	Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
ΜΗΔΙΣΕΦ	Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΝΠΔΔ	Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΟΣΓΚΑμεΑ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία
ΠΣ	Παράλληλη Στήριξη
ΠΣΤ	Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών
ΣΑΠ	Σχέδιο Αστικής Προσβασιμότητας
ΣΕΚ	Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΣΕΥΤΠΕ	Σύλλογος Εργαζομένων σε Υπηρεσίες της Τράπεζας Ελλάδος
ΣΜΕΑΕ	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης
ΣΤΑΣΥ	Σταθερές Συγκοινωνίες ΑΕ
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
Σύμβαση	Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΤΕ	Τμήματα Ένταξης
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας
ΨΝΑ	Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών

Οι σημαντικότερες στιγμές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για το 2021 (Α' Εξάμηνο)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Δημοσιεύεται η Ευρωπαϊκή
Στρατηγική για την Αναπηρία
2021-2030

Εμβόλια & COVID-19
Προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία στον εμβολιασμό ενάντια στον COVID-19

**Δεκέμβριος
2020**

**Ιανουάριος
2021**

**Φεβρουάριος
2021**

**Μάρτιος
2021**

**Απρίλιος
2021**

**Μάιος
2021**

**Ιούνιος
2021**

Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
Οριστικοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Πολιτισμός
Δημοσίευση πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό

Πρόσβαση στην πληροφορία
Ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2010/13 για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων

Πολιτισμός
Αυτοψία της ΕΣΑμεΑ στον Βράχο της Ακρόπολης για ζητήματα προσβασιμότητας

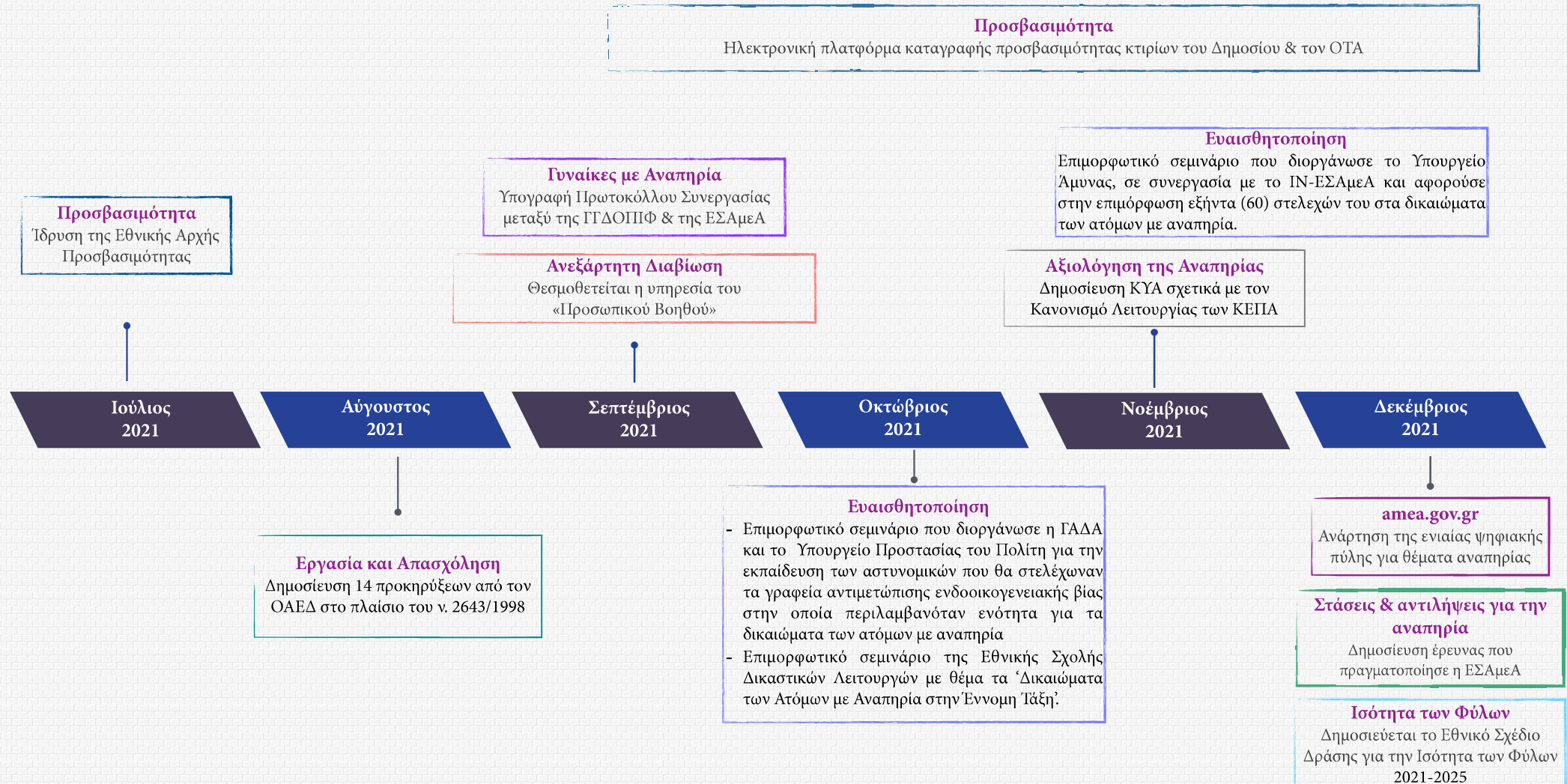
Ψηφιακή Προσβασιμότητα
Δημοσιεύεται η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025

Τα δικαιώματα του παιδιού
Δημοσιεύεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023

Εργασία και Απασχόληση
Κύρωση των Συμβάσεων 190 της ΔΟΕ για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας & 187 της ΔΟΕ για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία

#withdrawOviedo
Ευρωπαϊκή εκστρατεία από το European Disability Forum και το Mental Health Europe κατά της υιοθέτησης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης

Οι σημαντικότερες στιγμές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για το 2021 (Β' Εξάμηνο)

#withdrawOviedo

Ευρωπαϊκή εκστρατεία από το European Disability Forum και το Mental Health Europe κατά της υιοθέτησης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2023 (ΕΣΔ)

Τον Δεκέμβριο του 2021 συμπληρώθηκε ένας χρόνος από την υιοθέτηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συντονιστικός Μηχανισμός στην Κυβέρνηση δημοσίευσε την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*,¹² μέσω της οποίας γίνεται ένας απολογισμός των δράσεων που υλοποιήθηκαν εντός του 2021 όπως αυτές αποτυπώθηκαν στις εκθέσεις των Επιμέρους Σημείων Αναφοράς των Υπουργείων. Παρότι στο κείμενο της Έκθεσης αποτυπώνονται οι δράσεις που υλοποιήθηκαν αναφορικά με την αναπηρία στο πλαίσιο του ΕΣΔ, δεν υπάρχει ωστόσο καμία αναφορά σχετικά με προβλεπόμενες δράσεις οι οποίες, ενώ είχαν χρονοδιάγραμμα υλοποίησης εντός του 2021 δεν υλοποιήθηκαν εντός του προβλεπόμενου χρόνου.³

Σύμφωνα με την Έκθεση, μια από τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν η ενεργοποίηση του δικτύου του Συντονιστικού Μηχανισμού, όπως προβλέπεται από ν. 4488/2017, και ειδικότερα η ενεργοποίηση του Κεντρικού Σημείου Αναφοράς και των Επιμέρους Σημείων Αναφοράς σε όλα τα υπουργεία, τις περιφέρειες και τους δήμους της χώρας.⁴ Μια ενεργοποίηση, ωστόσο, που έλαβε χώρα με καθυστέρηση τεσσάρων (4) ετών από την ψήφιση του ν. 4488 που αφορά στις κατευθυντήριες διατάξεις υλοποίησης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.⁵ Στο πλαίσιο της ενεργοποίησης του δικτύου του Συντονιστικού Μηχανισμού πραγματοποιήθηκαν δέκα τηλεδιασκέψεις με όλα τα Σημεία Αναφοράς, στις οποίες ωστόσο η ΕΣΑμεΑ δεν προσκλήθηκε να συμμετάσχει.

Ύστερα από τον ορισμό τους, τα Σημεία Αναφοράς κλήθηκαν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, ενώ τους ζητήθηκε να προβούν

---

¹ Η *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

² Εφεξής «Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ»

³ Παραδείγματος χάρι, μια σύγκριση μεταξύ του ΕΣΔ και αυτών που περιγράφονται στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* δείχνει ότι αρκετές από τις δράσεις του ΕΣΔ που προβλεπόντουσαν να υλοποιηθούν εντός του 2021 δεν υλοποιήθηκαν ή υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίησή τους.

⁴ Βλ. άρθρα 70 και 71 του ν. 4488/2017 (ΦΕΚ Α' 137/13.9.2017).

⁵ Εφεξής «Σύμβαση»

άμεσα στη συμπλήρωση στοιχείων στην Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ,⁶ καθώς και στην πιλοτική υποβολή της Ετήσιας Έκθεσης των Επιμέρους Σημείων Αναφοράς προς τον Συντονιστικό Μηχανισμό και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς αναφορικά με την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης.

Ως προς τη συμπλήρωση των στοιχείων στην Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ, σε επικοινωνία που είχε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ με τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Περιφερειών, τέθηκε το ζήτημα της ελλιπούς υποστήριξης τους σχετικά με τη διαδικασία, και της δυσκολίας στη σχετική επικοινωνία με το Συντονιστικό Μηχανισμό και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς. Ενδεικτικό της έλλειψης επικοινωνίας μεταξύ του Συντονιστικού Μηχανισμού και των Επιμέρους Σημείων Αναφοράς των Περιφερειών ήταν η μη πληροφόρηση τους για την παράταση που δόθηκε στην καταχώρηση των πληροφοριών στην Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ, από τα τέλη του 2021, όπως αρχικά προβλεπόταν, στα τέλη Μαρτίου του 2022.

Σχετικά με την πιλοτική υποβολή της Ετήσιας Έκθεσης των Επιμέρους Σημείων Αναφοράς, αν και στην Έκθεση του Συντονιστικού Μηχανισμού αναφέρεται ότι η διαμόρφωση της προέκυψε μετά από διαβούλευση με την ΕΣΑμεΑ, ναι μεν η ΕΣΑμεΑ έστειλε προτάσεις σχετικά με κάποιες θεματικές ενότητες ή βασικούς άξονες που θα μπορούσαν συμπεριληφθούν στην Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ, ωστόσο δεν έλαβε γνώση για το πώς διαμορφώθηκε το «ενημερωτικό σημείωμα» που απεστάλη προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς. Συνεπώς δεν υπήρξε ανατροφοδότηση και ενημέρωση σχετικά με τις πληροφορίες που ζητήθηκαν να συλλεχθούν. Σύμφωνα με τα επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Περιφερειών, η συγγραφή της έκθεσης τους δυσκόλεψε σημαντικά καθώς δεν γνώριζαν σε ποιον/α να απευθυνθούν για τυχόν διευκρινήσεις ή/και απορίες.

Στην Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ του Συντονιστικού Μηχανισμού, ενώ οι εκθέσεις των Σημείων Αναφοράς έχουν αξιοποιηθεί στην αποτύπωση των δράσεων ανά στόχο του ΕΣΔ, η παρουσίαση των στοιχείων που απεστάλησαν από τις περιφέρειες και τους δήμους είναι αρκετά γενική, μη παρέχοντας επαρκή πληροφόρηση ως προς το αν τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ασκήσουν και απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε επίπεδο δήμου και περιφέρειας.

Ακόμα και η αναφορά σε καλές πρακτικές που κατεγράφησαν σε επίπεδο περιφέρειας και δήμου, είναι γενική, μη δίνοντας στοιχεία για το ποιος δήμος ή ποια περιφέρεια

---

⁶ Για περισσότερες πληροφορίες για την Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ, βλ. σελ. 42-43 της παρούσας Έκθεσης.

υλοποίησε αυτή τη δράση.⁷ Η συλλογή στατιστικών στοιχείων από τα Κέντρα Κοινότητας αποτελεί επίσης ένα άλλο παράδειγμα στο οποίο η αναφορά είναι τόσο γενική που δεν γίνεται σαφές τι είδους στατιστικά στοιχεία συλλέγονται, από ποια Κέντρα και που μπορεί κάποιος/α να τα αναζητήσει.

amea.gov.gr

Στις 3 Δεκεμβρίου 2021, αναρτήθηκε ο πλήρως προσβάσιμος ιστότοπος⁸ <https://amea.gov.gr/> που αποτελεί την πρώτη ενιαία ψηφιακή πύλη για θέματα αναπηρίας. Ο/η επισκέπτης/τρια της πύλης μπορεί να αντλήσει πληροφορίες που αφορούν στο Συντονιστικό Μηχανισμό στην Κυβέρνηση (όπως προβλέπεται από το ν. 4488/2017), την Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας,⁹ το ΕΣΔ, την υφιστάμενη νομοθεσία που αφορά σε θέματα αναπηρίας σε όλους τους κοινωνικο-πολιτικούς τομείς καθώς και να λάβει γνώση για διάφορες ανακοινώσεις και εκδηλώσεις που αφορούν τα άτομα με αναπηρία. Επιπλέον, αν και μέχρι τη δημοσίευση της παρούσας Έκθεσης η δυνατότητα αυτή δεν ήταν διαθέσιμη, σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹⁰ θα υπάρχει η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών με την Πολιτεία.

Ωστόσο, η χρήση του ακρωνύμιου «ΑμεΑ» ως κεφαλίδα του ιστοτόπου και η παράθεση της υφιστάμενης νομοθεσίας σε θέματα αναπηρίας στην αντίστοιχη καρτέλα¹¹ είναι δυο ζητήματα που χρήζουν σχολιασμού. Πιο συγκεκριμένα, αν και το ακρωνύμιο «ΑμεΑ» χρησιμοποιείται εκτεταμένα στο δημόσιο και πολιτικό λόγο, παρ' όλα αυτά δεν συνάδει με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η εκτεταμένη χρήση του συγκεκριμένου ακρωνύμιου έχει σαν αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία ως «αντικείμενα» π.χ., «το/τα ΑμεΑ» και όχι ως «υποκείμενα»-φορείς δικαιωμάτων, διαχέοντας και αναπαράγοντας, συνεπώς, παρωχημένα στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Κωδικοποίηση της νομοθεσίας

Ένα σημαντικό εμπόδιο με το οποίο έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις πολύ συχνά αφορά στην αναζήτηση και εύρεση της νομοθεσίας που τα

---

⁷ Παραδείγματος χάρι, στην έκθεση γίνεται αναφορά σε συνεργασία δήμου με τον τοπικό Δικηγορικό Σύλλογο για παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας σε άτομα με αναπηρία χωρίς ωστόσο να γίνεται αναφορά στο όνομα του δήμου στον οποίο έλαβε χώρα αυτή η δράση.

⁸ Βλ. για παράδειγμα, σελ. 54 της παρούσας Έκθεσης

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την *Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας*, βλ. σελ. 41-42 της παρούσας Έκθεσης.

¹⁰ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 18. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹¹ Ως προς την καρτέλα με την παράθεση της υφιστάμενης νομοθεσίας βλ. την υπο-ενότητα «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας» που ακολουθεί.

αφορά σε όλους τους τομείς πολιτικής. Η αιτία αυτού του εμποδίου είναι ότι οι νομοθετικές διατάξεις που αφορούν σε ζητήματα σχετικά με την αναπηρία και τις χρόνιες παθήσεις είναι κατακερματισμένες και ενταγμένες σε διάφορους νόμους. Στο πλαίσιο αυτό ο Συντονιστικός Μηχανισμός ανέλαβε την πρωτοβουλία για κωδικοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹² η κωδικοποίηση ολοκληρώθηκε και η νομοθεσία που κωδικοποιήθηκε έχει αναρτηθεί και είναι διαθέσιμη σε όλες τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία στον ιστότοπο <https://amea.gov.gr>, συγκεκριμένα στην καρτέλα «Νομοθεσία», με την οργάνωση της νομοθεσίας να έχει γίνει ανά τομέα πολιτικής.

Ειδικότερα, στην καρτέλα της «Νομοθεσίας», αν και σε δεύτερο επίπεδο είναι οργανωμένη ανά τομέα πολιτικής και η διαμόρφωση της είναι φιλική για το/τη χρήστη/στρια ή τον/την επισκέπτη/τρια του ιστοτόπου, αφού εύκολα μπορεί να εντοπίσει τη νομοθεσία που αναζητά με βάση τη θεματική που τον/την ενδιαφέρει, το πρόβλημα εντοπίζεται στον τρόπο που έχει επιλεγεί για την παράθεση της νομοθεσίας, αφού είναι ταξινομημένη ανά υπουργείο και δεν υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω αναζήτησης με λέξεις-κλειδιά. Επίσης, από την οργάνωση της νομοθεσίας δεν υπάρχει καρτέλα που να αφορά στις γυναίκες με αναπηρία. Παραδείγματος χάρη, στην καρτέλα αυτή θα μπορούσαν να έχουν τοποθετηθεί ο νόμος με τον οποίο έχει κυρωθεί η Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), ο νόμος για την Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων (ν. 4604/2019, ΦΕΚ Α' 50/26.03.2019) κ.λπ.

Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τον τίτλο που υπάρχει στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* ότι η «κωδικοποιήθηκε η νομοθεσία που αφορά στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία» θα περίμενε κάποιος/α ότι όλη η νομοθεσία που αφορά στα άτομα με αναπηρία είναι πλέον διαθέσιμη στη συγκεκριμένη καρτέλα. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει αφού η επικαιροποίηση του συγκεκριμένου ιστοτόπου δεν γίνεται σε συστηματική βάση. Ειδικότερα, το σύνολο της νομοθεσίας που παρατίθεται έχει εκδοθεί μέχρι και τις 30 Ιουνίου 2021, με αποτέλεσμα να απουσιάζουν μεταγενέστερες νομοθεσίες, εξίσου όμως σημαντικές για τα άτομα με αναπηρία.¹³ Με άλλα λόγια, λόγω του ότι νέα νομοθεσία

¹² Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 18-19. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹³ Σημαντικά νομοθετήματα που δεν ανευρίσκονται στην πύλη είναι για παράδειγμα η υπουργική απόφαση που αφορά στις μη αναστρέψιμες παθήσεις, ο κανονισμός λειτουργίας των ΚΕ.Π.Α., ο ν. 4837/2021 που αφορά στην πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, το πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, και το προσωπικό, και η Κοινή Υπουργική Απόφαση Γ.Π.Δι οικ./31252/2021 «Προϋποθέσεις έκδοσης άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)»

παράγεται σε ημερήσια βάση, η κωδικοποίηση και παράθεση της στους πολίτες -με η χωρίς αναπηρία- οφείλει να αποτελεί μια συνεχή διαδικασία επικαιροποίησης ώστε να εξασφαλίζεται και η εγκυρότητα της πληροφορίας.

Σχέδια Δράσης

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (ΕΣΔΙΦ) 2021-2025

Το καλοκαίρι του 2021 τέθηκε σε διαβούλευση το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (ΕΣΔΙΦ), 2021-2025 και το οποίο οριστικοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2022. Οι στόχοι του ΕΣΔΙΦ έχουν ταξινομηθεί στους εξής τέσσερις (4) άξονες προτεραιότητας:

- 1^{ος} Άξονας:** Πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας
- 2^{ος} Άξονας:** Ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας
- 3^{ος} Άξονας:** Ισότιμη συμμετοχή γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων/ ηγετικούς ρόλους
- 4^{ος} Άξονας:** Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε τομεακές πολιτικές

Στον πρώτο και στον τέταρτο άξονα, έχουν συμπεριληφθεί δράσεις που αφορούν στις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, με κάποιες από αυτές τις δράσεις να είναι κοινές με τις δράσεις που προβλέπονται και στο ΕΣΔ.

Ωστόσο, όπως είχε τονίσει η ΕΣΑμεΑ κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης τον Αύγουστο του 2021,¹⁴ αν και η Δράση 4.3.2 «Ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στις πολιτικές και τα προγράμματα για την ισότητα των φύλων» του Στόχου 4.3 *Βελτίωση της θέσης των γυναικών που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις και άρση του κοινωνικού αποκλεισμού τους* του ΕΣΔΙΦ εστιάζει στην ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την ισότητα των φύλων, εν τέλει η αναπηρία δεν προσεγγίζεται οριζόντια στο σύνολο των δράσεων. Παραδείγματος χάρη, στις υπόλοιπες δράσεις του Στόχου 4.3 που αφορούν τις γυναίκες Ρομά, τις κρατούμενες και αποφυλακισμένες μητέρες, ή τις ηλικιωμένες γυναίκες, η διάσταση της αναπηρίας ως ένας πρόσθετος παράγοντας κοινωνικής ευαλωτότητας αυτών των κατηγοριών, δεν έχει ενσωματωθεί. Ομοίως, στους Άξονες 2 'Ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας' και 3 'Ισότιμη συμμετοχή γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων/ηγετικούς ρόλους', δεν προβλέπονται συγκεκριμένες δράσεις που αφορούν τις γυναίκες με αναπηρία.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΕΣΔΔΠ) 2021-2023

Τον Ιούνιο του 2021, ο Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθέτησε το Εθνικό

---

¹⁴ ΕΣΑμεΑ (Αυγουστος 20, 2021). *Προτάσεις της ΕΣΑμεΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025*. (Αρ. Πρωτ. 966/20.08.2021)

Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023. Με την ψήφιση του ν. 4491/2017, ιδρύθηκε ο Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού όπου μεταξύ των αρμοδιοτήτων περιλαμβάνεται και η εκπόνηση Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Παρότι στη διαβούλευση του νομοσχεδίου "Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου-Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού", είχε ζητηθεί από την ΕΣΑμεΑ να οριστεί και δικός της εκπρόσωπος στον Εθνικό Μηχανισμό, ώστε να εξασφαλίζεται η οριζόντια ενσωμάτωση της αναπηρίας στις δράσεις για το παιδί, το εν λόγω αίτημα δεν ικανοποιήθηκε.

Δημόσια διαβούλευση επί του σ/ν 'Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου – Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού': η απάντηση της ΕΣΑμεΑ

[περισσότερα](#)

Επιπρόσθετα, παρότι ο νόμος ορίζει την υποχρέωση διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών κατά τη διαμόρφωση των Σχεδίων Δράσης καθώς και τη μεριμνά για τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της διαβούλευσης, κατά την ανάπτυξη του πρόσφατου (2021) Εθνικού Σχεδίου για το Παιδί δεν έλαβαν χώρα ανάλογες διαδικασίες διαβούλευσης και ούτε κλήθηκε (βάσει του άρθρου 12) η ΕΣΑμεΑ σε κάποια σχετική συνεδρίαση του Εθνικού Μηχανισμού.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας 2020-2023 (ΕΣΔΡΜ)

Στα τέλη του 2020, δημοσιεύθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΔΡΜ), το οποίο είναι εναρμονισμένο με το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ κατά του Ρατσισμού 2020-2025. Ο στόχος του Σχεδίου είναι ο σχεδιασμός πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας απέναντι σε ομάδες που στοχοποιούνται λόγω της φυλής, του χρώματος, της καταγωγής, της κοινωνικής προέλευσης, των θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της αναπηρίας, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας ή των χαρακτηριστικών φύλου. Η ΕΣΑμεΑ, ως μέλος του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας,¹⁵ συμμετείχε ενεργά στην εκπόνηση του ΕΣΔΡΜ ούτως ώστε να διασφαλιστεί η ορθή ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας.

i

Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες της Ευρώπης, η διάσταση της αναπηρίας αναγνωρίζεται από το νομοθετικό πλαίσιο ως κίνητρο ή αιτία τέλεσης εγκλημάτων μίσους.

[περισσότερα](#)

¹⁵ Βλ. ν. 4356/2015 (ΦΕΚ. Α' 181/24.12.2015)

Γυναίκες και αναπηρία

Τον Σεπτέμβριο του 2021, η ΕΣΑμεΑ υπέγραψε Πρωτόκολλο Συνεργασίας με τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΔΟΠΙΦ) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τα πολλαπλά εμπόδια και τις πολλαπλές διακρίσεις που βιώνουν στην καθημερινή τους ζωή τα κορίτσια και οι γυναίκες με αναπηρίες καθώς και οι γυναίκες ως σύντροφοι, αδερφές και μητέρες ατόμων με αναπηρία, αυτή η συνεργασία στοχεύει στην προώθηση της ισότιμης και χωρίς διακρίσεις συμμετοχή τους στην κοινωνία. Μεταξύ των δράσεων που επιδιώκει να υλοποιήσει το Πρωτόκολλο Συνεργασίας είναι: i) η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις πολιτικές και δράσεις του φύλου καθώς και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε πολιτικές και δράσεις για την αναπηρία, ii) η συλλογή ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων σχετικά με την κατάσταση των κοριτσιών και γυναικών με αναπηρία καθώς και των γυναικών ως σύντροφοι, αδερφές και μητέρες ατόμων με αναπηρία που ζουν στην Ελλάδα μέσω του σχεδιασμού ειδικών ερευνητικών μελετών, και iii) ο σχεδιασμός και η υλοποίηση παρεμβάσεων για κορίτσια και γυναίκες Ρομά με αναπηρία, για μετανάστριες, πρόσφυγες και κορίτσια και γυναίκες με αναπηρία αναζητούντες άσυλο, για γυναίκες και κορίτσια με αναπηρία που ζουν σε ιδρύματα, για τις ηλικιωμένες γυναίκες με αναπηρία κ.λπ.

Πρωτόκολλο
Συνεργασίας της
ΕΣΑμεΑ με τη Γενική
Γραμματεία
Δημογραφικής και
Οικογενειακής
Πολιτικής και Ισότητας
των Φύλων
[περισσότερα](#)

Αξιολόγηση της αναπηρίας

Το Νοέμβριο του 2021 δημοσιεύτηκε η Κοινή Υπουργική Απόφαση που αφορά στον κανονισμό λειτουργίας των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ)¹⁶ προκειμένου να συμβάλει στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Σχεδόν ένα χρόνο νωρίτερα, τον Ιούνιο του 2020, η ΕΣΑμεΑ με επιστολή που είχε αποστείλει στον Υποδιοικητή του ΕΦΚΑ πρότεινε ένα πλαίσιο μέτρων που έρχονταν άμεσης λήψης ως προς τη βελτίωση και την καλύτερη οργάνωση λειτουργίας των ΚΕΠΑ. Η διαμόρφωση του προτεινόμενου πλαισίου προέκυψε μέσα από τη πολυετή συλλογή των παραπόνων και καταγγελιών των ενδιαφερόμενων πολιτών προς την υπηρεσία της ΕΣΑμεΑ «Διεκδικούμε Μαζί» κατά τις συναλλαγές τους με τα ΚΕΠΑ. Τις θέσεις της αυτές η ΕΣΑμεΑ της επανέλαβε ξανά το

Η ΕΣΑμεΑ καταθέτει
πλαίσιο μέτρων για τη
βελτίωση και την
καλύτερη οργάνωση
λειτουργίας των ΚΕΠΑ

[περισσότερα](#)

¹⁶ ΚΥΑ 84045 «Κανονισμός λειτουργίας του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης» (ΦΕΚ 5074/Β/2-11-2021).

καλοκαίρι του 2021 κατά τις συνεδριάσεις του ΔΣ του e- ΕΦΚΑ που αφορούσαν στη διαμόρφωση του Κανονισμού Λειτουργίας των ΚΕΠΑ.¹⁷

Η συνέχιση της αναγραφής του αναχρονιστικού χαρακτηρισμού «ανίκανος προς κάθε βιοποριστική εργασία» στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕΠΑ είναι ένα σημαντικό ζήτημα για την ΕΣΑμεΑ και για το αναπηρικό κίνημα της χώρας. Όπως έχει επισημάνει η ΕΣΑμεΑ μέσω επιστολών της Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ο εν λόγω χαρακτηρισμός αφενός αναπαράγει ξεπερασμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα άτομα με αναπηρία, αφετέρου λειτουργεί ως ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην εργασία. Ειδικότερα, για εκείνα τα άτομα με αναπηρία που στο πιστοποιητικό αναπηρίας τους αναγράφεται ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός στερούνται του δικαιώματος εγγραφής τους στο μητρώο του ΟΑΕΔ και συνεπώς στερούνται και του δικαιώματος συμμετοχής στα διαθέσιμα προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης.

Οι προτάσεις του αναπηρικού κινήματος για το Ασφαλιστικό στη Βουλή - απάντηση για τον ρατσιστικό όρο «ανίκανος για κάθε βιοποριστική εργασία»

[περισσότερα](#)

Κάρτα αναπηρίας

Ύστερα από σχεδόν 30 χρόνια,¹⁸ όπου για πρώτη φορά τέθηκε ως αίτημα από το αναπηρικό κίνημα η χορήγηση Κάρτας Αναπηρίας στα άτομα με αναπηρία της χώρας, η Κάρτα Αναπηρίας ήρθε ξανά στο προσκήνιο, συνιστώντας και μια από τις δράσεις του ΕΣΔ. Σύμφωνα με το ΕΣΔ, ο σκοπός της Κάρτας είναι να διευκολύνει τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στις καθημερινές συναλλαγές τους με τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα ή/και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Δηλαδή, οι κάτοχοι της Κάρτας, δεν θα χρειάζεται πλέον να επιδεικνύουν το πιστοποιητικό της αναπηρίας τους ή κάποιο άλλο έγγραφο κατά τις καθημερινές τους συναλλαγές με διάφορους φορείς. Το χειμώνα του 2021, το Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιες Παθήσεις (IN-ΕΣΑμεΑ) ανέλαβε και ολοκλήρωσε την εκπόνηση της σχετικής μελέτης (Καλοκαίρι 2021) για την απονομή της Κάρτας Αναπηρίας. Αν και σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης του Υπουργείο Εργασίας για το 2021,¹⁹ προβλεπόταν η πιλοτική εφαρμογή της Κάρτας σε ομάδα στόχο που

¹⁷ ΕΣΑμεΑ (Αύγουστος 31, 2021). «Επιστολή προς Πρόεδρο e-ΕΦΚΑ: Προτάσεις ΕΣΑμεΑ για τον Κανονισμό Λειτουργίας του ΚΕΠΑ».

¹⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την προσπάθεια χορήγησης Κάρτας Αναπηρίας στα άτομα με αναπηρία τη δεκαετία του 1990 βλ. Pavli, A. (2017). *Creative disability classification systems: The case of Greece, 1990-2015*. Studies from the Swedish Institute for Disability Research, no. 87. PhD Dissertation. Örebro: Örebro University, σσ. 113-146. Διαθέσιμο στο: <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1098338/FULLTEXT01.pdf>

¹⁹ Βλ. Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021, σελ. 63 και 68. Διαθέσιμο στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Εργασίας-και-Κοινωνικών-Υποθέσεων.pdf>

θα αποτελούταν από 170.000 άτομα με αναπηρία, παρ' όλα αυτά αυτό δεν επιτευχθεί μέχρι και το τέλος του 2021.

Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων που βιώνουν 87 εκ. Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία,

η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 τη νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030. Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την ανάληψη συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο για την περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, με την ΕΕ είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο. Βασικός στόχος της Στρατηγικής είναι ότι σε βάθος

δεκαετίας, δηλαδή μέχρι το 2030, θα έχουν μειωθεί οι διακρίσεις και οι ανισότητες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες τα άτομα με αναπηρία, όπως και ότι θα λάβουν τη στήριξη που χρειάζονται προκειμένου να μπορούν να ασκούν και να απολαμβάνουν πλήρως όλα τα δικαιώματά τους και τις θεμελιώδεις ελευθερίες τους εντός της ΕΕ σε ίση βάση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία, ούτως ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή ανεξαρτησία, συμμετοχή και διαβίωση σε αξιοπρεπείς συνθήκες.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

- ✓ Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις
- ✓ Παροχή εύλογων προσαρμογών
- ✓ Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη (σε όλα τα στάδια της νομικής διαδικασίας)
- ✓ Δικαιοσύνη και Εύλογες προσαρμογές
- ✓ Κατάλληλη εκπαίδευση/κατάρτιση του προσωπικού που εργάζεται στον τομέα της δικαιοσύνης

Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις

Αν και από το 2016, ύστερα από την ψήφιση του ν. 4443/2016 (που αντικατέστησε τον ν. 3304/2005) έχουν ενσωματωθεί στο Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες 2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής» και 2000/78/ΕΚ «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία», εκκρεμεί ακόμη η δημοσίευση του Προεδρικού Διατάγματος, όπως προβλέπεται από το ν. 4443/2016, το οποίο θα προωθούσε την αρχή της ίσης μεταχείρισης και σε άλλους τομείς της ζωής.

Η επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης έχει συμπεριληφθεί και στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ΕΣΔ), ως μια από τις δράσεις του Στόχου 8 «Ισότητα και μη διάκριση». Ο συσχετισμός, όμως της δράσης με διαδικασίες οικονομικής αποτίμησης της επιβεβλημένης επέκτασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, (βλ. συνέπειες της επέκτασης της Αρχής στους τομείς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής προστασίας, της παροχής αγαθών και υπηρεσιών και αποτύπωση του οφέλους από την εφαρμογή της) είναι ασύμβατος με τη δικαιοματική προσέγγιση της αναπηρίας.

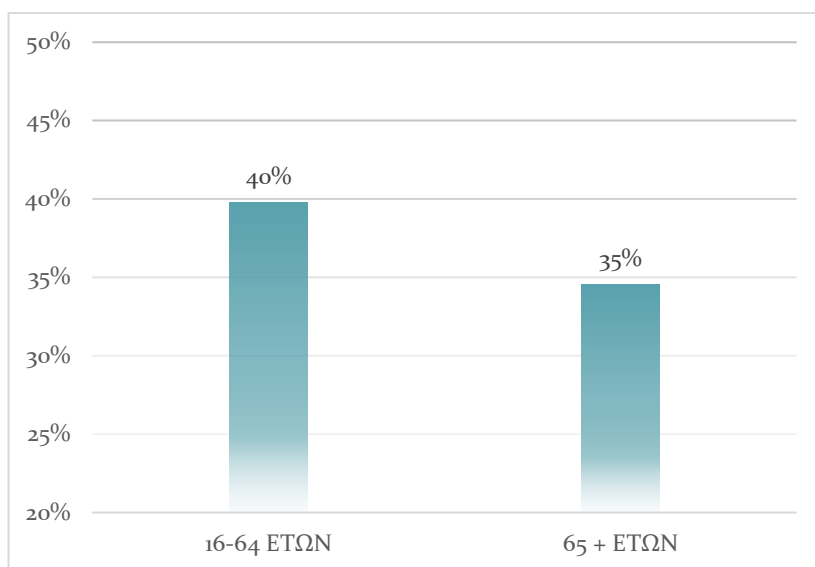
Επιπρόσθετα, σε ότι αφορά την υλοποίηση αυτής της δράσης, αν και σύμφωνα με το ΕΣΔ αναμενόταν να γίνει εντός του 2021, στην πράξη δεν υλοποιήθηκε εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2020 (EU-SILC), οι 4 στους 10 πολίτες ηλικίας 16-64 ετών που αντιμετωπίζουν κάποιας μορφής αναπηρία, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας αυτής, έχουν

αισθανθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων 6 μηνών ή και περισσότερο, άδικη μεταχείριση σε κάποιο τομέα της ζωής τους, ότι δεν έχουν, για παράδειγμα, ίσες ευκαιρίες με άλλα άτομα του περιβάλλοντός τους ή ότι βιώνουν κάποιας μορφής αποκλεισμό λόγω των περιορισμών ή των δυσκολιών της υγείας τους.

Γράφημα 1: Ποσοστό ατόμων με αναπηρία που έχουν αισθανθεί άδικη μεταχείριση ή ότι δεν έχουν ίσες ευκαιρίες ή βιώνουν αποκλεισμό λόγω των περιορισμών/δυσκολιών υγείας που αντιμετωπίζουν (2020)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2020/Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Το υψηλό αυτό ποσοστό είναι ενδεικτικό της μεγάλης έκτασης των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, εύρημα που συμφωνεί και με την Ειδική Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (ΣτΠ).²⁰ Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΣτΠ για το 2020, η διάκριση λόγω αναπηρίας εξακολουθεί να παραμένει ως ένας επικρατέστερος λόγος διακρίσεων μετά τις διακρίσεις λόγω φύλου.²¹ Πιο συγκεκριμένα, από τις 951 αναφορές που έλαβε ο ΣτΠ για το έτος 2020 -με το 70% αυτών να είναι εντός της αρμοδιότητας του- οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης ανέρχονταν στο 22% των αναφορών αυτών.²²

²⁰ Ο Συνηγός του Πολίτη είναι αρμόδια αρχή αρμόδια αρχή για την παρακολούθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης

²¹ Βλ. Έκθεση Συνηγούρου για τη Αρχή της Ίσης Μεταχείρισης, 2020. Διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirhsh-2020.pdf>

²² Ο. π.

Παροχή εύλογων προσαρμογών

Ως προς την παροχή εύλογων προσαρμογών προς τα άτομα με αναπηρία δεν υπήρξαν εξελίξεις κατά τη διάρκεια του 2021. Όπως είχε επισημανθεί και στην Έκθεση του 2020²³ τόσο ο ορισμός της έννοιας των εύλογων προσαρμογών όσο και η παροχή αυτών στα άτομα με αναπηρία είναι αρκετά γενική και υπόκειται σε πολλαπλές ερμηνείες. Σύμφωνα με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, η παροχή εύλογων προσαρμογών περιορίζεται μόνο στα πεδία της απασχόλησης και της εργασίας και όχι σε άλλους τομείς όπως στην εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία, τη δικαιοσύνη κ.λπ.

Επιπρόσθετα, αν και η παροχή εύλογων προσαρμογών προβλέπεται από το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τις εύλογες προσαρμογές που έχουν ήδη δοθεί προς τους/τις αιτούντες/ούσες με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, καθώς και για το είδος των εύλογων προσαρμογών που έχουν ζητηθεί/εγκριθεί (ωράριο εργασίας, εργασιακά καθήκοντα, τόπος εργασίας κ.λπ.).

Αν και η ΕΣΑμεΑ, λαμβάνοντας υπόψη τη σύσταση (παρ. 8) της Επιτροπής των ΗΕ από το κείμενο των Τελικών Παρατηρήσεων,²⁴ είχε προτείνει να ενταχθεί στο υπό επεξεργασία Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ειδικός Υπο-Στόχος σχετικά με τον προσδιορισμό των εύλογων προσαρμογών και την παροχή τους,²⁵ δυστυχώς, το αίτημα αυτό δεν ενσωματώθηκε στο τελικό ΕΣΔ.

Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας

Εξελίξεις δεν υπήρξαν εντός του 2021 σε ότι αφορά το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της δικαστικής συμπαράστασης ή της υποκαθιστάμενης λήψης αποφάσεων. Αν και σύμφωνα με το Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο»²⁶ του ΕΣΔ προβλεπόταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα είχε ως στόχο της την

 Ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης ή της υποκαθιστάμενης λήψης αποφάσεων είναι μια μορφή κηδεμονίας που θέτει σημαντικά εμπόδια στα άτομα με αναπηρία, ιδιαίτερα στα άτομα με νοητικές, ψυχικές ή/και ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, στην ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων τους.

²³ Βλ. Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, σελ. 24. Διαθέσιμη στο <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

²⁴ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPa1r3wEJzoMtZPRIsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyygIkKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGroiV9ip4N2>

²⁵ Βλ. επίσης την υπό-ενότητα «Εύλογες Προσαρμογές στην Εργασία», στην ενότητα «Εργασία και Απασχόληση» της παρούσας Έκθεσης, σελ. 127-129.

²⁶ Για περισσότερα, βλ. Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ. Το ΕΣΔ είναι διαθέσιμο στο: <https://www.amea.gov.gr/action>.

αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης, παρ' όλα αυτά δεν σημειώθηκε κάποια σημαντική εξέλιξη.

Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη

Το Σύνταγμα της Ελλάδας²⁷ προβλέπει ότι όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, ωστόσο για τα άτομα με αναπηρία, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν είναι δεδομένη. Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ως προς την πρόσβαση στη δικαιοσύνη μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες. Στα θεσμικά εμπόδια και στα εμπόδια που αφορούν στην προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος της δικαιοσύνης καθώς και στην πρόσβαση στην πληροφορία.

Η στέρηση της δυνατότητας συμμετοχής σε δικαστικές διαδικασίες για τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία που έχουν απωλέσει τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα²⁸ καθώς και οι περιορισμοί που υφίστανται οι κωφοί και βαρήκοοι πολίτες σε ότι αφορά τη συμμετοχή τους δικαστικές διαδικασίες²⁹ είναι μερικά παραδείγματα θεσμικών εμποδίων.

Για την αντιμετώπιση των θεσμικών εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την πρόσβαση τους στη δικαιοσύνη, που άλλωστε αποτελεί και σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, στο ΕΣΔ προβλέπεται δράση που αφορά στην επικαιροποίηση των Κωδίκων Δικονομίας και στην αναδιατύπωση των όρων αναπηρίας ώστε να είναι σύμφωνη με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Σύμφωνα με το ΕΣΔ, προβλεπόταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα είχε ως στόχο τη μελέτη των Κωδικών και την εναρμόνιση των διατάξεων και της ορολογίας με τη Σύμβαση. Αν και η ομάδα συγκροτήθηκε τον Οκτώβριο του 2021,³⁰ μέχρι και τα τέλη του 2021 δεν είχε ξεκινήσει τις εργασίες της.

Ως προς την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος της δικαιοσύνης, μια από τις σημαντικότερες ελλείψεις που υπήρχε μέχρι πρόσφατα ήταν η μη καταγραφή του συνόλου των κτιρίων που ανήκουν στο δικαστικό σύστημα και του επιπέδου

---

²⁷ Βλ. Άρθρο 20, παρ. 1 του Συντάγματος της Ελλάδας

²⁸ Η συμμετοχή ή η μη συμμετοχή ενός ατόμου που βρίσκεται σε καθεστώς δικαιοπρακτικής ικανότητας σε δίκη είναι μια απόφαση που καλείται να την πάρει ο/η κηδεμόνας του.

²⁹ Σύμφωνα με ειδικές διατάξεις που εμπεριέχονται στους Κώδικες Δικονομίας, περιγράφεται ο βαθμός συμμετοχής των κωφών πολιτών πριν και κατά τη διάρκεια της δίκης. Ωστόσο, οι διατάξεις αυτές δεν είναι όμοιες σε όλους τους Κώδικες Δικονομίας αφού παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις εν λόγω διατάξεις από τον ένα Κώδικα στον άλλο όπως μεταξύ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σχετικά με την επικοινωνία των κωφών και βαρήκων με τις δικαστικές αρχές, π.χ., μεταξύ του άρθρου 253 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του άρθρου 227 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

³⁰ Η απόφαση για τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμη στο: <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΨΠ6ΥΩ-Υ7Ω>

προσβασιμότητάς τους. Παραδείγματος χάρη, στην Αθήνα, σε κάποια δικαστήρια έχουν τοποθετηθεί ράμπες αλλά δυστυχώς όχι σε όλα, ενώ δεν υπάρχει εικόνα για τα δικαστικά μέγαρα που βρίσκονται στις περιφέρειες της Ελλάδας. Ένα άλλο παράδειγμα αφορά στους ανελκυστήρες οι οποίοι δεν είναι πάντοτε προσβάσιμοι στους/τις χρήστες/στριες αναπηρικού αμαξιδίου λόγω του ότι δεν είναι αρκετά μεγάλοι, ενώ και για τους/τις τυφλούς/ες ή τα άτομα με περιορισμένη όραση δεν υπάρχει αναγγελία ορόφου, ή/και κουμπιά σε Braille.

Η ύπαρξη προσβάσιμων χώρων υγιεινής για το κοινό καθώς και το αν είναι προσβάσιμοι εν τέλει στο κοινό,³¹ οι σημάνσεις σε Braille για τους/τις τυφλούς/ες και για άτομα με οπτική αναπηρία και η παροχή «ζωντανής-βοήθειας» στους/στις τυφλούς/ές και στα άτομα με οπτική αναπηρία καθώς και στους/στις χρήστες/στριες αναπηρικών αμαξιδίων, αποτελούν επίσης προϋποθέσεις προσβασιμότητας που απουσιάζουν από τις υποδομές για τις διαδικασίες του δικαστικού συστήματος.

Το ζήτημα της προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος που αφορά το χώρο της δικαιοσύνης και η βελτίωση των υπαρχόντων προβλημάτων αποτελεί και ένα από τους στόχους του ΕΣΔ. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Στόχο 16 προβλέπεται η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης σε όλα τα κτίρια -ιδιόκτητα και μισθωμένα- του δικαστικού συστήματος και η σταδιακή βελτίωση της προσβασιμότητά τους.

Σύμφωνα με *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* για το έτος 2021,³² έχει ξεκινήσει η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των ιδιόκτητων και μισθωμένων κτιρίων που σχετίζονται με το χώρο της Δικαιοσύνης και από την όποια έχει προκύψει μια πρώτη εικόνα για την προσβασιμότητα ή μη των κτιρίων καθώς και για το επίπεδο προσβασιμότητάς τους. Μάλιστα, όπως σημειώνεται στην Έκθεση, έχουν ξεκινήσει ήδη στοχευμένες παρεμβάσεις -όπως στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης, στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία Αθηνών, στα Πρωτοδικεία Λιβαδειάς και Λασιθίου και στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Κορίνθου- για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των διαφόρων υπηρεσιών και δικαστικών μεγάρων σε όλη την ελληνική επικράτεια ύστερα από την αξιοποίηση των στοιχείων από την καταγραφή τους.³³

Όμως, τόσο τα στοιχεία καταγραφής όσο και οι βελτιώσεις οι οποίες έχουν ήδη γίνει δεν έχουν αναρτηθεί σε κάποιο ιστότοπο, όπως στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης,

---

³¹ Το να είναι προσβάσιμη μόνο οι χώροι υγιεινής δεν είναι αρκετό ώστε να μπορέσει ένα άτομο χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου να φτάσει ως εκεί χρειάζεται να κάνει χρήση ενός μη προσβάσιμου ανελκυστήρα ή χρήση σκαλιών. Αυτόματα και η προσβάσιμη 'τουαλέτα' μετατρέπεται σε μη προσβάσιμη.

³² Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 61. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

³³ Ο. π

έτσι ώστε να μπορούν τα άτομα με αναπηρία να πληροφορούνται για το εάν, λόγω χάρη, το δικαστικό μέγαρο της περιοχής που διαμένουν είναι προσβάσιμο σε αυτά.

Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας στα άτομα με αναπηρία

Μια δράση που προβλέπεται στο ΕΣΔ και σχετίζεται με την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη είναι η μέριμνα για διευκόλυνση της πρόσβασης τους σε δωρεάν νομική βοήθεια.

Η παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας αφορά σε υπηρεσίες δικηγόρου, συμβολαιογράφου ή δικαστικού επιμελητή σε υποθέσεις ποινικού, αστικού και εμπορικού δικαίου κάθε βαθμού, όπως σε υποθέσεις διαζυγίου, επιμέλειας και επικοινωνίας, διατροφής κ.λπ. Σύμφωνα με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο,³⁴ παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας δικαιούνται όλοι οι Έλληνες/ίδες πολίτες, οι πολίτες της ΕΕ, πολίτες από τρίτο κράτος ή ανιθαγενείς που νομίμως η κατοικία τους ή συνήθης διαμονή τους είναι η Ελλάδα.

Σύμφωνα με το ΕΣΔ, προβλέπεται η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα έχει σαν αντικείμενό της να εξετάσει την αναπροσαρμογή των υφιστάμενων όρων παροχής νομικής βοήθειας σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα με στόχο τη θέσπιση θετικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία. Αν και η Ομάδα Εργασίας συγκροτήθηκε στα τέλη Οκτωβρίου 2021,³⁵ παρ' όλα αυτά μέχρι κατά τέλη του 2021 ούτε και αυτή είχε ξεκινήσει τις εργασίες της.

Δικαιοσύνη και εύλογες προσαρμογές

Πολλά από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στο χώρο της δικαιοσύνης θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν σε κάποιο βαθμό μέσω της παροχής εύλογων προσαρμογών. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, δεν προβλέπεται η παροχή εύλογων προσαρμογών για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη.

Κατάλληλη εκπαίδευση/κατάρτιση του προσωπικού που εργάζεται στον τομέα της δικαιοσύνης

Το φθινόπωρο του 2021 (Οκτώβριος 2021), όπως προβλεπόταν και στον Στόχο 28 του ΕΣΔ, η Εθνική Σχολή Δικαστών³⁶ διοργάνωσε επιμορφωτικό σεμινάριο με τίτλο «Τα

---

³⁴ Βλ. ν 3226/2004 (ΦΕΚ Α' 24/4.2.2004) «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις»

³⁵ Η απόφαση για τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμη στο: <https://diavgeia.gov.gr/doc/9%CE%A93%CE%A1%CE%A9-%CE%A8%CE%97%CE%91?inline=true>

³⁶ Η Εθνική Σχολή Δικαστών, όπως προβλέπεται και στο άρθρο 66 του ν. 4488/2017, στο πρόγραμμα σπουδών της, προσφέρει στους μελλοντικούς δικαστές και εισαγγελείς μαθήματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρέχει, επίσης, σεμινάρια στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με στόχο την

Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην Έννομη Τάξη (Αστική-Ποινική-Διοικητική Προσέγγιση)». ³⁷ Το σεμινάριο απευθυνόταν σε δικαστικούς λειτουργούς της Διοικητικής Δικαιοσύνης, της Πολιτικής - Ποινικής Δικαιοσύνης και σε εισαγγελείς με σκοπό να τους εκπαιδεύσει στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Η δράση αυτή είναι ιδιαίτερα θετική αφού στοχεύει στην εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, προβληματικό σημείο της δράσης υπήρξε η μη εμπλοκή εκπροσώπων του αναπηρικού κινήματος στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του επιμορφωτικού προγράμματος.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

	Η ένταξη της διάστασης της αναπηρίας και η πρόληψη εγκλημάτων ρατσιστικής βίας λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης στο Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, που εκπονεί το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.
	Η πρωτοβουλία διοργάνωσης εκπαιδευτικού σεμιναρίου από το Τμήμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης που απευθυνόταν στο προσωπικό που εργάζεται στο τομέα της Δικαιοσύνης με θέμα την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη.
	Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των ιδιόκτητων και μισθωμένων κτιρίων που σχετίζονται με το χώρο της Δικαιοσύνης και η έναρξη στοχευμένων παρεμβάσεων για τη βελτίωση της προσβασιμότητάς τους.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

	Η μη εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης σε όλους τομείς της ζωής.
	Η εφαρμογή των εύλογων προσαρμογών μόνο στο πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης και όχι σε άλλα πεδία, όπως της δικαιοσύνης.
	Η μη ένταξη στο ΕΣΔ ειδικού Υπο-Στόχου σχετικά με τον προσδιορισμό των εύλογων προσαρμογών και την παροχή τους όπως είχε προτείνει η ΕΣΑμεΑ κατά την περίοδο της διαβούλευσης του ΕΣΔ.

εκπαίδευση των δικαστών σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων, τα εγκλήματα μίσους, τα δικαιώματα των ανηλίκων

³⁷ Σχετικά με το σεμινάριο που διοργάνωσε η Εθνική Σχολή Δικαστών, βλ. <https://www.esdi.gr/nex/index.php/el/component/content/article/101-presentation/news/anakoynoseis/816-epimorfotiko-seminario-dikastikon-leitourgon-me-thema-ta-dikaiomata-ton-atomon-me-anapiria-stin-ennomi-taksi-astiki-poiniki-dioikitiki-prose>

	Η μη ολοκλήρωση της συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα είχε ως στόχο την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης εντός του 2021 όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ.
	Η μη έναρξη των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που θα εξετάσει την αναπροσαρμογή των υφιστάμενων όρων παροχής νομική βοήθειας σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα με στόχο τη θέσπιση θετικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία.
	Η μη έναρξη των εργασιών την Ομάδας Εργασίας με αντικείμενο τη μελέτη των Κωδικών και την εναρμόνιση των διατάξεων και της ορολογίας με τη Σύμβαση εντός του 2021.
	Τα εμπόδια σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία, π.χ., η νομοθεσία δεν είναι διαθέσιμη σε γραφή Braille αλλά ούτε και σε άλλες εναλλακτικές προσβάσιμες μορφές.

ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

- ✓ Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)
- ✓ Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης
- ✓ Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία

Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)

Παρά τις συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες³⁸

50. Η Επιτροπή τονίζει τη σημασία όλων των συστάσεων που περιλαμβάνονται σε αυτές τις τελικές παρατηρήσεις. Σε σχέση με τα **επείγοντα μέτρα που πρέπει να ληφθούν**, η Επιτροπή επισημαίνει προς το συμβαλλόμενο Κράτος τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στις παραγράφους: [...] 22 για την ακούσια στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας.

[περισσότερα](#)

όσο και της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων³⁹ -και των δυο από το 2019⁴⁰- για τη λήψη μέτρων αποφυγής της στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας, δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχουν ληφθεί ανάλογες πρωτοβουλίες από την ελληνική πολιτεία. Μάλιστα, σύμφωνα με τις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η λήψη μέτρων για την αποφυγή της ακουσίας στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα τρία σημεία που πρέπει να δοθεί άμεση προτεραιότητα.

³⁸ Βλ. παρ. 21 και 22 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZPRLsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkIKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGroiV9ip4N2>

³⁹ Βλ. παρ. 38 και 39 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhshSVhO2MzH1UDd4ISZl3FIR5qrnsTERNRPyCwxiWbubp%2b%2fHAJy6umRfJxn4LcEtiFib7e4l4jLFRrGMNR5aqlZtPvMF9r%2fcnzZFGplXRrmst>

⁴⁰ Ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 24 και 25 Ιουλίου 2019, ενώ ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 3 και 4 Σεπτεμβρίου 2019.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, τον Οκτώβριο του 2020 δημοσιεύεται η Υπουργική Απόφαση Γ3α,β/Γ.Π.οικ.65047 «Όροι και προϋποθέσεις ακούσιας νοσηλείας σε ιδιωτικές ψυχιατρικές κλινικές» (ΦΕΚ 4704/Β/23-10-2020), η οποία επεκτείνει τον θεσμό της ακούσιας νοσηλείας, περιγράφοντας το πλαίσιο κατά το οποίο τα άτομα με ψυχική αναπηρία θα μπορούν να νοσηλευθούν ακούσια σε ιδιωτικές μονάδες ψυχικής υγείας.⁴¹

Η τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου της ακούσιας νοσηλείας έχει συμπεριληφθεί στο ΕΣΔ και συγκεκριμένα, στο Στόχο 13 «Ποιοτική Δημόσια Υγεία για όλους» και στο Στόχο 19 «Προστασία Πολιτών Τρίτων Χωρών και Ασυνόδευτων Ανηλίκων». Σύμφωνα με τον Υπο-Στόχο 13.4:

Στόχος 13: Ποιοτική και Δημόσια Υγεία για όλους
13.4 Ενισχύουμε τις ασφαλιστικές δικλίδες αναφορικά με την ακούσια νοσηλεία

- Τροποποιούμε το θεσμικό πλαίσιο για την ακούσια νοσηλεία ατόμων με ψυχοκοινωνική αναπηρία.
- Βελτιώνουμε την παρακολούθηση του τρόπου εφαρμογής των μέτρων περιορισμού ατόμων με ψυχοκοινωνική αναπηρία.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Υγείας - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας

Πηγή: [Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία](#)

Ενώ σύμφωνα με τον Υπο-Στόχο 19.6:

Στόχος 19: Προστασία Πολιτών Τρίτων Χωρών και Ασυνόδευτων Ανηλίκων
19.6 Ενισχύουμε τις ασφαλιστικές δικλίδες αναφορικά με την ακούσια νοσηλεία

[...]

- Βελτιώνουμε το θεσμικό πλαίσιο ακούσιας νοσηλείας εντός του 2020.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου – Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, Υπουργείο Υγείας, Υπουργείο Δικαιοσύνης

⁴¹ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 30. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Χρονοδιάγραμμα: 2021-2024

Πηγή: [Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία](#)

Αν και το χρονοδιάγραμμα των Υπο-Στόχων 13.4 και 19.6 προέβλεπε την υλοποίηση τους εντός του 2021,⁴² αυτό δεν επιτεύχθηκε, κάτι που επιβεβαιώνεται και από την έλλειψη σχετικής αναφοράς στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* για το έτος 2021.⁴³

Μάλιστα, τον Νοέμβριο του 2021 η προαναφερθείσα υπουργική απόφαση (Γ3α,β/Γ.Π.οικ.65047) τροποποιείται από τη Γ3α,β/Γ.Π.οικ.68873/2021 (ΦΕΚ 5228/Β/11-11-2021) χωρίς ωστόσο να αλλάζει κάτι ως προς την ακούσια νοσηλεία των ατόμων με ψυχική αναπηρία σε ιδιωτικές ψυχικές μονάδες.⁴⁴

Θετική εξαίρεση στις σχετικές εξελίξεις αποτελεί η υλοποίηση δράσεων βελτίωσης του πλαισίου ακούσιας νοσηλείας που αφορά στην προαγωγή της ψυχικής υγείας και πρόληψης των ψυχικών διαταραχών στο πληθυσμό των ασυνόδευτων ανηλίκων, μια δράση που έγινε σε συνεργασία με τα Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδος και με χρηματοδότηση των Παιδικών Χωριών SOS Αυστρίας και της Αυστριακής Κυβέρνησης.⁴⁵

Στην πράξη, το ποσοστό συχνότητας των ακούσιων νοσηλειών στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα υψηλό και δείχνει μάλιστα αυξητική τάση. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα συγκεντρωτικά στοιχεία του Mental Health Atlas⁴⁶, το 2018, ο αριθμός των συνολικών εισαγωγών σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας ήταν 8.791, με το 47% αυτών να αφορούν σε περιπτώσεις ακούσιας νοσηλείας.

⁴² Σχετικά με τον Υπο-Στόχο 19.6, στο ΕΣΔ αναφέρεται ως έτος υλοποίησης το έτος 2020. Ωστόσο, το ΕΣΔ δημοσιεύτηκε προς τα τέλη του 2020, ενώ το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του συγκεκριμένου Στόχου είναι τοποθετημένο μεταξύ 2021-2024, συνεπώς θεωρούμε, λαμβάνοντας υπόψη και τον Υπο-Στόχο 13.4 που έχει παρεμφερές θέμα, το ότι το σωστό έτος είναι το 2021.

⁴³ Τόσο στην ενότητα «Δικαίωμα Πρόσβασης στην Ποιοτική Δημόσια Υγεία», όσο και στην ενότητα «Προστασία των δικαιωμάτων παιδιών με αναπηρία που ανήκουν σε πληθυσμούς προσφύγων και μεταναστών» της *Ετήσιας Έκθεσης Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, δεν υπάρχει σχετική αναφορά για την υλοποίηση των συγκεκριμένων δράσεων. Η *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁴ Βλ. Υπουργική Απόφαση Γ3α,β/Γ.Π.οικ.68873/2021 (ΦΕΚ 5228/Β/11-11-2021) «Τροποποίηση της υπό στοιχεία Γ3α,β/Γ.Π.οικ. 65047/13-10-2020 υπουργικής απόφασης «Όροι και προϋποθέσεις ακούσιας νοσηλείας σε ιδιωτικές ψυχιατρικές κλινικές» (Β' 4704)».

⁴⁵ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 73. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁶ Όπως αναφέρεται στην απάντηση του ελληνικού κράτους στο Κατάλογο Θεμάτων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZrMdwWBVu54zCU5VVVICldapF1q7g%2b51GP34B5bhZFKWsX1LvM1U2JZPtk%2fzqOy1a9NV29rAk2gQOe1%2f2UHiqf49tjYqkvIxMdr8XqIkxjw%2d%2d>

Λόγω της έλλειψης πανελλαδικών δεδομένων για τα επόμενα έτη, εξετάζουμε την εξέλιξη των ακούσιων νοσηλειών μεταξύ των ετών 2019 και 2021 εστιάζοντας στα δεδομένα εισαγωγών του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών (ΨΝΑ) που αποτελεί και το μεγαλύτερο ψυχιατρικό νοσοκομείο της επικράτειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώνει το Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) του ΨΝΑ, το ποσοστό των ακούσιων νοσηλειών για το έτος 2021 παρουσιάζει αύξηση σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά του 2020.⁴⁷

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2021

	2019		2020		2021	
Συνολικός αριθμός εισαγωγών	2428		2151		2374	
Συνολικός αριθμός περιστατικών εκούσιας νοσηλείας	997	41%	772	36%	825	35%
Συνολικός αριθμός περιστατικών ακούσιας νοσηλείας	1431	59%	1379	64%	1549	65%

Πηγή: Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών ΨΝΑ

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDc3ODQ3NzItYWQzNi00YWQxLWFmMTgtODcwNW5YjA2ODg3IiwidCI6ImI3OTFiODAwLWRkYmYtNDBiMS05Y2I0LWU2ZTAwZGEyNTA1MyIsImMiOiJh9>

Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 1, την τελευταία τριετία (2019-2021) παρατηρείται σημαντική αύξηση του ποσοστού των περιστατικών ακούσιας νοσηλείας μεταξύ των εισαγωγών στο Τμήμα Επειγόντων του ΨΝΑ. Μάλιστα για το 2021, το 65% των περιπτώσεων αφορούσε σε περιπτώσεις ακούσιας νοσηλείας. Ένα ποσοστό που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής λαμβάνοντας υπόψη ότι η χρήση του μέτρου της ακούσιας νοσηλείας πρέπει να είναι η έσχατη λύση, σύμφωνα με το ν. 2071/1992, και όχι ο κανόνας σε ότι αφορά την ψυχιατρική «φροντίδα».

Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο που επιτρέπει τις εισαγωγές περιστατικών νοσηλειών και σε ιδιωτικές ψυχικές μονάδες υγείας, ο συνολικός αριθμός ακούσιων νοσηλειών ενδέχεται να είναι πολύ μεγαλύτερος από τον προαναφερόμενο.

Σχέδιο Πρόσθετου Προαιρετικού Πρωτόκολλο στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης

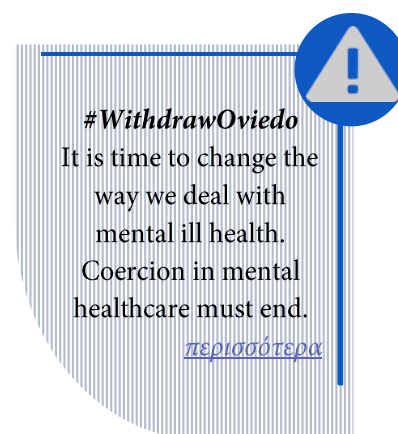
⁴⁷ Η βάση ενημερώνεται σε μηνιαία βάση από το Γραφείο Μέτρησης Απόδοσης και Επιχειρησιακής Υποστήριξης του Νοσοκομείου είναι διαθέσιμη στο:

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDc3ODQ3NzItYWQzNi00YWQxLWFmMTgtODcwNW5YjA2ODg3IiwidCI6ImI3OTFiODAwLWRkYmYtNDBiMS05Y2I0LWU2ZTAwZGEyNTA1MyIsImMiOiJh9>

Από το 2014, ύστερα από μια σύσταση που υπήρχε από το 2004 σχετικά με την ακούσια νοσηλεία και θεραπεία,⁴⁸ η Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης (DH-BIO Committee) έχει εργαστεί στη διαμόρφωση ενός σχεδίου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του Oviedo για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική σχετικά με την «προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ψυχική αναπηρία». Ωστόσο, το σχέδιο του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη Σύμβαση αφού επικεντρώνεται σε διαδικασίες στέρησης των ελευθεριών των ατόμων με ψυχική αναπηρία, όπως η απομόνωση τους σε κελιά ή η χρήση ηλεκτροσπασμοθεραπείας,⁴⁹ και όχι στο σεβασμό των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχική αναπηρία μέσα από την παροχή καλής στήριξης και φροντίδας

Από το 2019 μέχρι και σήμερα η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες,⁵⁰ ευρωπαϊκοί και διεθνείς θεσμοί⁵¹ καθώς και πολλές οργανώσεις ατόμων με αναπηρία, οργανώσεις ψυχικής υγείας και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν εκφράσει τις ανησυχίες τους, αλλά και την αντίθεσή τους στην υιοθέτηση του πρόσθετου πρωτοκόλλου. Μάλιστα, η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, στο κείμενο των Τελικών Παρατηρήσεων προς το ελληνικό κράτος συνιστά

«[σ]το συμβαλλόμενο Κράτος να ακολουθεί τις υποχρεώσεις του βάσει του Άρθρου 14 της Σύμβασης, και συνεπώς να εναντιωθεί στην υιοθέτηση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Αξιοπρέπεια του Ανθρώπου όσον αφορά την Εφαρμογή της Βιολογίας και Ιατρικής: Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική (Σύμβαση του Oviedo) στην παρούσα μορφή της».⁵²

⁴⁸ Μια χρονική στιγμή που η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία δεν υπήρχε.

⁴⁹ Για μια σύγκριση μεταξύ της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης βλ. European Disability Forum (2021). Overview of issues created by the Draft Additional Protocol to the Council of Europe's Oviedo Convention in the light of the CRPD. Διαθέσιμο στο: <https://www.edf-feph.org/publications/overview-of-issues-created-by-the-draft-additional-protocol-to-the-council-of-europes-oviedo-convention-in-light-of-the-crpd/>

⁵⁰ Βλ.

https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/Statements/StatementOviedo_CRPD2oth.docx

⁵¹ Όπως η [Ειδική Εισηγήτρια για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες](#), ο [Ειδικός Εισηγητής για το δικαίωμα στην υγεία](#), η [Ομάδα Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών για την αυθαίρετη κράτηση](#), η [Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης](#), η [Κοινοβουλευτική Συνέλευση](#) αυτής.

⁵² Βλ. παράγραφο 23 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο:

Παρά τις αντιδράσεις που έχουν προκύψει ενάντια στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο, τα μέλη της Επιτροπής Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 2021, δεν κατέληξαν σε κάποια απόφαση αλλά συμφώνησαν να προωθήσουν την τελική απόφαση για το μέλλον του Πρόσθετου Πρωτόκολλου στην Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, που αναμένεται να πραγματοποιηθεί εντός του 2022.

Η ΕΣΑμεΑ, ακολουθώντας τις δράσεις του ευρωπαϊκού κινήματος που έχει δημιουργηθεί ενάντια στην υιοθέτηση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης του Ονiedo, απέστειλε επιστολές στους εκπροσώπους της Ελλάδας στην Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο Υπουργείο Εξωτερικών⁵³ ζητώντας από την Ελληνική αντιπροσωπία να ψηφίσει κατά της έγκρισης του Πρωτοκόλλου.

Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης

Η πρακτική μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας και σεβασμός των δικαιωμάτων τους.

Αλλαγές δεν υπήρξαν ως προς τη μεταφορά των ατόμων με ψυχική αναπηρία στις μονάδες ψυχικής υγείας στο πλαίσιο της πρακτικής της ακούσιας νοσηλείας. Αν και η παρ. 5 του άρθρου 92 του ν. 2071/1992 προβλέπει ότι η μεταφορά του ατόμου με ψυχική αναπηρία «διενεργείται υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν το σεβασμό στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ασθενή» αυτό στην ουσία δεν υφίσταται, δεδομένου ότι η μεταφορά τους γίνεται από την Ελληνική Αστυνομία και με τη χρήση περιπολικού. Μια πρακτική που αφενός δεν σέβεται τα δικαιώματα των ατόμων με ψυχική αναπηρία αφετέρου εξακολουθεί να αναπαράγει ξεπερασμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα αυτά.⁵⁴ Επιπρόσθετα, η μεταφορά του ατόμου με ψυχική αναπηρία ως ένας/μια «ποινικά κρατούμενος/η» ελλοχεύει να έχει αρνητικές συνέπειες στο ίδιο το άτομο και την υγεία του.⁵⁵

Σκότωσε την 86χρονη μητέρα του και μετά αυτοκτόνησε

[περισσότερα](#)

Η πρωτοβουλία ΠΣΥ για το φονικό στην Καλαμάτα

[περισσότερα](#)

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyygIkKsnfl7vYm%2b%2fx3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGroiV9ip4N2>

⁵³ Συν-υπογραφόμενη με την Εταιρία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π. Σακελλαρόπουλος.

⁵⁴ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας* για το 2020, σελ. 31. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁵⁵ Ο.π.

Αστυνομική βία

Τα περιστατικά βίας και κακοποίησης ατόμων με αναπηρία με τους θύτες να είναι αστυνομικοί είναι μια πραγματικότητα. Αν και η συχνότητα τους έχει περιοριστεί σε σχέση με προηγούμενα χρόνια, δυστυχώς εξακολουθούν να υφίστανται.⁵⁶ Από όλα τα άτομα με αναπηρία αυτά που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν βία ή κακοποίηση από αστυνομικούς είναι τα άτομα με ψυχική ή/και νοητική αναπηρία.

Ξυλοδαρμό
ψυχικά ασθενούς
από αστυνομικό
κατήγγειλε
εργαζόμενη
περισσότερα

Βία και ιδρύματα

Τα άτομα με αναπηρία που διαμένουν σε κέντρα κλειστής φροντίδας διατρέχουν επίσης κίνδυνο να έρθουν αντιμέτωπα με τη βία ή/και την κακομεταχείριση είτε από το προσωπικό που εργάζεται σε αυτές τις δομές είτε από άλλους περιθαλπτόμενους που μένουν σε αυτά. Ένα τέτοιο τραγικό περιστατικό έλαβε χώρα τον Δεκέμβριο του 2021 στο

ΕΣΑμεΑ:
Εγκλημα διαρκείας
στα ιδρύματα της
χώρας
περισσότερα

Κέντρο Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Θεσσαλονίκης «Ο Άγιος Δημήτριος» έχοντας σαν αποτέλεσμα ένας 25χρόνος να χάσει τη ζωή του ύστερα από τον ξυλοδαρμό τον οποίο υπέστη μετά από συμπλοκή που είχε με έναν άλλο περιθαλπτόμενο της δομής,⁵⁷ με τον υπάλληλο που τους «πρόσεχε» να παραμένει αμέτοχος.⁵⁸

Το περιστατικό αυτό έρχεται να αναδείξει τις τραγικές συνθήκες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία που διαβιούν σε αυτό του τύπου δομές λόγω της έλλειψης επαρκούς εκπαίδευσης του προσωπικού καθώς και του αναχρονιστικού, ασυλικού τρόπου λειτουργίας τους, που δεν προάγει και δεν σέβεται την προσωπικότητα και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στις εν λόγω δομές. Παρά το γεγονός ότι τόσο η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες⁵⁹ όσο και η Επιτροπή των ΗΕ κατά των

⁵⁶ Βλ. επίσης την αντίστοιχη υπο-ενότητα στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 35. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁵⁷ Θεσσαλονίκη: θρίλερ με θάνατο 19χρονου σε Κέντρο Παιδιών με Αναπηρία. (2021, Δεκέμβριος 1). AntiNews.gr. Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2021 από:

<https://www.antinews.gr/LocalNews/article/622121/thessaloniki-thriller-me-thanato-19xronoy-se-kentro-paidion-me-anapiria>

⁵⁸ Ο.π.

⁵⁹ Βλ. παρ. 25 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO>

Βασανιστηρίων⁶⁰ έχουν τονίσει στις Συστάσεις τους για τη χώρα την ανάγκη λειτουργίας μηχανισμών παρακολούθησης για τον έλεγχο της κακομεταχείρισης σε αυτού του είδους δομές, ο τραγικός θάνατος του 25χρόνου αναδεικνύει τις ελλείψεις που εξακολουθούν να υπάρχουν και θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή των ατόμων που διαβιούν σε αυτές.

Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία

Ρατσιστική βία

Σε ότι αφορά περιστατικά ρατσιστικής βίας, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, όπως αυτά παρουσιάζονται στην *Ετήσια Έκθεση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας*, το 2020 καταγράφηκαν συνολικά 222 περιστατικά ρατσιστικής βίας, παρουσιάζοντας μια μικρή μείωση σε σχέση με το 2019 που ήταν 282.⁶¹ Από τα περιστατικά αυτά, υπήρχαν 11 περιπτώσεις όπου το πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο ήταν η αναπηρία, σημειώνοντας και εδώ μια μείωση σε σχέση με τα 34 που είχαν καταγραφεί για το έτος 2019.

Πίνακας 2. Περιστατικά ρατσιστικής βίας σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία (2020)

Περιστατικά ρατσιστικής βίας	222 ↓ [282 2019]
Περιστατικά που διενεργήθηκε αστυνομική προανάκριση	-(232 2019) ⁶²
Περιστατικά που το πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο ήταν η αναπηρία	11 ↓ [34 2019]

Πηγή: Ετήσια έκθεση 2020 του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Ενδοοικογενειακή βία

Τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα οι γυναίκες και τα παιδιά με αναπηρία, έρχονται αντιμέτωπα με περιστατικά ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας και

[6iPair3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkiKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGr9iV9ip4N2](https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf)

⁶⁰ Βλ. Παρ. 40 και 41 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhshSVhO2MzH1UDd4ISZl3FIR5qrnsTERNRPyCwxiWbubp%2b%2fHAJy6umRfjxn4LcEtiFib7e4l4jLFRrGMNR5aqIzT PnMF9r%2fcnzZFGplXRrmst>

⁶¹ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (2021). *Ετήσια έκθεση 2020 του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας*. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2021 από: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf

⁶² Σε αντίθεση με την Έκθεση του Δικτύου για το έτος 2019, στην Έκθεση για το 2020 δεν γίνεται αναφορά στον αριθμό των περιστατικών που διενεργήθηκε αστυνομική προανάκριση.

κακομεταχείρισης που θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχική ακεραιότητά τους. Κατά καιρούς μάλιστα τέτοιου είδους περιστατικά έχουν δει το φως της δημοσιότητας. Ωστόσο, η έλλειψη επίσημων στοιχείων που να αποτυπώνουν την πραγματική διάσταση του φαινομένου είναι ένα σημαντικό εμπόδιο για τη λήψη ουσιαστικών μέτρων αντιμετώπισής του. Παραδείγματος χάρη, στην *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας* για το έτος 2020,⁶³ δεν υπάρχουν δεδομένα για τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία που ήταν θύματα περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Ομοίως, στην 2^η *Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών που δημοσίευσε η ΓΓΔΟΠΠΦ* η διάσταση της αναπηρίας αναφέρεται μόνο μια φορά. Πιο συγκεκριμένα, στις 4175 ωφελούμενες που κάλεσαν στην Γραμμή Υποστήριξης SOS 15900 της ΓΓΔΟΠΠΦ από την 1 Νοεμβρίου 2020 μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2021, για να καταγγείλουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, σεξουαλική παρενόχληση, βιασμό κ.λπ. το ποσοστό των γυναικών με αναπηρία ήταν μόλις 1% ενώ των γυναικών με χρόνια προβλήματα υγείας 9%.⁶⁴

Πρόληψη και προστασία από τη βία (ενδοοικογενειακή βία, ρατσιστική βία, κακοποίηση)

Η καταγγελία των περιστατικών βίας -είτε αυτά αφορούν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας είτε περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης είτε ρατσιστικής βίας- από τα θύματα είναι πολλές φορές φορτισμένη με αισθήματα φόβου και ντροπής. Είναι γνωστό ότι πολλές φορές τα θύματα αισθάνονται ότι αν αποφασίσουν να καταγγείλουν το περιστατικό τότε θα βιώσουν για μια ακόμη φορά την τραυματική εμπειρία που ήδη βίωσαν. Για τον λόγο αυτό, πολλές φορές ο φόβος οδηγεί τα θύματα βίας να επιλέξουν τη σιωπή από το να προβούν στην καταγγελία τους. Ωστόσο, δεν είναι μόνο ο φόβος που αποθαρρύνει τα θύματα βίας με αναπηρία να καταγγείλουν τέτοια περιστατικά. Η έλλειψη πληροφόρησης για το πως πρέπει να δράσουν σε περίπτωση που είναι θύματα -τόσο τα ίδια τα άτομα όσο και άτομα που είναι μάρτυρες περιστατικών βίας-, η περιορισμένη παροχή υπηρεσιών στήριξης σε θύματα βίας αλλά και η ανεπαρκής εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων -όπως αστυνομικοί, ιατρικό προσωπικό, ψυχολόγοι- στην καταγραφή και διαχείριση των περιστατικών, είναι σημαντικές αιτίες για την υπο-καταγραφή αυτών των φαινομένων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα πολλά περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας που καταγράφηκαν εντός του 2021, θετικά κρίνεται η πιλοτική λειτουργία ειδικών γραφείων ενδοοικογενειακής βίας στα αστυνομικά τμήματα των αστυνομικών διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης όπου το προσωπικό που τα στελεχώνει έχει λάβει κατάλληλη

⁶³ Η *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας* για το έτος 2020 είναι διαθέσιμη στο:

<http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/files21/16062021endooikogerneiakiivia.pdf>

⁶⁴ Βλ. 2^η *Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΔΟΠΠΦ* σελ. 108. Διαθέσιμη στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2021/11/2h-ethsia-ekthesi.pdf>

εκπαίδευση για το πως θα πρέπει να αντιμετωπίζει τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Παραδείγματος χάρη, η Ελληνική Αστυνομία μεταξύ 4-7 Οκτωβρίου 2021 διοργάνωσε εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Επιμόρφωση του προσωπικού στελέχωσης των γραφείων αντιμετώπισης ενδοοικογενειακής βίας της ΓΑΔ Αττικής». Μεταξύ των θεματικών ενοτήτων που περιλαμβάνονταν στο σεμινάριο, υπήρχε και ενότητα που εστίαζε στα άτομα με αναπηρία, στην οποία αντιπροσωπία της ΕΣΑμεΑ καλέστηκε να παρουσιάσει βασικές πληροφορίες και γενικούς κανόνες συμπεριφοράς και επικοινωνίας που πρέπει να γνωρίζουν οι αστυνομικοί όταν συνδιαλέγονται με ένα άτομο που έχει κινητική, οπτική, ακουστική, νοητική ή/και ψυχοκοινωνική αναπηρία.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η προσθήκη στο ΕΣΔ της αναθεώρησης του θεσμού της ακουσίας νοσηλείας.

Η πιλοτική λειτουργία γραφείων ενδοοικογενειακής βίας στα αστυνομικά τμήματα των αστυνομικών διευθύνσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης.

Η εκπαίδευση των αστυνομικών που θα στελεχώσουν τα γραφεία ενδοοικογενειακής βίας των αστυνομικών τμημάτων σε ειδικά ζητήματα που αφορούν στη συμπεριφορά τους απέναντι στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, όπως και τα άτομα με αναπηρία.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Ο θεσμός της «ακούσιας νοσηλείας» και η μεγάλη συχνότητα στη χρήση του.

Η πρακτική της μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας μέσω της ελληνικής αστυνομίας και οι συνέπειές της στην υγεία του ατόμου με ψυχική αναπηρία.

Η ελλιπής εκπαίδευση των υπάλληλων των αρχών επιβολής του νόμου για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών.

Η έλλειψη ποσοτικών δεδομένων σχετικά με περιστατικά βίας εις βάρος των ατόμων με αναπηρία (περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, κακοποίησης, ρατσιστικής βίας).

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων / υποδομών / εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)
- ✓ Πρόσβαση σε πληροφορίες
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών (δρόμοι κ.λπ.)
- ✓ Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις (επιλογή του τρόπου και του χρόνου μετακίνησης κ.α.)
- ✓ Κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας
- ✓ Πρόσβαση σε βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές και υποβοηθητικές τεχνολογίες (assistive technologies) και σε ζωντανή βοήθεια

Η προσβασιμότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος αποτελεί αναγκαία συνθήκη ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να απολαύσουν τα δικαιώματά τους. Όμως τα ευρήματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το έτος 2020 (EU SILC-2020) δείχνουν ότι τα άτομα με αναπηρία της χώρας αντιμετωπίζουν σημαντικούς περιορισμούς ως προς τη φυσική προσβασιμότητα. Συγκεκριμένα, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 3, σχεδόν ένα στα τρία άτομα με μεγάλη δυσκολία στην όραση όπως και ένα στα τρία άτομα με κινητικές δυσκολίες αντιμετωπίζουν εμπόδια προσβασιμότητας στην περιοχή τους.

Πίνακας 3: Ποσοστό ατόμων με λειτουργικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζουν εμπόδια προσβασιμότητας στην περιοχή διαμονής τους, ανά είδος λειτουργικού περιορισμού (2020)

Μεγάλη δυσκολία/Δεν μπορώ καθόλου να το κάνω	Αντιμετωπίζουν εμπόδια προσβασιμότητας
Δυσκολία στην όραση	27,9%
Δυσκολία στην ακοή	21,2%
Δυσκολία στο περπάτημα /Ανέβασμα-Κατέβασμα σκάλας	32,4%
Δυσκολία στη μνήμη/Συγκέντρωση	27,3%

Δυσκολία στην καθημερινή ατομική φροντίδα	37,4%
Δυσκολία στην επικοινωνία	23,6%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2020/Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την προσβασιμότητα του δομημένου και ψηφιακού περιβάλλοντος και των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς κρίνεται ως αρκετά ικανοποιητικό.⁶⁵ Ωστόσο, απομένουν να γίνουν ακόμα κάποιες παρεμβάσεις που εξακολουθούν να είναι σε εκκρεμότητα όπως και να επικαιροποιηθούν υφιστάμενες διατάξεις ώστε να είναι σε αρμονία με τις ισχύοντες ευρωπαϊκές διατάξεις.

Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)

Η συγκρότηση της *Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας* το καλοκαίρι του 2021 αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις στον πεδίο της προσβασιμότητας για το έτος 2021.⁶⁶ Η συγκρότηση και η θεσμοθέτηση της ΕΑΠ ήταν ένα διαχρονικό αίτημα της ΕΣΑμεΑ και του αναπηρικού κινήματος της χώρας, το οποίο και έθεσε στον Πρωθυπουργό σε συνάντηση που είχαν μαζί του το καλοκαίρι του 2019.⁶⁷ Η συγκρότηση της ΕΑΠ αποτελούσε και το αντικείμενο του Στόχου 2 του ΕΣΔ.⁶⁸ Σύμφωνα με το ν. 4780/2021 (ΦΕΚ Α 30/28.2.2021) ο ρόλος της ΕΑΠ είναι να αποτελέσει συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας υπό τον πρωθυπουργό αποσκοπώντας στην προώθηση της καθολικής πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, ο κύριος ρόλος της ΕΑΠ είναι να αναδείξει τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στο φυσικό, δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον και η διατύπωση προτάσεων για ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Για το αναπηρικό κίνημα, η συγκρότηση και λειτουργία της ΕΑΠ θα συμβάλλει αφενός στην άρση των διακρίσεων και των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα, αφετέρου στην ένταξή τους στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας όπως άλλωστε προβλέπεται στη Σύμβαση.

⁶⁵ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 40. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁶⁶ Για περισσότερες πληροφορίες για τον σκοπό και το έργο της *Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας* βλ. <https://amea.gov.gr/accessibility>

⁶⁷ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 42. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁶⁸ Βλ. *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*, σελ. 8-9. Διαθέσιμο στο: https://amea.gov.gr/api/uploads/ETHNIKO_SXEDIO_DRASIS_GIA_TA_DIKAIOMATA_TON_ATOMO_N_ME_ANAPIRIA_7e859fcc7d.pdf

Η έναρξη των εργασιών της ΕΑΠ έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2021 και μέχρι και τα τέλη του 2021 είχαν πραγματοποιηθεί οχτώ (8) συνεδριάσεις. Από την έναρξη των εργασιών της μέχρι και τα τέλη του 2021 η ΕΑΠ έχει προχωρήσει στις εξής δυο γνωμοδοτήσεις: i) 'Προσβασιμότητα και ασφάλεια: ενσωμάτωση της Οδηγίας ΕΕ 2019/882 στο εθνικό δίκαιο' και ii) 'Συμμετοχή της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ) στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία: Σήματα Πιστοποίησης Προσβασιμότητας'.⁶⁹ Επιπρόσθετα, η Αρχή στο διάστημα αυτό υπέβαλε στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής την πρώτη ενδιάμεση έκθεση προόδου της (Νοέμβριο 2021).

Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων/ υποδομών/ εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)

Οι πιο σημαντικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα εντός του 2021 και αφορούν σε ζητήματα φυσικής προσβασιμότητας είναι: α) ο σχεδιασμός, η θεσμοθέτηση και η λειτουργία της Ηλεκτρονικής πλατφόρμας καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ, β) η θέσπιση του Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας, γ) η δημοσίευση της Υπουργικής Απόφασης σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές Μελέτης Προσβασιμότητας, δ) η τροποποίηση του άρθρου 26 του ν. 4067/2021 που αφορά στην προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα, και ε) η θεσμοθέτηση του Σχεδίου Αστικής Προσβασιμότητας (ΣΑΠ).

Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία αφορά στην πρόσβασή τους στα κτίρια του δημοσίου τομέα και των ΟΤΑ. Πιο συγκεκριμένα, μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε μια σαφής εικόνα ως προς την προσβασιμότητα των κτιρίων που στεγάζονται υπηρεσίες του δημοσίου τομέα ή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είτε αυτά είναι ιδιόκτητα είτε είναι μισθωμένα. Παραδείγματος χάρη, δεν είναι ακόμη σαφές εάν τα δικαστικά μέγαρα, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, κ.λπ. είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία και σε ποιο βαθμό. Το εν λόγω ζήτημα είχε επίσης επισημανθεί από την ΕΣΑμεΑ στην *Εναλλακτική Έκθεση*⁷⁰ που κατέθεσε το 2019 στην

Η ΕΣΑμεΑ χαιρετίζει την έναρξη καταγραφής των προβλημάτων προσβασιμότητας στα δημόσια κτίρια [περισσότερα](#)

⁶⁹ Βλ. *Ενδιάμεση Έκθεση Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας*, σελ. 6-7. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/reports/2>

⁷⁰ ΕΣΑμεΑ (2019). *Ανθρώπινα Δικαιώματα και Άτομα με Αναπηρία: Εναλλακτική Έκθεση - Ελλάδα 2019 και απαντήσεις στον Κατάλογο Θεμάτων και Συστάσεις*. Διαθέσιμη στο:

Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων Αναπηρίες στο πλαίσιο του εποικοδομητικού διαλόγου που η τελευταία είχε με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, το οποίο μάλιστα η Επιτροπή συμπεριέλαβε στις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της προς το ελληνικό κράτος.

Για τον λόγο αυτό, μέσα στο 2021 σχεδιάστηκε και τέθηκε σε λειτουργία η «Ηλεκτρονική Πλατφόρμα Καταγραφής Προσβασιμότητας Κτιρίων του Δημόσιου και των ΟΤΑ»⁷¹, όπως προβλεπόταν στο Στόχο 2ο «Προσβασιμότητα στο Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον» του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Στόχος της εν λόγω πλατφόρμας είναι: α) ο εντοπισμός και η καταγραφή όλων των κτιρίων που αξιοποιούνται από το δημόσιο και τους ΟΤΑ (ιδιόκτητων και μισθωμένων) για τη στέγαση των διαφόρων υπηρεσιών τους και β) η διενέργεια επιτόπιων αυτοψιών για τον έλεγχο της προσβασιμότητάς τους στα άτομα με αναπηρία, ο καθορισμός των αναγκαίων παρεμβάσεων, η εκτίμηση του κόστους υλοποίησης αυτών, η εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων και τέλος η υλοποίησή τους.

Η πλατφόρμα ξεκίνησε να λειτουργεί στις 21 Σεπτεμβρίου όπου και προβλεπόταν η ολοκλήρωση της στις 31 Δεκεμβρίου 2021.⁷² Όμως, στα τέλη του έτους η τελική ημερομηνία για την καταγραφή των κτιρίων επεκτάθηκε μέχρι τα τέλη Μαρτίου 2022.⁷³

Ελληνικό Σήμα Προσβασιμότητας

Ήδη από το 2013, μετά από συνεργασία της ΕΣΑμεΑ και του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) αναπτύχθηκε το εθνικό πρότυπο ΕΛΟΤ 1439:2013 «Οργανισμός φιλικός σε πολίτες με αναπηρία – Απαιτήσεις και συστάσεις», η εφαρμογή όμως του οποίου είναι προαιρετική.

Ελληνικό Σήμα
Προσβασιμότητας,
ισχυρό εργαλείο για τη
δημιουργία
προσβάσιμων
περιβαλλόντων

[περισσότερα](#)

Μετά την ανάπτυξη και της εφαρμοστικής του προτύπου Τεχνικής Προδιαγραφής ΤΠ ΕΛΟΤ 1449, οι δύο φορείς ΕΛΟΤ και ΕΣΑμεΑ προχώρησαν στην υπογραφή Σύμβασης μεταξύ τους συνεργασίας «για την καθιέρωση και λειτουργία

https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=o&file=article_file&id=4446

⁷¹ Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΧΣ/70755/614 «Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής στοιχείων προσβασιμότητας των κτηρίων όπου στεγάζονται φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014.» (ΦΕΚ Β' 3756/13.08.2021)

⁷² Βλ. <https://web.tee.gr/prosvasimotita-anakoinoseis/21-09-2021-prosvasimotita-xekina-i-katagrafi-stoicheion-ktirion-dimosioy-endiaferontos/>

⁷³ Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΕΣΕΔΠ/12511/1664 «Παράταση της προθεσμίας της παρ. 10.α του άρθρου 26 του ν. 4067/2012 για την καταχώριση των στοιχείων των κτηρίων, στα οποία στεγάζονται οι φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014.»

σήματος αξιολόγησης συμμόρφωσης με το πρότυπο ΕΛΟΤ 1439, του Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας ΑμεΑ και του σχετικού Μητρώου». Βάσει της Σύμβασης ολοκληρώθηκε ο Κανονισμός Χρήσης του Σήματος, το Σήμα κατατέθηκε στο Υπουργείο Ανάπτυξης στις 2 Απριλίου 2021 και στη συνέχεια εκδόθηκε από το Υπουργείο η με αριθμό:ΕΞ8686/ 06-10-2021 Απόφαση επί δήλωσης σήματος.

Τεχνικές προδιαγραφές Μελέτης Προσβασιμότητας

Ύστερα από καθυστέρηση αρκετών ετών,⁷⁴ εκδόθηκε το 2021 η Υπουργική Απόφαση⁷⁵ ΥΠΕΝ/ΔΜΕΑΑΠ/99709/796 «Τεχνικές Προδιαγραφές Μελέτης Προσβασιμότητας»- που θα εφαρμόζονται από τους μελετητές και κατασκευαστές έργων σε κάθε νέο κτιριακό έργο, σε κάθε υφιστάμενο κτίριο το οποίο προσαρμόζεται ώστε να καταστεί προσβάσιμο, καθώς και κατά τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση υπαίθριων δημόσιων κοινόχρηστων χώρων στο αστικό περιβάλλον. Η μελέτη προσβασιμότητας προβλέπονταν στον ν. 4030/2011.

Σχέδιο αστικής προσβασιμότητας (ΣΑΠ)

Σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 121 του ν. 4819/2021, οι δήμοι των μητροπολιτικών κέντρων, οι μεγάλοι και μεσαίοι δήμοι της ηπειρωτικής χώρας, οι δήμοι πρωτεύουσες των περιφερειακών ενοτήτων, όπως και οι μεγάλοι και μεσαίοι νησιωτικοί δήμοι, οφείλουν να εκπονήσουν μέχρι το τέλος του 2022 Σχέδιο Αστικής Προσβασιμότητας όπου θα καθορίζονται οι απαραίτητες παρεμβάσεις στις οποίες θα προβούν προκειμένου να εξασφαλιστεί η προσβασιμότητα των υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων, των δικτύων πεζής μετακίνησης, των οδύσεων διαφυγής, των χώρων εκτόνωσης, των σημείων προσωρινής περίθαλψης όπως και των σημείων καταφυγής των πολιτών εντός των διοικητικών τους ορίων.

Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα

Τροποποιήσεις και προσθήκες επήλθαν και στο άρθρο του 26 του Οικοδομικού Κανονισμού. Πιο συγκεκριμένα, μέσω του άρθρου 210 του ν. 4782/2021, έγιναν νομοθετικές τροποποιήσεις και αλλαγές σε ότι αφορά την προσβασιμότητα των κτιρίων στα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα που κυρίως αναφέρονται στη διαχείριση της παραχώρησης εξαιρέσεων.

---

⁷⁴ Βλ. Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, σελ. 41. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁷⁵ Σύμφωνα με το ν. 4030/2011 (ΦΕΚ Α' 249/25.11.2011), όπως έχει τροποποιηθεί με τον ν. 4495/2017 (ΦΕΚ Α' 167/03.11.2017), προβλεπόταν η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος που θα περιλάμβανε τις τεχνικές προδιαγραφές για την εκπόνηση μελέτης προσβασιμότητας για την έκδοση οικοδομικής άδειας.

Εκπαίδευση σε θέματα προσβασιμότητας

Ένα σημαντικό εμπόδιο που εξακολουθεί να υφίσταται είναι η έλλειψη γνώσεων του προσωπικού των δημόσιων αρχών, των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών, των πολιτικών μηχανικών κ.ο.κ. σχετικά με τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Αιτία για την ύπαρξη αυτού του εμποδίου είναι η μη παροχή μέχρι και σήμερα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας. Η σημασία της εκπαίδευσης επισημαίνεται και στη γνωμοδότηση της ΕΑΠ με θέμα 'Προσβασιμότητα και ασφάλεια: ενσωμάτωση της Οδηγίας ΕΕ 2019/882 στο εθνικό δίκαιο'.⁷⁶ Ειδικότερα, η ΕΑΠ επισήμανε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη επιμόρφωσης των σχετικών ελεγκτικών και εποπτευόντων μηχανισμών σε θέματα προσβασιμότητας, προτείνοντας, επιπρόσθετα, τη στενή εργασία των εμπλεκόμενων υπουργείων, με το αναπηρικό κίνημα και συγκεκριμένα με την ΕΣΑμεΑ ως την αντιπροσωπευτικότερη οργάνωση των ατόμων με αναπηρία.⁷⁷

Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)

Το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19 και οι περιορισμοί που αυτή επέφερε σε όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία, εντός και εκτός συνόρων, επέδρασε καταλυτικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του ψηφιακού κόσμου. Σε ότι αφορά την Ελλάδα, η παροχή ψηφιακών υπηρεσιών από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα είναι περιορισμένη, γεγονός το οποίο επιβεβαιώθηκε και από τον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2020 κατατάσσοντας την Ελλάδα στην 26^η θέση ή προτελευταία μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁷⁸ Μεταξύ των ετών 2020 και 2021 σημειώνεται μικρή πρόοδος στον τομέα αυτό, που αποτυπώνεται στον δείκτη DESI κατατάσσοντας πλέον την Ελλάδα το 2021 στην 25^η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Ειδικότερα, η χώρα σημείωσε πρόοδο όσον αφορά το ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών ειδικών ΤΠΕ επί του συνόλου των ειδικών ΤΠΕ που απασχολούνται στην Ελλάδα, ενώ βελτίωσε τις επιδόσεις της και όσον αφορά τη συνδεσιμότητα. Ωστόσο, σε ότι αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες, δεν σημειώθηκε κάποια μεταβολή σε σχέση με το 2020, αφού το ποσοστό των πολιτών που έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες παραμένει στο 51%, με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να είναι στο 56%.⁷⁹

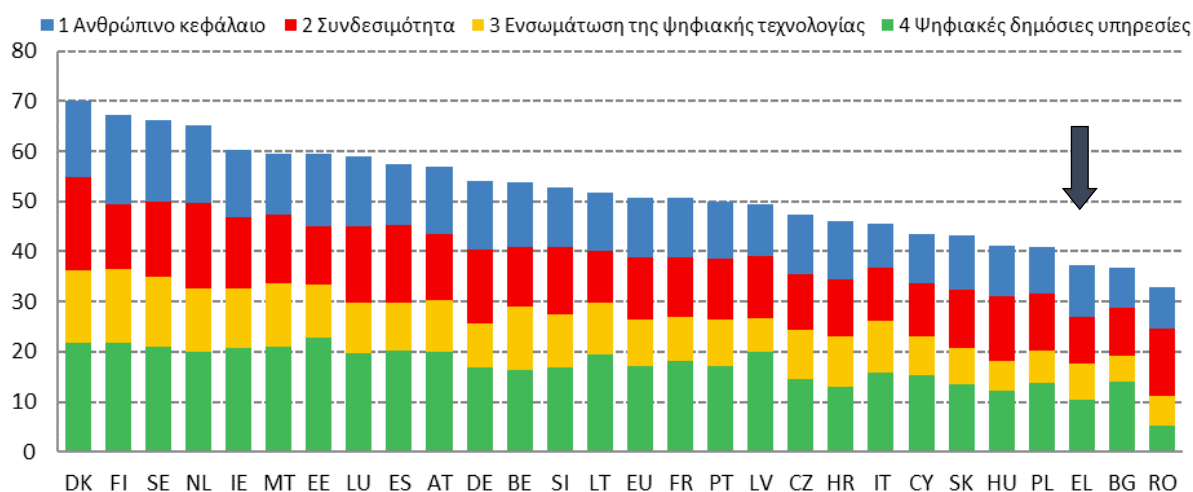
⁷⁶ Βλ. *Ενδιάμεση Έκθεση Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας*, σελ. 21. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/reports/2>

⁷⁷ Ο. π.

⁷⁸ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 44. Διαθέσιμη στο: https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec131303184_8.pdf

⁷⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). *Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2021 για την Ελλάδα*, σελ. 6. Διαθέσιμη στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/QANDA_21_5483

Γράφημα 2: Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2021 για την Ελλάδα

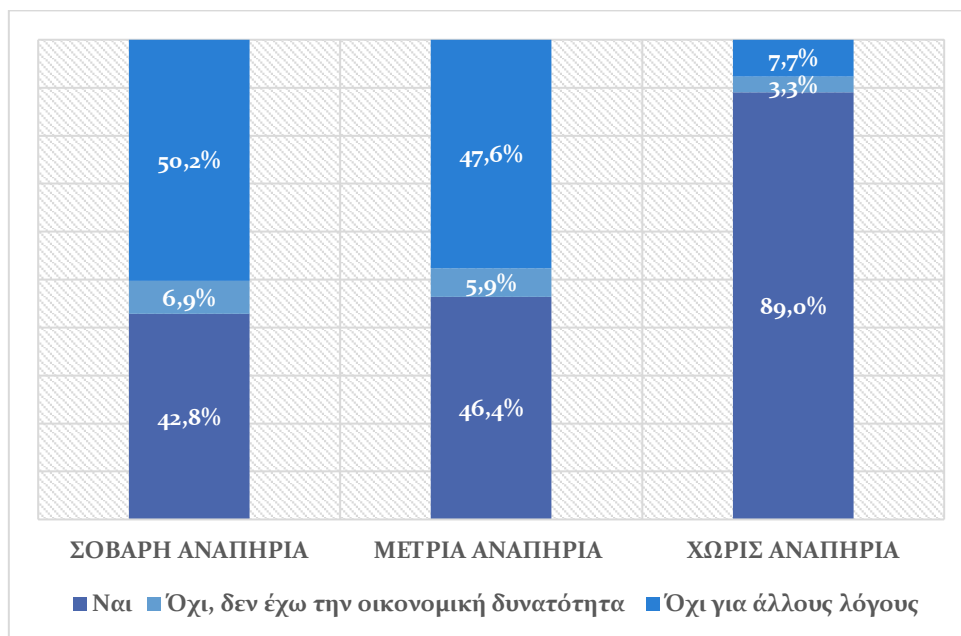
Πηγή: Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2021 για την Ελλάδα

Σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το έτος 2020 (EU SILC-2020) σχετικά με τη σύνδεση στο διαδίκτυο ατόμων 16+, ένα (1) στα δύο (2) άτομα με σοβαρή και μέτρια αναπηρία δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο, σε αντίθεση με τα άτομα χωρίς αναπηρία όπου μόνο ένα ποσοστό της τάξεως του 10% δεν έχει σύνδεση στο διαδίκτυο. Μάλιστα, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία από την EU-SILC 2019, παρατηρείται αύξηση της τάξεως του 4,8% στο ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.⁸⁰ Επιπλέον, το ενδιαφέρον στοιχείο που προκύπτει από την έρευνα αυτή είναι ότι το 50,2 % των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και το 47,6% των ατόμων με μέτρια αναπηρία δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο όχι για οικονομικούς λόγους, αλλά για «άλλους λόγους» που θα μπορούσαν ενδεχομένως να συνδέονται με την προβληματική της έλλειψης ψηφιακών δεξιοτήτων όπως προκύπτει και από τον δείκτη DESI.

⁸⁰ Βλ. Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, σελ. 45. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Γράφημα 3: Σύνδεση στο Διαδίκτυο και κατάσταση αναπηρίας ατόμων ηλικίας 16+ (2020)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2019/
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025⁸¹

Τον Ιούνιο του 2021 δημοσιεύτηκε η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού. Στη Βίβλο αποτυπώνονται οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν σε βάθος πενταετίας σε ότι αφορά στις τεχνολογικές υποδομές του κράτους, στην εκπαίδευση και κατάρτιση του πληθυσμού για την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων καθώς και στον τρόπο με τον οποίο η χώρα θα αξιοποιήσει την ψηφιακή τεχνολογία σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης. Η ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο της σχετικής ανοιχτής δημόσιας διαβούλευσης απέστειλε στις 21 Δεκεμβρίου 2020 τις προτάσεις της,⁸² ζητώντας, μεταξύ άλλων, τη συμπερίληψη στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης για ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, για την αντιμετώπιση του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού, που να συντονίζονται από φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Σύμφωνα με τη Βίβλο, προβλέπεται η παραγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων ανάπτυξης βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων για όλους τους πολίτες, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία.⁸³

⁸¹ Η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025 είναι διαθέσιμη στο: <https://digitalstrategy.gov.gr/>

⁸² Οι προτάσεις της ΕΣΑμεΑ στην ανοιχτή δημόσια διαβούλευση για τη Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού είναι διαθέσιμη στο: <https://www.esamea.gr/our-actions/rest-actions/5095-anoixti-dimosia-diaboyleysi-gia-ti-biblo-psifiakoy-metaximatismoy-2020-2025-oi-protaseis-tis-e-s-a-mea>

⁸³ Βλ. Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού σελ. 123. Η Βίβλος είναι διαθέσιμη στο: <https://digitalstrategy.gov.gr/>

Στη Βίβλο έχουν συμπεριληφθεί:

α) Η κατευθυντήρια αρχή -η εφαρμογή της οποίας είναι υποχρεωτική για κάθε δράση και κάθε έργο πληροφορικής- «Κατάργηση των αποκλεισμών και καθολική προσβασιμότητα», σύμφωνα με την οποία «οι επανασχεδιαζόμενες ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να είναι προσβάσιμες από όλους και όχι μόνο από επιλεγμένες πληθυσμιακές ομάδες που είναι ψηφιακά εξοικειωμένες. Οι δράσεις και τα έργα θα πρέπει να καταργούν τους αποκλεισμούς και να καλύπτουν τις ανάγκες ατόμων με αναπηρία, ευπαθών ομάδων, ατόμων που δεν μιλούν ελληνικά καθώς και ατόμων της τρίτης ηλικίας [...]». Επίσης ο «Καθολικός σχεδιασμός για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, ιστότοπων και εφαρμογών από οποιεσδήποτε συσκευές φορητές ή άλλες σε άτομα με αναπηρία, βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας» αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης για την ένταξη νέων έργων στον προγραμματισμό του ψηφιακού μετασχηματισμού.

β) Έργα που σχετίζονται με την αναπηρία. Ειδικότερα, τα έργα που προβλέπεται να υλοποιηθούν μέχρι το 2025, αφορούν στα ακόλουθα:

- i) εξασφάλιση προσβασιμότητας των ψηφιακών λύσεων από τα άτομα με αναπηρία,⁸⁴
- ii) υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και υποστήριξης της συμμόρφωσης προς όλους τους φορείς Δημόσιας Διοίκησης,
- iii) σχεδιασμό και λειτουργία του Εθνικού Μητρώου Ατόμων με Αναπηρία,
- iv) ψηφιακή κατάρτιση των στελεχών παροχής προνοιακών υπηρεσιών,
- v) ψηφιακό μετασχηματισμό του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ),
- vi) ανάπτυξη διαδικτυακού τόπου και εφαρμογής για φορητές συσκευές για την ανάδειξη του προσβάσιμου χαρακτήρα του τουρισμού στην Ελλάδα,
- vii) σχεδιασμό και λειτουργία πλατφόρμας για την ενημέρωση και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας και της συνεργασίας στα παιδιά με αναπηρία, στους νέους δημιουργούς και φοιτητές ποικίλων επιστημονικών και καλλιτεχνικών πεδίων του Απόδημου Ελληνισμού.

Προσβασιμότητα ιστοτόπων και εφαρμογών των συσκευών του δημοσίου τομέα

Το κεφάλαιο Η' του ν. 4727/2020 «Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 184/23-9-2020), με το οποίο ενσωματώθηκε εκ νέου στην εθνική μας νομοθεσία η Οδηγία 2016/2102 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης}

---

⁸⁴ Η συγκεκριμένη παρέμβαση περιλαμβάνει την εξασφάλιση ότι η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη gov.gr και οι προσφερόμενες ψηφιακές υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω αυτής είναι προσβάσιμες από άτομα με ειδικές ανάγκες με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, σε αυτό το πλαίσιο πρόκειται να υλοποιηθεί μηχανισμός παρακολούθησης της συμμόρφωσης των φορέων της Δημόσιας Διοίκησης με την ισχύουσα νομοθεσία, ώστε τα έργα ΤΠΕ αρμοδιότητάς τους, να είναι προσβάσιμα από άτομα με αναπηρία.

Οκτωβρίου 2016,⁸⁵ αποτελεί το βασικό θεσμικό πλαίσιο με το οποίο επιβάλλεται η ανεμπόδιστη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στους ιστότοπους και τις εφαρμογές για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα. Μια σημαντική εξέλιξη που έλαβε χώρα το 2021 ήταν η θέσπιση του άρθρου 106 του ν. 4823/2021, το οποίο επιβάλλει τη συμμόρφωση των ιστοσελίδων όλων των δημόσιων σχολικών μονάδων, των κεντρικών περιφερειακών υπηρεσιών, καθώς και των εποπτευόμενων φορέων αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με το πρότυπο προσβασιμότητας της Οδηγίας 2016/2102 και συνακόλουθα με το Κεφάλαιο Η' του ν. 4727/2020, παρά το γεγονός ότι η Οδηγία επιτρέπει την εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της τους ιστότοπους και εφαρμογές για φορητές συσκευές σχολείων και νηπιαγωγείων. Η επεξεργασία της εν λόγω διάταξης πραγματοποιήθηκε στις συνεδριάσεις της «Συμβουλευτικής – Γνωμοδοτικής Επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, με αντικείμενο την παρακολούθηση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας του εκπαιδευτικού υλικού και των διαδικτυακών τόπων», η οποία συστάθηκε στις 13 Απριλίου 2021, και στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ.

Νέο Πρότυπο Προσβασιμότητας

Από τις 12 Φεβρουαρίου 2022, ύστερα από μια μεταβατική περίοδο έξι μηνών, θα ξεκινήσει η εφαρμογή του νέου εναρμονισμένου προτύπου προσβασιμότητας για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα. Όλα τα κράτη μέλη καλούνται να σταματήσουν να χρησιμοποιούν την έκδοση v2.1.2 μέχρι το τέλος του 2021. Η σχετική τροποποιητική απόφαση⁸⁶ δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Αύγουστο του 2021. Το νέο πρότυπο EN 301 549 v3.2.1 (2021-03)⁸⁷ –το οποίο αντικαθιστά το προηγούμενο πρότυπο EN 301 549 v2.1.2 (2018-08)- καθορίζει, μεταξύ άλλων, τις τεχνικές απαιτήσεις για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές και περιλαμβάνει αντιστοίχιση των σχετικών διατάξεων του προτύπου στις απαιτήσεις προσβασιμότητας που ορίζονται στο άρθρο 4 της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό μας δίκαιο με το Κεφάλαιο Η του ν. 4727/2020.

Ζητήματα εφαρμογής του ν. 4727/2020

Παρά το γεγονός ότι το εθνικό θεσμικό πλαίσιο έχει εναρμονιστεί με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, παρατηρείται σημαντική ολιγωρία ως προς την εφαρμογή του. Πιο συγκεκριμένα, στον ν. 4727/2020 προβλέπεται: α) η τήρηση Μητρώου Δημόσιων

⁸⁵ Αρχικά η Οδηγία 2016/2102 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Οκτωβρίου 2016 είχε ενσωματωθεί στον ν. 4591/2019, ο οποίος αντικαταστάθηκε από το ν. 4727/2020.

⁸⁶ Για περισσότερα, βλ. <https://europa.eu/!DDt6gd>

⁸⁷ Για μια πιο αναλυτική περιγραφή του προτύπου, βλ. EN 301 549 V3.2.1 "Απαιτήσεις προσβασιμότητας για προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ" διαθέσιμο στο: https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/03.02.01_60/en_301549v030201p.pdf

Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (βλ. άρθρο 43), το οποίο μέχρι σήμερα δεν λειτουργεί και β) η υποχρέωση των οργανισμών του δημοσίου να αναρτούν στους δικούς τους ιστότοπους δήλωση προσβασιμότητας (βλ. άρθρο 42), το οποίο όμως δεν εφαρμόζεται από όλους τους δημόσιους φορείς. Ειδικότερα:

↳ **Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ)**

Αν και η δημιουργία του Μητρώου Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) προβλέπονταν στον ν. 4591/2019 με στόχο την καταγραφή του επιπέδου προσβασιμότητας των ιστοτόπων των οργανισμών του δημοσίου τομέα και των εφαρμογών τους για φορητές συσκευές και την επόμενη χρονιά δημοσιεύθηκε η Υπουργική Απόφαση 19524/ΕΞ 2020 της 10/23.07.2020⁸⁸ που εξειδικεύει προβλέψεις του εν λόγω νόμου, η θέσπιση του ν. 4727/2020 και η κατάργηση των άρθρων 1 έως 13 του ν. 4591/2019, σταμάτησε την όλη διαδικασία που είχε ξεκινήσει, με αποτέλεσμα να απαιτείται η θέσπιση νέας Υπουργικής Απόφασης. Μέχρι και το τέλος του 2021, η ΕΣΑμεΑ δεν είχε λάβει καμία επίσημη ενημέρωση για την έκδοση της Υπουργικής Απόφασης που προβλέπεται στην παρ. 28 του άρθρου 107 του ν. 4727/2020 και συνακόλουθα για τη λειτουργία του ΜΗΔΙΣΕΦ, τους φορείς που έχουν εγγραφεί σε αυτό και τον τρόπο χορήγησης της γνωμοδότησης της ΕΣΑμεΑ επί των ιστότοπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημοσίου τομέα που είτε εντάσσονται είτε διαγράφονται από το εν λόγω Μητρώο. Μάλιστα με την υπ. αριθ. πρωτ. 1195/30.09.2021 επιστολή της προς τον Γενικό Γραμματέα Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Απλούστευσης Διαδικασιών έθεσε, μεταξύ άλλων, το εν λόγω ζήτημα, δίχως όμως να λάβει απάντηση μέχρι και το τέλος του 2021.

↳ **Δήλωση Προσβασιμότητας**

Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4727/2020, οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα οφείλουν να αναρτούν στους δικούς τους ιστοτόπους πληροφόρηση, σε προσβάσιμη μορφή, σχετικά με το επίπεδο προσβασιμότητας αυτού καθώς και να το επικαιροποιούν είτε ύστερα από κάθε μεταβολή είτε σε ετήσια βάση. Η δήλωση προσβασιμότητας αφορά και τις εφαρμογές για φορητές συσκευές, και αναρτάται, σε προσβάσιμη μορφή, στην ιστοσελίδα του φορέα που δημιούργησε την εφαρμογή.

Ως προς το περιεχόμενο της δήλωσης προσβασιμότητας, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 42 του ν. 4727/2020, πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με: α) την κατάσταση συμμόρφωσης, β) την ημερομηνία κατάρτισης της δήλωσης προσβασιμότητας και την ημερομηνία της τελευταίας αναθεώρησής της, και γ) πληροφορίες σχετικά με την υποβολή παρατηρήσεων και στοιχεία επικοινωνίας τόσο προς τον αρμόδιο της υπηρεσίας

---

⁸⁸ Μητρώο Δημόσιων Ιστότοπων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) / Όργανα διαχείρισης του ΜΗΔΙΣΕΦ. Όροι και προϋποθέσεις ένταξης στο Μητρώο Δημοσίων Ιστότοπων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) Μορφή και διαδικασία χορήγησης της γνωμοδότησης από την ΕΣΑμεΑ στο ΜΗΔΙΣΕΦ. Τεχνικές και λειτουργικές απαιτήσεις, προδιαγραφές και άλλα τεχνικά ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του ΜΗΔΙΣΕΦ Διαδικασία παρακολούθησης (ΦΕΚ Β' 3071)

όσο και προς τον ΣτΠ, σε περίπτωση μη ικανοποιητικής ανταπόκρισης στην παρατήρηση που υποβλήθηκε στο αρμόδιο τμήμα.

Στον Πίνακα που ακολουθεί, Πίνακας 4, έχουν επιλεγεί ενδεικτικά οι ιστοτόποι Υπουργείων, Οργανισμών και υπηρεσιών του δημοσίου που δύνανται να επισκεφθούν τα άτομα με αναπηρία ώστε να ελεγχθεί: α) το επίπεδο προσβασιμότητάς τους και β) η ανάρτηση και ενημέρωση της δήλωσης προσβασιμότητάς τους. Για λόγους σύγκρισης, χρησιμοποιήσαμε τον Πίνακα που είχε συμπεριληφθεί στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το έτος 2020*.⁸⁹ Ωστόσο, στο τέλος του Πίνακα προστέθηκαν και άλλοι ιστοτόποι υπουργείων και οργανισμών που δεν είχαν συμπεριληφθεί στην Έκθεση του 2020 αλλά που χρησιμοποιούνται συχνά τα άτομα με αναπηρία.

Πίνακας 4: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και παροχής δήλωσης προσβασιμότητας ιστοτόπων του Δημοσίου που είναι σημαντικές για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις⁹⁰

Υπουργείο/ Φορέας	Συνολική Βαθμολογία σε ποσοστό % ⁹¹	Προβλήματα	Δήλωση προσβασιμότητας
Υπουργείο Υγείας	89 (2021) ↓ [90 (2020)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	OXI Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	94 (2021) ↓ [95 (2020)]	- Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα Ορισμένα στοιχεία έχουν τιμή [tabindex] μεγαλύτερη από 0	OXI Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας

⁸⁹ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 46-48 Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiriritioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁹⁰ Ο έλεγχος προσβασιμότητας των ιστοτόπων του Πίνακα έγινε μέσω της χρήσης του εργαλείου Lighthouse v6 -το ίδιο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε και στον έλεγχο που πραγματοποιήσαμε το 2020- και έλαβε χώρα τον Δεκέμβριο του 2021.

⁹¹ Η τιμή στην παρένθεση είναι το αποτέλεσμα που είχαμε λάβει στον έλεγχο που κάναμε για το έτος 2020. Τα σύμβολα '↓', '↑', και '↔' δηλώνουν τη μεταβολή που παρατηρείται στην προσβασιμότητα των ιστοσελίδων. Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

<u>Υπουργείο Παιδείας</u>	61 (2021) = [61 (2020)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Το [user-scalable = "όχι"] χρησιμοποιείται στο στοιχείο <meta name = "viewport"> ή το χαρακτηριστικό [maximum-scale] είναι μικρότερο από 5	OXI Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
<u>Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης</u>	93 (2021) = [93 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 20/07/2020 Ημερομηνία Ενημέρωσης: 11/11/2021 Link: https://www.secdigital.gov.gr/dilosiprovasimotitas/
<u>Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ)</u>	93 (2021) = [93 (2021)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία <li> και στοιχεία υποστήριξης σεναρίων (<script> and <template>).	OXI Στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
<u>Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)</u>	97 (2021) † [76 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στην ιστοσελίδα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ)	79 (2021) ↓ [82 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες	OXI Στην ιστοσελίδα της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ) δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
ΕΦΚΑ	75 (2021) = [75 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία <li> και στοιχεία υποστηρίξης σεναρίων (<script> and <template>). - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt]	OXI Στην ιστοσελίδα του ΕΦΚΑ δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
GOV.gr	72 (2021) ↓ [89 (2020)]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία λίστας (<li>) δεν περιλαμβάνονται στα γονικά στοιχεία <ul> ή <ol>. - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία <li> και τα script υποστηρίζουν στοιχεία (<script> and <template>). - Το [user-scalable = "όχι"] χρησιμοποιείται στο στοιχείο <meta name = "viewport"> ή το χαρακτηριστικό [maximum-scale] είναι μικρότερο από 5 - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στην ιστοσελίδα του gov.gr δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας

ΚΕΠΑ	98 (2021) ↑ [96 2020]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	OXI Στην ιστοσελίδα του ΚΕ.Π.Α. δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.)	88 (2021) [- (2020)] ⁹²	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	OXI Στην ιστοσελίδα του ΚΕ.Π.Α. δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας
amea.gov.gr	100 (2021) [- (2020)] ⁹³	-	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 02/12/2021 Link: https://www.amea.gov.gr/info/accessibility-statement
Emvolio.gov.gr	88 (2021) [- (2020)] ⁹⁴	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt]	-
Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας	77 (2021) [- (2020)] ⁹⁵	- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες - Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	OXI Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας δεν καταφέραμε να βρούμε τη δήλωση προσβασιμότητας

⁹² Δεν είχε ελεγχθεί το 2020

⁹³ Ο. π.

⁹⁴ Ο. π.

⁹⁵ Ο. π.

- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης
- Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω Πίνακα, το ποσοστό προσβασιμότητας των ιστοτόπων των οργανισμών του δημοσίου που έχουν συμπεριληφθεί στην παραπάνω μελέτη δεν παρουσίασε αξιόλογες μεταβολές, αφού στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν μεταβλήθηκε σχεδόν καθόλου σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό που είχαν λάβει το 2020. Σημαντικές εξαιρέσεις αποτελούν η ιστοσελίδα του ΟΑΕΔ, η οποία πλέον είναι σχεδόν πλήρως προσβάσιμη (ποσοστό 97%), και ο νέος ιστότοπος amea.gov.gr, ο οποίος είναι πλήρως προσβάσιμος (100%). Όσον αφορά στη διαδικτυακή πύλη του ελληνικού κράτους «Gov.gr», παρατηρείται μείωση της τάξης του 17% στο επίπεδο προσβασιμότητάς της. Τέλος, ο ιστότοπος του Υπουργείου Παιδείας δεν παρουσίασε καμία βελτίωση σε σχέση με το έτος 2020, κατέχοντας ένα από τα χειρότερα ποσοστά (της τάξεως του 61%).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 47 «Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων» του ν. 4727/2020, το Τμήμα Ψηφιακής Προσβασιμότητας & Κοινωνικών Υποθέσεων (εφεξής Τμήμα) της Γενικής Γραμματείας Ψηφιακής Διακυβέρνησης & Απλούστευσης Διαδικασιών του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης υποχρεούται να υποβάλλει έως την 23^η Δεκεμβρίου 2021 έκθεση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τα αποτελέσματα παρακολούθησης (monitoring) που θα προκύψουν από τον έλεγχο συμμόρφωσης ως προς την ψηφιακή προσβασιμότητα σε δείγμα δημοσίων ιστοτόπων, κατ' εφαρμογή των σχετικών Εκτελεστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο ως προς μεθόδους παρακολούθησης όσο ως προς τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε δείγματος παρακολούθησης. Το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης ζήτησε εγγράφως στις 22 Σεπτεμβρίου 2021 από την ΕΣΑμεΑ να συμβάλλει στην κατάρτιση του δείγματος προτείνοντας ιστότοπους που ενδεχομένως αγγίζουν τομείς ενδιαφέροντος/προτεραιότητας ή/και για τους οποίους έχουν υποβληθεί παρατηρήσεις ή και παράπονα από τα άτομα με αναπηρία. Παρόλο που η ΕΣΑμεΑ με το υπ. αριθ. πρωτ. 1195/30.09.2021 έγγραφό της απέστειλε άμεσα τις προτάσεις της, ζητώντας από το Υπουργείο να ενημερωθεί σχετικά με τον έλεγχο και τα αποτελέσματά του, μέχρι το τέλος του έτους 2021 δεν είχε λάβει επίσημη ενημέρωση.

Σε ότι αφορά τη θεσμική πρόβλεψη για ανάρτηση δήλωση προσβασιμότητας στους ιστότοπους όλων των οργανισμών του δημοσίου, βάσει των αποτελεσμάτων του παραπάνω Πίνακα, δυστυχώς δεν εφαρμόζεται, παρά το γεγονός ότι έχει παρέλθει σχεδόν ενάμιση (1 ½) χρόνος από την ψήφιση του ν. 4727/2020.

Τα παραπάνω, επιβεβαιώνονται και από τα ευρήματα του εργαλείου Digital Accessibility Rights Evaluation (DARE) Index⁹⁶ για την Ελλάδα. Ειδικότερα, οι τιμές που λαμβάνει ο δείκτης DARE για την Ελλάδα δείχνουν ότι τα εμπόδια αναφορικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ψηφιακή προσβασιμότητα δεν αφορούν στην έλλειψη νομικού πλαισίου ή/και κανονισμών, αλλά στην πλημμελή εφαρμογή αυτού. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον DARE Index για το έτος 2020,⁹⁷ τα σκορ που λαμβάνει η Ελλάδα σχετικά με την ψηφιακή προσβασιμότητα είναι τα εξής:

Νομοθεσία χώρας και κανονισμοί	22,5/25
Δυνατότητα της χώρας να εφαρμόσει το νομικό πλαίσιο	15/25
Αποτελέσματα των πολιτικών και προγραμμάτων της χώρας ανά τομείς προσβασιμότητας στις ΤΠΕ και επίπεδο εφαρμογής	17/50
Συνολικό σκορ	54.5/100

[Πηγή: 2020 DARE Index]

Πρόσβαση σε πληροφορίες

Απλοποίηση των διαδικασιών που αφορούν τις συναλλαγές των πολιτών με τις δημόσιες υπηρεσίες

Ορισμένα σημαντικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες αφορούν στις ελλείψεις: α) διερμηνέων νοηματικής γλώσσας για τους κωφούς και βαρήκοους, β) συνοδών για τυφλούς, μερικούς βλέποντες ή άτομα με περιορισμένη κινητικότητα, γ) κειμένων σε προσβάσιμες μορφές, δ) κειμένων που δημιουργούνται με τη μέθοδο «easy-to-read» για άτομα με νοητική αναπηρία. Επιπρόσθετα εμπόδια αποτελούν: οι περιορισμοί στην άμεση επικοινωνία (είτε μέσω τηλεφώνου, γραπτών μηνυμάτων ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) με τις αρμόδιες δημόσιες αρχές, η συνεχής ανάγκη επίσκεψης διαφόρων φορέων, οι οποίοι δεν διασυνδέονται μεταξύ τους κ.ά. Ήδη από το 2020, σε συνδυασμό και με τη συγκυρία της πανδημίας COVID-19 και τους περιορισμούς που αυτή επέφερε, έχει γίνει μια σημαντική προσπάθεια ώστε να απλοποιηθούν οι διαδικασίες σε ότι αφορά τις συναλλαγές των πολιτών με ή χωρίς αναπηρία με τις δημόσιες υπηρεσίες. Η λειτουργία της διαδικτυακής πύλης τους ελληνικού

⁹⁶ Ο DARE Index (Digital Accessibility Rights Evaluation Index) είναι ένα εργαλείο που έχει σχεδιαστεί ώστε να βοηθά τις αναπηρικές οργανώσεις, τις κυβερνήσεις, την κοινωνία των πολιτών, τους διεθνείς οργανισμούς, όπως και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στην παρακολούθηση της προόδου της χώρας σε ζητήματα που αφορούν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) όπως προβλέπεται από το άρθρο 9 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Ο DARE Index επικεντρώνεται σε τρεις κατηγορίες μεταβλητών: α) στις δεσμεύσεις της εκάστοτε χώρας (νομικές, ρυθμιστικές, πολιτικές και προγράμματα), β) στην ικανότητα εφαρμογής του νομικού πλαισίου από την εκάστοτε χώρα (οργάνωση, διαδικασίες, πόροι) και γ) στα αποτελέσματα ψηφιακής προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρίες σε 10 τομείς προϊόντων και Υπηρεσιών.

⁹⁷ Ο 2020 DARE Index για την Ελλάδα είναι διαθέσιμος στο: <https://gzict.org/country-profile/greece>

κράτους (Gov.gr) από το 2020 και η αναβάθμιση των υπηρεσιών των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) έχουν συμβάλει σημαντικά στην ευκολότερη και γρηγορότερη εξυπηρέτηση των πολιτών, η οποία συνεχίστηκε και εντός του 2021. Ειδικότερα:

↳ Gov.gr

Αναμφισβήτητα, η συνέχιση της λειτουργίας της διαδικτυακής πύλης του ελληνικού κράτους «Gov.gr» κρίνεται ως ιδιαίτερος σημαντική σε ότι αφορά την απλοποίηση των διαδικασιών εξυπηρέτησης των πολιτών με τις υπηρεσίες του δημοσίου. Μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2021, οι διαθέσιμες ψηφιακές υπηρεσίες που ήταν συγκεντρωμένες στο Gov.gr ανέρχονται στις 1309 -σχεδόν διπλάσιες σε σχέση με ένα χρόνο πριν⁹⁸- οι οποίες είναι ταξινομημένες σε 11 κατηγορίες (όπως: *εκπαίδευση, υγεία και πρόνοια, οικογένεια, εργασία και ασφάλιση, πολίτης και καθημερινότητα, δικαιοσύνη κ.λπ.*).

Σε ότι αφορά τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, έχουν προστεθεί σε σχέση με πέρυσι δυο νέες υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, η μια υπηρεσία αφορά στο *Αίτημα γνωμοδότησης προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία/εμποδιζόμενων ατόμων* και η δεύτερη αφορά την *Πολυτροπική ψηφιακή βιβλιοθήκη AMELib (Accessible Multi-modal Electronic Library)*. Έτσι, οι διαθέσιμες ψηφιακές υπηρεσίες που αφορούν στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις διαμορφώνονται ως εξής:

- ♦ Αιτήματα προς το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ)
- ♦ Πιστοποίηση στο Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ)
- ♦ Βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης κωφλαλίας
- ♦ Βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης σε άτομα με βαριά αναπηρία
- ♦ Δωρεάν κόμιστρο ΑΤΗ.ΕΝΑ card για άνεργους και άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.
- ♦ Αίτημα γνωμοδότησης προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία / εμποδιζόμενων ατόμων
- ♦ Πολυτροπική ψηφιακή βιβλιοθήκη AMELib (Accessible Multi-modal Electronic Library)

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη και τη συγκυρία της πανδημίας COVID-19, οι ψηφιακές υπηρεσίες όπως η *ηλεκτρονική συνταγογράφηση, η ψηφιακή πλατφόρμα για τον εμβολιασμό κατά του κορωνοϊού COVID-19, η έκδοση ψηφιακού πιστοποιητικού εμβολιασμού κ.λπ.* ήταν ιδιαίτερα σημαντικές για τη διευκόλυνση της καθημερινότητας όλων των πολιτών με ή χωρίς αναπηρία.

---

⁹⁸ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 49. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

↳ ΚΕΠ και myKEPlive.gr

Στο πλαίσιο της απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών και της εξυπηρέτησης των πολιτών, εκτός από τη διαδικτυακή πύλη του κράτους (Gov.gr) -στην οποία συγκεντρώνονται όλες οι διαθέσιμες ψηφιακές υπηρεσίες του δημοσίου τομέα- εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ). Άλλωστε από το 2002, χρονιά κατά την οποία ιδρύθηκαν τα ΚΕΠ,⁹⁹ ο σκοπός τους ήταν και εξακολουθεί να είναι η ταχεία εξυπηρέτηση των πολιτών και η μείωση της γραφειοκρατίας.

Για την υλοποίηση του σκοπού αυτού, όπως αναφέρθηκε και στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας* για το έτος 2020, είχε συσταθεί Ομάδα Εργασίας με στόχο την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών και ένταξη νέων υπηρεσιών στα ΚΕΠ,¹⁰⁰ όπως την υποβολή αίτησης για χορήγηση ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθένειας από τον ασφαλιστικό φορέα του αιτούντος, τη χορήγηση αντιγράφου και επανέκδοση απόφασης δικαστικής συμπαράστασης για τα άτομα με αναπηρία, κ.λπ. Μέχρι και το Δεκέμβριο του 2021, 76 υπηρεσίες ήταν διαθέσιμες στα ΚΕΠ¹⁰¹ με κάποιες από αυτές τις υπηρεσίες να είναι διαθέσιμες και στην ιστοσελίδα του Gov.gr. Σε ότι αφορά τις διαθέσιμες υπηρεσίες για τα άτομα με αναπηρία αυτές αφορούν τις διαδικασίες:

- ♦ Χορήγησης ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης
- ♦ Χορήγησης πιστοποιητικού περί μη θέσεως σε δικαστική συμπαράσταση (προσωρινή ή οριστική).

Επίσης, σε κάποια φυσικά καταστήματα των ΚΕΠ, όπως στο ΚΕΠ Χαλανδρίου, τα κωφά και βαρήκοα άτομα μπορούν να εξυπηρετηθούν μέσω της υπηρεσίας IRIS-RELAY SERVICE που λειτουργεί από το Εθνικό Ίδρυμα Κωφών.

Επιπρόσθετα, από το 2020, οι υπηρεσίες των ΚΕΠ, εκτός από τα φυσικά καταστήματα για την εξυπηρέτηση των πολιτών, είναι πλέον διαθέσιμες και στο ψηφιακό περιβάλλον μέσω του ιστοτόπου myKEPlive.gr, όπου όλοι οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα διαδικτυακά να διεκπεραιώσουν υποθέσεις και να λάβουν πληροφόρηση. Το σημαντικό, όμως, χαρακτηριστικό του ιστότοπου myKEPlive.gr είναι ότι υπηρεσίες τους απευθύνονται σε όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία. Όσον αφορά στους κωφούς/ες και βαρήκοους/ες μπορούν, όταν θέλουν να ορίσουν μια τηλεδιάσκεψη με ένα ΚΕΠ, ή/και να αιτηθούν Διερμηνέα Ελληνικής Νοηματικής/χειλεανάγνωσης. Στην περίπτωση αυτή το αρμόδιο ΚΕΠ προσκαλεί έναν/μια πιστοποιημένο/η διερμηνέα

---

⁹⁹ Βλ. ΦΕΚ 102/1

¹⁰⁰ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας* για το 2020, σελ. 50-51. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

¹⁰¹ Για μια τον αναλυτικό κατάλογο των διαθέσιμων υπηρεσιών στα ΚΕΠ βλ. <https://www.kep.gov.gr/υπηρεσίες-προς-πολίτες/>

νοηματικής γλώσσας με τη συνδρομή του Εθνικού Ιδρύματος Κωφών. Θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα στις αρχές του 2021 ήταν η αύξηση της διάρκειας του χρόνου τηλεδιάσκεψης για τα κωφά και βαρήκοα άτομα από 20 λεπτά, που ισχύει για όλους τους πολίτες, σε 30 λεπτά. Η ανάγκη αύξησης της χρονικής διάρκειας της τηλεδιάσκεψης ήταν ένα ζήτημα που είχε τεθεί από το αναπηρικό κίνημα ήδη από το 2020 όταν έλαβε χώρα η «αναδιοργάνωση» της λειτουργίας των ΚΕΠ.

↪ Προσβασιμότητα υλικού

Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις αφορά στην προσβασιμότητα του υλικού που έχει μεταφορτωθεί στους ιστοτόπους του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Πιο συγκεκριμένα, πολλά αρχεία σε μορφή .doc ή .odt, αρχεία .pdf κ.λπ. που έχουν αναρτηθεί στις ιστοσελίδες και είναι διαθέσιμα στο κοινό εξακολουθούν να μην είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών

Προσβασιμότητα Μέσων Μαζικής Μεταφοράς

Σε ότι αφορά την προσβασιμότητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ), εξακολουθούν ακόμη να υφίστανται προβλήματα προσβασιμότητας σε αυτά, με τα περισσότερα προβλήματα να εντοπίζονται στην περιφέρεια. Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι το σύστημα δημοσίων συγκοινωνιών της Αττικής ή της Θεσσαλονίκης δεν αντιμετωπίζει προβλήματα. Τα μέσα σταθερής τροχιάς στην Αθήνα (μετρό, ηλεκτρικός και τραμ) είναι προσβάσιμα σε ικανοποιητικό βαθμό, ωστόσο, ενώ τα λεωφορεία και τα τρόλεϊ όχι στον ίδιο βαθμό. Σε κάποιες από τις στάσεις των λεωφορείων και των τρόλεϊ έχουν προστεθεί ειδικές πλατφόρμες ώστε να διευκολύνουν την επιβίβαση των πολιτών σε αυτά. Τα υπεραστικά όμως λεωφορεία και τα τρένα της χώρας δεν είναι προσβάσιμα ενώ σε ότι αφορά τα προσβάσιμα ταξί είναι πολύ λίγα σε όλη την επικράτεια.

Η επαναλειτουργία, εντός του 2021, της Επιτροπής για θέματα των ατόμων με αναπηρία στο Υπουργείο Μεταφορών με συμμετοχή και εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ -που αποτελούσε και αίτημα της ΕΣΑμεΑ- είναι μια σημαντική εξέλιξη σε ότι αφορά την αντιμετώπιση των εμποδίων και περιορισμών που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά τις μετακινήσεις τους, αν και η λειτουργία της επί του παρόντος δεν είναι συνεχής.

Λειτουργία σταθμού βιντεοεπικοινωνίας για κωφούς και βαρήκοους στο Σταθμό του Μετρό Συντάγματος

Μια σημαντική δράση σε ότι αφορά την πρόσβαση των κωφών και βαρήκων σε πληροφορίες που σχετίζονται με τα ΜΜΜ ήταν η εγκατάσταση σταθμού

βιντεοεπικοινωνίας στο σταθμό του Μετρό Συντάγματος.¹⁰² Η δράση αυτή λειτούργησε πιλοτικά από το Εθνικό Ίδρυμα Κωφών το 2021 στο χώρο που παραχώρησε η ΣΤΑΣΥ. Το σύστημα βιντεοεπικοινωνίας βασίζεται στη χρήση μιας συσκευής tablet στην οποία έχει εγκατασταθεί η εφαρμογή IRIS-RELAY SERVICE που λειτουργεί σε 24ωρη βάση. Μέσω του σταθμού αυτού, το κωφό ή βαρήκοο άτομο που επιθυμούσε να χρησιμοποιήσει την εν λόγω υπηρεσία μπορούσε να συνδεθεί με τους κωδικούς του σε αυτή και με τη χρήση της νοηματικής γλώσσας ή/και της χειλοανάγνωση να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις

Θέσεις στάθμευσης

Τα άτομα με αναπηρία που είναι κάτοχοι δελτίου στάθμευσης, όπως προβλέπεται από το Προεδρικό Διάταγμα 241/2005¹⁰³, μπορούν να κάνουν χρήση των ειδικών χώρων στάθμευσης όπου αυτοί διατίθενται. Ωστόσο, υπάρχουν μόνο λίγοι δημόσιοι χώροι στάθμευσης που διατίθενται για στάθμευση οχημάτων ατόμων με αναπηρία στην ελληνική επικράτεια, οι οποίοι μάλιστα αρκετά συχνά χρησιμοποιούνται παρανόμως από άλλους οδηγούς, δημιουργώντας εμπόδια στα άτομα με αναπηρία και στην εξυπηρέτησή τους.

Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά την παράνομη χρήση των θέσεων στάθμευσης των ατόμων με αναπηρία από άλλους οδηγούς, ενώ η Ελληνική Αστυνομία από το Σεπτέμβριο του 2019 μέχρι και τα μέσα του 2020 είχε θέσει σε λειτουργία ένα ειδικό επιχειρησιακό πρόγραμμα τροχονομικής αστυνόμευσης με τίτλο «Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στις πόλεις» στο οποίο κατέγραφε, σε μηνιαία βάση, τις παραβάσεις που αφορούσαν σε στάση-στάθμευση σε ράμπα διάβασης ατόμων με αναπηρία, σε ειδικούς χώρους στάθμευσης ατόμων με αναπηρία, και σε χώρους στάθμευσης αποκλειστικά για συγκεκριμένο όχημα ατόμων με αναπηρία,¹⁰⁴ σταμάτησε την υλοποίηση της δράσης αυτής κατά τη διάρκεια του 2021. Όμως, με βάση τα στοιχεία που είχαν παρουσιαστεί στην Έκθεση του 2020, είχε καταγραφεί εκτεταμένη καταπάτηση των θέσεων στάθμευσης για τους πολίτες με αναπηρία, η οποία υποδηλώνει σοβαρό έλλειμα ευαισθητοποίησης ως προς το κατοχυρωμένο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στις μετακινήσεις.

---

¹⁰² Βλ. <https://ypergasias.gov.gr/leitourgia-stathmou-vinteoepikoinonias-gia-kofous-kai-varikoous-ston-stathmo-metro-syntagmatos/>

¹⁰³ Το Προεδρικό Διάταγμα 241/2005 ενσωματώνει στο Ελληνικό νομικό πλαίσιο τη Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ της 4^{ης} Ιουνίου 1998 για την κάρτα στάθμευσης για τα άτομα με αναπηρία, και ορίζει τις κατηγορίες των ατόμων με αναπηρία που έχουν δικαίωμα να αποκτήσουν την Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης.

¹⁰⁴ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 52. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Θετικό, ωστόσο ήταν το γεγονός ότι, κατά το διάστημα αναφοράς (Σεπτέμβριος 2019 – Σεπτέμβριος 2020) διαπιστώνεται μια τάση σχετικής μείωσης των παραβάσεων. Η περιορισμένη και εμποδιζόμενη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε χώρους στάθμευσης αποτέλεσε σημείο προβληματισμού της Επιτροπής των ΗΕ στις Τελικές Παρατηρήσεις της, συστήνοντας στο ελληνικό κράτος τη λήψη δράσεων για τη διασφάλιση της προσωπικής κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία.

Οδήγηση ατόμων με αναπηρία

Σε ότι αφορά τα ζητήματα οδήγησης των ατόμων με αναπηρία, αλλαγές επήλθαν ύστερα από την ψήφιση του ν. 4850/2021.¹⁰⁵ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 24, του ν. 4850, δύναται πλέον η δυνατότητα δημιουργίας κέντρων αξιολόγησης ικανότητας και προετοιμασίας οδήγησης για άτομα με κινητικά προβλήματα από φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τις υπηρεσίες που μπορούν να παρέχουν τα εν λόγω κέντρα, αυτές είναι:

- ♦ η εξατομικευμένη ιατρική εκτίμηση της ικανότητας οδήγησης ατόμων με κινητικά προβλήματα ώστε να καταστούν ικανοί και ασφαλείς οδηγοί με τη βοήθεια τεχνικών βοηθημάτων και διασκευών των αυτοκινήτων τους, κατά περίπτωση,
- ♦ η υπόδειξη των απαιτούμενων ειδικών τεχνικών βοηθητικών μέσων με τις αντίστοιχες κωδικοποιημένες διασκευές-προσαρμογές στα αυτοκίνητα για άτομα με αναπηρία και
- ♦ γ) η χορήγηση στους υποψήφιους οδηγούς ή οδηγούς με κινητικά προβλήματα «Πορίσματος Εξέτασης» περί της εκτίμησης της ικανότητας οδήγησής τους, όπως προβλέπεται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Προεδρικού Διατάγματος 51/2012.¹⁰⁶

Σε ότι αφορά τους υποψήφιους οδηγούς και οδηγούς που είναι άτομα κωφά και βαρήκοα, το άρθρο 11 του ν. 4850/2021 επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν τη θεωρητική τους εξέταση. Συγκεκριμένα προβλέπει τη δυνατότητα χρήσης διερμηνέα νοηματικής γλώσσας ή της υπηρεσίας εξ αποστάσεως διερμηνείας ή χειλεανάγνωσης του Εθνικού Ιδρύματος Κωφών μέσω βιντεοκλήσης σε περίπτωση που χρειαστούν κάποια ενημέρωση ή διευκρίνιση πριν από τη θεωρητική τους εξέταση, τη διαδικασία που προβλέπεται κατά τη θεωρητική εξέταση όπως και τα δικαιολογητικά που χρειάζεται να προσκομίσουν για την υπαγωγή τους ως κωφοί/ες και βαρήκοοι/ες υποψήφιοι στη θεωρητική εξέταση. Το άρθρο 14 αναφέρεται στη διαδικασία πρακτικής εξέτασης αυτών

¹⁰⁵ Ν.4850/2021 (ΦΕΚ Α' 208/05.11.2021) «Οδηγώντας με ασφάλεια: Εκσυγχρονισμός πλαισίου εκπαίδευσης και εξέτασης υποψήφιων οδηγών και οδηγών για τη χορήγηση αδειών οδήγησης οχημάτων, διατάξεις σχετικά με την οδήγηση ατόμων με αναπηρία, ρυθμίσεις για την ταξινόμηση και την κυκλοφορία οχημάτων ιστορικού ενδιαφέροντος, λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις»

¹⁰⁶ Προεδρικό Διάταγμα 51/2012 (ΦΕΚ Α' 101/27.4.2012) «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία 2006/126/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 2006, όπως τροποποιήθηκε με τις Οδηγίες 2008/65/ΕΚ της Επιτροπής της 27ης Ιουνίου 2008, 2009/113/ΕΚ της Επιτροπής της 25ης Αυγούστου 2009 και 2011/94/ΕΕ της Επιτροπής της 28ης Νοεμβρίου 2011».

και τη δυνατότητα να κάνουν χρήση της υπηρεσίας εξ αποστάσεως διερμηνείας ή χειλεανάγνωσης του Εθνικού Ιδρύματος Κωφών μέσω βιντεοκλήσης πριν από την έναρξη της πορείας ή να χρησιμοποιούν διερμηνέα ελληνικής νοηματικής γλώσσας ή χειλεανάγνωσης η δαπάνη του οποίου βαρύνει τον/την ίδιο/α τον/την εξεταζόμενο/η.

Διόδια

Ένα ζήτημα που προέκυψε εντός του 2021 αφορούσε στην αλλαγή που επήλθε ύστερα από την ψήφιση του ν. 4782/2021 «Εκσυγχρονισμός, απλοποίηση και αναμόρφωση του ρυθμιστικού πλαισίου των δημοσίων συμβάσεων, ειδικότερες ρυθμίσεις προμηθειών στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας και άλλες διατάξεις για την ανάπτυξη, τις υποδομές και την υγεία» στη διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια (άρθρο 211). Συγκεκριμένα, το ζήτημα που προέκυψε αφορούσε τη δωρεάν διέλευση των οχημάτων ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς με ή χωρίς την παρουσία του ατόμου με αναπηρία στο όχημα, αφού σύμφωνα με την παρ. 17 του άρθρου 211, το άτομο με αναπηρία πρέπει να επιβαίνει στο όχημα κατά τη διέλευση των οχημάτων προκειμένου να είναι δωρεάν.

Ωστόσο, όπως τόνισε η ΕΣΑμεΑ με επιστολές¹⁰⁷ που έστειλε προς τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών αυτή η διάταξη θα επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τον ήδη βεβαρημένο οικονομικό προϋπολογισμό των ατόμων με αναπηρία, αφού λόγω της έλλειψης μη προσβάσιμων μεταφορικών μέσων μεταφοράς η πλειοψηφία των ατόμων με αναπηρία κάνει χρήση των ιδιωτικών οχημάτων κατά τις μετακινήσεις τους. Επιπρόσθετα, πολλές φορές μέλη των οικογενειών τους επωμίζονται τον ρόλο του οδηγού τους μεταφέροντάς τους σε διάφορες υπηρεσίες ή/και δομές όπου χρειάζεται να μεταβούν, όπως νοσοκομεία, θεραπευτήρια, εργασία, χώρους ψυχαγωγίας/άθλησης, εκπαίδευσης, δημιουργικής απασχόλησης κ.λπ., ενώ, αρκετά συχνά, χρειάζεται να τους αφήσουν στον τόπο προορισμού και να επιστρέψουν αργότερα ώστε να τους παραλάβουν και να επιστρέψουν στην κατοικία τους. Δηλαδή, αν και το αναπηρικό αυτοκίνητο κυκλοφορεί προς εξυπηρέτηση του ατόμου με αναπηρία, το άτομο με αναπηρία πολλές φορές είναι πιθανό να μην βρίσκεται εντός αυτού. Μια σημαντική διάσταση που η αλλαγή του νομικού πλαισίου δεν έλαβε υπόψη της όταν άλλαξε το πλαίσιο διέλευσης των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς διοδίων.

Επιτέλους δώστε λύση στο θέμα των διοδίων για τα αναπηρικά ΙΧ [περισσότερα](#)

Θα χρειαστεί κινητοποίηση εν μέσω πανδημίας για να δείτε το δικαίο του αιτήματός μας, κύριε υπουργέ Υποδομών και Μεταφορών; [περισσότερα](#)

¹⁰⁷ ΕΣΑμεΑ (Φεβρουάριος 25, 2021). Ανοιχτή επιστολή για οριστική, θεσμοθετημένη λύση στην ταλαιπωρία χιλιάδων οδηγών αναπηρικών οχημάτων που διέρχονται από τα διόδια όλης της χώρας, ΕΣΑμεΑ (Απρίλιος 9, 2021). Για ακόμη μία φορά η ΕΣΑμεΑ στέλνει ανοιχτή επιστολή για τη διέλευση οδηγών αναπηρικών οχημάτων από τα διόδια της χώρας.

Απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας

Σοβαρά ζητήματα προέκυψαν αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων που ισχύουν για την απαλλαγή των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας.

ΕΣΑμεΑ

Επίλυση προβλημάτων που έχουν προκύψει αναφορικά με την εφαρμογή ρύθμισης για απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας

[περισσότερα](#)

Τον Μάιο του 2021 η ΕΣΑμεΑ θέτει υπόψη του αρμόδιου Υφυπουργού Οικονομικών τα εν λόγω ζητήματα, κάποια εκ των οποίων για πολλοστή φορά, ζητώντας την άμεση επίλυση τους.

Παρά το γεγονός ότι η ισχύς της ευνοϊκής διάταξης για τους τυφλούς με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω για απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας θα ξεκινούσε από την 1^η Ιανουαρίου 2021 (άρθ. 74 του ν. 4764/2020), τα τυφλά άτομα δεν μπορούσαν να κάνουν χρήση της απαλλαγής αυτή, διότι οι αρμόδιες Υγειονομικές

Επιτροπές των ΚΕΠΑ δεν είχαν λάβει την απαραίτητη εφαρμοστική εγκύκλιο, προκειμένου να κάνουν την αντιστοίχιση της πάθησης των δικαιούχων, με τον πίνακα των παθήσεων.

Με το άρθρο 72 του ν. 4758/2020 τροποποιήθηκε η παρ. 1 του άρθρου 16 του ν. 1798/1988 και πολύ ορθά αντικαταστάθηκε ο απαρχαιωμένος όρος «νοητική ή πνευματική καθυστέρηση» με τον όρο «νοητική αναπηρία» καθώς επίσης συμπεριλήφθηκαν νέες κατηγορίες αναπηρίας στη ρύθμιση για την απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας. Δυστυχώς όμως, η εν λόγω ρύθμιση με τον τρόπο που διατυπώθηκε, κάθε άλλο παρά ευνοϊκή είναι για κάποιες κατηγορίες αναπηρίας και χρόνιας πάθησης.

Πιο αναλυτικά, στην υποπερίπτωση ε. η οποία αναφέρεται στα άτομα με συγγενή αιμορραγική διάθεση (αιμορροφιλία) εντάχθηκαν και τα άτομα με κυστική ίνωση ή τα άτομα με ομόζυγο κληρονομική υπερχοληστερολαιμία, ενώ συμπεριλήφθηκαν στη σχετική διάταξη και δύο επιπλέον προϋποθέσεις, απαράδεκτες και μη υφιστάμενες έως σήμερα: «οι οποίοι εξαιτίας των παθήσεων αυτών, έχουν καταστεί ανάπηροι με συνολικό ποσοστό αναπηρίας από εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, είναι ανίκανοι για εργασία και έχουν ανάγκη βοήθειας».

Γίνεται κατανοητό ότι, λόγω της προαναφερόμενης προϋπόθεσης (είναι ανίκανοι για εργασία και έχουν ανάγκη βοήθειας), δεν μπόρεσαν να κάνουν χρήση της ευεργετικής αυτής ρύθμισης για το 2021, όχι μόνο η νέα κατηγορία αναπηρίας που εντάχθηκε, δηλαδή οι πολίτες με κυστική ίνωση ή με ομόζυγο κληρονομική υπερχοληστερολαιμία, αλλά ούτε και οι πολίτες με αιμορροφιλία, οι οποίοι μέχρι την ψήφιση του εν λόγω νόμου ήταν δικαιούχοι.

Επίσης, όπως είχε επισημάνει η ΕΣΑμεΑ και κατά την ψήφιση του ν. 4758/2020 στη Βουλή, ακόμα και στις παθήσεις που εντάχθηκαν στην υποπερίπτωση δ. του ίδιου άρθρου, υπήρχε αναντιστοιχία των εν λόγω παθήσεων με αυτές που αναγράφονταν στην αιτιολογική έκθεση.¹⁰⁸

Κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας

Το φθινόπωρο του 2020, συστάθηκε στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας Ομάδα Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία, με συμμετοχή εκπροσώπων της ΕΣΑμεΑ, του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών (ΠΣΤ) καθώς και άλλων φορέων από το χώρο της οπτικής αναπηρίας.¹⁰⁹ Ο σκοπός σύστασης της εν λόγω Ομάδας Εργασίας ήταν διττός: α) η μελέτη και αποτύπωση της κατάστασης στον τομέα της εκπαίδευσης των ατόμων με οπτική αναπηρία στην κινητικότητα, στον προσανατολισμό και στις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσής τους, και β) η διατύπωση ενός πλαισίου προτάσεων που θα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό του εν λόγω τομέα αλλά και στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με οπτική αναπηρία. Οι εργασίες της Ομάδας Εργασίας ολοκληρώθηκαν εντός του 2021.

Η ΕΣΑμεΑ και ο ΠΣΤ, ύστερα από την ολοκλήρωση των εργασιών της Ομάδας Εργασίας, με δική τους πρωτοβουλία ανέλαβαν τη σύνταξη μιας συνοπτικής πρότασης στρατηγικού σχεδιασμού και επιχειρησιακού προγραμματισμού για την «*Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Κινητικότητας Προσανατολισμού & Δεξιοτήτων Καθημερινής Διαβίωσης για τα Τυφλά & με Μειωμένη Όραση Άτομα στην Ελλάδα*» προκειμένου να συμπεριληφθεί στο τελικό πόρισμα της Ομάδας Εργασίας. Ένα από τα βασικότερα ευρήματα της μελέτης της ΕΣΑμεΑ και του ΠΣΤ κατά τη διαμόρφωση της Πρότασης τους είναι η έλλειψη ενός γενικού ευρωπαϊκού πλαισίου για την εκπαίδευση εκπαιδευτών κινητικότητας, προσανατολισμού (Κ/Π) και δεξιοτήτων καθημερινής διαβίωσης (ΔΚΔ). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάθε χώρα της Ευρώπης να ακολουθεί μη τυποποιημένα μοντέλα εκπαίδευσης τα οποία προσαρμόζονται στο δικό τους σύστημα και στις δικές τους ανάγκες. Αξίζει επισήμανσης

Πρόταση ΕΣΑμεΑ
Εκπαίδευση εκπαιδευτών
κινητικότητας
προσανατολισμού &
δεξιοτήτων καθημερινής
διαβίωσης για τα τυφλά
και με μειωμένη όραση
άτομα στην Ελλάδα

[περισσότερα](#)

¹⁰⁸ Πιο συγκεκριμένα, ενώ στην αιτιολογική έκθεση αναφερόταν: «Ειδικότερα, με την εν λόγω ρύθμιση εντάσσονται στις εν λόγω απαλλακτικές διατάξεις και Έλληνες πολίτες και πολίτες της Ε.Ε. με κατοικία στην Ελλάδα, οι οποίοι πάσχουν από ηπατική ή καρδιακή ή πνευμονική ανεπάρκεια τελικού σταδίου ή είναι ηπατοπαθείς ή καρδιοπαθείς ή πνευμονοπαθείς μεταμοσχευμένοι» από την υποπερίπτωση δ. του τροποποιημένου άρθρου όπως ψηφίστηκε, απουσιάζουν όσοι πάσχουν από καρδιακή ανεπάρκεια, καθώς και όσοι είναι πνευμονοπαθείς μεταμοσχευμένοι.

¹⁰⁹ Βλ. Υπουργική Απόφαση 555/12-10-2020 (ΦΕΚ 4629/Β', 21-10-2020) «*Σύσταση Ομάδας Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία*».

ότι τα περισσότερα προγράμματα εκπαίδευσης έχουν προκύψει από πρωτοβουλίες των οργανώσεων των τυφλών και με μειωμένη όραση ατόμων και υλοποιούνται κατά βάση από αυτές.

Όπως τονίζεται στην Πρόταση της ΕΣΑμεΑ και του ΠΣΤ, η υλοποίηση ενός προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών είναι εξαιρετικής σημασίας αφού ο αρκετά περιορισμένος αριθμός των διαθέσιμων εκπαιδευτών/τριων – οι οποίοι είναι μόνο 8 σε όλη την ελληνική επικράτεια- δεν μπορούν αφενός να καλύψουν τις αυξανόμενες ανάγκες εκπαίδευσης αφετέρου να καλύψουν τις ανάγκες των τυφλών και με μειωμένη όραση ατόμων σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Για το λόγο αυτό, η επίσημη αναγνώριση της ειδικότητας και η πιστοποίηση του αντικειμένου εργασίας που προτείνεται να επιτευχθεί μέσω της παρούσας πρότασης αποτελεί μία σπουδαία εξέλιξη για το ελληνικό μοντέλο εκπαίδευσης.

Πρόσβαση σε βοηθητικές τεχνολογίες των ατόμων με αναπηρία

Η ανεξάρτητη και αυτόνομη κινητικότητα των ατόμων με αναπηρία εξακολουθεί να συναντά σημαντικά εμπόδια στην Ελλάδα, ιδίως στην περιφέρεια, τις μικρότερες πόλεις και τις νησιωτικές περιοχές της χώρας, λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον και στο δίκτυο μεταφορών. Στην Ελλάδα, η στήριξη που λαμβάνουν τα άτομα με αναπηρία είναι κυρίως οικονομικά βοηθήματα και επιδόματα ανάλογα με την κατηγορία και την βαρύτητα της αναπηρίας τους.

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε τεχνικά βοηθήματα γίνεται μέσω του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) που είναι και η αρμόδια αρχή για την κάλυψη μέρους του κόστους τεχνικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών, καλύπτοντας το 75% του συνολικού κόστους. Για τα άτομα με παραπληγία, τετραπληγία και ακρωτηριασμό που λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα αναπηρίας ο ΕΟΠΥΥ καλύπτει το σύνολο του κόστους.

Ωστόσο, η μη ανανέωση του καταλόγου των τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών που καλύπτει ο ΕΟΠΥΥ, εδώ και σχεδόν μια δεκαετία εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τα άτομα με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, η εξέλιξη της τεχνολογίας σε ότι αφορά τα τεχνικά βοηθήματα και τις βοηθητικές συσκευές για τα άτομα με αναπηρία και η μη δυνατότητα αποζημίωσης από τον ΕΟΠΥΥ ενός/μια ασφαλισμένου/ης με αναπηρία που επιθυμεί να αγοράσει ένα τεχνικό βοήθημα ή μια βοηθητική συσκευή που δεν περιλαμβάνεται στον Πίνακα, λόγω του ότι χρειάζεται μια νεότερη τεχνολογία, δημιουργεί αυτομάτως περιορισμούς στο άτομο με αναπηρία αλλά και πρόσθετο κόστος που επιβαρύνει τον/την ασφαλισμένο/η με αναπηρία.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Η σύσταση της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας και η έναρξη των εργασιών της.
- Η λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ.
- Η καθιέρωση και λειτουργία σχήματος αξιολόγησης συμμόρφωσης με το πρότυπο Ε.Λ.Ο.Τ. 1439, του Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας ΑμεΑ και του σχετικού Μητρώου.
- Η δημοσίευση της Υπουργικής Απόφασης με τις Τεχνικές Προδιαγραφές για τη Μελέτη Προσβασιμότητας.
- Η εκπόνηση σχεδίου αστικής προσβασιμότητας από τους δήμους, όπως μητροπολιτικούς, μεγάλους και μεσαίους δήμους της ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας κ.λπ. μέχρι το τέλος του 2022.
- Η υιοθέτηση του νέου πρότυπου ηλεκτρονικής προσβασιμότητας.
- Η τροφοδότηση της διαδικτυακής πύλης gov.gr με νέες υπηρεσίες που συμβάλλουν στην άμεση εξυπηρέτηση των συναλλαγών του πολίτη με ή χωρίς αναπηρία με το δημόσιο.
- Η σύσταση Ομάδας Εργασίας στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας Ομάδα Εργασίας, με συμμετοχή εκπροσώπων της ΕΣΑμεΑ, του ΠΣΤ καθώς και άλλων φορέων από το χώρο της οπτικής αναπηρίας.
- Η σύσταση επιτροπής θεμάτων ατόμων με αναπηρία στο Υπουργείο Μεταφορών.
- Η δυνατότητα δημιουργίας κέντρων αξιολόγησης ικανότητας και προετοιμασίας οδήγησης για άτομα με κινητικά προβλήματα από φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.
- Η πιλοτική λειτουργία σταθμού βιντεοεπικοινωνίας για κωφούς και βαρήκοους στο Σταθμό του Μετρό Συντάγματος.
- Η αύξηση του χρόνου τηλεδιάσκεψης στα ΚΕΠ από 20 σε 30 λεπτά για τα κωφά και βαρήκοα άτομα.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- ✗ Η μη συνέχιση της δράσης της Ελληνικής Αστυνομίας «Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στις πόλεις».
- ✗ Η μη ύπαρξη δράσεων για την εκπαίδευση του προσωπικού των δημοσίων αρχών, των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών, των μηχανικών, κ.λπ., σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την προσβασιμότητα.
- ✗ Η απουσία υποχρεωτικής εκπαιδευτικής ενότητας σχετικής με την προσβασιμότητα και τον Καθολικό Σχεδιασμό στις τεχνικές σχολές όλων των βαθμίδων της χώρας.
- ✗ Η μη λειτουργία του Μητρώου Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ).
- ✗ Η μη θέσπιση νέας Υπουργικής Απόφασης, μετά την ψήφιση του ν. 4727/2020 που θα διευκρινίζει τον τρόπο λειτουργίας του ΜΗΔΙΣΕΦ, όπως και τον τρόπο χορήγησης της γνωμοδότησης της ΕΣΑμεΑ επί των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα που είτε εντάσσονται είτε διαγράφονται από το εν λόγω Μητρώο.
- ✗ Η ελλιπής παροχή και ανάρτηση των Δηλώσεων προσβασιμότητας στους ιστοτόπους των οργανισμών του δημοσίου τομέας.
- ✗ Η μη ύπαρξη προσβάσιμων υπεραστικών λεωφορείων και TAXI και η έλλειψη καθολικής προσβασιμότητας στα τρένα.
- ✗ Η αλλαγή στο νομικό πλαίσιο διέλευσης των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια.
- ✗ Η μη ανανέωση του καταλόγου των τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών του ΕΚΠΥ.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ & ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- ✓ Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους
- ✓ Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης)

Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους

Σε αντίθεση με παλαιότερες αντιλήψεις που αντιμετώπιζαν τα άτομα με αναπηρία ως «αντικείμενα», χωρίς δυνατότητα ελέγχου και λήψης αποφάσεων για τη ζωή τους, η φιλοσοφία της «ανεξάρτητης διαβίωσης» βασίζεται στην αρχή ότι τα άτομα με αναπηρία, ως υποκείμενα-φορείς δικαιωμάτων, μπορούν να παίρνουν αποφάσεις, να ασκούν έλεγχο στη ζωή τους, και να κάνουν τις δικές τους επιλογές. Ανεξάρτητη διαβίωση σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τις ίδιες δυνατότητες και ευκαιρίες για να ζουν με αξιοπρέπεια και αυτονομία στην κοινότητα και σε ίση βάση με τους άλλους. Η ανεξάρτητη διαβίωση επιτάσσει επίσης την απομάκρυνση των ατόμων με αναπηρία από τις δομές ιδρυματικού τύπου, οι οποίες επιβάλλουν στα άτομα ένα καθεστώς πλήρους ανελευθερίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση

Στα τέλη του 2019, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων πήρε την πρωτοβουλία για το σχεδιασμό Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, ζητώντας τεχνική βοήθεια από την Υπηρεσία Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Structural Reform Support Service -SRSS) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Παρόχων Υπηρεσιών για τα Άτομα με Αναπηρίες (EASPD). Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της στρατηγικής εκτός από τους προαναφερόμενους οργανισμούς/υπηρεσίες, είχε συγκροτηθεί και επιτροπή ειδικών, μεταξύ των οποίων και εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ. Με καθυστέρηση σχεδόν ενός έτους,¹¹⁰ το καλοκαίρι του 2021 (Ιούλιος 2021)¹¹¹ ολοκληρώθηκε ο σχεδιασμός της Εθνικής Στρατηγικής Αποϊδρυματοποίησης και του Σχεδίου Εφαρμογής της από το EASPD.¹¹²

¹¹⁰ Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση θα ήταν έτοιμη στο τέλος Φεβρουαρίου 2020 και η ανάπτυξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αποϊδρυματοποίηση τον Ιούνιο του 2020.

¹¹¹ Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ σελ. 35. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹¹² Ο Οδικός χάρτης για την υλοποίησης της στρατηγικής αποϊδρυματοποίησης είναι διαθέσιμος στο: https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/D28_with_layout_EL.pdf

Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, η Εθνική Στρατηγική Αποϊδρυματοποίησης συγκεντρώνει και περιγράφει έναν αριθμό από μεταρρυθμίσεις που είναι αναγκαίο να υλοποιηθούν, προκειμένου να αναπτυχθεί ένα σταθερό θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο για την παροχή υπηρεσιών στην κοινότητα, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία, ενήλικων με αναπηρία και ηλικιωμένων με ή χωρίς αναπηρία.¹¹³ Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι η εν λόγω Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση, είναι το αποτέλεσμα της μελέτης που πραγματοποίησε το EASPD και όχι η επίσημη Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση που έχει καταρτιστεί από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων αφού μέχρι και τα τέλη του 2021 αυτή δεν υφίστατο.

Σε ότι αφορά το κομμάτι της υλοποίησης ουσιαστικών δράσεων για την αποϊδρυματοποίηση, δυστυχώς υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις. Για παράδειγμα, από το 2017, ύστερα από τη δημοσίευση των απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης των ατόμων που διέμεναν στο Παράρτημα Λεχαινών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας (ΚΚΠ) Δυτικής Ελλάδας και του Παραρτήματος Σκαραμαγκά του Κέντρου Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Αττικής,¹¹⁴ ξεκίνησε να λειτουργεί πιλοτικό πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης.¹¹⁵ Ο στόχος του προγράμματος ήταν η μετεγκατάσταση όλων των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στο Παράρτημα Λεχαινών και στο Παράρτημα Σκαραμαγκά σε ασφαλείς υποστηρικτικές δομές ή σε δομές οικογενειακού τύπου καθώς και η επιστροφή ορισμένων από τα άτομα που έμεναν στις παραπάνω δομές στο οικογενειακό τους περιβάλλον, με παράλληλη υποστήριξή τους. Σύμφωνα με τον τότε σχεδιασμό, το πιλοτικό πρόγραμμα θα

¹¹³ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* σελ. 36. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹¹⁴ Βλ. ενδεικτικά, BBC (2014, November 14). Disabled children locked up in cages in Lechaina, Greece. [Video post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.youtube.com/watch?v=d5KPcvoO7mg>; Cossé, Eva (2014, November 14). Dispatches: Greece - No Excuse for Caging Children. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.hrw.org/news/2014/11/18/dispatches-greece-no-excuse-caging-children>; Hadjimatheou, Chloe. (2014, November 14). The disabled children locked up in cages. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.bbc.com/news/magazine-30038753>; Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2014, November 27). Παιδιά σε κλουβιά: Η ντροπή δεν έχει τέλος. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://www.hlhr.gr/παιδιά-σε-κλουβιά-η-ντροπή-δεν-έχει-τέλ/>, European Association of Service Providers for Persons with Disabilities. (2014, November 19). Another human rights scandal: time for the EU to act! [Press release]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από https://www.easpd.eu/sites/default/files/sites/default/files/News/pr_di.pdf, Tsiropoulou, Jenny.

(2017, September 12). They could laugh and talk; they could have a life! [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://thepressproject.gr/they-could-laugh-and-talk-they-could-have-a-life/>

¹¹⁵ Βλ. ΚΥΑ οικ.60135/1579 «Πρόγραμμα: «Αποϊδρυματοποίηση των Ατόμων με Αναπηρία». Το εν λόγω πρόγραμμα αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Εργασίας με τη συμμετοχή της μη κυβερνητικής οργάνωσης Lumos.

ολοκληρωνόταν το 2019, κάτι που όμως δεν επιτευχθεί. Όπως προκύπτει από την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹¹⁶ στα τέλη του 2021:

- για το ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας αναμένονταν, α) να παραδοθούν δυο Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ) για τη φιλοξενία συνολικά οχτώ (8) ατόμων στα Λεχαινά, η λειτουργία των οποίων όμως δεν θα ξεκινούσε άμεσα λόγω του ότι η διαδικασία στελέχωσης τους με το αναγκαίο προσωπικό ήταν σε εκκρεμότητα, και β) να κατατεθούν μελέτες σκοπιμότητας για την ίδρυση δυο ακόμα ΣΥΔ.
- για το ΚΚΠ Αττικής η όλη διαδικασία του σχεδιασμού έχει καθυστερήσει σημαντικά αφού εν αντιθέσει με το ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας, εντός του 2021 εγκρίθηκε το νέο επικαιροποιημένο σχέδιο για την αποϊδρυματοποίηση ενώ η ίδρυση και η λειτουργία ΣΥΔ ήταν ακόμη σε αρκετά πρώιμο στάδιο. Μόλις το Νοέμβριο του 2021 επιλέχθηκαν οι ανάδοχοι που θα εκπονούσαν κοστολογημένες μελέτες για την ανάπτυξη δυο ΣΥΔ στο Νέο Κόσμο και στο Ψυχικό.

Με άλλα λόγια, ενώ το πιλοτικό πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης των ΚΚΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Λεχαινά) και της Περιφέρειας Αττικής προβλεπόταν να ολοκληρωθεί το 2019, δυο χρόνια μετά (2021) και σε σύνολο τέσσερα από τότε που ξεκίνησε (2017) οι σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση του έχουν σαν αποτέλεσμα, να μην αποασυλοποιήσουν ούτε ένα άτομο με αναπηρία που διαβιούσε σε αυτές τις δομές.

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης)

Η ύπαρξη ενός αριθμού δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών, σύμφωνα με το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, στηρίζει τα άτομα με αναπηρία στο να μπορούν να διαβιούν ανεξάρτητα, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι η λειτουργία αυτών των δόμων δεν αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες στη λειτουργία τους. Οι Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης των ατόμων με ψυχικές αναπηρίες, οι Στέγες Ανεξάρτητης Διαβίωσης (ΣΑΔ), οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για τα άτομα με αναπηρία (ΣΥΔ), τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (ΚΔΑΠΑμεΑ), το πρόγραμμα 'Βοήθεια στο Σπίτι', οι δράσεις για την αποϊδρυματοποίηση και τα επιδόματα οικονομικής ενίσχυσης είναι δομές και προγράμματα που δημιουργούν ένα πλαίσιο στήριξης για τη διαβίωση του ατόμου με αναπηρία μέσα στην κοινωνία.

---

¹¹⁶ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* σελ. 36. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ)

Ο θεσμός των ΣΥΔ συμπλήρωσε στη χώρα μας 10 χρόνια λειτουργίας. Ο θεσμός, έχει συμβάλλει σημαντικά στη μετάβαση από τα ιδρύματα κλειστού τύπου στη διαβίωση στην κοινότητα, και πόσω μάλλον που πλέον απευθύνεται σε όλους τους/τις πολίτες με αναπηρία ανεξαρτήτως κατηγορίας αναπηρίας.¹¹⁷ Η δυνατότητα ίδρυσης ΣΥΔ από ΝΠΔΔ, όπως οι ΟΤΑ,¹¹⁸ σε συνδυασμό με τη δημοσίευση της ΚΥΑ Δ12γ/ΓΠοικ.44991/1349/2020 «Αλλαγές στη διαδικασία για την ίδρυση και λειτουργία Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ατόμων με αναπηρίες» το Νοέμβριο του 2020 που προβλέπει απλοποίηση των διαδικασιών αδειοδότησης δύναται να συμβάλλουν ακόμη περισσότερο στην επέκταση του θεσμού των ΣΥΔ.¹¹⁹

ΕΣΑμεΑ
Ο Ι. Βαρδακαστάνης
για τη διαβίωση στην
κοινότητα,
αποϊδρυματοποίηση,
ευθύνες
[περισσότερα](#)

Ως προς τον αριθμό των ΣΥΔ που λειτουργούσαν στη χώρα μέχρι και το 2021, αυτός ανέρχονταν στις 104 ΣΥΔ με τον αριθμό των ατόμων που διέμεναν σε αυτές να είναι 512.¹²⁰ Εν συγκρίσει με το 2019 που ο αριθμός των ΣΥΔ ανερχόταν στις 42 και ο αριθμός των ατόμων που διέμεναν σε αυτές ανερχόταν στους 267,¹²¹ παρατηρείται σημαντική αύξηση στον αριθμό των διαθέσιμων ΣΥΔ, όσο και στον αριθμό των ωφελούμενων ο οποίος έχει σχεδόν διπλασιαστεί από το 2019.

Πίνακας 5: Αριθμός ΣΥΔ και ατόμων που διαμένουν σε ΣΥΔ

	Αριθμός ΣΥΔ	Άτομα που διαμένουν σε ΣΥΔ
2019	42	267
2021	104 [↑]	512 [↑]

Πηγή: Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ¹²² σ. 34

¹¹⁷ Σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Δ12/ΓΠοικ.13107/283 «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρίες», που δημοσιεύθηκε το 2019 οι ΣΥΔ απευθύνονται σε όλα τα άτομα με σωματικές, ψυχοκοινωνικές, νοητικές ή/και αισθητηριακές αναπηρίες τα οποία δεν μπορούν να μείνουν μόνα τους χωρίς την κατάλληλη στήριξη.

¹¹⁸ ΚΥΑ Δ12/ΓΠοικ.13107/283 «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρίες»

¹¹⁹ Οι ΣΥΔ διακρίνονται σε: α) Σ.Υ.Δ. με 1 έως 4 ενοίκους με αναπηρία και β) Σ.Υ.Δ. με 5 έως 9 ενοίκους με αναπηρία. Οι δομές αυτές απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και δεν μπορούν να διαβιώσουν αυτόνομα, αλλά χρειάζονται κατάλληλη στήριξη. Η επιλογή των ενοίκων γίνεται τόσο βάσει επιστημονικών κριτηρίων όσο και βάσει της προσωπικότητας, των εξατομικευμένων αναγκών και της κατάσταση της υγείας τους.

¹²⁰ Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ σελ. 34. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹²¹ Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΥΣΕΚΤ). (2017). Μελέτη για τις Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης στο ΕΣΠΑ 2014-2020. Αθήνα.

¹²² Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ σελ. 38. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

Επιπρόσθετα, το καλοκαίρι του 2021 τα Υπουργεία Εσωτερικών και Κοινωνικών Υποθέσεων και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου υπέγραψαν πρωτόκολλο συνεργασίας που, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει και την ίδρυση και λειτουργία μεικτών ΣΥΔ, δηλαδή ΣΥΔ που απευθύνονται σε Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες με αναπηρία και σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας με αναπηρία.¹²³ Η ίδρυση και δημιουργία μεικτών ΣΥΔ θα υλοποιηθεί αρχικά στην περιφέρεια Αττικής ενώ θα εξεταστεί το ενδεχόμενο ίδρυσης και δημιουργίας μεικτών ΣΥΔ και σε άλλες περιφέρειες της χώρας στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027.¹²⁴

Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠΑμεΑ)¹²⁵

Τα ΚΔΑΠΑμεΑ είναι μια ακόμη δομή που συνεισφέρει στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία. Ο στόχος τους είναι η δημιουργική απασχόληση των παιδιών και νέων με αναπηρία (π.χ. νοητική ή κινητική), που θα συμβάλει στην κοινωνική τους ένταξη, στη στήριξη των οικογενειών τους και στην αποφυγή της ιδρυματοποίησης.

Τα ΚΔΑΠΑμεΑ συμβάλλουν στην προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης και στην ενίσχυση του εισοδήματος των νοικοκυριών των ατόμων με αναπηρία μέσω της απελευθέρωσης της φροντίδας των ατόμων με αναπηρία από μέλη της οικογένειας τους που επιθυμούν να εργαστούν και μέσω της απαλλαγής συγκεκριμένων νοικοκυριών από τη δαπάνη παροχής ανάλογων υπηρεσιών από τον ιδιωτικό τομέα.

Σε συνέχεια της ψήφισης του ν. 4756/2020¹²⁶ και ειδικότερα του άρθρου 2 που ρυθμίζει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ, την άνοιξη του 2021 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ που εξειδικεύει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ.¹²⁷ Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της ΚΥΑ για τα ΚΔΑΠΑμεΑ, η ΕΣΑμεΑ απέστειλε τις προτάσεις της επισημαίνοντας τα σημεία εκείνα που θα πρέπει να εμπεριέχονται στην ΚΥΑ. Ενδεικτικά, μερικές από τις προτάσεις της ΕΣΑμεΑ εστίαζαν στα ακόλουθα:

α) στη βελτίωση της προσβασιμότητας των υποδομών των ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ ούτως ώστε να μην υπάρχουν ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ δυο ταχυτήτων ως προς την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεών τους, β) στην προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία και στο δικαίωμα των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία που διαβιούν σε δομές κλειστής

¹²³ Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ σελ. 35. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹²⁴ Ο. π.

¹²⁵ Η εν λόγω Δομή ρυθμίζεται από την ΥΠ με αριθ. Π2β/Γ.Π.οικ. 14957/9.10.2001 (ΦΕΚ 1397 Β'/22.10.2001).

¹²⁶ ν. 4756/2020 «Μέτρα ενίσχυσης των εργαζομένων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις και διατάξεις για την ενίσχυση των ανέργων» (ΦΕΚ Α 235/26.11.2020)

¹²⁷ ΚΥΑ Αριθμ. ΓΠΔΠ οικ/31930 «Προϋποθέσεις άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, ΚΔΑΠΑμεΑ» (ΦΕΚ 2240/Β/31-5-2021)

περίθαλψης ή σε ΣΥΔ να μπορούν να εγγραφούν και στα ΚΔΑΠΑμεΑ, γ) στην πρόβλεψη ύπαρξης ΚΔΑΠΑμεΑ για παιδιά και ΚΔΑΠΑμεΑ για ενήλικους/ες, δ) στη διασφάλιση ότι όλες οι γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας που είναι σε ισχύ θα γίνονται δεκτές για την εγγραφή ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία στα ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ, ε) στη συμπερίληψη της «αναπτυξιακής αναπηρίας» για τους/τις ωφελούμενους/ες των ΚΔΑΠΑμεΑ, στ) στη διασφάλιση της ανάπτυξης του συνόλου του νοητικού, μαθησιακού, συναισθηματικού και κοινωνικού δυναμικού των ανηλίκων και ενηλίκων ωφελούμενων με αναπηρία τόσο μέσω της πραγματοποίησης ομαδικών όσο και εξατομικευμένων προγραμμάτων/δραστηριοτήτων.

ΕΣΑμεΑ
Τηλεδιάσκεψη για τα
θέματα ΚΔΑΠ και
ΚΔΑΠΑμεΑ με την
υφυπουργό Δ.
Μηχαλίδου
[περισσότερα](#)

Ένα πρόβλημα που παραμένει ως προς τη λειτουργία των ΚΔΑΠΑμεΑ αφορά στη χρηματοδότηση τους η οποία δεν είναι σταθερή. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹²⁸ έχει διασφαλιστεί η χρηματοδότηση τους για την περίοδο 2021-2022 και η οποία αφορά σε 6.902 ωφελούμενους με αναπηρία. Ωστόσο, η μη διασφάλιση μόνιμης χρηματοδότησης των ΚΔΑΠΑμεΑ επηρεάζει την ομαλή λειτουργία και την επαρκή τους στελέχωση.

Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ)

Τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία, παρέχοντάς τους υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας και παραμονής. Οι υπηρεσίες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως υπηρεσίες αποκατάστασης, αυτόνομης διαβίωσης, κοινωνικοποίησης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικής, ψυχαγωγίας και άθλησης ώστε τα παιδιά και οι ενήλικες με αναπηρία να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της καθημερινότητάς τους.

Κατά τη διάρκεια του 2021 τροποποιήσεις υπήρξαν σχετικά με την ίδρυση των ΚΔΗΦ και τη διαδικασία αδειοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν. 4837/2021, τα ΝΠΔΔ έχουν πλέον τη δυνατότητα να ιδρύουν ΚΔΗΦ. Επίσης, ύστερα από τη δημοσίευση της ΚΥΑ 58005/2021 απλοποιήθηκε η διαδικασία αδειοδότησης των ΚΔΗΦ.

¹²⁸ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* σελ. 32. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

Βοήθεια στο Σπίτι

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησε να υλοποιείται το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» το οποίο συμβάλλει και αυτό στην ενίσχυση του πλαισίου της ανεξάρτητης διαβίωσης στη χώρα μας. Το «Βοήθεια στο Σπίτι» δεν είναι ένα πρόγραμμα που απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα με αναπηρία, αφού ο στόχος του είναι η παροχή βοήθειας στα ηλικιωμένα (κυρίως) άτομα που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν, συμβάλλοντας στη βελτίωση της καθημερινότητάς τους καθώς και στην ενίσχυση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ωφελούμενων και των οικογενειών τους. Ωστόσο, ο περιορισμός στην παροχή αυτής της υπηρεσίας μεταξύ συγκεκριμένων ωρών κατά τη διάρκεια του 24ώρου, καθώς και η περιορισμένη στόχευσή τους, σε συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων που χρειάζονται στήριξη, αποτελούν δυο σημαντικούς περιορισμούς του «Βοήθεια στο Σπίτι».

Οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» είναι:

- α) συμβουλευτική και συναισθηματική στήριξη,
- β) νοσηλευτική μέριμνα και φυσιοθεραπεία,
- γ) οικογενειακή-οικιακή φροντίδα,
- δ) ικανοποίηση πρακτικών αναγκών διαβίωσης, συνοδεία σε διάφορες υπηρεσίες, μικροαγορές ή/και πληρωμή λογαριασμών.

Πίνακας 6: Ωφελούμενοι του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» για τα έτη 2020 και 2021

Περίοδος	Συνολικός Αριθμός εξυπηρετούμενων (με 12μηνη αναγωγή)	Αριθμός Εξυπηρετούμενων ατόμων με αναπηρία (με 12μηνη αναγωγή)
2020	835.956 (69.663 άτομα μηνιαίως)	98.844 (8.200 άτομα μηνιαίως)
2021	814.824 (67.902 άτομα μηνιαίως)	97.800 (8.150 άτομα μηνιαίως)

Πηγή: Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ¹²⁹ σ. 38

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ,¹³⁰ για το έτος 2021 ο αριθμός των ωφελούμενων με αναπηρία του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» ανερχόταν στα 97,800 άτομα με αναπηρία παρουσιάζοντας μείωση της τάξεως των 1.000 ατόμων σε σχέση με το 2020 (98.844). Σε σχέση με το συνολικό αριθμό των ωφελούμενων του «Βοήθεια στο Σπίτι», το ποσοστό των ωφελούμενων με αναπηρία είναι της τάξεως του 12%.

Προσωπικός Βοηθός

Ήδη από τα τέλη του 2019 το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων είχε ανακοινώσει την πρόθεση του για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης και ζωής στην

¹²⁹ Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ σελ. 38. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹³⁰ Ο. π.

κοινότητα για τα άτομα με αναπηρία. Μεταξύ των δράσεων που είχαν ανακοινωθεί ήταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας¹³¹ που θα διερευνούσε τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη θεσμοθέτηση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού» στην Ελλάδα. Η Ομάδα Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της τον Ιούλιο του 2020 και κατέθεσε το πόρισμα της στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 2021, η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού», που αποτελούσε και ένα διαχρονικό αίτημα του αναπηρικού κινήματος, θεσμοθετήθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν. 4837/2021.

Στο «**Ειδικό Θέμα**» της παρούσας Έκθεσης υπάρχει μια πιο αναλυτική παρουσίαση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού»

Διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης για παιδιά άνω των 15 ετών

Η θέσπιση του προγράμματος «Ημιαυτόνομη Διαβίωση σε Διαμερίσματα των ατόμων δεκαπέντε ετών και άνω» αποτελεί θετική εξέλιξη ως προς τη λήψη μέτρων στο πλαίσιο των δημόσιων πολιτικών για την αποϊδρυματοποίηση. Σύμφωνα με το άρθρο 52 του ν. 4837/2021, το εν λόγω πρόγραμμα βασίζεται σε τρεις πυλώνες: α) στην επιδότηση ενοικίου όπως και την κάλυψη δαπανών σε οικοσκευές και άλλες λειτουργικές ανάγκες, β) στην παροχή υπηρεσιών καθημερινής φροντίδας, ψυχοκοινωνικής στήριξης και διασύνδεσης με συμπληρωματικές κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες, και γ) στην παροχή υπηρεσίες ενδυνάμωσης, ενίσχυσης δεξιοτήτων και επαγγελματικής καθοδήγησης των ωφελούμενων του προγράμματος, όπως ανάπτυξη δεξιοτήτων, εργασιακή συμβουλευτική κ.λπ. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τους/τις ωφελούμενους/ες του προγράμματος, αυτοί/ές πρέπει να είναι άτομα ηλικίας δεκαπέντε ετών και άνω (15+) συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία και να είναι εγγεγραμμένα στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων¹³² και τα οποία διαβιούν σε δημόσιες ή ιδιωτικές Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, καθώς και ανήλικοι που παραμένουν προσωρινώς, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής εντολής, για λόγους προστασίας, σε νοσηλευτική μονάδα

Κάλυψη αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία

Το 2020 το 72,5% των νοικοκυριών εξακολουθεί να επωμίζεται την κύρια ευθύνη φροντίδας ή στήριξης των μελών που νοικοκυριού με ανάλογες ανάγκες στην καθημερινή τους διαβίωση (άτομα με αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας, ή μεγάλη ηλικία). Θετικό ωστόσο είναι το εύρημα ότι καταγράφεται μικρή μείωση του ποσοστού σε σχέση με τα στοιχεία του έτους 2019 (79,8%).

¹³¹ Υπουργική Απόφαση αρ. 293 (ΦΕΚ Υ.Ο.Δ.Δ. 314/23.04.2020)

¹³² Για το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων βλ. σελ. 77-80 της παρούσας Έκθεσης.

Πίνακας 7: Τρόποι κάλυψης αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης του/των ατόμου/ων με χρόνιο πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία από τα νοικοκυριά (2020)

Κύριος/συμπληρωματικός τρόπος κάλυψης των αναγκών	Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς (π.χ. πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι»)	Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό	Η αναγκαία φροντίδα ή βοήθεια παρέχεται από τα μέλη του νοικοκυριού
Κύριος τρόπος	7,6% ↑ [5,7% (2019)]	19,9% ↑ [14,6% (2019)]	72,5% ↓ [79,8% (2019)]
Συμπληρωματικός τρόπος	23,1% ↑ [22,7% (2019)]	53,9% ↓ [54,5% (2019)]	23,0% ↑ [22,8% (2019)]

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2020/
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Ως προς τον τρόπο κάλυψης των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία, το 7,6% των νοικοκυριών ανέφερε τη «χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς», παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2019 (5,7%), ενώ το 19,9% με «χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό», ποσοστό το οποίο επίσης αυξάνεται κατά 5 μονάδες σε σύγκριση με το 2019 (14,6%).

Συμπερασματικά, αυτό που προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 7 είναι, ότι η ύπαρξη ατόμου με ανάγκες φροντίδας ή υποστήριξης σε ένα νοικοκυριό εξακολουθεί να επιβαρύνει σε σημαντικό βαθμό τα μέλη του νοικοκυριού, αφού η κρατική πρόνοια είναι ιδιαίτερα περιορισμένη αναφορικά με τις υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον. Ειδικότερα, η επιβάρυνση αυτή υφίσταται σε δυο επίπεδα: σε *πρακτικό επίπεδο*, δηλαδή όταν τα μέλη του νοικοκυριού αποτελούν τους βασικούς φροντιστές των ατόμων που χρήζουν φροντίδας/στήριξης, και σε *οικονομικό επίπεδο*, προκειμένου να λαμβάνουν, έστω συμπληρωματικά, μια εξωτερική βοήθεια.

Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία

Ο θεσμός της αναδοχής και της υιοθεσίας, προσδοκάτε ότι θα συμβάλλει θετικά στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία. Αν και ο θεσμός έχει θεσπιστεί από το 2018, με το ν. 4538, η υλοποίησή του παρουσιάζει καθυστερήσεις. Βεβαίως, αξίζει επισήμανσης ότι τη διετία 2020-2021 υπήρξε έντονη κινητικότητα σχετικά με τα ζητήματα της υιοθεσίας και της αναδοχής παιδιών με αναπηρία. Κατά τη διάρκεια του 2021 πραγματοποιήθηκαν εξελίξεις σε θεσμικό, οικονομικό και σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης.

Σε θεσμικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκαν τροποποιήσεις σε άρθρα του ν. 4538. Οι σημαντικότερες εξ αυτών των τροποποιήσεων αφορούσαν, μεταξύ άλλων, στην παροχή οικονομικής ενίσχυση στους αναδόχους γονείς για όσο διαρκεί η αναδοχή προκειμένου να καλυφθούν οι τρέχουσες ανάγκες του ανήλικου, η οποία στην περίπτωση παιδιού με αναπηρία επεκτείνεται και μετά την ενηλικίωση του ανήλικου,¹³³ το δικαίωμα άδειας των ανάδοχων γονέων για την ανατροφή του ανήλικου όπως ακριβώς ισχύει με τους φυσικούς γονείς,¹³⁴ καθώς και στα ηλικιακά όρια αναδοχής με τα νέα όρια να κυμαίνονται μεταξύ των 25 και 75 ετών για τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς αντικαθιστώντας τα προηγούμενα που είχαν οριστεί μεταξύ 30 και 60 ετών.¹³⁵

Σε οικονομικό επίπεδο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, από το 2021 ξεκίνησε να παρέχετε στους/στις αναδόχους επίδομα που κυμαίνεται μεταξύ 325 € και 1200 € σε μηνιαία βάση. Το εν λόγω επίδομα δεν αφορά μόνο τους/τις νέους/ες αναδόχους αλλά και τους 500 περίπου αναδόχους που προ-υπήρχαν και δεν είχαν λάβει τότε κάποια οικονομική ενίσχυση από το κράτος.

Αλλάξε τη ζωή
ενός παιδιού!
Γίνε ανάδοχος
[περισσότερα](#)

Σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης, την άνοιξη του 2021, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σε συνεργασία με τη UNICEF ξεκίνησε καμπάνια ενημέρωσης του κοινού σχετικά με το θεσμό της αναδοχής και της υιοθεσίας προκειμένου να πληροφορηθεί η ελληνική κοινωνία για τον εν λόγω θεσμό. Είναι γεγονός ότι, πολλοί/ες πολίτες δεν γνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας κάτι που προσδοκάτε να επιτευχθεί μέσα από τέτοιες ενημερωτικές εκστρατείες.

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Μέχρι πρόσφατα ο αριθμός των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία που διαβιούν στα ιδρύματα της χώρας ήταν ασαφής και οι σχετικές αναφορές στον δημόσιο διάλογο βασιζόνταν μόνο σε προσεγγιστικές εκτιμήσεις αρχών και φορέων.¹³⁶ Ωστόσο, με την ψήφιση του ν. 4538/2018

¹³³ Βλ. άρθρο 137 του ν. 4808/2021 (ΦΕΚ Α 101/19.6.2021)

¹³⁴ Ο.π.

¹³⁵ Βλ. άρθρα 24-30 του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ Α 178/1.10.2021).

¹³⁶ Σύμφωνα με την ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα»: Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για τη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας» από το 2015, υπήρχε η εκτίμηση ότι 3000 παιδιά διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής φροντίδας, εκ των οποίων τα 1000 σε ιδρύματα του δημοσίου τομέα. Από την εκτίμηση αυτή δεν γινόταν αναφορά ως προς τον αριθμό των παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε αυτά. Ένα χρόνο νωρίτερα, το 2014, η ΜΚΟ Lumos στην έκθεση της «Χαρτογράφηση της ιδρυματικής και κατ' οίκον φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα» εκτιμούσε ότι 2825 παιδιά και νέοι/ες -με ή χωρίς αναπηρία- βρίσκονταν υπό ιδρυματική περίθαλψη, ενώ μόνο 309 άτομα ζούσαν σε ανάδοχη οικογένεια.

(ΦΕΚ Α' 85/16.5.2018) που αφορά στην Αναδοχή και την Υιοθεσία θεσμοθετήθηκε η τήρηση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 4538/2018, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) έχει τη θεσμική ευθύνη τήρησης Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων στο οποίο εγγράφονται όλα οι ανήλικοι/ες που τοποθετούνται σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας ή που πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο ή να υιοθετηθούν. Εντός του 2021, ξεκίνησε η ανάρτηση στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr (σε τριμηνιαία βάση) στοιχείων από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου αναφορικά με τους ανήλικους που φιλοξενούνται σε φορείς του Δημοσίου.

Το Εθνικό
Μητρώο
Ανηλίκων είναι
διαθέσιμο στο:
www.anynet.gr

Πίνακας 8: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων							
1 ^ο τρίμηνο 2021 ¹³⁷		2 ^ο τρίμηνο 2021 ¹³⁸		3 ^ο τρίμηνο 2021 ¹³⁹		4 ^ο τρίμηνο 2021 ¹⁴⁰	
Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας
1564	~150	1518	~128	1468	~132	1505	~130

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 8, το ποσοστό των μέχρι σήμερα καταγεγραμμένων ανήλικων με γνωμάτευση αναπηρίας που διαβιούν σε φορείς του δημοσίου είναι περίπου το 10% επί του συνόλου των ανήλικων που διαβιούν σε αυτά. Ωστόσο, όπως ενημερωθήκαμε από το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ, το Πληροφοριακό Σύστημα του Μητρώου τελεί ακόμα σε διαδικασία διαμόρφωσης και αναβάθμισης και για το λόγω αυτό στην παρούσα φάση η εξαγωγή στατιστικών δεδομένων δεν είναι ακόμη

¹³⁷ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2021/06/Υιοθεσία-και-Αναδοχή-σε-αριθμούς.pdf>

¹³⁸ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 2^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2021/07/στοιχεία-Αναδοχής-Υιοθεσίας-Β-τριμήνου-2021.pdf>

¹³⁹ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 3^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/01/entipo-OCTOBER-2021_BB.pdf

¹⁴⁰ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 4^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/01/entipo-ANADOXHS-JANUARY-2022_BB.pdf

πλήρως ανεπτυγμένη.¹⁴¹ Επιπροσθέτως, μέχρι και τα τέλη του 2021 δεν ήταν εφικτό να εξαχθούν στοιχεία από το πληροφοριακό σύστημα σχετικά με τον αριθμό των παιδιών ανά κατηγορία αναπηρίας, όπως αισθητηριακή, κινητική, κ.ο.κ.¹⁴² Σύμφωνα με την πληροφόρηση που λάβαμε από το ΕΚΚΑ, έχουν καταθέσει προτάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμιση των στατιστικών στοιχείων που εξάγονται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου.¹⁴³

Πίνακας 9: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων			
1 ^ο τρίμηνο 2021	2 ^ο τρίμηνο 2021	3 ^ο τρίμηνο 2021	4 ^ο τρίμηνο 2021
ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία
7	8	8	9

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Επίσης, ένα άλλο στοιχείο που εξάγεται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου αφορά στους φορείς του Δημοσίου που φιλοξενούν ανήλικους/ες με αναπηρία. Στον Πίνακα 9 απεικονίζεται ο αριθμός αυτών των φορέων, ωστόσο δεν υπάρχουν ποιοτικά δεδομένα για αυτούς, όπως τι φορείς είναι ή σε ποια περιφερειακή ενότητα ανήκουν.

Στον Πίνακα 10 που ακολουθεί, έχουν συμπεριληφθεί πληροφορίες από τα τριμηνιαία δελτία που εξάγονται από το πληροφοριακό σύστημα του www.anynet.gr και δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα www.paidi.gov.gr, σχετικά με την πορεία των θεσμών της «αναδοχής» και της «υιοθεσίας». Ειδικότερα παρουσιάζονται τα στοιχεία του 1^{ου}, 2^{ου}, 3^{ου} και 4^{ου} τριμήνου του 2021. Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 10, η υπάρχουσα ταξινόμηση δεν παρέχει πληροφορίες για το πόσοι/ες από αυτούς/ες τους/τις ανήλικους/ες είναι άτομα με αναπηρία. Δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και της υιοθεσίας αφορά και στα παιδιά με αναπηρία, η ύπαρξη αυτής της πληροφόρησης είναι αναγκαία, προκειμένου να αποτυπωθεί η συμβολή αυτών των θεσμών στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

¹⁴¹ Εσωτερική επικοινωνία του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ με το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ.

¹⁴² Ο. π.

¹⁴³ Ο. π.

Πίνακας 10: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων ¹⁴⁴								
Κατάσταση ΑΣΟΑ ¹⁴⁵	1 ^ο τρίμηνο 2021		2 ^ο τρίμηνο 2021		3 ^ο τρίμηνο 2021		4 ^ο τρίμηνο 2021	
	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή
Αρχικοποιημένη (χωρίς ΑΣΟΑ)	190		193		211		259	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Υιοθεσία/Αναδοχή	71	641	67	620	78	616	83	589
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Συγγενική Υιοθεσία/Αναδοχή	-	44	-	33	-	31	-	30
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Επιστροφή στη Φυσική Οικογένεια	173		151		134		130	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Δεν αποκαθίσταται σε Οικογένεια	342		320		304		299	
Σύνολο	1.461		1.384		1.374		1.390	

Πηγή: www.paidi.gov.gr

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η ολοκλήρωση του Σχεδιασμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση και του Σχεδίου Εφαρμογής της.

Η θέσπιση της υπηρεσίας του Προσωπικού βοηθού.

Η δημοσίευση της ΚΥΑ που απλοποιεί τη διαδικασία αδειοδότησης των ΣΥΔ.

¹⁴⁴ Με πληροφορίες από τα: Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 1^ο, 2^ο, 3^ο και 4^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/yiothesia-kai-anadoxi-se-arithmous/>

¹⁴⁵ Σύμφωνα με το ΕΚΚΑ το ακρώνυμο ΑΣΟΑ προέρχεται από το Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης. Πιο συγκεκριμένα, το ΑΣΟΑ είναι «το σχέδιο που συντάσσεται για κάθε ανήλικο, ο οποίος φιλοξενείται σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, και επομένως εγγράφεται στο Ειδικό Μητρώο Ανηλίκων της Μονάδας που τον φιλοξενεί καθώς και στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Το ΑΣΟΑ περιλαμβάνει αιτιολογημένη πρόταση αποκατάστασης του ανηλίκου με βάση της εξατομικευμένες ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον του». Ορισμός από το γλωσσάριο του δελτίου με Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anytime.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2021/06/Υιοθεσία-και-Αναδοχή-σε-αριθμούς.pdf>

Το πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου για την ίδρυση και λειτουργία μεικτών ΣΥΔ, δηλαδή ΣΥΔ που απευθύνονται τόσο σε Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες με αναπηρία όσο και σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας με αναπηρία.

Η δημοσίευση της ΚΥΑ που εξειδικεύει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ.

Οι τροποποιήσεις που υπήρξαν σχετικά με την ίδρυση και τη διαδικασία αδειοδότησης των ΚΔΗΦ.

Η πρωτοβουλία για την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση σχετικά με την αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία.

Η λειτουργία του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η σημαντική καθυστέρηση στην ολοκλήρωση της αποϊδρυματοποίησης στα ΚΚΠ Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και Περιφέρειας Αττικής με αποτέλεσμα να μην έχει αποασυλοποιηθεί και επανενταχθεί κανένα άτομο με αναπηρία που διαβιούσε σε αυτές τις δομές.

Η σημαντική επιβάρυνση των οικογενειών για την κάλυψη των αναγκών φροντίδας και υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση.

Η περιορισμένη διαθεσιμότητα δομών και υπηρεσιών υποστήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.

Η έλλειψη δεδομένων σχετικά με τη συμπερίληψη των παιδιών με αναπηρία σε διαδικασίες υιοθεσίας και αναδοχής.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

- ✓ Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης
- ✓ Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα
- ✓ Προσβασιμότητα και καταλληλότητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων
- ✓ Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας
- ✓ Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
- ✓ Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση
- ✓ Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία

Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί εξελίξεις στη χώρα μας προς την κατεύθυνση της ενταξιακής εκπαίδευσης. Ωστόσο, διαπιστώνονται σοβαρά κενά και στρεβλώσεις στην εφαρμογή της που απορρέουν αφενός από τις χρόνιες ανεπάρκειες και την υποχρηματοδότηση του εκπαιδευτικού συστήματος και αφετέρου από την αποσπασματική, χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό εφαρμογή των όποιων θετικών μέτρων.

Την απουσία ενός συνεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού ήρθε να καλύψει η κατάρτιση του ΕΣΔ, και ειδικότερα στον τομέα της εκπαίδευσης ο Στόχος 12 αυτού. Παρά το ότι η διαμόρφωση του Στόχου 12, έχει λάβει υπόψη τις Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σχετικά με την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε μια ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, στο επίπεδο του σχεδιασμού και της υλοποίησης των προβλεπόμενων ενεργειών, διαπιστώνονται ελλείμματα οριζόντιας σημασίας.

Το βασικότερο πρόβλημα που εντοπίζεται στην κατάρτιση του Στόχου 12 του ΕΣΔ, είναι το έλλειμα τεκμηρίωσης, αφού εκλείπει η όποια αναφορά/περιγραφή/αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης των παιδιών/μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, βάσει της οποίας όφειλαν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν οι πολιτικές υλοποίησης της Σύμβασης.

Αυτό το έλλειμμα σχετίζεται με την ανυπαρξία ενός ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης δεδομένων παρακολούθησης και αξιολόγησης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, όπως αυτό απαιτείται από τη Σύμβαση και το Γενικό Σχόλιο 4 της Επιτροπής των ΗΕ για την εφαρμογή του Άρθρου 24.¹⁴⁶

Ένα επίσης σημαντικό οριζόντιο ζήτημα, που αφορά όχι μόνο στον σχεδιασμό αλλά και στην πορεία υλοποίησης του Στόχου 12, είναι η συμμόρφωση με την απαίτηση που θέτει η παρ. 3 του Άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, να διαβουλεύονται και να εμπλέκουν ενεργά στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών υλοποίησης της σύμβασης τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία. Στην πράξη λοιπόν, διαπιστώνεται έντονη εσωστρέφεια του αρμόδιου υπουργείου, συνέπεια της οποίας είναι και η απουσία διαβούλευσης με την ΕΣΑμεΑ και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία αναφορικά με την εξειδίκευση του στρατηγικού σχεδίου. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη και υλοποίηση τομεακού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση (Υπο-Στόχος 12.1.) που προβλεπόταν στο ΕΣΔ, έλαβε χώρα κεκλεισμένων των θυρών, ενώ το διαμορφωμένο αυτό Τομεακό Σχέδιο Δράσης, δεν είναι προσβάσιμο στους πολίτες, στα άτομα με αναπηρία και στις αντιπροσωπευτικές τους οργανώσεις, ούτε έχει δημοσιευτεί σε επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης.

Αναφορικά με την ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, ο Υπο-Στόχος 12.2 του ΕΣΔ, αναγνωρίζει την ανάγκη εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας σύμφωνα με τη συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση, γεγονός που κρίνεται θετικά. Ωστόσο το νέο πλαίσιο για την αναπηρία απαιτεί ολιστική προσέγγιση του νομικού πλαισίου και της νομοπαραγωγικής διαδικασίας, με γνώμονα την αρχή της μη διάκρισης και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Η Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και για την εισήγηση βελτιωτικών αλλαγών, συγκροτήθηκε εντός του 2021, αρχικά χωρίς τη συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ, η οποία κλήθηκε κατόπιν διαμαρτυρίας του φορέα μας για αυτόν τον αποκλεισμό. Σημείο προβληματισμού αποτελεί επίσης η σχετική υπολειτουργία των εργασιών της επιτροπής.

Βασικό κενό ωστόσο το οποίο αποδυναμώνει οποιαδήποτε άλλη νομοθετική πρόβλεψη, είναι το περιορισμένο εύρος της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, που εφαρμόζεται μόνο

---

¹⁴⁶ UN CRPD Committee (2016). General comment No.4 on Article 24 - the right to inclusive education. Διαθέσιμο στο: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=CRPD/C/GC/4&Lang=E>

στο πεδίο της απασχόλησης/εργασίας, και δεν έχει ακόμα επεκταθεί όπως προβλέπεται στον νόμο 4488/2017, στους τομείς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής προστασίας, της παροχής αγαθών και υπηρεσιών. Παρότι, στον Υπο-Στόχο 8.4. του ΕΣΔ υπάρχει η δέσμευση να μελετηθούν οι συνέπειες της οριζόντιας επέκτασης του εύρους προστασίας της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε περιπτώσεις αναπηρίας, με προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα εντός του 2021, δεν υπάρχει κάποια σχετική ενημέρωση για την πορεία υλοποίησης της εν λόγω δέσμευσης.

Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο Γενικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

Το Σχ. Έτος 2020-21, οι μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (με ή χωρίς γνωμάτευση), που φοίτησαν σε γενικά και ειδικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αποτέλεσαν το 7% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας (104.178 μαθητές), με την πλειονότητα αυτών (88%) να φοιτούν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 11: Μαθητικός πληθυσμός της χώρας (Σχ. Έτος 2020-21) & μαθητές με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Μαθητικός Πληθυσμός Σχ. Έτους 2020-21 (Εγγεγραμμένοι)	1.470.292
Μαθητές με Αναπηρία ή/και ΕΕΑ στα Γενικά Σχολεία	91.623
Μαθητές εγγεγραμμένοι σε ΣΜΕΑ	12.555
Εκτίμηση πλήθους μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για το έτος 2020-21	104.178
Ποσοστιαία αναλογία μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ	7,1%

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, ΠΣ MySchool (ημ. εξαγωγής 20/01/2022) / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ

Ωστόσο, η de facto εγγραφή των μαθητών/τριων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα γενικά σχολεία, δεν εξασφαλίζει την ουσιαστική ένταξη και την ισότιμη συμμετοχή τους. Παράλληλα, μέχρι και σήμερα, είναι άγνωστος ο αριθμός των παιδιών με αναπηρία που βρίσκονται εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς δεν υπάρχει σχετικό σύστημα καταγραφής, ενώ εκλείπουν σημαντικά δεδομένα αναφορικά με τη μαθητική διαρροή των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Το Σχ. Έτος 2020-21, 12.555 μαθητές/τριες φοιτούσαν στα εντελώς διαχωρισμένα πλαίσια των Ειδικών Σχολείων. Οι εν λόγω μαθητές στην πλειονότητα τους είναι παιδιά με νοητική αναπηρία, μαθητές/τριες με αυτισμό και μαθητές/τριες με πολλαπλές

αναπηρίες, οι οποίοι/ες λόγω της σοβαρότητας της αναπηρίας τους είναι περισσότερο εκτεθειμένοι/ες σε κοινωνικό αποκλεισμό.

Προσβασιμότητα και καταλληλόλητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων

Βασικό εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες αποτελεί η μειωμένη προσβασιμότητα των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών.¹⁴⁷

Τα τελευταία χρόνια, μέσω της υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων (ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ II, «Αντώνης Τρίτσης»), υλοποιούνται σημαντικά έργα για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των σχολικών κτιρίων. Εντούτοις, η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης ως προς τον βαθμό προσβασιμότητας προϋποθέτει την αναλυτική καταγραφή και διάθεση των στοιχείων αναφορικά με το υφιστάμενο επίπεδο προσβασιμότητας και τη συστηματική παρακολούθηση σχετικών δεικτών.

Το 2021, έλαβαν χώρα θετικές εξελίξεις στο πλαίσιο υλοποίησης του ΕΣΔ οι οποίες αφορούν την προσβασιμότητα των κτιρίων του δημοσίου και των ΟΤΑ, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών μονάδων και υποδομών. Η συγκρότηση της *Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας* το καλοκαίρι του 2021 και η θέση σε λειτουργία της Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας Καταγραφής Προσβασιμότητας Κτιρίων του Δημοσίου και των ΟΤΑ,¹⁴⁸ αποτελούν σημαντικές πρωτοβουλίες στον τομέα της προσβασιμότητας.¹⁴⁹

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹⁵⁰ έχει ήδη ολοκληρωθεί η αποτύπωση του ισχύοντος βαθμού προσβασιμότητας ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, φροντιστηρίων και κέντρων ξένων γλωσσών, στοιχεία τα οποία χρειάζεται να λάβουν δημοσίευση ώστε να είναι διαθέσιμα σε κάθε ενδιαφερόμενο φορέα και στο αναπηρικό κίνημα. Επίσης, έχουν συσταθεί οι Επιτροπές για την Ψηφιακή

---

¹⁴⁷ Σύμφωνα με καταγραφή του Υπουργείου Παιδείας, το 2017 ένας μεγάλος αριθμός σχολικών κτιρίων δεν πληρούσαν τότε ούτε τις ελάχιστες προδιαγραφές φυσικής προσβασιμότητας (ράμπες, ανελκυστήρες). Ειδικότερα, σε όλη τη χώρα 7.361 σχολεία δεν διέθεταν ράμπα για να εισέλθει αναπηρικό αμαξίδιο και περισσότερα 9.917 δεν διέθεταν χώρους υγιεινής για άτομα με αναπηρία: <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/04/pros29878-18042019.pdf>

¹⁴⁸ Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΧΣ/70755/614 «Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής στοιχείων προσβασιμότητας των κτηρίων όπου στεγάζονται φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014.» (ΦΕΚ Β' 3756/13.08.2021)

¹⁴⁹ Για περισσότερο βλ. ενότητα «Φυσική και Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα» της παρούσας Έκθεσης, σελ. 40-67.

¹⁵⁰ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* σελ. 41-42. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

και Φυσική Προσβασιμότητα που προβλέπονταν από τον ν. 3699/2008, με συμμετοχή εμπειρογνομών και της ΕΣΑμεΑ.

Η κατάσταση των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων είναι σημαντικά υποβαθμισμένη ειδικά στην περίπτωση των ειδικών σχολείων (ΣΜΕΑΕ), όπου αρκετά από τα υφιστάμενα κτίρια και τις εγκαταστάσεις κρίνονται ως εντελώς ακατάλληλα για εκπαιδευτική χρήση. Ειδικότερα, αρκετά ειδικά σχολεία στεγάζονται σε ελλιπείς και ακατάλληλους, μη προσβάσιμους χώρους. Αποτέλεσμα αυτών των ελλείψεων δεν είναι μόνο η αδυναμία επιτέλεσης ουσιαστικού εκπαιδευτικού έργου, λόγω του συνωστισμού των μαθητών/τριών και της έλλειψης των αναγκαίων υποδομών, αλλά και το γεγονός ότι εγείρονται σοβαροί κίνδυνοι αναφορικά με την ασφάλεια και την υγεία των

«Κραυγή» αγωνίας από τους γονείς για τις συνθήκες στο ειδικό σχολείο για παιδιά με αυτισμό στην Πυλαία Θεσσαλονίκης
[περισσότερα](#)

μαθητών/τριών. Να σημειωθεί επίσης ότι, τα ακατάλληλα αυτά σχολικά περιβάλλοντα σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στους μαθητές με αυτισμό, όχι μόνο δεν προάγουν την εκπαίδευσή τους αλλά και λειτουργούν ιδιαίτερα επιβαρυντικά στην εξέλιξη της αναπηρίας τους.

Επιπροσθέτως, το ελλιπές και προβληματικό σύστημα μεταφοράς των μαθητών/τριών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες, έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό πολλών μαθητών από την εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και την επιβάρυνση των οικογενειών/κηδεμόνων τους. Λόγω της ανεπάρκειας του συστήματος μεταφοράς μαθητών που φοιτούν σε ειδικά σχολεία, ιδιαίτερα προβλήματα ανακύπτουν στην παρούσα υγειονομική συγκυρία, αφού ο συνωστισμός στα υφιστάμενα μέσα μαζικής μεταφοράς αποτελεί «ιδανική» συνθήκη για την υπερμετάδοση του COVID-19 μεταξύ των μαθητών με αναπηρία.¹⁵¹

Καταγγελία για απαράδεκτες συνθήκες λειτουργίας στο 1^ο Ειδικό Νηπιαγωγείο Ιλίου
[περισσότερα](#)

Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας

Παρότι το εκπαιδευτικό υλικό και η εκπαιδευτική διαδικασία παραμένουν σε σημαντικό βαθμό μη προσβάσιμα σε χιλιάδες μαθητές/τριες με αναπηρία, τα τελευταία χρόνια έχει συντελεστεί σημαντική πρόοδος σε αυτόν τον τομέα, κυρίως στο πλαίσιο έργων του ΕΣΠΑ.

Σε συνέχεια της πράξης «Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού για μαθητές με αναπηρίες – Οριζόντια Πράξη», μέσω της οποίας έγινε η

¹⁵¹ Βλ. <https://e-thessalia.gr/oi-ekpaideytikoi-ton-eidikon-scholeion-sti-magnisia-zitoyn-lyseis-sta-provlimata-metaforas-ton-mathiton/>

προσαρμογή των σχολικών εγχειριδίων για όλα τα μαθήματα των τάξεων της Α' και Β' Δημοτικού, με την Πράξη «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού»,¹⁵² αναπτύχθηκε προσβάσιμο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (τάξεις Γ'-ΣΤ' Δημοτικού) για όλους τους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με επιπρόσθετη χρήση και εφαρμογή του εν λόγω υλικού και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (από μαθητές των Ειδικών Σχολείων και των ΕΕΕΕΚ).

Το Έργο απευθύνεται σε μαθητές/τριες που παρουσιάζουν τις εξής ειδικές μαθησιακές ανάγκες:

- Προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες)
- Προβλήματα ακοής (κωφοί, βαρήκοοι)
- Κινητικά προβλήματα
- Μέτρια και ελαφριά νοητική αναπηρία
- Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος
- Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες
- Προβλήματα προσοχής και συγκέντρωσης

Το Παρατηρητήριο πραγματοποίησε επικοινωνία με την Επιστημονική Υπεύθυνη του Έργου, κα Γελαστοπούλου Μαρία (Σύμβουλο Α' Ειδικής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης και Αναπληρώτρια Συντονίστρια στη Μονάδα Ειδικής και Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης), ώστε να διαμορφώσει σαφή εικόνα αναφορικά με το επίπεδο προσβασιμότητας του εκπαιδευτικού υλικού και τις υφιστάμενες ελλείψεις.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας δόθηκαν, η πρόοδος που έχει συντελεστεί μέχρι σήμερα, στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων έργων αφορά κυρίως στα εξής:

- προσβάσιμα σχολικά βιβλία για τους αμβλύωπες μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου,
- προσαρμοσμένα σχολικά βιβλία για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας ως και τη Δ' τάξη του δημοτικού,
- δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού σε έντυπη και ψηφιακή μορφή (εφαρμογές και λογισμικά που υποστηρίζουν τα σχολικά εγχειρίδια) για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας,
- ανάπτυξη δεκατριών (13) Οδηγών για εκπαιδευτικούς αναφορικά με θέματα εκπαίδευσης ειδικών κατηγοριών αναπηρίας, αποδοχής της αναπηρίας και ευαισθητοποίησης στη διαφορετικότητα, ανάπτυξης δεξιοτήτων αυτόνομης διαβίωσης κ.ά.

---

¹⁵² Η πράξη υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Σύμφωνα με την ενημέρωση που λάβαμε, το εκπαιδευτικό υλικό και οι οδηγοί μπορούν να έχουν εφαρμογή, στη γενική και ειδική πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στους μαθητές των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ), ενώ επίσης γίνεται χρήση αυτών και στα ειδικά γυμνάσια, καθώς και σε τάξεις υποδοχής ή τάξεις αλλόγλωσσων μαθητών.

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι υπάρχει σημαντική πρόοδος, ενώ το μεγάλο πρόβλημα προσβασιμότητας ως προς το υλικό εντοπίζεται πλέον στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και σε ειδικές κατηγορίες αναπηρίας. Σύμφωνα με την Επιστημονική Υπεύθυνη του «Προσβάσιμο», η επέκταση του έργου στη νέα προγραμματική περίοδο αναμένεται να περιλαμβάνει την προσαρμογή των σχολικών βιβλίων καθώς και την ανάπτυξη υλικού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προσβασιμο υλικό για τα ΕΕΕΕΚ, αλλά και το νηπιαγωγείο και το δημοτικό. Σύμφωνα με την κα Γελαστοπούλου, ως προς την προσαρμογή των βιβλίων Ε' και ΣΤ', λόγω της επικείμενης αλλαγής των βιβλίων προς την κατεύθυνση του πολλαπλού βιβλίου, ενδεχομένως να υπάρξουν τροποποιήσεις στον αρχικό σχεδιασμό του ΙΕΠ.

Θετική εξέλιξη αποτελεί η επικαιροποίηση των Προγραμμάτων Σπουδών και των σχολικών εγχειριδίων της γενικής εκπαίδευσης με άξονα τις αρχές της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης, πρόβλεψη που είχε ενσωματωθεί στο ΕΣΔ και έχει ήδη ολοκληρωθεί.

Από την άλλη, η ανάπτυξη ξεχωριστών αναλυτικών προγραμμάτων για τα ειδικά σχολεία (Ειδικά Νηπιαγωγεία, ΕΕΕΕΚ), έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, βάσει των οποίων απαιτείται μια ενιαία προσέγγιση στα αναλυτικά προγράμματα, με δυνατότητες διαφοροποίησης και εξατομίκευσης των εκπαιδευτικών στόχων.

Εξελίξεις σημειώθηκαν κατά το 2021 αναφορικά και με το ζήτημα της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας το οποίο αναδείχθηκε ως ιδιαίτερα επίκαιρο με την υγειονομική κρίση της πανδημίας. Ειδικότερα στις 13 Απριλίου 2021, συστάθηκε η «Συμβουλευτική – Γνωμοδοτική Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, με αντικείμενο την παρακολούθηση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας του εκπαιδευτικού υλικού και των διαδικτυακών τόπων», στην οποία συμμετέχουν και εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ.

Μια σημαντική εξέλιξη είναι η θέσπιση του άρθρου 106 του ν. 4823/2021, το οποίο επιβάλλει τη συμμόρφωση των ιστοσελίδων όλων των δημόσιων σχολικών μονάδων, των κεντρικών περιφερειακών υπηρεσιών, καθώς και των εποπτευόμενων φορέων αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με το πρότυπο προσβασιμότητας της Οδηγίας 2016/2012 και συνακόλουθα με το Κεφάλαιο Η' του ν. 4727/2020, παρά το γεγονός ότι η Οδηγία επιτρέπει την εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της τους ιστότοπους και

εφαρμογές για φορητές συσκευές σχολείων και νηπιαγωγείων. Η επεξεργασία της εν λόγω διάταξης πραγματοποιήθηκε στις συνεδριάσεις της «Συμβουλευτικής – Γνωμοδοτικής Επιτροπής».

Επίσης, στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹⁵³ αναφέρεται ότι προωθούνται έργα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της εκπαίδευσης στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης «Ελλάδα 2.0» και ειδικότερα, τα έργα: «Μετασχηματισμός των συμβατικών προγραμμάτων σπουδών και εκπαιδευτικού περιεχομένου στη λογική ανοιχτού κώδικα σε διαδραστικό, ψηφιακό περιβάλλον, προσβάσιμο σε όλους, με δυνατότητα τεχνητής νοημοσύνης, δυναμικής ενημέρωσης και συνεργιών με κοινότητες εκπαιδευτικών», ενώ αναφέρεται ότι μέσω του έργου «Εργαλεία για μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», τα ειδικά σχολεία θα αποκτήσουν σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία ή/ και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Οι συγκεκριμένες αναφορές, όμως, είναι πολύ γενικές και δεν είναι εφικτό να αξιολογηθεί το εύρος εφαρμογής και ο πραγματικός αντίκτυπος που θα έχουν στους μαθητές με αναπηρία τα αναφερόμενα έργα.

Ωστόσο, σύμφωνα με την ΕΣΑμεΑ, η μειωμένη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις νέες τεχνολογίες και στην ψηφιακή εκπαίδευση συνδέεται με δυσκολίες που αφορούν την πρόσβαση των μαθητών σε τεχνολογικά μέσα και υποστηρικτικές τεχνολογίες ανάλογα με την αναπηρία τους, δεδομένου και του υψηλού ποσοστού φτώχειας στα νοικοκυριά με μέλη με αναπηρία, αλλά και με το χαμηλό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων που διαπιστώνεται στον πληθυσμό των ατόμων με αναπηρία. Οι εν λόγω πρωτοβουλίες για την ψηφιακή προσβασιμότητα, αν και σημαντικές, κρίνονται ως αποσπασματικές, διότι δεν βασίζονται σε μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης ώστε να προσδιοριστούν με τεκμηριωμένο τρόπο οι πραγματικές ανάγκες των μαθητών με αναπηρία και να καθοριστούν οι απαιτούμενοι πόροι.

Κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό

Η επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού σε συμπεριληπτικές πρακτικές διδασκαλίας λαμβάνει επίσης χώρα μέσω συγχρηματοδοτούμενων έργων. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του έργου «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού», έχουν λάβει χώρα δράσεις επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Γενικής και Ειδικής Αγωγής για τη χρήση του προσαρμοσμένου εκπαιδευτικού υλικού. Ειδικότερα με την ασύγχρονη επιμόρφωση, επιμορφωθήκαν το 2021, 20.000 εκπαιδευτικοί (iepX.iep.edu.gr).

---

¹⁵³ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 43-44. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

Επίσης, σύμφωνα με την Επιστημονική Υπεύθυνη του «Προβάσιμο», έχει δρομολογηθεί η επιμόρφωση ενός αριθμού εκπαιδευτικών για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία, με εξ αποστάσεως επιμόρφωση, στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, ενώ προβλέπεται έργο ΕΣΠΑ στη νέα προγραμματική περίοδο με αντικείμενο την αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών για την ειδική αγωγή και την έγκαιρη προσχολική παρέμβαση.

Ωστόσο, το έλλειμμα αναφορικά με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στις ανάγκες και τις εκπαιδευτικές προσεγγίσεις για τους μαθητές με αναπηρία, είναι σημαντικό. Μάλιστα, σύμφωνα με τα ποιοτικά ευρήματα της μελέτης «Μετάβαση από την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς»¹⁵⁴ που υλοποιήθηκε το 2020 από το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή & Δημήτρη Τσάτσου (ΚΕΣΔ) για την ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο του έργου «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας», η ανεπαρκής εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της γενικής αλλά και της ειδικής εκπαίδευσης, αναδείχθηκε ως ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια, που δυσχεραίνει τη μετάβαση από τη διαχωριστική στη συμπεριληπτική εκπαίδευση.

Πιο συγκεκριμένα, στην ποιοτική έρευνα που διενεργήθηκε στο πλαίσιο της μελέτης, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί εστιάζουν στα εξής ελλείμματα:

- Ελλιπής ή ανεπαρκής κατάρτιση του/της εκπαιδευτικού Παράλληλης Στήριξης στις διαφορετικές κατηγορίες αναπηρίας ή δυσκολίας.
- Δυσκολία των εκπαιδευτικών να εφαρμόσουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και να διαφοροποιήσουν το πρόγραμμα με βάση το προφίλ και τις εξατομικευμένες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών.
- Έλλειψη γνώσεων του/της εκπαιδευτικού της γενικής τάξης να εντοπίζει και να εκπαιδεύει παιδιά με αναπηρία, και να χρησιμοποιεί «συμπεριληπτική αξιολόγηση» για να εκτιμήσει τη σχολική τους πρόοδο.
- Έλλειψη γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών να αξιοποιήσουν την υποστηρικτική τεχνολογία για να τροποποιήσουν και να προσαρμόσουν το μαθησιακό περιβάλλον στις ανάγκες του παιδιού.
- Αδυναμία του εκπαιδευτικού της γενικής τάξης να λειτουργήσει συνεργατικά με τον/την εκπαιδευτικό Παράλληλης Στήριξης μέσα στην τάξη και σοβαρό έλλειμμα στο επίπεδο του κοινού προγραμματισμού και στην εφαρμογή πρακτικών συνδιδασκαλίας.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή & Δημήτρη Τσάτσου, ΚΕΣΔ (2020). Μετάβαση από την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ). <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/69/meleth-gia-th-metabash-apo-thn-eidikh-agwgh-kai-ekpaideysh-sthn-ekpaideysh-xwris-apokleismos>.

¹⁵⁵ Σε αυτή τη συνθήκη συμβάλλει η έλλειψη χρόνου για συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, ειδικά όταν η Παράλληλη Στήριξη παρέχεται για λίγες μόνο ώρες, αλλά και επειδή η τοποθέτηση των εκπαιδευτικών Παράλληλης Στήριξης δεν γίνεται έγκαιρα με την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

Συμπερασματικά, παρά την υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης μέσω των ΕΣΠΑ, είναι φανερό ότι τα ελλείματα σε αυτό το πεδίο είναι σημαντικά, ενώ επιβεβαιώνεται το κενό της ενδοσχολικής επιμόρφωσης αλλά και η αξία της συστηματικότητας που υπήρχε στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, πριν την κατάργηση των Διδασκαλείων.

Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Η εξειδικευμένη υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή /και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα γενικά σχολεία, υλοποιείται κυρίως μέσω του θεσμού των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ) στα οποία υποστηρίζονται οι εν λόγω μαθητές σε ποσοστό 42% (Σχ. Έτος 2020-21). Τα ΤΕ αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται κυρίως με την απουσία σαφούς κανονισμού λειτουργίας, την έλλειψη επαρκούς και καταρτισμένου προσωπικού, τους ακατάλληλους χώρους στέγασης,¹⁵⁶ καθώς και την αμφιλεγόμενη σύνθεσή των τμημάτων.¹⁵⁷

Αμφίβολα είναι τα στοιχεία αναφορικά με το εύρος εφαρμογής των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με αντίστοιχη προσαρμογή του εκπαιδευτικού - διδακτικού υλικού και του ηλεκτρονικού εξοπλισμού, γεγονός που είχε επισημαίνει ο ΣτΠ στην Έκθεση του 2019 του για την εφαρμογή της Σύμβασης¹⁵⁸.

Η εξατομικευμένη υποστήριξη με τη μορφή της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ) εφαρμόζεται σε πολύ μικρότερη κλίμακα και δη στο 12% των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Προβληματικό σημείο αποτελούν οι στρεβλώσεις που εντοπίζονται στην εφαρμογή του θεσμού της ΠΣ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η ΠΣ λαμβάνει χώρα συνήθως κατά το πρότυπο ενός «προσωπικού βοηθού» για τον/τη μαθητή/τρια με αναπηρία και όχι ως συνθήκη συνδιδασκαλίας, δημιουργώντας έτσι μια νέα κατάσταση

---

¹⁵⁶ «Τα λιγοστά Τμήματα Ένταξης των Νηπιαγωγείων χρησιμοποιούν για αίθουσες διαδρόμους, γραφεία εκπαιδευτικών, αποθήκες, χωρισμένο με παραβάν ένα μικρό τμήμα της κανονικής αίθουσας διδασκαλίας...μη λαμβάνοντας υπόψη πόσο σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά, αλλά και στην επίδοση των μαθητών παίζει ο δομημένος χώρος του σχολείου.», Πηγή: https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/352708_eidiki-agogi-pesea-anagkaia-i-enishysi-ton-tmimaton-entaxis

¹⁵⁷ Τα ΤΕ συνήθως αποτελούνται από μαθητές/τριες πολύ διαφορετικών κατηγοριών και σοβαρότητας αναπηρίας ή/και ειδικής εκπαιδευτικής ανάγκης, αλλά και από μαθητές/τριες που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν άλλες δυσκολίες. Για μεγάλο τμήμα αυτών των μαθητών/τριών δεν γνωρίζουμε τον ακριβή λόγο παραπομπής τους στα ΤΕ.

¹⁵⁸ Συνήγορος του Πολίτη (2019). Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη (αρ.72 ν. 4488/2017) για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. https://www.synigoros.gr/resources/ohe_el--2.pdf.

αποκλεισμού εντός του γενικού σχολείου.¹⁵⁹ Αρκετές φορές η πρακτική αυτή αποτυπώνεται και με τον χωροταξικό διαχωρισμό του εκπαιδευτικού ΠΣ και του/των υποστηριζόμενου/ων μαθητή/ων μέσα στην τάξη (λ.χ. χώρος στο πίσω μέρος της τάξης).

Δεδομένων των παραπάνω, κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση του Υπο-Στόχου 12.10 του ΕΣΔ που αφορά στην «Αποτίμηση του θεσμού των Τμημάτων Ένταξης και της Παράλληλης Στήριξης».

Ως θετική εξέλιξη κατά τη διετία 2019-2021 καταγράφεται η τάση αύξησης των εγκρίσεων για εξατομικευμένη υποστήριξη. Ειδικότερα, όπως βλέπουμε στον Πίνακα 12 οι εγκρίσεις για ΠΣ ανήλθαν από 9.612 το 2019, σε 11.521 το Σχ. Έτος 2020-21, οι εγκρίσεις για σχολικό νοσηλευτή ανήλθαν στις 1.717 από 1.602, ενώ και οι εγκρίσεις για Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό από 1.193, ανήλθαν το 2021 σε 1.264.

Πίνακας 12: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση

Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση	2020-21		2019-20	
Ειδικό βοηθό που διαθέτει η οικογένεια	1.248	1,4%	1.193	1,3%
Κατ' οίκον διδασκαλία	287	0,3%	254	0,3%
Σχολικός νοσηλευτής (Εγκρίσεις)	1.717	1,9%	1.602	1,8%
Παράλληλη Στήριξη (Εγκρίσεις)	11.521	12,6%	9.612	10,7%
Ειδικό βοηθητικό προσωπικό (Εγκρίσεις)	1.264	1,4%	1.193	1,3%
Μόνο από τον εκπαιδευτικό της γενικής τάξης	37.226	40,6%	36.903	41,2%
Τμήματα ένταξης με κοινό και εξειδικευμένο	37.389	40,8%	37.738	42,1%
Τμήματα ένταξης ευρυμένου ωραρίου	971	1,1%	1.073	1,2%
Μαθητικός πληθυσμός στα Γενικά Σχολεία	91.623	100,0%	89.568	100,0%

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Πληροφοριακό Σύστημα My-School (ημ. εξαγωγής 30.7.2020 & 20/01/2022) / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ

¹⁵⁹ Σημαντική έρευνα που διενεργήθηκε το 2019 σε δείγμα 479 εκπαιδευτικών (εκπαιδευτικοί τάξης, εκπαιδευτικοί Τμημάτων Ένταξης και Παράλληλης Στήριξης) πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από όλες τις περιφέρειες της χώρας, επικεντρώνεται στο ζήτημα της συνεργασίας εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής στο πλαίσιο της γενικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν τα ελλείμματα στο επίπεδο του κοινού προγραμματισμού της διδασκαλίας, τη σπάνια εφαρμογή πρακτικών συνδιδασκαλίας στην τάξη, και την περιορισμένη διείσδυση της συνεργατικής κουλτούρας μεταξύ των εκπαιδευτικών της τάξης και των εκπαιδευτικών ΠΣ. Ως αιτίες αυτών των ελλειμμάτων, οι εκπαιδευτικοί εντοπίζουν την ανεπαρκή εμπειρία και επιμόρφωση τους στη συνεκπαίδευση και τις πρακτικές συνδιδασκαλίας, την ασάφεια του θεσμικού πλαισίου ως προς τις αρμοδιότητες και τη συνεργασία ειδικών και γενικών εκπαιδευτικών, την έλλειψη χρόνου για συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, ειδικά όταν η ΠΣ παρέχεται για λίγες μόνο ώρες, αλλά και επειδή η τοποθέτηση των εκπαιδευτικών ΠΣ δεν γίνεται έγκαιρα με την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Βλ. Μπαγατάη, Ε. (2019). Συνεργασία εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής στο πλαίσιο της γενικής πρωτοβάθμιας στην Ελλάδα. «εκπ@ιδευτικός κύκλος», 7(3).

Ωστόσο, οι κατανομές ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε σχέση με την παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης στους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναδεικνύουν το μεγάλο έλλειμμα υποστήριξης που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μετά την ολοκλήρωση του δημοτικού.

Παρότι η εθνική νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα φοίτησης μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες σε τμήματα γενικής τάξης μόνο με την υποστήριξη του εκπαιδευτικού της τάξης, η εν λόγω πρόβλεψη φαίνεται να έχει μετατραπεί σε κανόνα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ παράλληλα εκλείπουν τα αναγκαία δεδομένα ώστε να αξιολογήσουμε τις πραγματικές ανάγκες υποστήριξης αυτών των μαθητών.

Ως γενικό συμπέρασμα προκύπτει ότι ο αριθμός των μαθητών/τριων που λαμβάνει εξειδικευμένη υποστήριξη (εκτός της υποστήριξης από τον εκπαιδευτικό της τάξης) περιορίζεται σημαντικά κατά το πέρασμα από την πρωτοβάθμια στην κατώτερη δευτεροβάθμια και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο σύνολο της δευτεροβάθμιας βαθμίδας, όπως διαπιστώνεται από τα στοιχεία του Πίνακα 13, σχεδόν το 70% των μαθητών/τριων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες φοιτούν υποστηριζόμενοι μόνο από τους εκπαιδευτικούς της γενικής τάξης.

Πίνακας 13: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης ανά βαθμίδα Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2020-21)

Βαθμίδα Εκπαίδευσης/ Είδος Εκπ. Υποστήριξης	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Σύνολο Μαθητών
Παράλληλη Στήριξη	9.460	2.061	11.521
	20,0%	4,7%	12,6%
Υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό της τάξης	7.257	29.969	37.226
	15,3%	67,8%	40,6%
Τμήματα Ένταξης με Κοινό και Εξειδικευμένο Πρόγραμμα (με γνωμάτευση)	26.497	10.892	37.389
	55,9%	24,6%	40,8%
Τμήματα Ένταξης Διευρυμένου Ωραρίου (με γνωμάτευση)	520	451	971
	1,1%	1,0%	1,1%
Υποστήριξη από Σχολικό Νοσηλεύτη	1.386	331	1.717
	2,9%	0,7%	1,9%

Υποστήριξη από ειδικό βοηθητικό προσωπικό	1.040	224	1.264
	2,2%	0,5%	1,4%
Κατ' οίκον διδασκαλία	175	112	287
	0,4%	0,3%	0,3%
Υποστήριξη από ειδικό βοηθό που διαθέτει η οικογένεια	1.058	190	1.248
	2,2%	0,4%	1,4%
Σύνολο Μαθητών	47.393	44.230	91.623

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Πληροφοριακό Σύστημα My-School (ημ. εξαγωγής 20/01/2022) / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ

Ως προς την επάρκεια του προσωπικού στην ΕΑΕ, έχουν σημειωθεί θετικές εξελίξεις εντός του 2021. Ειδικότερα, σύμφωνα με την *.Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, ολοκληρώθηκε η σύσταση 1.100 οργανικών θέσεων Ψυχολόγων και Κοινωνικών Λειτουργών για τη στελέχωση των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) (ν. 4823/2021), η ενίσχυση των ΚΕΔΑΣΥ με προσωπικό ειδικότητας Λογοθεραπευτών, Εργοθεραπευτών και Φυσιοθεραπευτών, καθώς και ο διορισμός 10.500 εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με προϋπόθεση την ύπαρξη της συμπεριληπτικής/ενταξιακής διάστασης στην επιμόρφωσή τους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έλαβε το Παρατηρητήριο από το Αυτοτελές Τμήμα ΕΕΠ-ΕΒΠ της Γενική Δ/ση Εκπ/κου Προσ/κου ΠΕ & ΔΕ του Υπουργείου Παιδείας, μεταξύ των ετών 2018-19 και 2020-21 έχουμε μια συνολική αύξηση των ΕΕΠ-ΕΒΠ σε ποσοστό 43%. Ιδιαίτερα ενισχυμένες εμφανίζονται οι ειδικότητες των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχολόγων, των φυσιοθεραπευτών και των λογοθεραπευτών.

Πίνακας 14: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης

Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό σε Όλες τις Βαθμίδες της Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης					
Ειδικότητες				Μεταβολή	
	2018-19	2019-20	2020-21	2018/9 & 2020/21	
Βοηθητικό προσωπικό ειδικής αγωγής	1.720	1.815	2.218	498	29%
Δεξιοτήτων διαβίωσης τυφλών	1	1	1	0	0%
Επαγγελματικοί σύμβουλοι	5	4	7	2	40%

Επαγγελματικού προσανατολισμού τυφλών	1	1	1	0	0%
Εργοθεραπευτές	203	192	277	74	36,5%
Θεραπευτών λόγου (ΑΕΙ & ΤΕΙ)	330	326	494	164	49,7%
Κοινωνικοί λειτουργοί	718	871	1.182	464	64,6%
Νοηματικής γλώσσας Κωφών	2	2	2	0	0%
Παιδοψυχίατροι	3	2	2	-1	-33,3%
Σχολικοί νοσηλευτές	1.094	1.124	1.450	356	32,5%
Φυσιοθεραπευτές	179	173	275	96	53,6%
Ψυχολόγοι	1.166	1.166	1.838	672	57,6%
Γενικό άθροισμα	5422	5677	7747	2325	42,9%

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Πληροφοριακό Σύστημα My-School (ημ. εξαγωγής 02/04/2019 & 30.7.2020 & 20/01/2022) / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ

Ωστόσο, η κατανομή των τοποθετήσεων εξατομικευμένης υποστήριξης σε σύγκριση με τις εγκεκριμένες αιτήσεις μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καταδεικνύει ότι το έλλειμα προσωπικού παραμένει σημαντικό, καθώς ποσοστό 10% των εγκεκριμένων αιτήσεων δεν εξυπηρετήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2021.

Πίνακας 15: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2020-21)

Εξατομικευμένη υποστήριξη	Παράλληλη Στήριξη		Σχολικό Νοσηλευτή		Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό	
	Ωφελούμενοι	Εγκεκριμένες Αιτήσεις	Ωφελούμενοι	Εγκεκριμένες Αιτήσεις	Ωφελούμενοι	Εγκεκριμένες Αιτήσεις
Πρωτοβάθμια	8.540	9.460	1.107	1.386	939	1040
Δευτεροβάθμια	2.049	2.061	218	331	203	224
Σύνολο	10.589	11.521	1.325	1.717	1.142	1264
Μαθητές με έγκριση εξατομικευμένης υποστήριξης που δεν εξυπηρετήθηκαν						
Πρωτοβάθμια	920		279		101	
Δευτεροβάθμια	12		113		21	
Σύνολο	932		392		122	
Ποσοστό επί των εγκρίσεων			1.446			
			10%			

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Πληροφοριακό Σύστημα My-School (ημ. εξαγωγής 20/01/2022) / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ

Ειδικότερα για την ΠΣ, έχει διαπιστωθεί εμπειρικά η τάση να εγκρίνονται περισσότερα αιτήματα, που όμως αντιστοιχούν σε μείωση των ωρών υποστήριξης σε κάθε μαθητή/τρια, πρακτική που υποβαθμίζει την επάρκεια της παρεχόμενης υποστήριξης.

Συνεπώς, παρά την αποτύπωση των παραπάνω ποσοτικών μεταβολών, είναι επίφοβο να εξάγουμε συμπέρασμα για την ουσιαστική πρόοδο που έχει συντελεστεί αναφορικά με την παρεχόμενη υποστήριξη, καθώς εκλείπει μια μεθοδική ανάλυση των ποσοτικών στοιχείων που συλλέγονται από το πληροφοριακό σύστημα του Υπ. Παιδείας (My School), καθώς και ο εμπλουτισμός αυτών των στοιχείων με ποιοτικά δεδομένα.

Πάγιο πρόβλημα στην ποιότητα της παρεχόμενης υποστήριξης, παραμένουν οι μεγάλες καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των ΕΕΠ και ΕΒΠ κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Όπως αναφέρει ο ΣτΠ στην *Ειδική Έκθεση 2020: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*, το πρόβλημα είναι εντονότερο στην περιφέρεια, όπου συχνά δεν καλύπτονται

Άμεση κάλυψη θέσεων εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού στο ΕΝΕΕΓΥ-Λ. Ζακύνθου ζητά η ΕΣΑμεΑ [περισσότερα](#)

επαρκώς οι μαθητές. Παράλληλα, το εκπαιδευτικό προσωπικό εναλλάσσεται, γεγονός που επιφέρει πρόσθετα εμπόδια στους μαθητές με αναπηρία οι οποίοι έχουν μεγάλη ανάγκη να συνδεθούν σταθερά με συγκεκριμένο πρόσωπο. Επίσης ο ΣτΠ, επισημαίνει την ελλιπή υποστήριξη μαθητών με σοβαρή αναπηρία που χρήζουν παράλληλης στήριξης από εκπαιδευτικό συγχρόνως υποστήριξη από ειδικό βοηθητικό προσωπικό ή σχολικό νοσηλευτή, καθώς και τη μη διασφάλιση της παροχής πρώτων βοηθειών για παιδιά με χρόνια πάθηση και τη μη κάλυψη του ολοήμερου

προγράμματος των σχολείων από σχολικό νοσηλευτή.¹⁶⁰

Ωστόσο, η υπο-χρηματοδότηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) έχει σαν αποτέλεσμα αυτή να παρέχεται κυρίως από προσωρινό προσωπικό (αναπληρωτές εκπαιδευτικούς) γεγονός που δυσχεραίνει την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και υποστήριξης. Ειδικότερα, ο δείκτης μονιμότητας του προσωπικού ΕΕΠ & ΕΒΠ (Αναλογία μόνιμων προς αναπληρωτές) ανήλθε μόλις στο 22,4%.¹⁶¹

Καταγγελία γονέων Αγίας Παρασκευής: Στον καιάδα -πάλι...- η Ειδική Αγωγή [περισσότερα](#)

Η επίτευξη του στόχου της επάρκειας κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού προϋποθέτει βέβαια την αναλυτική

¹⁶⁰ Συνήγορος του Πολίτη (2020). Ειδική Έκθεση 2020: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.reports.835894>

¹⁶¹ Στοιχεία έτους 2020-21/Επεξεργασία Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

αποτύπωση των οργανικών αλλά και των λειτουργικών κενών¹⁶² στη γενική και ειδική εκπαίδευση ώστε να καταρτιστεί ένας μακροπρόθεσμος και τεκμηριωμένος σχεδιασμός για την επαρκή στελέχωση του δημόσιου σχολείου στη βάση των πραγματικών αναγκών.

Προβλήματα αντιμετωπίζουν και οι υποστηρικτικές δομές της εκπαίδευσης και ειδικότερα τα ΚΕΔΑΣΥ (πρώην ΚΕΣΥ). Ελλείψεις σε προσωπικό, ακατάλληλα και μη προσβάσιμα κτίρια, ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή, πλημμελείς συνθήκες υγιεινής, αποτελούν κάποια από τα ζητήματα που καθιστούν δυσχερή την έγκαιρη και ολοκληρωμένη αξιολόγηση και στήριξη των μαθητών.

Υπηρεσίες Πρώιμης Παρέμβασης

Σοβαρό κενό στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί διαχρονικά η ιδιαίτερα περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης και προσχολικής αγωγής για παιδιά με αναπηρία, υπηρεσίες που στην πραγματικότητα παρέχονται από ιδιωτικούς φορείς.

Επικαιροποιημένο Υπόμνημα της ΕΣΑμεΑ με τις προτάσεις/σχόλια της επί του Σχεδίου Νόμου "Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, (...) Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία και άλλες διατάξεις [περισσότερα](#)

Η απουσία επαρκούς θεσμικού πλαισίου για τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης και η συνεπαγόμενη αναγκαιότητα αποκατάστασης της έλλειψης αυτής, υπαγόρευσε την πρόβλεψη στο ΕΣΔ ειδικού Υπο-Στόχου 10.2, αναφορικά με τη δημιουργία και εφαρμογή σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για το πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης, με υπεύθυνο φορέα το Υπουργείο

Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εμπλεκόμενους φορείς: (α) το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και (β) το Υπουργείο Υγείας.

Θετική νομοθετική εξέλιξη που έλαβε χώρα εντός του 2021 είναι η θέσπιση του προγράμματος «Κυψέλη» που περιλαμβάνει προβλέψεις με στόχο την αναμόρφωση της λειτουργίας των βρεφονηπιακών σταθμών και την εισαγωγή μηχανισμού πρώιμης ανίχνευσης νοητικών δυσκολιών, με σκοπό τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση. Με το άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 4837/2021¹⁶³ θεσμοθετείται η τακτική παρακολούθηση και

¹⁶² Σύμφωνα με μελέτη, από τα στοιχεία του Υπουργείου προκύπτουν για το 2021 ότι τα επίσημα οργανικά κενά (με τους ιδιαίτερα αυστηρούς αλγόριθμους) υπερβαίνουν τις 15.000 αθροιστικά σε Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια, μόνο στη Γενική Εκπαίδευση, σε όλες τις ειδικότητες και βαθμίδες. Συνεπώς, Οι 11.700 (από 10.500 που είχαν αρχικά ανακοινωθεί) διορισμοί δεν επαρκούν για να καλύψουν τα κενά, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα πραγματικά λειτουργικά κενά αλλά και το μεγάλο κύμα συνταξιοδοτήσεων που προβλέπεται. Βλ. <https://www.especial.gr/organika-kena-prwtovathmias-kai-defterovathmias-ana-eidikotita-kai-perioxi/>

¹⁶³ ν. 4837/2021 "Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς,

αξιολόγηση των βρεφών και των νηπίων των σταθμών σε νοητικό, μαθησιακό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο, μέσω ειδικών εργαλείων, τουλάχιστον μία φορά ετησίως.

Αρνητικό σημείο των προβλέψεων του νόμου, το οποίο είχε επισημάνει η ΕΣΑμεΑ στις προτάσεις που κατέθεσε στο πλαίσιο της σχετικής δημόσιας διαβούλευσης, αποτελεί η απουσία πρόβλεψης για τη συμμετοχή στο «Εθνικό Συμβούλιο Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης» το οποίο ορίζεται αρμόδιο και για τη διαρκή επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής του προγράμματος «Κυψέλη», αντιπροσωπευτικού φορέα των παιδιών με αναπηρία και δη της ΠΟΣΓΚΑμεΑ.

Ωστόσο, αναφορικά με την υποχρέωση της ελληνικής πολιτείας για συγκρότηση δημόσιων προγραμμάτων Πρώιμης Παρέμβασης, 14 χρόνια μετά τη σχετική πρόβλεψη του νομοθέτη, δεν υπάρχει ουσιαστική εξέλιξη. Η σχετική προβλεπόμενη δράση, η οποία έχει ενσωματωθεί στο ΕΣΔΔΠ που υιοθετήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση εντός του 2021, αφορά στην ανάπτυξη ενός πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία, το οποίο θα αφορά 1.450 παιδιά και θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης, με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το τέλος του 2025.

Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Το 2020, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC 2020), ο δείκτης «Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση» ανέρχεται μόλις στο 13,1% για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, από 12,4% που ήταν το 2019.

Το χάσμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης -δηλαδή η διαφορά του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας με σοβαρή αναπηρία σε σχέση με το ποσοστό αποφοίτων χωρίς αναπηρία- παραμένει στις 32 ποσοστιαίες μονάδες.

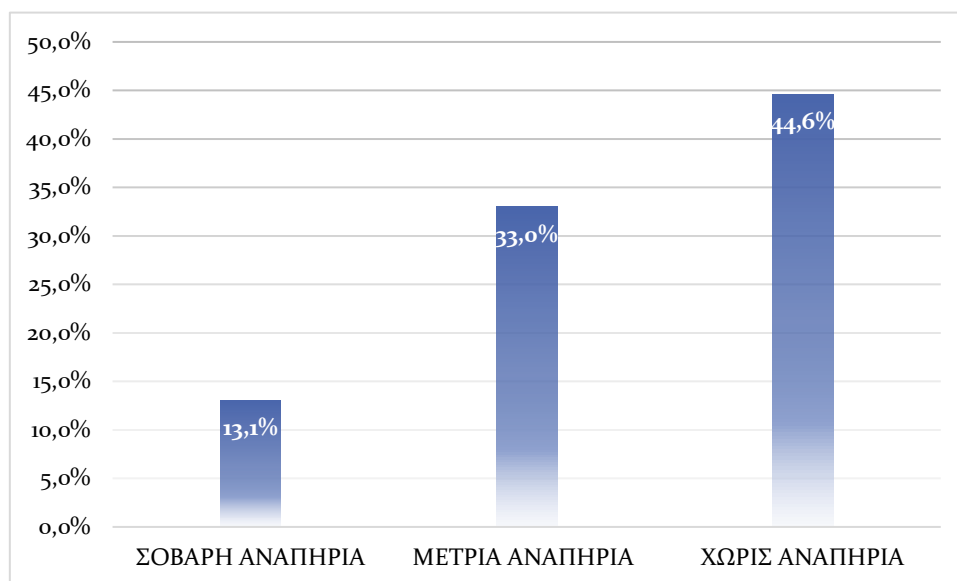
Συνάντηση ΕΣΑμεΑ με τον υφυπουργό Παιδείας Α. Συρίγο για τα φλέγοντα θέματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

[περισσότερα](#)

βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις"

Γράφημα 4: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (2020)

*Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2020/
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.*

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων όσον αφορά τον αριθμό των εισαγομένων υποψηφίων με σοβαρές παθήσεις (α. 36 ν. 4452/2017) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το Ακαδ. Έτος 2020-21 έλαβαν μέρος στη διαδικασία εισαγωγής με την ανωτέρω ειδική κατηγορία, 1.644 υποψήφιοι, από τους οποίους εισήχθησαν οι 1.522¹⁶⁴. Συγκριτικά με το ακαδημαϊκό έτος 2017-18, διαπιστώνεται αύξηση των εισαχθέντων φοιτητών με σοβαρές παθήσεις της τάξεως του 10% (Εισαχθέντες έτους 2017-18: 1.385).

Πέρα από τα νομοθετικά μέτρα που διευκολύνουν την εισαγωγή των ειδικών κατηγοριών στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, η ισότιμη πρόσβαση απαιτεί τη διασφάλιση της προσβασιμότητας όλων των εγκαταστάσεων και των υποδομών καθώς και του εκπαιδευτικού υλικού, αλλά προϋποθέτει επίσης και μια σειρά αναγκαία μέσα και διευκολύνσεις που αποσκοπούν στην πλήρη και ισότιμη φοίτηση των φοιτητών με αναπηρία στα πανεπιστήμια.

Ως προς τα παραπάνω, είναι θετικό ότι στο ΕΣΔ υπάρχει πρόβλεψη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις (Υπο-στόχος 12.7: Διασφαλίζουμε την ισότιμη μεταχείριση όλων των φοιτητών με αναπηρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση), καθώς για το αναπηρικό κίνημα είναι βασική προτεραιότητα

¹⁶⁴ Βλ. <https://www.minedu.gov.gr/news/46703-13-10-20-apotelesmata-eisagogis-kai-diadikasia-eggrafon-stin-tritovathmia-ekpaidefsi-ton-ypopsifion-me-sovares-pathiseis>

η εκπόνηση και εφαρμογή ενός ολιστικού πλάνου για την ένταξη των φοιτητών/τριών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή εκπαίδευση.

Ιδιαίτερα θετική κρίνεται η σύσταση του «Δικτύου Επικοινωνίας και Συνεργασίας» ανάμεσα στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες, μέσω του οποίου για πρώτη φορά γίνεται καταγραφή δεδομένων σχετικά με τους/τις φοιτητές/τριες και τα μέλη διδακτικού και διοικητικού προσωπικού με αναπηρία.

Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,¹⁶⁵ βάσει των συλλεχθέντων στοιχείων προκύπτει ότι οι φοιτούντες φοιτητές με αναπηρία/σοβαρές παθήσεις ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ανέρχονται στους 10.369, το διδακτικό προσωπικό με αναπηρία/σοβαρές παθήσεις φτάνει στα 26 άτομα, το διοικητικό προσωπικό με αναπηρία/σοβαρές παθήσεις φτάνει στα 97, ενώ 84 φοιτητές με αναπηρία/σοβαρές παθήσεις μένουν στις φοιτητικές εστίες.

Ιδιαίτερα κατατοπιστικά ως προς το ζήτημα της προσβασιμότητας των ΑΕΙ, ήταν τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στη διαδικτυακή ημερίδα του «Δικτύου Επικοινωνίας και Συνεργασίας» που υλοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2021 με τη συμμετοχή και της ΕΣΑμεΑ. Παρότι η κατάσταση διαφοροποιείται σημαντικά σε κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα, όπως συμπεραίνεται από τις τοποθετήσεις των εκπροσώπων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στην εν λόγω ημερίδα, γενικά καταγράφεται πρόοδος σε όλα τα ιδρύματα αναφορικά με την πρόσβαση των φοιτητών/τριών με αναπηρία, η οποία έχει βελτιωθεί αισθητά μέσω της υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ.

Ωστόσο, πολλές είναι οι ελλείψεις και τα εμπόδια που παραμένουν, ενώ διαπιστώνεται ότι οι βασικές βελτιώσεις που έχουν συντελεστεί, αφορούν στο μεγαλύτερο μέρος τους το κομμάτι της φυσικής προσβασιμότητας και ιδίως στα άτομα που κινούνται με αμαξίδιο.

Ειδικότερα ορισμένα βασικά προβλήματα που αναφέρθηκαν είναι τα εξής:

- Ελλιπής κατάρτιση του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
- Αρνητικές αντιλήψεις για την αναπηρία στις εμπλεκόμενες ομάδες και έλλειμα κουλτούρας προσαρμογής στις ανάγκες των φοιτητών με αναπηρία.
- Απροθυμία/φόβος των ίδιων φοιτητών με αναπηρία να ζητήσουν βοήθεια λόγω στιγματισμού και δυσπιστίας.

---

¹⁶⁵ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 42. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

- Απουσία γνωματεύσεων για φοιτητές με μαθησιακές ή άλλες αναπηρίες (ακόμα και όσοι εισάγονται με το 5% έχουν γνωματεύσεις που δεν αναγράφουν το είδος της αναπηρίας).
- Έλλειψη φυσικής προσβασιμότητας λόγω παλαιότητας κτιρίων και υποδομών (συνήθως η προσβασιμότητα περιορίζεται σε τοποθέτηση ραμπών και αναβατορίων) και συνεχής αλλαγή προδιαγραφών που υπάρχουν σε επίπεδο προσβασιμότητας.
- Έλλειψη περιβαλλοντικής προσβασιμότητας ειδικά σε περιφερειακά τμήματα και νησιωτικές περιοχές.
- Μεγαλύτερα προβλήματα προσβασιμότητας στις εργαστηριακές σχολές (που αφορούν και στον εργαστηριακό εξοπλισμό, βλ. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο Κρήτης κ.α.).
- Μεγαλύτερα προβλήματα προσβασιμότητας στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
- Προβλήματα με τη μεταφορά και μετακίνηση των φοιτητών/τριών, από και προς το ίδρυμα αλλά και εντός του πανεπιστημιακού campus.
- Έλλειψη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και ψηφιακών εργαλείων.
- Έλλειψη σταθερού ανθρώπινου δυναμικού (προσλαμβάνονται μέσω ΕΣΠΑ) για την υποστήριξη των δομών και υπηρεσιών προς τους/τις φοιτητές/τριες με αναπηρία.
- Έλλειψη συγκροτημένου νομοθετικού πλαισίου για την προσβασιμότητα των πανεπιστημίων.
- Δυσκολία καταγραφής των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας με αναπηρία λόγω GDPR.

Σημαντικό πρόβλημα επίσης το οποίο επισημαίνεται συνεχώς από την ΕΣΑμεΑ αλλά και από τον ΣτΠ, αποτελεί η γραφειοκρατική δυστοκία που καλούνται να αντιμετωπίσουν κάθε χρόνο οι επιτυχόντες/ούσες των πανελλαδικών εξετάσεων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Οι σοβαρές καθυστερήσεις στην έκδοση της σχετικής εγκυκλίου για την υποβολή ηλεκτρονικού μηχανογραφικού δελτίου και η επακόλουθη καθυστέρηση στην ανακοίνωση των αποτελεσμάτων μπορεί να σημαίνει και την απώλεια του πρώτου εξαμήνου διδασκαλίας για αρκετούς φοιτητές με αναπηρία/χρόνιες παθήσεις.

Ειδικές κατηγορίες ατόμων με αναπηρία εξακολουθούν επίσης να αντιμετωπίζουν διακρίσεις αναφορικά με την πρόσβαση τους στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Πάγια αιτήματα του αναπηρικού κινήματος και της ΕΣΑμεΑ που δεν έχουν βρει ακόμα ανταπόκριση από την πολιτεία, αποτελούν η συμπερίληψη της κατηγορίας του αυτισμού υψηλής λειτουργικότητας (σύνδρομο Asperger) και των ατόμων με σύνδρομο Down στις κατηγορίες των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγονται χωρίς εξετάσεις σε Σχολές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθ' υπέρβαση του αριθμού των

εισακτέων, αλλά και η απαλλαγή των κωφών και βαρήκων από το κριτήριο γνώσης ξένης γλώσσας στα μεταπτυχιακά προγράμματα.

Επαγγελματική Κατάρτιση και Δια Βίου Μάθηση

Τα άτομα με αναπηρία υπολείπονται σημαντικά ως προς την πρόσβαση που απολαμβάνουν σε προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Δια Βίου Μάθησης.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Ειδικού Μητρώου Ανέργων του ΟΑΕΔ από τους 29.717 ανέργους με αναπηρία, οι οποίοι ήταν εγγεγραμμένοι στο μητρώο τον Δεκέμβριο του 2021, είχαν λάβει οποιασδήποτε μορφής επαγγελματική κατάρτιση μόνο το 7%.

Το ζήτημα της επαγγελματικής κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία είναι ζωτικής σημασίας δεδομένου ότι η εργασιακή τους ένταξη βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από τον γενικό πληθυσμό.

Η κατάσταση που επικρατεί τόσο στη γενική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση, όσο και στις «ειδικές δομές» που απευθύνονται αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, χαρακτηρίζεται από την απουσία σύνδεσης με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Επιπροσθέτως, οι ειδικές επαγγελματικές δομές, όπως είναι τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), οι Ειδικές Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), τα ΕΕΕΕΚ, εξακολουθούν να μην εντάσσονται ισότιμα στο εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που αναπτύσσεται στα επίπεδα 3, 4 και 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, κατ' αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω δομές αδυνατούν να προσφέρουν την όποια επαγγελματική προοπτική στους αποφοίτους με αναπηρία, αφού δεν εξασφαλίζουν την πιστοποίηση των επαγγελματικών τους προσόντων.

Ωστόσο, εντός του 2021 έλαβαν χώρα θετικές εξελίξεις ως προς τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην Επαγγελματική Κατάρτιση και Δια Βίου Μάθηση.

Βασική εξέλιξη που έλαβε χώρα, ήταν η σύσταση του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ), στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, το οποίο έχει ως αποστολή: την υποβολή προτάσεων και εισηγήσεων προς τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων για τον σχεδιασμό της εθνικής πολιτικής σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και Διά βίου μάθησης, στο πλαίσιο ιδίως της προώθησης της γνώσης, της βιώσιμης ανάπτυξης, της αξιοποίησης των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και της σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την

απασχόληση. Στο ΚΣΕΕΚ συμμετέχει από τη μεριά του αναπηρικού κινήματος με δικαίωμα ψήφου ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ ως τακτικό μέλος, με αναπληρωτή τον Γενικό Γραμματέα ΕΣΑμεΑ.

Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία

Τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι (αναπληρωτές και μόνιμοι) εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές, έχει επισημαίνει επανειλημμένα η ΕΣΑμεΑ προς το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η σταδιακή κατάργηση όλων των ευεργετικών διατάξεων που είχαν προβλεφθεί, στο πλαίσιο των εύλογων προσαρμογών στην εργασία, για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω κατηγορίες εκπαιδευτικών στις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές, οι οποίες τους προστάτευαν ώστε να μην τοποθετούνται σε απομακρυσμένα και δυσπρόσιτα μέρη, διευκολύνοντάς τους στην άσκηση των καθηκόντων τους στην εκπαίδευση, σε συνδυασμό, με την πανσπερμία νομοθετικών διατάξεων που ισχύουν σήμερα, έχουν επιφέρει τεράστια προβλήματα και δυσκολίες στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, αλλά και στην οικογενειακή τους ζωή και καθημερινότητα και έχει τους έχει οδηγήσει σε απόγνωση.

Η ΕΣΑμεΑ, έχει γίνει αποδέκτης διαμαρτυριών από νεοδιορισθέντες εκπαιδευτικούς με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και από εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, οι οποίοι, σύμφωνα με το άρθρο 62 του ν. 4589/2019, είναι υποχρεωμένοι να παραμείνουν στον τόπο διορισμού τους για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο (2) σχολικών ετών πριν ζητήσουν μετάθεση. Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4722/20, οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί που ανήκουν στις ειδικές κατηγορίες μετάθεσης, και εφόσον διαθέτουν πιστοποιητικό αναπηρίας από τα ΚΕΠΑ, δύνανται να αποσπώνται, πλην όμως τα έτη της απόσπασης δεν υπολογίζονται στα απαιτούμενα δύο (2) έτη με τα οποία κατοχυρώνουν δικαίωμα μετάθεσης.

Η προαναφερόμενη ρύθμιση έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στους νεοδιοριζόμενους εκπαιδευτικούς με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και στους εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριές αναπηρίες, διότι δεν εξασφαλίζει πως, επί παραδείγματι, θα κάνει τις τακτικές μεταγίσεις του ένας/μια εκπαιδευτικός με θαλασσαιμία εάν τοποθετηθεί σε απομακρυσμένο μέρος, μακριά από την εξειδικευμένη μονάδα που τον/την παρακολουθεί ή χωρίς να ενδιαφερθεί πως θα υπηρετήσουν εκπαιδευτικοί με χρόνια πάθηση μακριά από την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη ή για τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν στη ζωή παιδιών με βαριές αναπηρίες που θα απομακρυνθούν από το οικείο περιβάλλον τους και τις δομές που παρακολουθούν εξειδικευμένα προγράμματα αποκατάστασης ή/και διημέρευσης-

ημερήσιας φροντίδας εξαιτίας της τοποθέτησης των εκπαιδευτικών γονέων ή κηδεμόνων τους σε άλλες απομακρυσμένες περιοχές κ.ο.κ.

Επιπλέον, με την παρ. 5 του άρθρου 62 που ν. 4589/2019, οι γονείς-εκπαιδευτικοί μπορούν να πάρουν μόνο απόσπαση και όχι μετάθεση -όπως προβλέπει το ΠΔ 50/1996, αγνοώντας προφανώς ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα τέκνα τους, όντας άτομα με αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις δεν διαρκούν μόνο για ένα έτος.

Ενώ και με την ΥΑ 104627/ΓΔ5/10-08-2020, που αφορά στις τοποθετήσεις των αναπληρωτών, για τους εκπαιδευτικούς που είναι γονείς ή έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, δεν λαμβάνεται υπόψη καθόλου η αναπηρία του προστατευόμενου τέκνου-ατόμου με βαριά αναπηρία ή και χρόνια πάθηση.

Συνεπώς, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο αφήνει εντελώς απροστάτευτους τους εκπαιδευτικούς με αναπηρία καθώς και τους εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα

τους άτομα με βαριά αναπηρία, ενώ η πολιτεία αγνοεί διαχρονικά και συστηματικά τα σχετικά αιτήματα της εκπαιδευτικής κοινότητας και του αναπηρικού κινήματος.

Αναφορικά με τα μέλη ΔΕΠ και τους λοιπούς εργαζόμενους με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στα τριτοβάθμια ιδρύματα της χώρας, επισημαίνεται ότι η υποστήριξη τους είναι μη συστηματική και κυρίως επαφίεται στην «ευαισθησία» κάθε τμήματος και στην προσφορά βοήθειας από τους συναδέλφους. Σε πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα δεν υπάρχει ούτε καταγραφή των εργαζομένων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Η ΕΣΑμεΑ ζητάει την άμεση αποκατάσταση των προβλημάτων στις τοποθετήσεις και μεταθέσεις των εκπαιδευτικών (αναπληρωτών και μονίμων) που είναι άτομα με αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις ή είναι γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ατόμων με βαριές αναπηρίες

[περισσότερα](#)

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η μείωση του ποσοστού μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που δεν λαμβάνουν καμία εξειδικευμένη υποστήριξη στα γενικά σχολεία.

Η υλοποίηση έργων για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των σχολικών κτιρίων μέσω του προγράμματος Φιλόδημος II.

	Η πρόοδος που έχει συντελεστεί ως προς την προσβασιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων έργων.
	Η ενίσχυση του προσωπικού ΕΕΠ & ΕΒΠ και ιδιαίτερα των κλάδων: Κοινωνικών λειτουργών, Ψυχολόγων, Φυσιοθεραπευτών και Λογοθεραπευτών.
	Η σύσταση του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ), στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, Με συμμετοχή εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ
	Η σύσταση του «Δικτύου Επικοινωνίας και Συνεργασίας» ανάμεσα στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες (ΑΕΑ)
	Η καταγραφή δεδομένων σχετικά με τους φοιτητές και τα μέλη διδακτικού και διοικητικού προσωπικού με αναπηρία.
	Η πρόοδος στα τριτοβάθμια ιδρύματα αναφορικά με την πρόσβαση των φοιτητών με κινητικές αναπηρίες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

	Το περιορισμένο εύρος της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων μόνο στο πεδίο της απασχόλησης/εργασίας, που δεν έχει ακόμα επεκταθεί όπως προβλέπεται στον νόμο 4488/2017 σε άλλους τομείς και στην εκπαίδευση.
	Η εσωστρέφεια του υπουργείου και η απουσία διαβούλευσης με την ΕΣΑμεΑ και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία αναφορικά με την τομεακή εξειδίκευση του ΕΣΔ.
	Η απουσία ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης δεδομένων παρακολούθησης και αξιολόγησης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.
	Η υπολειτουργία της Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
	Η απουσία σαφούς κανονισμού λειτουργίας των Τμημάτων Ένταξης.
	Η τάση μείωσης των ωρών υποστήριξης με Παράλληλη Στήριξη σε κάθε μαθητή.

✘	Το ποσοστό 10% των εγκρίσεων για εξατομικευμένη υποστήριξη μαθητών οι οποίοι δεν εξυπηρετήθηκαν.
✘	Η κακή κατάσταση των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων στις ΣΜΕΑΕ.
✘	Το ελλιπές σύστημα μεταφοράς των μαθητών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες.
✘	Το τεράστιο κενό προσβασιμότητας ως προς το εκπαιδευτικό υλικό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
✘	Οι περιορισμένες δεσμεύσεις στο ΕΣΔ αναφορικά με ζητήματα ηλεκτρονικής προσβασιμότητας και χρήσης ΤΠΕ από τους μαθητές με αναπηρία.
✘	Τα σοβαρά προβλήματα και οι ελλείψεις σε προσωπικό και υποδομές που αντιμετωπίζουν τα ΚΕΔΑΣΥ.
✘	Η μεγάλη αναλογία μη μόνιμου προσωπικού στην ΕΑΕ και οι καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των ΕΕΠ και ΕΒΠ κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς.
✘	Το έλλειμμα επιμόρφωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών ως προς τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και τις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία.
✘	Η περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης και προσχολικής αγωγής για παιδιά με αναπηρία
✘	Η έλλειψη σύνδεσης υφιστάμενων δομών, σχολείων και σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, και η μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.
✘	Η μειωμένη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
✘	Η ελλιπής κατάρτιση του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
✘	Η έλλειψη φυσικής προσβασιμότητας πολλών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων λόγω και παλαιότητας κτιρίων και υποδομών.
✘	Η περιορισμένη προσβασιμότητα των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
✘	Τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές.

ΥΓΕΙΑ

- ✓ **Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη)**
- ✓ **Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενου/θεραπευόμενου**

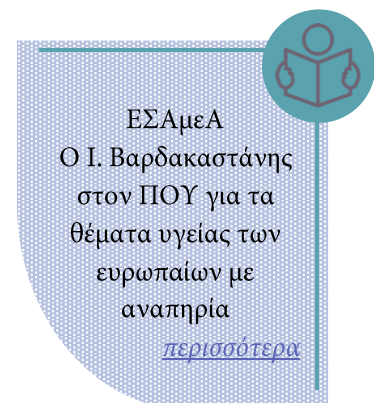
Το 3^ο και το 4^ο κύμα της πανδημίας που έλαβαν χώρα εντός του 2021, αποδείχθηκαν δυστυχώς περισσότερο καταστροφικά και φονικά, στοιχίζοντας τις ζωές χιλιάδων πολιτών, ενώ το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) υπήρξε εξαιρετικά ανέτοιμο να αντιμετωπίσει επιτυχώς την απειλή της υγειονομικής κρίσης. Το ΕΣΥ, όντας σοβαρά αποδυναμωμένο λόγω των πολιτικών λιτότητας, ύστερα από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στις αρχές της δεκαετίας του 2010, σχεδόν κατέρρευσε υπό το βάρος των χιλιάδων καθημερινών κρουσμάτων.

Αναμφίβολα η πανδημία ανέδειξε επίσης με τον σκληρότερο τρόπο τις διακρίσεις και τους αποκλεισμούς που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και στον τομέα της υγείας. Σε διεθνές επίπεδο, οι εκατόμβες νεκρών στα ιδρύματα αλλά και η πλημμελής προστασία και υποστήριξη των ατόμων με χρόνιες παθήσεις, που οδήγησε στον τραγικό χαμό εκατοντάδων χιλιάδων με «υποκείμενα» νοσήματα, καθώς και η δυσμενέστατη μεταχείριση των χρόνιων πασχόντων, που ειδικά στην Ελλάδα περιήλθαν σε τραγική κατάσταση, αφού η πρόσβαση τους στις υπηρεσίες υγείας περιορίστηκε δραματικά, συνέθεσαν ένα τρομακτικό σκηνικό για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειες τους.

Δυστυχώς, εκλείπουν τα αναγκαία ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα ώστε να αποτιμηθούν οι κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της κρίσης COVID-19 στα άτομα με αναπηρία. Για παράδειγμα, ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία που χάθηκαν λόγω της πανδημίας και ο βαθμός επιβάρυνσης της υγείας των ατόμων με χρόνιες παθήσεις αποτελούν άγνωστα νούμερα.

Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη)

Βασικό δείκτη αναφορικά με την υποχρέωση της πολιτείας να εξασφαλίζει ποιοτική και δωρεάν υγειονομική περίθαλψη σε όλους τους πολίτες αποτελεί η χρηματοδότηση της υγείας ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η συνολική χρηματοδότηση για δαπάνες υγείας ανέρχεται το

2019 στο 7,84% του ΑΕΠ, δηλαδή σε επίπεδο πολύ χαμηλότερο του μέσου όρου των κρατών της ΕΕ που υπολογίζεται στο 9,92%.¹⁶⁶

Πίνακας 16: Συνολική χρηματοδότηση για Δαπάνες Υγείας ως ποσοστού του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

Έτος	Χρηματοδότηση για Δαπάνες Υγείας(ως ποσοστό του ΑΕΠ)
2014*	7,85%
2015*	8,07%
2016*	8,32%
2017*	8,10%
2018*	7,96%
2019	7,84%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Σύστημα Λογαριασμών Υγείας (ΣΛΥ)

* Αναθεωρημένα στοιχεία. Για τα έτη 2015 και 2016 στην αναθεώρηση των στοιχείων του ΑΕΠ

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών, κατά το διάστημα 2009-2018, η κατά κεφαλήν συνολική δαπάνη για την υγεία (σε ευρώ) μειώθηκε στη χώρα σε ποσοστό 34%.¹⁶⁷ Επιπροσθέτως, ένας ιδιαίτερα σημαντικός δείκτης αναφορικά με τον αντίκτυπο των πολιτικών υγείας είναι το ποσοστό που καταλαμβάνουν οι ιδιωτικές δαπάνες των νοικοκυριών για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Οι δαπάνες αυτές αφορούν τις άμεσες πληρωμές¹⁶⁸ που πραγματοποιούν τα νοικοκυριά με επιβάρυνση του διαθέσιμου εισοδήματος τους για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Από τη συνολική λοιπόν δαπάνη για την υγεία, το 2019 το 35,2% προέρχεται «από την τσέπη» των νοικοκυριών. Το ποσοστό αυτό είναι το τρίτο (3^ο) υψηλότερο μεταξύ των χωρών της ΕΕ.¹⁶⁹

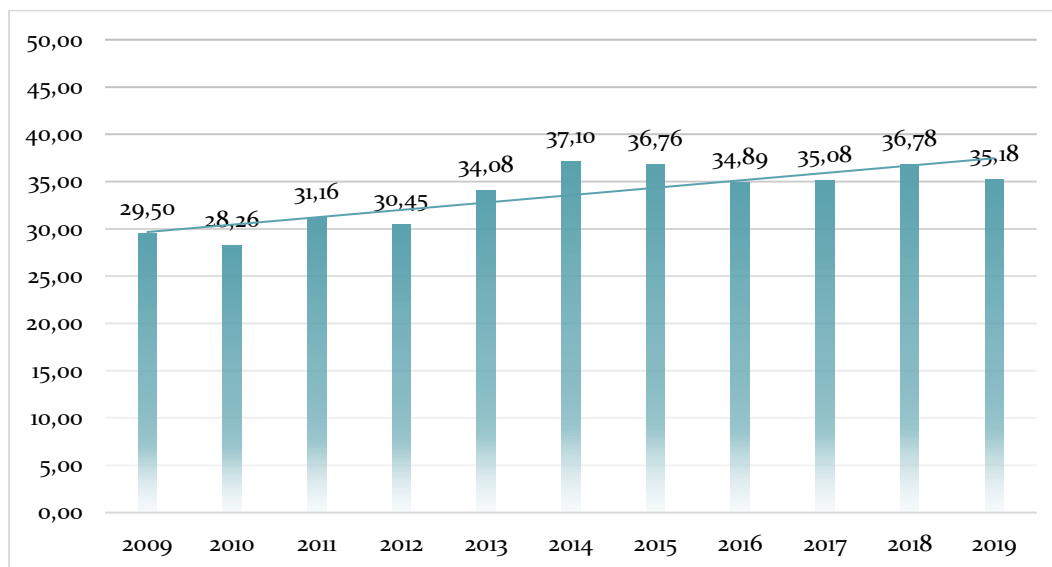
¹⁶⁶ Βλ. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Healthcare_expenditure_statistics

¹⁶⁷ Στοιχεία Eurostat, Data set: Health care expenditure by financing scheme [HLTH_SHA_HF], διαθέσιμο στο: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

¹⁶⁸ Οι άμεσες πληρωμές «από την τσέπη» των νοικοκυριών (out-of-pocket payment's), αφορούν σε πληρωμές για αγαθά και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης από το πρωτογενές εισόδημα ή τις αποταμιεύσεις των νοικοκυριών, οι οποίες πραγματοποιούνται από τους χρήστες χρήστη κατά τη στιγμή της αγοράς αγαθών ή της χρήσης των υπηρεσιών.

¹⁶⁹ Βλ. 11^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας «Υγεία, Αναπηρία και Χρόνια Πάθηση» (υπό δημοσίευση)

Γράφημα 5: Ποσοστό ιδιωτικής δαπάνης των νοικοκυριών επί των συνολικών δαπανών υγείας

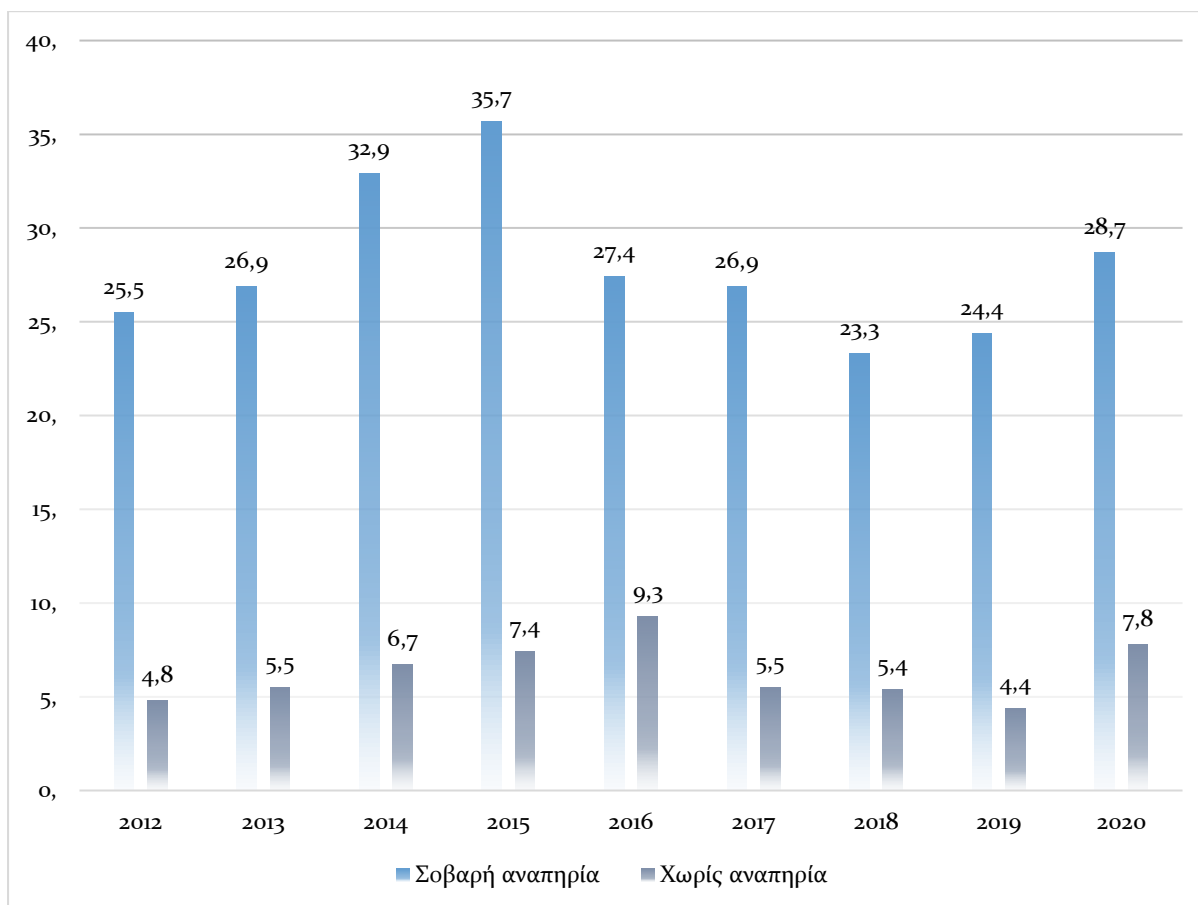

Πηγή: Eurostat/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Το νέο «σκηνικό» που έχει διαμορφωθεί στο χώρο της υγείας την τελευταία δεκαετία, με τη σοβαρή μείωση των δημοσίων δαπανών και την αύξηση της ιδιωτικής δαπάνης των νοικοκυριών για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, έχει ως συνέπεια την αύξηση των ανικανοποίητων αναγκών υγείας των πολιτών με ή χωρίς αναπηρία, με τους πολίτες με αναπηρία, ωστόσο, να είναι σε δυσμενέστερη θέση. Ειδικότερα, για το έτος 2020, χρονιά κατά την οποία ξέσπασε η πανδημία, το 28,7% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία δεν ικανοποίησε τις ανάγκες τους σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξεως του 4,3% σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό για το έτος 2019 (24,4%).

Ιδιαίτερα προβληματίζει το γεγονός ότι, παρότι μεταξύ των ετών 2015-2018 διαπιστώνεται αποκλιμάκωση των ανικανοποίητων αναγκών υγείας, μετά το 2018 καταγράφεται εκ νέου αυξητική τάση. Το μεγάλο χάσμα μεταξύ των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και των ατόμων χωρίς αναπηρία αξίζει σοβαρής προσοχής, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανάγκη πρόσβασης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία στις υπηρεσίες υγείας είναι συχνή και σημαντική.

Γράφημα 6: Ποσοστό του πληθυσμού που δεν ικανοποίησε ανάγκες σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία τους τελευταίους 12 μήνες, λόγω οικονομικής δυσκολίας, λίστας αναμονής ή μεγάλης απόστασης /έλλειψη τρόπου μετακίνησης

Πηγή: Eurostat/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Η Έρευνα Υγείας που διενεργήθηκε το 2019 μελετά την πρόσβαση των πολιτών με ή χωρίς αναπηρία σε ορισμένες υπηρεσίες υγείας, όπως στην οδοντιατρική φροντίδα και την αγορά φαρμάκων, τη χρήση υπηρεσιών αποκατάστασης και υπηρεσιών νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον και την πρόσβαση σε γυναικολογικές εξετάσεις.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Πίνακα 17 που ακολουθεί, το 18,3% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία αν και χρειάστηκε οδοντιατρική φροντίδα, παρ' όλα αυτά δεν είχε τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στο οικονομικό κόστος αυτής της ανάγκης. Μάλιστα, η αδυναμία ανταπόκρισης του οικονομικού κόστους της οδοντιατρικής φροντίδας ήταν μεγαλύτερη για τα άτομα με μέτρια αναπηρία (21,8%).

Σύμφωνα με τον Πίνακα 17, οι πολίτες με σοβαρή και μέτρια αναπηρία αντιμετώπισαν δυσκολίες και στην αγορά φαρμάκων που τους είχαν συνταγογραφηθεί από ιατρό. Ειδικότερα, το 8,8% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία και το 7,3% των πολιτών με μέτρια αναπηρία αδυνατούσαν να ανταποκριθούν οικονομικά στην αγορά συνταγογραφούμενων φαρμάκων έναντι του 2,7% των πολιτών χωρίς αναπηρία.

Πίνακας 17: Οικονομική αδυναμία πρόσβασης σε αναγκαία οδοντιατρική φροντίδα και αγορά φαρμάκων (2019)

	Κατά τους τελευταίους 12 μήνες υπήρξε περίπτωση που χρειάστηκα οδοντιατρική φροντίδα ή θεραπεία, αλλά δεν είχα τη δυνατότητα να ανταποκριθώ οικονομικά	Κατά τους τελευταίους 12 μήνες υπήρξε περίπτωση που χρειάστηκα να αγοράσω φάρμακα που έχουν συστηθεί από ιατρό αλλά δεν είχα τη δυνατότητα να ανταποκριθώ οικονομικά
Σοβαρή αναπηρία	18,3%	8,8%
Μέτρια αναπηρία	21,8%	7,3%
Χωρίς αναπηρία	11,5%	2,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Έρευνας Υγείας 2019 / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Από τα στοιχεία του πίνακα διαπιστώνουμε ότι η οικονομική ανέχεια ως παράγοντας μειωμένης πρόσβασης σε ειδικές υπηρεσίες υγείας αλλά και στη φαρμακευτική περίθαλψη, πλήττει δυσανάλογα τα άτομα με αναπηρία που παραδοσιακά εντάσσονται στα πλέον φτωχά οικονομικά στρώματα.

Τα παραπάνω ποσοστά, σε απόλυτους αριθμούς μεταφράζονται ως εξής: Το 2019, 66.702 άτομα με σοβαρή αναπηρία και 89.497 άτομα με μέτρια αναπηρία δεν έλαβαν λόγω οικονομικής δυσκολίας αναγκαία οδοντιατρική θεραπεία, ενώ 41.445 άτομα με σοβαρή αναπηρία και 36.702 άτομα με μέτρια αναπηρία δεν ήταν σε θέση να προμηθευτούν φάρμακα που τους συνταγογραφήθηκαν.

Σημαντικό παράγοντα αναφορικά με το επίπεδο υγείας των πολιτών με αναπηρία αποτελεί η πρόσβαση τους σε υπηρεσίες αποκατάστασης και σε υπηρεσίες νοσηλευτικής και ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον. Η πρόσβαση στην αποκατάσταση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη στη Ελλάδα και σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Θετικά κρίνεται ωστόσο το γεγονός ότι, σύμφωνα με την Έρευνα Υγείας (2019), υπάρχει αύξηση του ποσοστού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που κάνουν χρήση υπηρεσιών αποκατάστασης. Συγκεκριμένα, το 2019 το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που έκανε χρήση υπηρεσιών αποκατάστασης ανήλθε στο 24,2% από το 17,4% που ήταν το 2014.

Πίνακας 18: Άτομα με σοβαρή αναπηρία (16 ετών +) και χρήση υπηρεσιών αποκατάστασης και υπηρεσιών νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών

	Επίσκεψη σε φυσικοθεραπευτή/τρια, κινησιοθεραπευτή/τρια, χειροπράκτη/τρια ή οστεοπαθητικό	Χρήση υπηρεσιών φροντίδας (νοσηλευτικής ή άλλης) κατ' οίκον
2014	17,4 (EU-27: 29,3)	16,7 (EU-27: 23,5)
2019	24,2	21,2 (EU-27: 24,8)

Πηγή: Eurostat & ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Έρευνας Υγείας / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Ομοίως, σε ότι αφορά τη χρήση υπηρεσιών φροντίδας από τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, υπάρχει μικρή αύξηση του ποσοστού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που κάνουν χρήση αυτών. Ειδικότερα, το 2019 το 21,2% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία χρησιμοποίησε υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον έναντι του 16,7% το 2014.

Η πρόσβαση των γυναικών με ή χωρίς αναπηρία σε εξετάσεις που είναι σχετικές με το φύλο τους, όπως το Τεστ ΠΑΠ, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την υγεία τους. Σύμφωνα με την Έρευνα Υγείας του 2019, στο διάστημα των δυο (2) προηγούμενων ετών από τη διεξαγωγή της έρευνας (2019), υποβλήθηκε σε τεστ ΠΑΠ μόνο το 53,3% των γυναικών με σοβαρή αναπηρία (και ηλικία ως 65 έτη), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών χωρίς αναπηρία ανήλθε σε 71,3%. Η διαφορά αυτή, είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα από τα δεδομένα προκύπτει μια αρνητική σχέση ανάμεσα στη σοβαρότητα της αναπηρίας και την πιθανότητα έγκαιρης υποβολής στον έλεγχο κατά Παπανικολάου.

Πίνακας 19: Τελευταία φορά κυτταρολογικού ελέγχου κατά Παπανικολάου (Τεστ ΠΑΠ) σε γυναίκες ηλικίας ως 65 ετών (2019)

	Εντός των τελευταίων 12 μηνών	Από 1 έως λιγότερο από 2 έτη πριν	Λιγότερο από 2 έτη πριν
Σοβαρή αναπηρία	39,9%	13,5%	53,3%
Μέτρια αναπηρία	53,0%	14,9%	67,9%
Χωρίς αναπηρία	50,8%	20,4%	71,3%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Έρευνας Υγείας 2019/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις -ασφαλισμένων και ανασφάλιστων- σε φαρμακευτική κάλυψη

Το 2016, ως απόρροια της παρατεταμένης κοινωνικο-οικονομικής κρίσης, θεσπίστηκε ο νόμος 4368 με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανασφάλιστων πολιτών με ή χωρίς αναπηρία προκειμένου να έχουν ίση πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγειονομικής

περίθαλψης, δηλαδή σε νοσηλευτική, διαγνωστική και φαρμακευτική κάλυψη.¹⁷⁰ Ύστερα από το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 και τις νέες ανάγκες που αυτή δημιούργησε σε ότι αφορά τις πολιτικές υγειονομικής περίθαλψης, προβλέφθηκε η δυνατότητα διακομιδής των ανασφάλιστων πολιτών και στα ιδιωτικά θεραπευτήρια χωρίς δική τους επιβάρυνση.¹⁷¹

Ωστόσο, προς τα τέλη του 2021, μέρος της προαναφερθείσας πολιτικής τροποποιήθηκε ύστερα από την ψήφιση του ν. 4865/2021. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Υπο-Στόχο 13.1 «Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε πρωτοβάθμιες και λοιπές υπηρεσίες υγείας, επεκτείνουμε τον θεσμό του οικογενειακού ιατρού» του Στόχου 13 «Ποιοτική Δημόσια Υγεία για Όλους» του ΕΣΔ, προβλεπόταν, μεταξύ άλλων, η επέκταση των παροχών του ΕΟΠΥΥ σε λοιπές υπηρεσίες υγείας, όπως στη βελτίωση της πρόσβασης στη φαρμακευτική αγωγή. Ειδικότερα, ως προς την πρόσβαση σε φαρμακευτική αγωγή, οι αλλαγές που επήλθαν δημιούργησαν νέα εμπόδια στους ανασφάλιστους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία αφού ναι μεν θα ήταν εφικτό να συνεχιστεί η συνταγογράφηση των φαρμάκων τους, ωστόσο, η συνταγογράφηση αυτή θα μπορούσε να γίνεται μόνο από τις ήδη επιβαρυνμένες και επικίνδυνες για την εξάπλωση του COVID-19 δημόσιες δομές υγείας και όχι και από ιδιώτες ιατρούς όπως ίσχυε νωρίτερα.

Η ψήφιση του ν. 4865/2021 είχε όμως και άλλες επιπτώσεις και στους/στις πολίτες με ή χωρίς αναπηρία/χρόνιες παθήσεις. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ν. 4865, η κάλυψη

ΕΣΑμεΑ

Αδιανόητες οι επικυρωμένες προτάσεις του Υπ. Υγείας από το Υπουργικό Συμβούλιο για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

[περισσότερα](#)

του κόστους αγοράς σκευασμάτων μικρής θεραπευτικής αξίας, όπως βιταμινών και άλλων φαρμάκων, μετακυλιέται πλέον στους πολίτες και κατ' επέκταση και στους πολίτες με αναπηρία. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το ν. 4865, προβλέπεται ειδική ρύθμιση η οποία δίνει τη δυνατότητα στον Υπουργό Υγείας να μετακινεί φάρμακα από τη θετική στην αρνητική λίστα, κάτι που σημαίνει ότι τα φάρμακα που μετακινούνται στην αρνητική λίστα δεν ανήκουν πλέον στη λίστα με τα φάρμακα που αποζημιώνει ο ΕΟΠΥΥ και συνεπώς το κόστος αγοράς αυτών μετακυλιέται στο σύνολο

του στους πολίτες, αυξάνοντας ακόμα περισσότερο την ιδιωτική δαπάνη των ελληνικών νοικοκυριών σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η οποία, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα (βλ. Γράφημα 5), είναι μια από τις υψηλότερες στην ΕΕ.

Συμπερασματικά, αν και ο Υπο-Στόχος 13.1 του ΕΣΔ μιλούσε ή προέβλεπε τη βελτίωση της πρόσβασης στη φαρμακευτική αγωγή των πολιτών με αναπηρία ή/και χρόνια

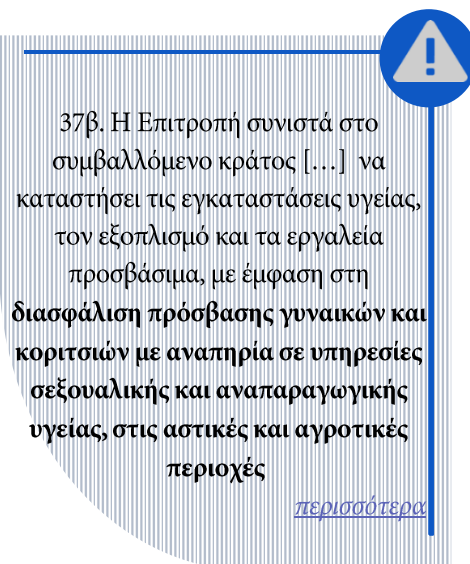
¹⁷⁰ Βλ. Άρθρο 33 του 4368/2016 (ΦΕΚ Α' 21/21.2.2016)

¹⁷¹ Βλ. της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (ΦΕΚ Α' 84/13-04-2020) «Μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις»

πάθηση, η μετακύλιση του κόστους αγοράς φαρμακευτικών σκευασμάτων μικρής θεραπευτικής αξίας και η δυνατότητα μετακίνησης φαρμάκων από τη θετική στην αρνητική λίστα στην ήδη επιβαρυσμένη ιδιωτική δαπάνη των νοικοκυριών σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, μόνο βελτίωση της πρόσβασης δεν επιτυγχάνει.

Πρόσβαση σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας

Σε συνέχεια της Παρατήρησης και Σύστασης της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σχετικά με την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, τον Οκτώβριο του 2021, απευθύνθηκε πρόσκληση στους αρμόδιους φορείς για συνάντηση διαλόγου – διαβούλευσης σχετικά με τη διαμόρφωση πρότασης παρέμβασης για τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία σε παιδιά και άτομα με αναπηρία. Αν και σύμφωνα με το ΕΣΔ,¹⁷² η δράση αυτή θα ολοκληρωνόταν εντός του 2021, με την έκδοση υπουργικής απόφασης σχετικά με την «οργάνωση και λειτουργία Μονάδων Οικογενειακού Προγραμματισμού καθώς και της αξιοποίησης και εκπαίδευσης του υπάρχοντος προσωπικού»,¹⁷³ η δράση δεν ολοκληρώθηκε αφού μέχρι τα τέλη του 2021 εκκρεμούσε η έκδοση της υπουργικής απόφασης.

Προσβασιμότητα δομών και υπηρεσιών υγείας

Ένα σημαντικό εμπόδιο που στερεί από τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις το δικαίωμα τους στην πρόσβαση στην υγεία, αποτελεί η μη προσβασιμότητα των δομών και υπηρεσιών υγείας. Παραδείγματος χάρη, μεταξύ των εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία -είτε επισκέπτονται τις δομές υγείας ως ασθενείς είτε ως βοηθοί ή επισκέπτες - είναι τα μη προσβάσιμα δωμάτια των νοσοκομείων όπως και οι μη προσβάσιμοι χώροι υγιεινής. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχουν σημάνσεις στη γραφή Braille για τους τυφλούς/ες ή τους/τις μερικώς βλέποντες, όπως επίσης δεν έχει προβλεφθεί σχεδιασμός εκκένωσης των νοσοκομειακών κτιρίων για τα άτομα με αναπηρία σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Αν και σε κάποιες δομές υγείας υπάρχουν ράμπες, η χρήση τους αφορά κυρίως για τα φορεία και για τη μετακίνηση ασθενών από το νοσηλευτικό προσωπικό. Επίσης, σε ότι αφορά τους ανελκυστήρες, σπάνια υπάρχει

¹⁷² Ο Υπο-Στόχος 13.3 του Στόχου 13 «Ποιοτική και Δημόσια Υγεία για όλους», προβλέπει τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, μια δράση που προβλεπόταν να υλοποιηθεί εντός του 2021.

¹⁷³ Βλ. Υπο-Στόχο 13.3 «Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας», του Στόχου 13 «Ποιοτική Δημόσια Υγεία για Όλους», του ΕΣΔ. Διαθέσιμο στο: <https://amea.gov.gr/action#3>

πρόβλεψη για την ηχητική ανακοίνωση του ορόφου, καθώς και κουμπιά στη γραφή Braille. Το ίδιο ισχύει και στις ιατρικές τεχνολογίες και τις απεικονιστικές ιατρικές τεχνολογίες οι οποίες δεν έχουν προσαρμοστεί στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Αν και η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες στις παρατηρήσεις είχε συμπεριλάβει σύσταση για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των εγκαταστάσεων υγείας και του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού,¹⁷⁴ η αντίστοιχη δράση δεν συμπεριλήφθηκε στο ΕΣΔ και ειδικότερα στον Στόχο 13 «Ποιοτική και Δημόσια Υγεία για όλους». Στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Υγείας για το 2021¹⁷⁵ είχαν συμπεριληφθεί δυο δράσεις που επικεντρωνόταν:

α) στη «Βελτίωση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών υγείας και της βιώσιμης διαχείρισης μέσω της αξιοποίησης και βελτίωσης των νοσοκομειακών υποδομών» (δράση 2.2) και αφορούσε στην αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών και κλινών και

β) στη «Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας σε δομές της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας» (δράση 3.2) που αφορά στην πρόβλεψη για αναβάθμιση των υποδομών-κτιριακών εγκαταστάσεων, την αναβάθμιση ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού καθώς και την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού.

Ωστόσο, σε αυτές τις δράσεις δεν είναι σαφές αν η διάσταση της αναπηρίας είχε ενσωματωθεί (disability mainstreaming). Παραδείγματος χάρη, ναι μεν εντός του 2021 ολοκληρώθηκε η καταγραφή των κτιριακών υποδομών των Πρωτοβάθμιων Μονάδων Υγείας,¹⁷⁶ ωστόσο στην κτιριακή αναβάθμιση που θα πραγματοποιηθεί την επόμενη περίοδο μέσω χρηματοδότησης από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility – RRF)¹⁷⁷ δεν προκύπτει ότι η αναβάθμιση θα εστιάζει και σε ζητήματα προσβασιμότητας. Επιπρόσθετα, η παρούσα καταγραφή των κτιριακών υποδομών επικεντρωνόταν μόνο στις Πρωτοβάθμιες Μονάδες Υγείας αφήνοντας εκτός τις Δευτεροβάθμιες και Τριτοβάθμιες Μονάδες Υγείας που επίσης θέτουν εμπόδια στην ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στις υπηρεσίες υγείας.

---

¹⁷⁴ Σύμφωνα με τη Σύσταση 37β της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, «[...] η Επιτροπή συνιστά[...]στο συμβαλλόμενο Κράτος να καταστήσει τις εγκαταστάσεις υγείας, **τον εξοπλισμό και τα εργαλεία προσβάσιμα**, με έμφαση στη διασφάλιση πρόσβασης γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, στις αστικές και αγροτικές περιοχές.»

¹⁷⁵ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Υγείας για το 2021 είναι διαθέσιμο στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Υγείας.pdf>

¹⁷⁶ Βλ. σελ. 48 της Ετήσιας Έκθεσης Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ, σελ. 48. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹⁷⁷ Ο.π.

Άτομα με αναπηρία και εμβολιασμός κατά του COVID-19

Η προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στις στρατηγικές εμβολιασμού κατά του COVID-19 -τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο- ήταν ένα σημαντικό ζήτημα που έλαβε χώρα εντός 2021. Η ΕΣΑμεΑ, ήδη από τις αρχές του έτους όταν ξεκίνησε η όλη συζήτηση για τη διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής Εμβολιασμού κατά του COVID-19 με επιστολή της προς τον Πρωθυπουργό ζητούσε να δοθεί προτεραιοποίηση στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις. Μάλιστα τον Ιανουάριο του 2021 η ΕΣΑμεΑ και το Ινστιτούτο της (ΙΝ-ΕΣΑμεΑ), με την επιστημονική υποστήριξη του ΠΜΣ «Παγκόσμια Υγεία - Ιατρική των Καταστροφών» της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, διοργάνωσαν εκδήλωση με θέμα τη διασφάλιση του εμβολιασμού κατά του COVID-19 των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Άτομα με αναπηρία, COVID-19, και εμβολιασμός: Ανοίγουμε το διάλογο [περισσότερα](#)

Αίτημα της ΕΣΑμεΑ στον πρωθυπουργό της χώρας για προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία στον εμβολιασμό για τον COVID-19 [περισσότερα](#)

Μεταξύ των αιτημάτων της ΕΣΑμεΑ ήταν α) η προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, ανεξαρτήτως κατηγορίας αναπηρίας και χρόνιας πάθησης, καθώς και του υποστηρικτικού τους περιβάλλοντος, β) των μαθητών και του προσωπικού των ειδικών σχολείων, γ) των ατόμων με αναπηρία στα ΚΔΑΠΑμεΑ και στα ΚΔΗΦ και του προσωπικού τους, και δ) τη δυνατότητα εμβολιασμού κατ' οίκον για τα άτομα με αναπηρία που δεν μπορούσαν να μετακινηθούν και του υποστηρικτικού τους περιβάλλοντος.

ΕΣΑμεΑ Δειλά βήματα για τον εμβολιασμό των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις από την Πολιτεία [περισσότερα](#)

Οι έντονες προσπάθειες του αναπηρικού κινήματος κατά τη διάρκεια των δυο πρώτων μηνών του 2021, είχαν σαν αποτέλεσμα την προτεραιοποίηση των εκπαιδευτικών, του ειδικού

εκπαιδευτικού προσωπικού (ΕΕΠ) και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού (ΕΒΠ), των μαθητών ηλικίας 16 και άνω που φοιτούσαν σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στο πρόγραμμα εμβολιασμού που έτρεχε τον Φεβρουάριο του 2021. Επιπλέον την ίδια περίοδο ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Υγείας και την Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμού η έναρξη του εμβολιασμού των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις τον Μάρτιο (2021).

ΕΣΑμεΑ Άμεση διεύρυνση του προγράμματος εμβολιασμού με επιπλέον κατηγορίες αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων [περισσότερα](#)

Βαρύ κατηγορώ από τους καρδιοπαθείς για τον εξοβελισμό τους από την πρώτη φάση εμβολιασμού των ευπαθών ομάδων [περισσότερα](#)

Ωστόσο, η πρώτη αυτή φάση εμβολιασμού των ευπαθών ομάδων, δυστυχώς δεν συμπεριέλαβε πολλές κατηγορίες αναπηρίας ή χρόνιων παθήσεων παρότι χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ευαλωτότητα. Παραδείγματος χάρη, τα άτομα με σακχαρώδη διαβήτη, που σύμφωνα με μελέτες διέτρεχαν μεγαλύτερο κίνδυνο να νοσήσουν βαριά από τον κορωνοϊό, τα άτομα που είναι σε στενή επαφή με μεταμοσχευμένα και ανασοκατασταλμένα άτομα, τα ενήλικα άτομα που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού και άτομα με νοητική αναπηρία, καθώς και άτομα με συγγενείς καρδιοπάθειες. Στους αποκλεισμούς αυτούς, αντέδρασε σύσσωμο το αναπηρικό κίνημα, ζητώντας την άμεση ένταξη αυτών των κατηγοριών στο πρόγραμμα εμβολιασμού.

Κλειστές δομές και COVID-19

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που προέκυψε εντός του 2021 εξαιτίας της πανδημίας, αφορούσε στην ανάγκη για λήψη αυστηρών μέτρων στις κλειστές δομές, στις οποίες

ΕΣΑμεΑ

Να ενταθούν εδώ και τώρα τα μέτρα στις κλειστές δομές των ατόμων με αναπηρία

[περισσότερα](#)

Συνεργασία και εμβόλια για την προστασία των πλέον ευάλωτων

[περισσότερα](#)

διαβιούν μεταξύ άλλων και άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, ούτως ώστε να μην υπάρξει εξάπλωση του ιού σε αυτές. Παραδείγματος χάρη, ενώ είχαν ληφθεί μέτρα ήδη από το 2020 τα οποία δυστυχώς οδήγησαν και στην κοινωνική απομόνωση των ατόμων που διαβιούν σε αυτά,¹⁷⁸ παρ' όλα αυτά υπήρξε αύξηση των κρουσμάτων στα γηροκομεία και σε δομές κλειστής φροντίδας. Η ΕΣΑμεΑ, ήδη από το ξέσπασμα της πανδημίας στη χώρα στις αρχές της άνοιξης του 2020 αλλά και κατά τη διάρκεια του τρίτου και του τέταρτου κύματος της πανδημίας, με επιστολές της προς την ελληνική πολιτεία

ζητούσε τη λήψη μέτρων προστασίας για τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις που διαβιούν σε δομές κλειστού τύπου.

Ελλειψη αίματος στα νοσοκομεία

Ένα σημαντικό πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωπα αρκετά συχνά τα άτομα με θαλασσαιμία και με δρεπανοκυτταρική νόσο αφορά στην πρόσβαση τους σε αίμα, αφού λόγω των προαναφερόμενων νόσων χρήζουν μετάγγισης αίματος ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Στην Ελλάδα, δυστυχώς, υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις αίματος καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Παραδείγματος χάρη, το καλοκαίρι του 2021, συγκεκριμένα τον Ιούλιο το 2021, η διαθεσιμότητα σε αίμα στο νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία» ήταν μηδενική κάτι που είχε σαν αποτέλεσμα να

Τα Νέα της
ΕΣΑμεΑ
Επεισόδιο Νο 16
ΣΕΖΟΝ 2

[περισσότερα](#)

¹⁷⁸ Βλ. Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, σελ. 164. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο:

<https://www.paratiriritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

ΕΣΑμεΑ

Βραδυφλεγής βόμβα η έλλειψη αίματος στα νοσοκομεία

[περισσότερα](#)

αναβληθούν όλες οι μεταγγίσεις για τρεις ημέρες. Οι ελλείψεις αίματος μάλιστα γίνονται ακόμη πιο έντονες κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου λόγω των αδειών του πληθυσμού και της μειωμένης προσέλευσης για αιμοδοσία, αλλά και εξαιτίας της πανδημίας που λειτουργεί αποτρεπτικά στην προσέλευση των αιμοδοτών στα νοσοκομεία.

Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενοι/θεραπευόμενοι

Ο Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005 ΦΕΚ Α 287/28-11-2005) ορίζει το πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι γιατροί και το νοσηλευτικό οφείλουν να αντιμετωπίζουν όλους τους ασθενείς με σεβασμό και εμπιστοσύνη ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, την αναπηρία, την εθνικότητα, την ηλικία, κ.λπ. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου άτομα με αναπηρία έχουν υποστεί διάκριση τόσο από ιδιώτες γιατρούς όσο και από δημόσιες υπηρεσίες και δομές υγείας. Είτε κατά την επίσκεψή τους σε έναν γιατρό για θέμα που αφορά την υγεία τους, είτε κατά την αξιολόγηση της αναπηρίας τους από τις υγειονομικές επιτροπές των ΚΕΠΑ, πολλά άτομα με αναπηρία έχουν αναφέρει ότι δεν τους έχουν αντιμετωπιστεί με τον οφειλόμενο σεβασμό.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία σε υπηρεσίες αποκατάστασης και σε υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον.

Η συνέχιση της πρόσβασης των ανασφάλιστων ατόμων με ή χωρίς αναπηρία στο δημόσιο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης.

Η καταγραφή των κτιριακών υποδομών των Πρωτοβάθμιων Μονάδων Υγείας.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Το μεγάλο ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που δεν ικανοποιεί τις ανάγκες τους σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία.

Το ποσοστό της ιδιωτικής δαπάνης των νοικοκυριών για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, που παρά τη μείωση που κατέγραψε, εξακολουθεί να παραμένει ένα από τα υψηλότερα (3^ο υψηλότερο) στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

✗	Το σημαντικό ποσοστό ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες αποκατάστασης και υπηρεσίες νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον.
✗	Τα νέα εμπόδια που επέφερε η ψήφιση του ν. 4865/2021 στους/στις πολίτες με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση -ασφαλισμένοι/ες και ανασφάλιστοι/ες- στην πρόσβαση τους στη φαρμακευτική αγωγή.
✗	Η μη καταγραφή των κτιριακών υποδομών των Δευτεροβάθμιων Μονάδων Υγείας.
✗	Η μη υλοποίηση του Υπο-Στόχο 13.3 του Στόχου 13 «Ποιοτική και Δημόσια Υγεία για όλους», που προβλέπει τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας εντός του 2021, όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ.
✗	Η μη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των νοσοκομειακών κτιρίων και του ιατρο-τεχνολογικού εξοπλισμού.
✗	Η καθυστέρηση στην προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο εμβολιασμό κατά του COVID-19 και η μη συμπερίληψη όλων των ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση κατά την πρώτη φάση εμβολιασμού των ευπαθών ομάδων.
✗	Η μη λήψη επαρκών μέτρων πρόληψης της εξάπλωσης της πανδημίας του κορωνοϊού στις κλειστές δομές.

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία
- ✓ Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση
- ✓ Εύλογες προσαρμογές στην εργασία

Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία

Το πεδίο της εργασίας εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο απροσπέλαστο για τα άτομα με αναπηρία, πεδίο σημαντικών φραγμών και διακρίσεων που παρεμποδίζουν την άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος στη εργασία σε ίση βάση με τους άλλους, και κατ' επέκταση την ισότιμη ένταξη τους στην κοινωνία.

Η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στις Τελικές Παρατηρήσεις της προς τη χώρα είχε εκφράσει την ανησυχία της για το υψηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και τις ανεπαρκείς προσπάθειες για να διασφαλιστεί η ένταξή τους στην ανοιχτή αγορά εργασίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του 2020 (EU-SILC 2020), ο δείκτης απασχόλησης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία στις ηλικίες 20-64 ετών, υπολογίστηκε να είναι στο χαμηλό επίπεδο του 24,4%, υπολειπόμενος κατά 37,2 μονάδες σε σχέση με την τιμή του στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία (61,6%).

Σε σύγκριση με το 2019, ο δείκτης απασχόλησης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία καταγράφει αύξηση της τάξεως των 3 μονάδων.

38(α) «Το υψηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και τις ανεπαρκείς προσπάθειες για να διασφαλιστεί η ένταξή τους στην ανοιχτή αγορά εργασίας, ειδικότερα των γυναικών με αναπηρία.»

[Περισσότερα](#)

Πίνακας 20: Δείκτης και χάσμα απασχόλησης και κατάσταση αναπηρίας

Κατάσταση Αναπηρίας	Δείκτης Απασχόλησης (2019)	Δείκτης Απασχόλησης (2020)	Χάσμα Απασχόλησης 2020	Μεταβολή Δείκτη (2019-2020)
Σοβαρή Αναπηρία	21,30%	24,40%	37,2%	3,1%
Μέτρια Αναπηρία	40,90%	39,15%	22,5%	-1,8%
Χωρίς Αναπηρία	62,80%	61,64%		-1,2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Ακόμα πιο περιορισμένη ένταξη στην απασχόληση καταγράφεται στην ομάδα των γυναικών με αναπηρία. Πιο αναλυτικά, στην περίπτωση των γυναικών με σοβαρή αναπηρία ο δείκτης απασχόλησης ανέρχεται μόλις στο 19,3%, όντας χαμηλότερος κατά 10 μονάδες σε σύγκριση με τους άνδρες με την ίδια κατάσταση αναπηρίας.

Ωστόσο, η ανάλυση των στοιχείων φανερώνει ότι, η επίδραση της αναπηρίας ως παράγοντας εργασιακού αποκλεισμού είναι πολύ ισχυρότερη από τη διάκριση του φύλου, με αποτέλεσμα τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες με αναπηρία να βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα απασχόλησης, ενώ το μεταξύ τους χάσμα απασχόλησης με βάση το φύλο είναι μικρότερο συγκριτικά με το αντίστοιχο που καταγράφεται στα άτομα χωρίς αναπηρία.

Πίνακας 21: Δείκτης και χάσμα απασχόλησης ανά κατάσταση αναπηρίας και φύλο (2020)

Κατάσταση Αναπηρίας	Άνδρες	Γυναίκες	Χάσμα Απασχόλησης με Βάση το Φύλο (Με σταθερή την κατάσταση αναπηρίας)
Σοβαρή Αναπηρία	29,0%	19,3%	9,7%
Μέτρια Αναπηρία	45,0%	33,3%	11,7%
Χωρίς Αναπηρία	73,5%	50,5%	22,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών / Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Ο δείκτης ανεργίας στο πληθυσμό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία (20-64 ετών), καταγράφει αποκλιμάκωση μεταξύ των ετών 2019 και 2020 καθώς μειώνεται από το 39,4% (2019) στο 32% (2020).

Στις νεότερες ηλικίες (25-39), η ανεργία των ατόμων με σοβαρή αναπηρία αγγίζει τρομακτικά επίπεδα, της τάξεως του 51%, συνθέτοντας την εικόνα ενός νέου σε ηλικία πληθυσμού πλήρως αποκλεισμένου από τη δυνατότητα αξιοπρεπούς εργασίας και διαβίωσης.

Το 2020, το 64,4% (177.334 άτομα) του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία (20-64 ετών) και το 46,9% των ατόμων με μέτρια αναπηρία (182.263 άτομα) εκτιμάται ότι δεν μετέχουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Μεγάλο τμήμα των μη ενεργών ατόμων, στην πραγματικότητα ανήκει στην ομάδα του απογοητευμένου εν δυνάμει εργατικού δυναμικού «discouraged job seekers»,¹⁷⁹ το οποίο έχει εγκαταλείψει την ελπίδα ότι θα βρει κάποια εργασία.

Τα εμπεδωμένα στερεότυπα και οι πρακτικοί φραγμοί (π.χ. έλλειψη προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος, των μέσων μαζικής μεταφοράς κ.ά.) που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην αγορά εργασίας αποτρέπουν μεγάλο τμήμα αυτών από την ενεργή αναζήτηση απασχόλησης.

Μεταξύ των σοβαρών εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην εργασιακή τους ένταξη, ύψιστης βαρύτητας είναι η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση εργάζονται. Η διακοπή του επιδόματος, που έρχεται να καλύψει το πρόσθετο κόστος διαβίωσης λόγω αναπηρίας, λειτουργεί ως αντικίνητρο για την ένταξή των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία, κατοχυρώνεται νομοθετικά και μάλιστα διευρύνθηκε σημαντικά με τον το ν. 4443/2016, που ενσωματώνει εκ νέου στην ελληνική νομοθεσία την Οδηγία 2000/78/ΕΚ.¹⁸⁰ Στην πράξη όμως, η εργασία, αποτελεί το κατεξοχήν πεδίο διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.

---

¹⁷⁹ Βλ. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_173498.pdf

¹⁸⁰ Ο ν. 4443/2016 καταργεί την προηγούμενη νομοθετική κατανομή αρμοδιοτήτων σε τρεις διαφορετικές αρχές, όπως προβλεπόταν στο Νόμο 3304/2005, π.χ. στον Συνήγορο του Πολίτη, την Επιθεώρηση Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε) και την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Τώρα, ο Συνήγορος του Πολίτη είναι η μόνη αρμόδια εθνική αρχή για την προώθηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία. Οι θεμελιώδεις εξελίξεις, όπως θεσπίστηκαν με το Νόμο 4443/2016, σχετικά με την αναπηρία και τις χρόνιες ασθένειες είναι οι ακόλουθες: α) η προσθήκη των χρόνιων παθήσεων ως μη επιτρεπόμενου κριτηρίου διάκρισης, β) η συμπερίληψη της πολλαπλής διάκρισης λόγω αναπηρίας ή/και χρόνιων παθήσεων, γ) η καθιέρωση της άρνησης εύλογων προσαρμογών ως λόγου διάκρισης και δ) η έννοια της διάκρισης λόγω σχέσης.

Η στατιστική ανάλυση των αναφορών που υποβλήθηκαν στον ΣτΠ ως αρχή της ίσης μεταχείρισης το 2019, καταδεικνύουν τη μεγάλη έκταση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης. Σε σύνολο 1.176 αναφορών, το 37% αφορούσε σε διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.¹⁸¹

Η ΕΣΑμεΑ διεκδικεί την άρση των άδικων απολύσεων των εργαζομένων με αναπηρία στο Δήμο Καλαμαριάς
[περισσότερα](#)

Αγανάκτηση για την άδικη άρνηση πρόσληψης γιατρού με αναπηρία στην Κέρκυρα!
[περισσότερα](#)

Κατά το έτος αναφοράς η ΕΣΑμεΑ, έλαβε καταγγελίες για διακριτική μεταχείριση εργαζομένων και υποψηφίων προς εργασία ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και ανέλαβε σχετική δράση.

Περιστατικά διάκρισης στην εργασία λόγω αναπηρίας καταγράφηκαν σε δήμους και περιφέρειες της χώρας με τον αποκλεισμό ατόμων που έχουν χρόνια ή υποκείμενα νοσήματα, ή ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες ευάλωτες στον ιό του κορωνοϊού, από προκηρύξεις θέσεων

εργασίας, αλλά και αναίτιες απολύσεις ατόμων με αναπηρία.

Η ΕΣΑμεΑ, εκφράζοντας την έντονη διαμαρτυρία της για τα εν λόγω περιστατικά, απέστειλε έγγραφα διαμαρτυρίας κοινοποιώντας ευρέως τα απαράδεκτα αυτά συμβάντα (περιστατικά στην περιφέρεια Αττικής, στο δήμο Ηρακλείου Κρήτης, στο δήμο Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης κ.ά.)

Μια περίπτωση διάκρισης στον ιδιωτικό τομέα, η οποία απασχόλησε την ΕΣΑμεΑ κατά το 2021, ήταν οι καταγγελίες του Συλλόγου

Δράσεις ενάντια στην απάνθρωπη μεταχείριση εργαζομένων με αναπηρία της Τράπεζας Πειραιώς
[περισσότερα](#)

Εργαζομένων στις υπηρεσίες της Τράπεζας Πειραιώς (ΣΕΥΤΠΕ), σχετικά με αντιδεοντολογικές πρακτικές απαξίωσης εργαζομένων με αναπηρία στη συγκεκριμένη Τράπεζα, που σύμφωνα με τις καταγγελίες των εκπροσώπων του ΣΕΥΤΠΕ, είχαν ως στόχο τη με κάθε τρόπο εξώθησή τους στην «οικειοθελή» έξοδο. Η ΕΣΑμεΑ πραγματοποίησε συνάντηση με αντιπροσωπεία του ΣΕΥΤΠΕ, εξέφρασε την έντονη

Η ΕΣΑμεΑ καταγγέλλει τον αποκλεισμό ατόμων που έχουν χρόνια ή υποκείμενα νοσήματα, ή ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες ευάλωτες στον ιό του κορωνοϊού COVID-19 από προκήρυξη του Δήμου Ηρακλείου Κρήτης
[περισσότερα](#)

Άμεση απόσυρση των διακρίσεων στις προκηρύξεις θέσεων εργασίας για τα άτομα με αναπηρία!
[περισσότερα](#)

¹⁸¹ Συνήγορος του Πολίτη (2019). Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: https://www.synigoros.gr/resources/ohe_el--2.pdf

αποδοκιμασία της για τις συγκεκριμένες πρακτικές και δεσμεύτηκε να αναλάβει δράση ώστε να πάψει η απάνθρωπη και άνιση μεταχείριση των εν λόγω εργαζομένων.

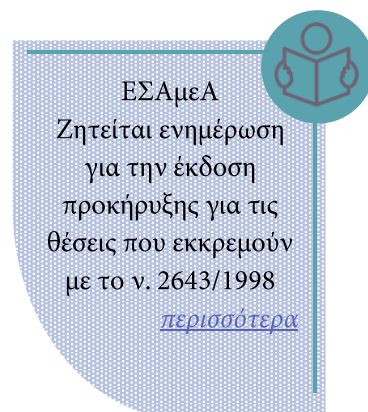
Λήψη θετικών μέτρων για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία

Νόμοι 2643/1998 & 4765/2021

Στις αρχές του 2021, κατά τη διάρκεια τηλεδιάσκεψης μεταξύ του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και αντιπροσωπίας της ΕΣΑμεΑ ανακοινώθηκε η πρόθεση του Υπουργείου να εκκινήσει τις διαδικασίες για την προκήρυξη θέσεων στον δημόσιο τομέα στο πλαίσιο των προστατευτικών διατάξεων του ν. 2643/1998. Μερικούς μήνες αργότερα, τον Αύγουστο του 2021, ύστερα από επτά χρόνια αδράνειας, εν τέλει δημοσιεύθηκαν από τον ΟΑΕΔ 14 προκηρύξεις για την κάλυψη 2090 θέσεων στο δημόσιο τομέα στο πλαίσιο του ν. 2643/1998 οι οποίες απευθύνονται και στα άτομα με αναπηρία. Οι εν λόγω προκηρύξεις είναι και οι τελευταίες που δημοσιεύονται σε ότι αφορά στην πρόσληψη των ατόμων με αναπηρία στο δημόσιο τομέα μέσω του ν. 2643/1998. Η διαδικασία υποβολής των αιτήσεων ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2021 και είναι σε εξέλιξη η επεξεργασία τους.

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, το 2021 ήταν η τελευταία χρονιά που προκηρύχθηκαν θέσεις μέσω του ν. 2643 για τον δημόσιο τομέα. Πλέον, οι προβλέψεις του ν. 2643 αναφορικά με τον δημόσιο τομέα αντικαταστάθηκαν από το ν. 4765/2021, ο οποίος και μεταρρύθμισε το σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο. Σύμφωνα με το ν. 4765, η διαδικασία προσλήψεων στο δημόσιο τομέα θα διενεργείται μια φορά κάθε δύο χρόνια. Ειδικότερα, για τα άτομα με αναπηρία, όπως προβλέπεται από το ν. 4765, το 12% των προκηρυσσόμενων θέσεων θα καλύπτεται από άτομα με αναπηρία που έχουν πιστοποιηθεί με τουλάχιστον 50% ποσοστό αναπηρίας και το 5% των προκηρυσσόμενων θέσεων θα καλύπτεται από άτομα που έχουν στενό συγγενή με αναπηρία.

Επιπλέον, στον ν. 4765/2021, στην παρά. 5 του άρθρου 6 που αφορά στον προγραμματισμό των θέσεων για τα άτομα με αναπηρία μεταφέρθηκε το άρθρο 62 του ν. 4590/2019 που προβλέπει ότι για τα άτομα με κώφωση ή βαρηκοΐα με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50% και τα οποία κατέχουν βεβαίωση Επάρκειας της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας μπορούν να διοριστούν ή να προσβληθούν στις προκηρυσσόμενες θέσεις του δημοσίου χωρίς να απαιτείται η απόδειξη γνώσης ξένης γλώσσας. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει στις περιπτώσεις που η ξένη γλώσσα αποτελεί απαιτούμενο τυπικό προσόν για την κάλυψη της προκηρυσσόμενης θέσης. Επιπροσθέτως, οι διατάξεις τις παρ. 5 του άρθρου 6 του ν. 4765/2021 δεν ισχύουν για τις προκηρύξεις που δημοσιεύει ο ΟΑΕΔ.

Ωστόσο, στο ν. 4765/2021, η παρ. 2 του άρθρου 6, η οποία δεν τροποποιήθηκε παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της ΕΣΑμεΑ, επιφυλάσσεται διακριτική μεταχείριση εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, καθώς η διάταξη που αφορά στην κάλυψη θέσεων που προκηρύσσονται από το ΑΣΕΠ από άτομα με αναπηρία σε ποσοστό 12%, δεν εφαρμόζεται για τις θέσεις των φορέων της παρ.1 του άρθρου 2 κλάδων/ειδικοτήτων του ειδικού ένστολου προσωπικού της δημοτικής αστυνομίας όλων των κατηγοριών, καθώς και των κλάδων ΔΕ Χειριστών Μηχανημάτων Έργων, ΔΕ Οδηγών, ΔΕ Τεχνικών (όλες οι ειδικότητες), ΔΕ Φύλαξης, ΥΕ Προσωπικού Καθαριότητας Εξωτερικών Χώρων, ΥΕ Υγειονομικού Προσωπικού και κλάδων/ειδικοτήτων κάθε είδους ανταποδοτικών υπηρεσιών καθαριότητας και πρασίνου και των υπηρεσιών κοιμητηρίων των ΟΤΑ. Ο συγκεκριμένος αποκλεισμός παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, όταν μάλιστα άτομα με αναπηρία που φοιτούν στα ΕΕΕΕΚ εκπαιδεύονται σε ειδικότητες που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο.

Αδικίες και ανισότητες δημιουργεί επίσης η μη αναφορά στις διατάξεις του νόμου στη χρονιότητα της αναπηρίας. Θέση της ΕΣΑμεΑ είναι ότι μεγαλύτερη προστασία και προτεραιότητα στο νόμο πρέπει να έχουν τα άτομα με αναπηρία, που η αναπηρία ή χρόνια πάθησή τους έχει κριθεί επ' αόριστον.

Αναφορικά με τον ιδιωτικό τομέα ο ν. 2643/1998 που εξακολουθεί να είναι σε ισχύ, προβλέπει συγκεκριμένες ποσοστώσεις για τις προσλήψεις ατόμων με αναπηρία για θέσεις που προκηρύσσονται στον ιδιωτικό τομέα. Την εξαιρετικά περιορισμένη εφαρμογή των ρυθμίσεων του νόμου στον ιδιωτικό τομέα έχει επανειλημμένα επισημάνει και ο ΣτΠ, ο οποίος χαρακτηρίζει ως «ανενεργή» στον ιδιωτικό τομέα την εν λόγω διάταξη, αφού η τελευταία προκήρυξη του ν. 2643/1998 πραγματοποιήθηκε το 2008 χωρίς μάλιστα να έχει ολοκληρωθεί ποτέ.¹⁸²

Σχετικά με τη θεσμοθέτηση και την ενίσχυση της Υποστηριζόμενης Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία που είχε προβλεφθεί στο ΕΣΔ, παρότι και το πόρισμα ΟΕΑΔ-ΕΣΑμεΑ εισηγήθηκε υπέρ του θεσμού, μέχρι το τέλος του 2021, που παρήλθε το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα δεν είχε ληφθεί κάποια πρωτοβουλία αναφορικά με τη ανάπτυξη ειδικά δομημένων εργαστηρίων υποστηριζόμενης απασχόλησης. Ωστόσο, στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ* αναφέρεται ότι έχει ήδη εγκριθεί η χρηματοδότηση μέσω του RRF, πιλοτικού προγράμματος Υποστηριζόμενης Απασχόλησης για άτομα στο φάσμα του αυτισμού.

¹⁸² Συνήγορος του Πολίτη (2019). Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (αρ.72 ν. 4488/2017) για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: https://www.synigoros.gr/resources/ohe_el--2.pdf Συνήγορος του Πολίτη (2019). Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (αρ.72 ν. 4488/2017) για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: https://www.synigoros.gr/resources/ohe_el--2.pdf.

Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση

Ο ΟΑΕΔ, ως ο κατεξοχήν δημόσιος φορέας εκπόνησης και εφαρμογής ενεργών πολιτικών ένταξης, προώθησης της απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης ανέργων και εργαζομένων, παρουσίαζε διαχρονικά ένα έλλειμα στρατηγικής αντιμετώπισης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στον τομέα της εργασίας. Το έλλειμα αυτό, είχε αποτυπωθεί και στις *Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ* για το άρθρο 27 «Εργασία και Απασχόληση»¹⁸³, η οποία συνέστησε στο ελληνικό κράτος να συμπεριλάβει τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές, τα μέτρα και τα προγράμματα για την απασχόληση, συμπεριλαμβανομένου του πολιτικού σχεδιασμού του ΟΑΕΔ.

Πόρισμα ΟΑΕΔ και ΕΣΑμεΑ

Τον Σεπτέμβριο του 2020, ύστερα από πρόταση που κατέθεσε ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ στον ΟΑΕΔ, συγκροτήθηκε, με απόφαση του Διοικητή του ΟΑΕΔ, «Ομάδα Εργασίας για θέματα Ατόμων με Αναπηρία». Ο σκοπός της Ομάδας Εργασίας, στην οποία συμμετείχαν υπηρεσιακά στελέχη του ΟΑΕΔ και εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ, ήταν η εκπόνηση ενός Πορίσματος με στόχο τη διαμόρφωση προτάσεων για τη διάχυση της δικαιωματικής προσέγγισης για την αναπηρία στο σύνολο των πολιτικών και δράσεων του ΟΑΕΔ και την εφαρμογή στοχευμένων παραμβάσεων ώστε να διευκολυνθούν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις σε ευκαιρίες απασχόλησης και κατάρτισης-μαθητείας. Η Ομάδα Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της την άνοιξη του 2021 όποτε και ολοκληρώθηκε η σύνταξη του Πορίσματος.

Μητρώο Ανέργων με Αναπηρία -ΟΑΕΔ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μητρώου Ανέργων του ΟΑΕΔ, τον Δεκέμβριο του 2021 ήταν εγγεγραμμένα 29.717 άτομα με αναπηρία, καταγράφοντας αύξηση της τάξεως του 10% συγκριτικά με τον Μάιο του 2020.

---

¹⁸³ Βλ.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fGRC%2fCO%2fi&Lang=en

Πίνακας 22: Στοιχεία του Μητρώου Ανέργων με Αναπηρία του ΟΑΕΔ

	Μάιος 2020	Δεκέμβριος 2021
Εγγεγραμμένοι άνεργοι με αναπηρία (50% και άνω)	26.884	29.717
Έχουν λάβει κατάρτιση	630	2113
Βρίσκονται σε μακροχρόνια ανεργία	22.684	25.182

*Πηγή: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού/ΟΑΕΔ/ Επεξεργασία:
Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

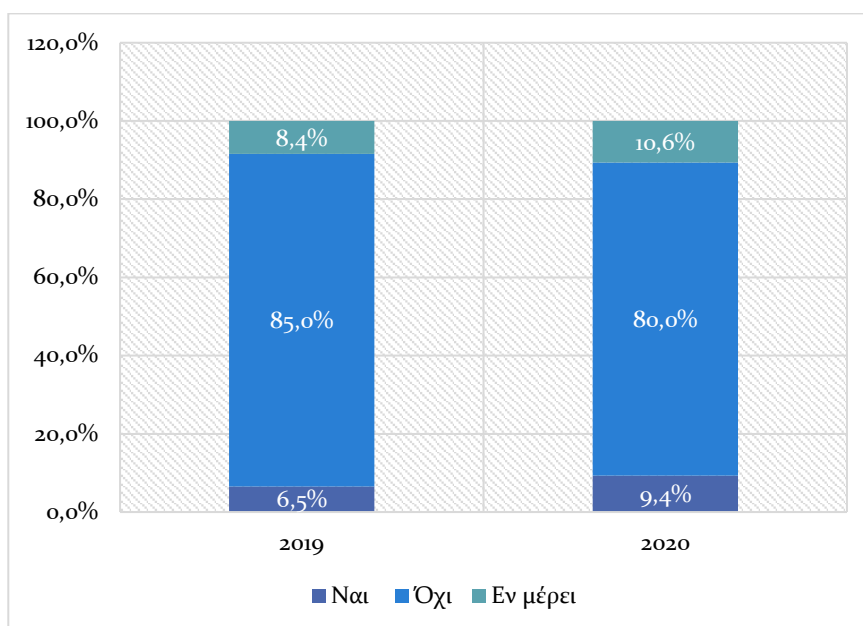
Το 85% των εγγεγραμμένων βρίσκονται σε μακροχρόνια ανεργία, ενώ το μέσο χρονικό διάστημα ανεργίας για το σύνολο των εγγεγραμμένων είναι τα 6 έτη.

Επιπροσθέτως, από τα στοιχεία προκύπτει ότι, παρά την παρατεταμένη παραμονή τους σε καθεστώς ανεργίας η πλειονότητα αυτών των εγγεγραμμένων δεν έχουν λάβει καμία επαγγελματική κατάρτιση μέσω προγραμμάτων του ΟΑΕΔ. Ωστόσο, συγκριτικά με τα στοιχεία του 2020, καταγράφεται αύξηση του ποσοστού των εγγεγραμμένων που έχουν λάβει κατάρτιση (από 2,3% των εγγεγραμμένων σε 7,1%).

Εύλογες προσαρμογές στην εργασία

Τα άτομα με αναπηρία που έχουν κατορθώσει, παρά τα εμπόδια και τις διακρίσεις, να ενταχθούν στην εργασία, αντιμετωπίζουν εχθρικά προς την αναπηρία τους εργασιακά περιβάλλοντα και συνθήκες εργασίας, καθώς στη συντριπτική πλειονότητά τους (80%), αναφέρουν ότι δεν τους έχουν παρασχεθεί οι αναγκαίες για την αναπηρία τους εύλογες προσαρμογές. Σε σύγκριση με το 2019 καταγράφεται μικρή βελτίωση του ισχνού ποσοστού ατόμων με αναπηρία που απολαμβάνουν πλήρως ή μερικώς εύλογες προσαρμογές.

Γράφημα 7: Ποσοστό εργαζομένων με αναπηρία που απολαμβάνουν τις εύλογες προσαρμογές που απαιτούνται στην εργασία τους λόγω της αναπηρίας τους

Από τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται αντιληπτό ότι η λήψη ενεργητικών μέτρων αναφορικά με τον Υπο-Στόχο 14.4 «Λαμβάνουμε μέτρα για τη διασφάλιση της παροχής εύλογων προσαρμογών, ώστε να επιτευχθούν η ένταξη των ατόμων με αναπηρία και η ίση μεταχείρισή τους στην εργασία και την απασχόληση» του ΕΣΔ βρίσκεται ακόμα σε πρωτόλειο στάδιο.

Η ΕΣΑμεΑ καταθέτει τις προτάσεις - παρατηρήσεις της στο σχέδιο νόμου με θέμα: «Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ)

[περισσότερα](#)

Μάλιστα, παρότι η ΕΣΑμεΑ στις προτάσεις που είχε καταθέσει στη διαβούλευση του νομοσχεδίου «Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ)» ζήτησε να συμπεριληφθεί διάταξη για την παροχή εύλογων προσαρμογών σε εργαζόμενους/ες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα και σε αιρετούς/ες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στους ΟΤΑ α΄ και β΄ βαθμού, η πρόταση της δεν έγινε δεκτή.

Από την άλλη μεριά, θετική νομοθετική εξέλιξη, αποτέλεσε η ψήφιση του ν. 4807/2021 ο οποίος εισάγει το μοντέλο της τηλεργασίας στον δημόσιο τομέα, τόσο σε κανονικές συνθήκες όσο και σε συνθήκες κρίσης. Ειδικότερα, στην παρ. 2 του άρθρου 7 του νόμου προβλέπεται κατ' εξαίρεση, σε περίπτωση κινδύνου υγείας του/της υπαλλήλου, καθώς και σε περιπτώσεις υπαλλήλων με μόνιμα ή πρόσκαιρα προβλήματα υγείας, εφόσον η φύση των καθηκόντων του καθιστά εφικτή την εκτέλεσή τους μέσω τηλεργασίας

σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στην απόφαση του άρθρου 13, ο φορέας οφείλει να αποδεχθεί το αίτημα του/της υπαλλήλου για τηλεργασία, εκτός αν συντρέχει ειδικός και σπουδαίος λόγος για την απόρριψή του, τον οποίο ο φορέας οφείλει να εκθέσει και να αιτιολογήσει εγγράφως προς τον υπάλληλο».

Ασάφεια ωστόσο του νόμου, που παρότι επισημάνθηκε από την ΕΣΑμεΑ στη διαβούλευση δεν τροποποιήθηκε, είναι η γενική αναφορά σε προβλήματα υγείας του εργαζομένου χωρίς δηλαδή να υπάρχει η ρητή αναφορά της αναπηρίας στις περιπτώσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 7.

Εξάλειψη της βίας και των παρενοχλήσεων εργαζομένων στον χώρο της εργασίας

Θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα το 2021 ήταν η ψήφιση του ν. 4808/2021, σε σχέση με την Κύρωση της Σύμβασης 190 της ΔΟΕ, την Κύρωση της Σύμβασης 187 της ΔΟΕ και την Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019. Η ΕΣΑμεΑ αξιολογεί αυτή την εξέλιξη ως σημαντική για το νομικό μας πολιτισμό για την εξάλειψη της βίας και των παρενοχλήσεων εργαζομένων στον χώρο της εργασίας, την προστασία και την ασφάλεια των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα στους χώρους εργασίας, αλλά και τις προβλέψεις για τη σχέση επαγγελματικής-ιδιωτικής ζωής των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα. Βασική πρόβλεψη του νόμου αποτελεί η υποχρέωση που θεσμοθετείται με το άρθρο 9, προς τις επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από είκοσι (20) άτομα. Ειδικότερα, το άρθρο 9 προβλέπει την υιοθέτηση πολιτικής για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία, στην οποία δηλώνεται η μηδενική ανοχή σε αυτές τις μορφές συμπεριφοράς και προσδιορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των εργαζομένων και του/της εργοδότη/τριας για την πρόληψη και αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών ή μορφών συμπεριφοράς.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η μικρή βελτίωση των δεικτών πρόσβασης στην απασχόληση για άτομα με σοβαρή αναπηρία μεταξύ των ετών 2019-2020.

Η ολοκλήρωση Πορίσματος της Ομάδας Εργασίας του ΟΕΑΔ με συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ, με στόχο τη διαμόρφωση προτάσεων για τη διάχυση της δικαιωματικής προσέγγισης για την αναπηρία στον σύνολο των πολιτικών και δράσεων του ΟΑΕΔ.

Η ψήφιση του ν. 4807/2021 ο οποίος εισάγει το μοντέλο της τηλεργασίας στον δημόσιο τομέα.

Η ψήφιση του ν. 4808/2021 «Για την Προστασία της Εργασίας - Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής «Επιθεώρηση Εργασίας» - Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας - Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, άλλες διατάξεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις , κωδικοποιημένος με τον 4921/2022».

Η διεύρυνση της αρχής της Ίσης μεταχείρισης με την ψήφιση του ν. 4443/2016.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο ένταξης στην απασχόληση των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και ειδικά των νέων.

Το μεγάλο τμήμα των ατόμων με αναπηρία που δεν μετέχουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας (Οικονομικά ανενεργοί).

Η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.

Τα ισχνά επίπεδα ατόμων με αναπηρία που απολαμβάνουν το δικαίωμά τους σε εύλογες προσαρμογές στην εργασία.

Η έκταση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας στην εργασία και στην πρόσβαση στην απασχόληση.

Η διακριτική μεταχείριση εις βάρος ατόμων με αναπηρία αναφορικά με τη δυνατότητα πρόσληψης τους μέσω ΑΣΕΠ βάσει του ν. 4765/2021, σε συγκεκριμένους κλάδους/ειδικότητες (ειδικού ένστολου προσωπικού της δημοτικής αστυνομίας, κλάδων ΔΕ Χειριστών Μηχανημάτων Έργων, ΔΕ Οδηγών, ΔΕ Τεχνικών, ΔΕ Φύλαξης, ΥΕ Προσωπικού Καθαριότητας Εξωτερικών Χώρων κ.α.)

Το γεγονός ότι στο νόμο ν. 4765/2021 αναφορικά με τις προσλήψεις μέσω ΑΣΕΠ, δεν λαμβάνεται υπόψη η χρονιότητα της αναπηρίας.

Η αδράνεια των ρυθμίσεων του ν. 2643/1998 σχετικά με την ποσόστωση προσλήψεων ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό τομέα.

Η απουσία πρωτοβουλιών αναφορικά με τη ανάπτυξη ειδικά δομημένων εργαστηρίων υποστηριζόμενης απασχόλησης όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ.

ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

- ✓ Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης
- ✓ Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία
- ✓ Πρόσβαση σε κατάλληλες και προσιτές υπηρεσίες, συσκευές και σε κάθε άλλη βοήθεια για σχετικές με την αναπηρία ανάγκες
- ✓ Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους της αναπηρίας
- ✓ Πρόσβαση σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας και σε προγράμματα μείωσης της φτώχειας
- ✓ Πρόσβαση σε συνταξιοδοτικά επιδόματα και προγράμματα

Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης

Τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους βίωσαν αντικειμενικά με τον πιο σκληρό τρόπο την οικονομική κρίση. Οι οριζόντιες περικοπές που σημειώθηκαν στους μισθούς και τις συντάξεις ως αποτέλεσμα των μνημονίων, ήταν ιδιαίτερα επώδυνες για τα άτομα με αναπηρία ή/ και χρόνιες παθήσεις, λόγω και του πρόσθετου κόστους διαβίωσης που αντιμετωπίζουν. Η υγειονομική συνθήκη της πανδημίας, η ακρίβεια και οι ενεργειακές ανατιμήσεις, επέτειναν σοβαρά το οικονομικό και κοινωνικό αδιέξοδο των χιλιάδων πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

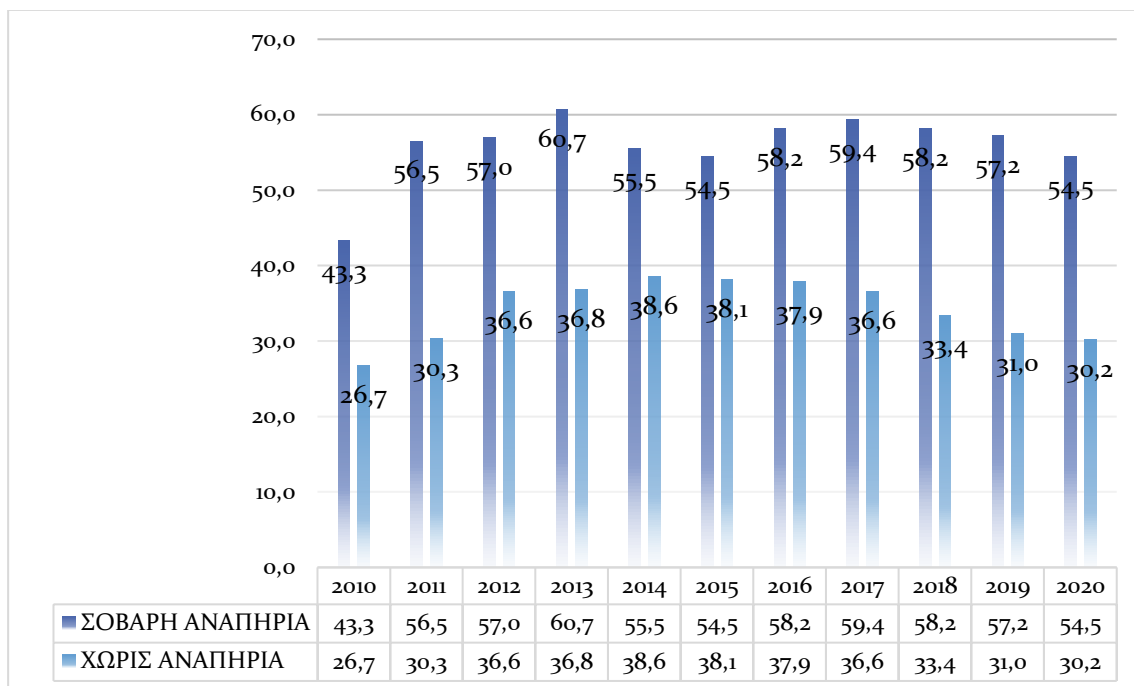
Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Τόσο σε επίπεδο εισοδήματος όσο και σε επίπεδο υλικών συνθηκών διαβίωσης, τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους αναδεικνύονται διαχρονικά οι «φτωχότεροι μεταξύ των φτωχών».

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC) έτους 2020, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2019, σε κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται το 34,5% των ατόμων ηλικίας 16 ετών και άνω με σοβαρή αναπηρία, και το 28% των ατόμων ίδιας ηλικίας χωρίς αναπηρία. Ο κίνδυνος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις στις παραγωγικές ηλικίες όπου δεν υπάρχει το δίκτυ προστασίας των συντάξεων.

Στο φάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού βρίσκεται το 54,5% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία, ηλικίας 16 έως 64 ετών, καταγράφοντας σχεδόν διπλάσιο ποσοστό σε σύγκριση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία.

Γράφημα 8: Κίνδυνος Φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού και κατάσταση αναπηρίας (16-64 ετών)

Πηγή: Eurostat & Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Σοβαρές υλικές στερήσεις αντιμετωπίζει το 2020, το 31% των ατόμων ηλικίας 16-64 ετών με σοβαρή αναπηρία, και το 16% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 65+. Και στις δύο ηλικιακές ομάδες τα ποσοστά είναι σχεδόν διπλάσια από τα αντίστοιχα που καταγράφονται στα άτομα χωρίς αναπηρία.

Συνθήκες και κόστος στέγασης

Ανεπαρκείς κρίνονται οι συνθήκες στέγασης των ατόμων με αναπηρία, τόσο αναφορικά με τις κοινές στεγαστικές ανάγκες που αντιμετωπίζουν, καθώς και σε σχέση με τις εξειδικευμένες ανάγκες που αφορούν σε ζητήματα προσβασιμότητας της κατοικίας.

Μείζων πρόβλημα που περιορίζει δραματικά το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία, αλλά και του γενικού πληθυσμού της χώρας, αποτελεί το υπέρογκο κόστος στέγασης σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

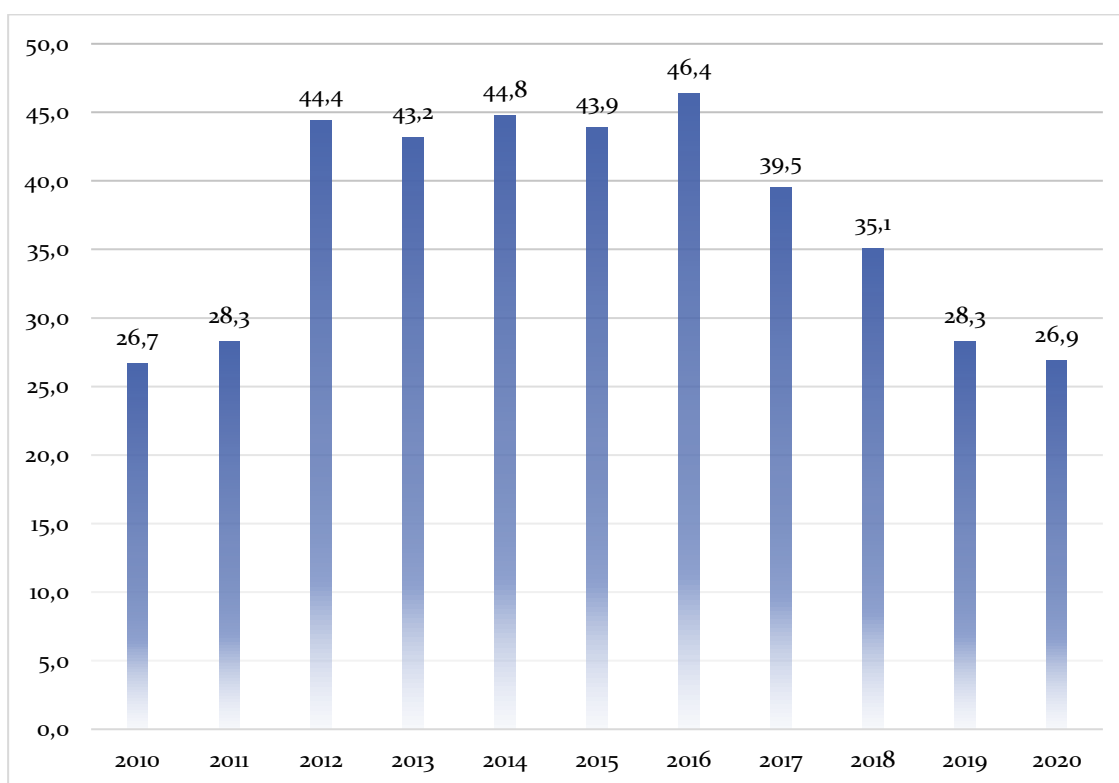
Στον δείκτη της Eurostat «Ποσοστό (%) του πληθυσμού με επιβάρυνση από το κόστος στέγασης», που υπολογίζει το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριό όπου το

κόστος στέγασης αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση με σημαντική διαφορά από το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο. Το 2020, το 37,1% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών και το 33,9% των ατόμων χωρίς αναπηρία, διαβιώνουν σε νοικοκυριά με κόστος στέγασης που ανέρχεται σε περισσότερο από 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματός τους.

Μη ικανοποιητική θέρμανση, λόγω οικονομικής αδυναμίας, αναφέρει το 26,9% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών (χωρίς αναπηρία: 15,4%).

Κατά το διάστημα 2016-2020 διαπιστώνεται σημαντική αποκλιμάκωση του ιδιαίτερα υψηλού ποσοστού ατόμων με σοβαρή αναπηρία χωρίς πρόσβαση σε επαρκή θέρμανση, αφού το 2016 ο ένας (1) στους δυο (2) πολίτες με σοβαρή αναπηρία δήλωνε οικονομική αδυναμία για επαρκή θέρμανση.

Γράφημα 9: Ποσοστό ατόμων (16-64 ετών) με σοβαρή αναπηρία που διαβιώνουν σε νοικοκυριά με αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα

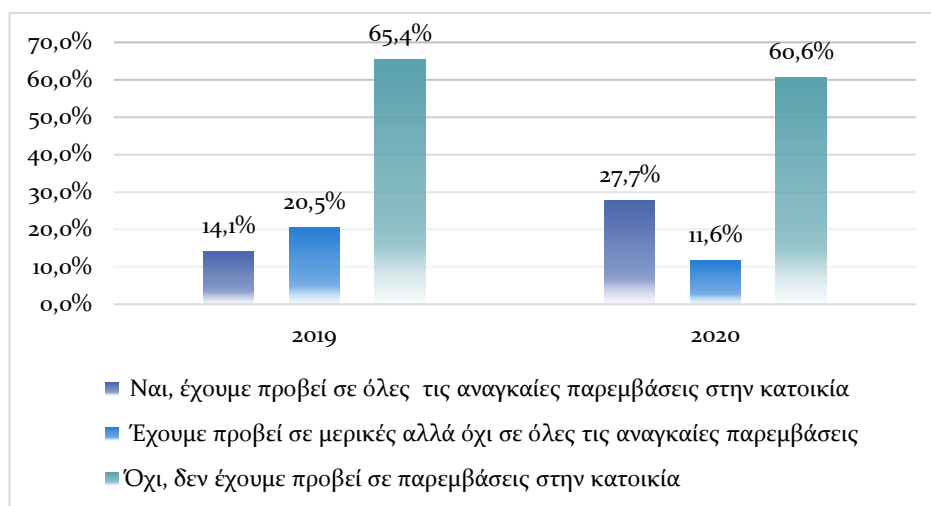
Πηγή: Eurostat & Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Η πρόσβαση σε ικανοποιητική στέγαση συνεπάγεται για ορισμένες κατηγορίες αναπηρίας την κάλυψη πρόσθετων αναγκών σε προσαρμογές προσβασιμότητας ώστε να είναι εφικτή η άνετη διαβίωση των ατόμων.

Το 2020, το 60,6% των νοικοκυριών με άτομο που χρειάζεται προσαρμογές προσβασιμότητας δηλώνουν ότι δεν έχουν προβεί καθόλου στις αναγκαίες παρεμβάσεις στην κατοικία τους. Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, καταγράφεται βελτίωση του δείκτη, με το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι έχουν καλύψει πλήρως τις αναγκαίες παρεμβάσεις να ανέρχεται σε 27,7% (2019: 14,1%).

Γράφημα 10: Ποσοστό νοικοκυριών με μέλος με αναπηρία που έχουν προβεί σε αναγκαίες παρεμβάσεις προσβασιμότητας

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία

Το 2020, η Ελληνική Στατιστική Αρχή προχώρησε σε αναθεώρηση¹⁸⁴ των δαπανών για την κοινωνική προστασία.¹⁸⁵ Οι δαπάνες για την αναπηρία αναθεωρήθηκαν σημαντικά

¹⁸⁴ Τα στοιχεία αναθεωρήθηκαν το 2020 για τους εξής λόγους: α) βελτίωση της κατανομής της συνολικής δαπάνης συντάξεων στις λειτουργίες αναπηρία, γήρας, επιζώντες, με βάση πρόσθετα στοιχεία διοικητικών πηγών, με στόχο την καλύτερη συνοχή με τα στοιχεία των δικαιούχων σύνταξης, β) αναταξινόμηση δαπάνης για αποκατάσταση αναπήρων από τη λειτουργία της ασθένειας στη λειτουργία της αναπηρίας, για λόγους ορθότερης αντιστοίχισης στην ονοματολογία των κωδικών ESSPROS, γ) επικαιροποίηση στοιχείων για τις κοινωνικές παροχές εκτός των κοινωνικών μεταβιβάσεων σε είδος (D62), όπου βασίζεται ο υπολογισμός για τις υποχρεωτικές εργοδοτικές παροχές του ιδιωτικού τομέα λόγω αναθεώρησης των σχετικών στοιχείων των εθνικών λογαριασμών.

¹⁸⁵ Οι δαπάνες για την κοινωνική προστασία υπολογίζονται σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS-European System of Integrated Social Protection Statistics-Core System).

προς τα κάτω, δίνοντας μια πολύ δυσμενέστερη εικόνα για τη διαχρονική εξέλιξη των δαπανών για την προστασία της αναπηρίας.¹⁸⁶

Η συνεχής τάση μείωσης των δαπανών κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία στην Ελλάδα είχε σαν αποτέλεσμα αθροιστικές περικοπές των εν λόγω δαπανών μεταξύ των ετών 2010 και 2018, κατά 43%.

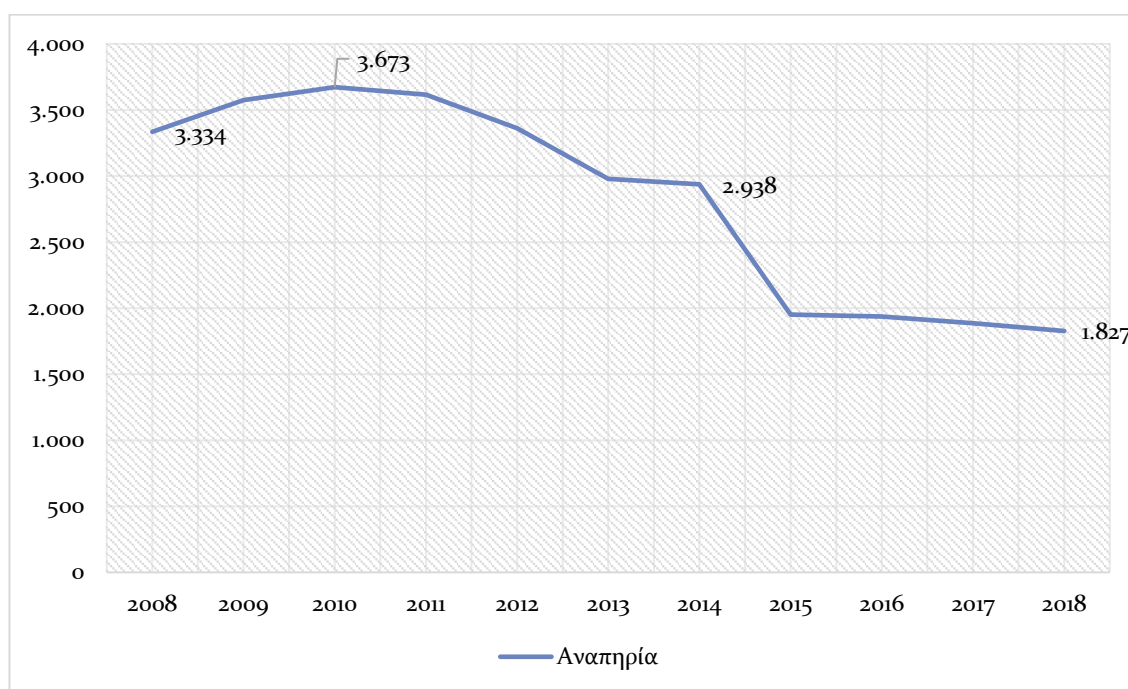
Το 2018, οι δημόσιες δαπάνες κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία ανέρχονται σε 1.827 εκατ. ευρώ, καταλαμβάνοντας το 4,1% των συνολικών δαπανών κοινωνικής προστασίας.

41. «Η Επιτροπή συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του υπάρχοντος πλαισίου κοινωνικής προστασίας, και προοδευτικά να αναπτύξει περαιτέρω μέτρα για τη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου για τα άτομα με αναπηρία.»

[περισσότερα](#)

Γράφημα 11: Διαχρονική εξέλιξη δαπανών για παροχές κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία (σε εκατομμύρια €) *ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Παράλληλα, παρότι η εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης μέσω των πολιτικών κοινωνικής προστασίας αποτελεί την πεμπτουσία της πολιτικής για την αναπηρία, στο ΕΣΔ, ο Στόχος 15: *Ικανοποιητικό Επίπεδο Διαβίωσης και Κοινωνικής Προστασίας*, περιλαμβάνει περιορισμένες παρεμβάσεις, που αφορούν σχεδόν

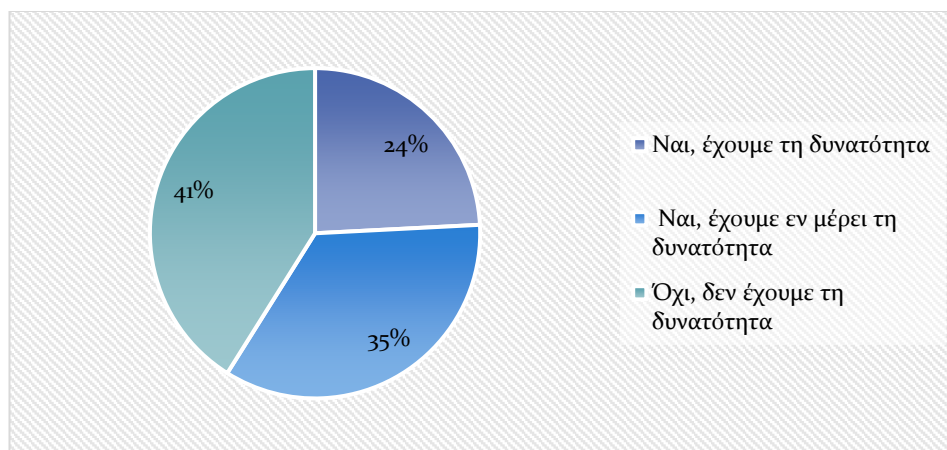
¹⁸⁶ Συγκρίνοντας με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας* για το 2020, γίνεται φανερή η τεράστια απόκλιση των αναθεωρημένων στοιχείων με τα μη αναθεωρημένα.

αποκλειστικά την κατάρτιση του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών για την Κύρια Σύνταξη και για τα συνταξιοδοτικά επιδόματα, που χορηγεί ο e-ΕΦΚΑ στα άτομα με αναπηρία ενώ είναι ηχηρή η απουσία δεσμεύσεων προς την κατεύθυνση ενός δίκαιου ασφαλιστικού/συνταξιοδοτικού και φορολογικού συστήματος.

Πρόσβαση σε κατάλληλες και προσιτές υπηρεσίες, συσκευές και σε κάθε άλλη βοήθεια για σχετικές με την αναπηρία ανάγκες

Μόνο το 24% των νοικοκυριών αναφέρουν ότι με βάση το συνολικό τους εισόδημα έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν πλήρως σε εξειδικευμένες ανάγκες του ατόμου που χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης, όπως για παράδειγμα σε εξειδικευμένες υπηρεσίες φροντίδας, αποκατάστασης ή σε αγορά τεχνικών βοηθημάτων, ποσοστό ωστόσο ελαφρώς βελτιωμένο σε σύγκριση με το 2019 (2019: 18,5%).

Γράφημα 12: Οικονομική δυνατότητα των Νοικοκυριών να ανταπεξέλθουν σε εξειδικευμένες ανάγκες του μέλους με ανάγκες φροντίδας ή/και υποστήριξης (2020)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)/ Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους της αναπηρίας

Ο αριθμός των δικαιούχων που λαμβάνουν οικονομικές ενισχύσεις για την αναπηρία ανήλθε συνολικά το 2021 (Νοέμβριος, 2021) σε 184.611, με την πλειονότητα αυτών να αφορά σε επιδοματούχους βαριάς αναπηρίας (95.982).

Πίνακας 23: Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία

Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία (Νοέμβριος 2021)	
Διατροφικό επίδομα νεφροπαθών	19.401
Επίδομα κίνησης	12.499
Οπτική Αναπηρία	16.213
Βαριά Αναπηρία	95.982
Σοβαρή και Βαριά Νοητική Υστέρηση	16.790
Εγκεφαλική Παράλυση	220
Νόσος του Χάνσεν	173
Αιματολογικά	12.278
Κώφωση – Βαρηκοΐα	4.753
Παραπληγία – Τετραπληγία – Ακρωτηριασμός	6.302

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας

Σοβαρό ζήτημα που απασχολεί τις οικογένειες που έχουν παιδιά με αναπηρία αποτελεί η διακοπή του προνοιακού επιδόματος των τέκνων με βαριά αναπηρία, όταν τους χορηγηθεί η σύνταξη των θανούντων γονέων τους που δικαιούνται. Η ΕΣΑμεΑ, έχει πραγματοποιήσει δεκάδες παρεμβάσεις για το εν λόγω ζήτημα.

Στις 10 Δεκεμβρίου 2021 με επιστολή της προς στην Υφυπουργό Εργασίας Δ. Μιχαηλίδου

Ζητείται λύση εδώ και τώρα στην απαράδεκτη, άδικη και απάνθρωπη διακοπή του προνοιακού αναπηρικού επιδόματος των τέκνων με βαριά αναπηρία όταν λάβουν τη σύνταξη του αποθανόντος γονέα

[περισσότερα](#)

η ΕΣΑμεΑ θέτει για πολλοστή φορά το σοβαρότατο αυτό θέμα. Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, το επίδομα διακόπτεται στα ανασφάλιστα ή έμμεσα ασφαλισμένα τέκνα με αναπηρία (νοητική αναπηρία, αυτισμό, σύνδρομο Down κ.λπ.), στα οποία χορηγείται το επίδομα βαριάς αναπηρίας, σε περίπτωση που λάβουν οικονομική ενίσχυση από το Δημόσιο για τον ίδιο λόγο (σ.σ. για το ίδιο είδος αναπηρίας) ή από οποιαδήποτε άλλη πηγή (ασφαλιστικό οργανισμό-ταμείο κ.λπ.), μεγαλύτερη ή ίση της κατώτερης αναπηρικής (βασικής) σύνταξης του ΟΓΑ, η οποία ανέρχεται στα 360 ευρώ μηνιαίως.

Η διακοπή του εν λόγω επιδόματος, το οποίο δίνεται για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους των αναγκών που προκύπτουν από την αναπηρία, δημιουργεί πολύ σοβαρά προβλήματα στην αξιοπρεπή διαβίωση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών

τους, δεδομένης και της έλλειψης κρατικών υποστηρικτικών δομών και προγραμμάτων στήριξης. Το οξύμωρο είναι ότι το επίδομα κόβεται τη στιγμή που οι ανάγκες του ατόμου με βαριά αναπηρία αυξάνονται ακόμη περισσότερο, λόγω και της απώλειας του γονέα τους.

Επιπροσθέτως, εντός του 2021, η ΕΣΑμεΑ, έλαβε καταγγελίες για περιπτώσεις στις οποίες καταβάλλεται λανθασμένα το επίδομα (διότι χορηγείται στο τέκνο σύνταξη μεγαλύτερη του ποσού των 360 ευρώ) από λάθος που δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του/της δικαιούχου, και όταν διαπιστώνεται το σφάλμα, ζητούνται επιστροφές υπέρογκων ποσών, ως και 30.000 ευρώ.

Είναι γεγονός ότι τα υφιστάμενα επιδόματα, παρότι επανορθώνουν σε σημαντικό βαθμό τις οικονομικές ανισότητες, δεν επαρκούν για την εξάλειψή τους. Ο κίνδυνος φτώχειας στα άτομα με αναπηρία παραμένει ιδιαίτερα υψηλός και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, και μεγάλη μερίδα των ατόμων αυτών, αδυνατούν να εξασφαλίσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Συνάντηση με τον Υπ.
Οικονομικών ή
παράσταση
διαμαρτυρίας των
ατόμων με αναπηρία
[περισσότερα](#)

Συνεπώς, όχι μόνο είναι άδικη η οποιαδήποτε περικοπή στις υφιστάμενες παροχές, αλλά τεκμηριώνεται πλήρως το αίτημα του αναπηρικού κινήματος για αυξήσεις σε όλα τα επιδόματα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και στις συντάξεις των χαμηλοσυνταξιούχων με αναπηρία. Το αίτημα αυτό έθεσε εκ νέου η ΕΣΑμεΑ σε επιστολή και συνάντηση με τον Υπ. Οικονομικών τον Νοέμβριο του 2021.

Πρόσβαση σε προγράμματα μείωσης της φτώχειας

Θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα το 2019, κατόπιν πιέσεων της ΕΣΑμεΑ, είναι η κατάργηση της απαράδεκτης πρότερης πρακτικής του συνυπολογισμού των αναπηρικών επιδομάτων στο φορολογητέο εισόδημα, η οποία απέκλειε πολλά άτομα με αναπηρία από την πρόσβαση σε προνοιακές παροχές και προγράμματα μείωσης της φτώχειας. Βάσει αυτής της εξέλιξης τα άτομα με αναπηρία έχουν ισότιμη πρόσβαση σε προνοιακά προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας όπως το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα (ΚΕΑ), στο βαθμό που δεν υπολογίζεται πλέον ως εισόδημα το ποσό του αναπηρικού επιδόματος.

Στο τέλος του 2021, οι στοχευμένες ενέργειες της ΕΣΑμεΑ οδήγησαν στην ψήφιση του νόμου 4865/2021, στα άρθρα 25 και 26 του οποίου περιέχεται η έκτακτη οικονομική ενίσχυση των 250 ευρώ που καταβλήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021 στους χαμηλοσυνταξιούχους και τα άτομα με αναπηρία που λαμβάνουν προνοιακές παροχές. Επιπροσθέτως για τα άτομα με αναπηρία δεν λαμβάνονται υπόψη εισοδηματικά κριτήρια.

Απαλλαγές από φορολογία εισοδήματος

Πέραν της απαλλαγής των αναπηρικών επιδομάτων από το φόρο εισοδήματος, άλλες εν ισχύ ελαφρύνσεις αφορούν στα άτομα με αναπηρία 80% και άνω, των οποίων οι μισθοί, οι συντάξεις και η πάγια αντιμισθία απαλλάσσονται από το φόρο εισοδήματος. Επίσης, προβλέπεται πάγια μείωση φόρου διακοσίων (200) ευρώ, σε φορολογούμενους με αναπηρία 67% και άνω και σε έχοντες τέκνα με αναπηρία 67% και άνω.

Εξαιρέση από ειδική εισφορά αλληλεγγύης

Σήμερα εξαιρούνται από την επιβολή της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης τα εισοδήματα των προσώπων που είναι ολικώς τυφλοί, καθώς και των προσώπων που παρουσιάζουν βαριές κινητικές αναπηρίες με ποσοστό από 80% και άνω. Η ΕΣΑμεΑ πρεσβεύει ότι η ευνοϊκή αυτή ρύθμιση πρέπει να επεκταθεί σε όλα τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67%, καθώς και στα πρόσωπα που βαρύνονται φορολογικά από άτομα με βαριές αναπηρίες, με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Απαλλαγή από τέλος επιτηδεύματος

Θετική εν ενεργεία διάταξη είναι η παρ. 1 του άρθρου 48 του ν. 4305/2014 (ΦΕΚ Α' 237/31.10.2014) σύμφωνα με την οποία εξαιρούνται από την επιβολή του τέλους επιτηδεύματος τα πρόσωπα που ασκούν ατομική εμπορική επιχείρηση ή ελεύθερο επάγγελμα και παρουσιάζουν αναπηρία ίση ή μεγαλύτερη του ογδόντα τοις εκατό (80%). Ωστόσο, η ΕΣΑμεΑ σταθερά διεκδικεί τη συμπερίληψη στην ανωτέρω ρύθμιση όλων των προσώπων που έχουν αναπηρία ίση ή μεγαλύτερη του πενήντα τοις εκατό (50%).

Οι υφιστάμενες ρυθμίσεις παρότι είναι ευνοϊκές κρίνονται ανεπαρκείς και ιδιαίτερα στην παρούσα συγκυρία της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης, με τις ολέθριες οικονομικές συνέπειες τους για τους πλέον ευάλωτες πολίτες. Κατά τη διάρκεια του 2021, η ΕΣΑμεΑ έχει προχωρήσει σε αρκετές ενέργειες και προτάσεις προς την ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να διευρυνθεί το δίκτυο το φορολογικών διευκολύνσεων προς τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Σημαντική παράβλεψη στο ΕΣΔ είναι η παντελής απουσία ολοκληρωμένων παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση ενός φορολογικού συστήματος, που να είναι σύμφωνο με την παράγραφο 41 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής,¹⁸⁷ το οποίο θα συμβάλει στην προστασία και ενίσχυση των εισοδημάτων των ατόμων με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους και τη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη το πρόσθετο κόστος που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών αναπηρίας.

---

¹⁸⁷ Βλ.

https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=1&file=article_file&id=4810

Πρόσβαση σε συνταξιοδοτικά επιδόματα και προγράμματα

Οι αλλαγές στην ασφαλιστική νομοθεσία που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια, απασχόλησαν την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στις σχετικές συστάσεις προς τη χώρα, και εξέφρασε την ανησυχία της για τις αρνητικές επιπτώσεις τους στην υλοποίηση του άρθρου 28 της Σύμβασης.

Η ΕΣΑμεΑ με πολλαπλές παρεμβάσεις όλα τα προηγούμενα χρόνια, και εντός του 2021, αγωνίστηκε για την άρση αυτών των αδικιών και την προώθηση ενός δίκαιου συστήματος ασφαλιστικών παροχών για τα άτομα με αναπηρία.

Οι συνταξιούχοι με αναπηρία αποτελούν κατηγορία που έχει πληγεί σοβαρά από την εφαρμογή των συνεχιζόμενων πολιτικών λιτότητας. Σειρά άδικων νομοθετήσεων έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια, μεταξύ των οποίων, η σταδιακή κατάργηση του ΕΚΑΣ, η ψήφιση των εφαρμοστικών νόμων του 2^{ου} μνημονίου και συγκεκριμένα οι διατάξεις του ν. 4093/12 και της ΠΝΠ 411/2013 μέσω των οποίων υπήρξε δυσμενής μεταχείριση των συνταξιούχων αναπηρίας και γήρατος του ιδιωτικού τομέα, οι διατάξεις του ν. 4336/2015 με τις οποίες επήλθε βαρύτατο πλήγμα στο καθεστώς συνταξιοδότησης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες, ο ν. 4387/2016 μέσω του οποίου καταργούνται σημαντικά δικαιώματα και παροχές¹⁸⁸ στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης των ατόμων με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Η ΕΣΑμεΑ καταθέτει τις προτάσεις της στο σχέδιο νόμου «Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση για τη Νέα Γενιά: εισαγωγή κεφαλαιοποιητικού συστήματος προκαθορισμένων εισφορών στην επικουρική ασφάλιση, ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία Ταμείου Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης και συναφείς διατάξεις

[περισσότερα](#)

Με την ψήφιση του ασφαλιστικού νόμου ν. 4670/2020 «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και ψηφιακός μετασχηματισμός Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 43/28.2.2020), δυστυχώς δεν ενσωματώθηκε στη νομοθεσία κανέναν από τα αιτήματα του αναπηρικού κινήματος παρότι αυτά είχαν εκτεθεί εκτενώς από την ΕΣΑμεΑ, ενώ σε διάταξη του νόμου αντιμετωπίζονται άνισα οι συνταξιούχοι με αναπηρία, οι οποίοι εξαιρούνται από τη ρύθμιση που καθορίζει το ύψος της μείωσης των συντάξιμων αποδοχών των συνταξιούχων που αναλαμβάνουν εργασία στο ποσοστό του 30%.

Με την ψήφιση του ν. 4826/2021 «Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση για τη Νέα Γενιά: εισαγωγή κεφαλαιοποιητικού συστήματος προκαθορισμένων εισφορών στην επικουρική

¹⁸⁸ Με τον ν. 4387/2016, εκτός των άλλων, θεσπίζεται η αναλογική μείωση του ποσού της εθνικής σύνταξης βάσει του ποσοστού αναπηρίας του δικαιούχου, καθώς και το άρθρο 12 παρ. 4Α, περίπτωση γ, το οποίο ορίζει ότι το ορφανό παιδί και από δύο γονείς δικαιούται μόνο το 50% της σύνταξης του γονέα χωρίς να υπάρχει ξεχωριστή πρόβλεψη για το παιδί με αναπηρία.

ασφάλιση, ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία Ταμείου Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις», δεν παρέχεται καμία ουσιαστική στήριξη στην επικουρική συνταξιοδότηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, είτε πρόκειται για πρόωρη σύνταξη λόγω αναπηρίας, είτε σύνταξη γήρατος λόγω αναπηρίας (ν. 612/77 όπως ισχύει), ενώ η ΕΣΑμεΑ ζήτησε την πλήρη απόσυρση του άρθρου 54 «Επικουρική σύνταξη αναπηρίας» και την επαναφορά των ρυθμίσεων που ίσχυαν πριν την ψήφιση του ν. 4387/2016.

Βασικό προβληματικό σημείο του πλαισίου αποτελεί η πολυνομία και η μη θεσμοθέτηση Ενιαίου Κανονισμού Παροχών για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 11 του ν.4387/2016.

Παρά το γεγονός ότι έχει εκπονηθεί πόρισμα από επιτροπή του Υπ. Εργασίας η οποία είχε συσταθεί το 2016 για την επανεξέταση των υφιστάμενων διατάξεων και τη θέσπιση νέων ενιαίων κανόνων για όλες τις συντάξεις, δεν έχει τεθεί ακόμα σε εφαρμογή.

Ως προς αυτό η ΕΣΑμεΑ έχει ζητήσει την επικαιροποίηση και άμεση νομοθέτηση του Πορίσματος της Επιτροπής, προκειμένου να τεθούν σε ισχύ ενιαίοι κανόνες συνταξιοδότησης και απονομής ασφαλιστικών παροχών λόγω αναπηρίας, πρόταση η οποία και δεν ενσωματώθηκε στον Υπό-Στόχο 15.1 του ΕΣΔ σχετικά με την «κατάρτιση Ενιαίο Κανονισμό Παροχών για την Κύρια Σύνταξη και για τα συνταξιοδοτικά επιδόματα, που χορηγεί ο e-ΕΦΚΑ στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις». Ήδη καταγράφονται σημαντικές καθυστερήσεις ωστόσο, ως προς την υλοποίηση των δεσμεύσεων του Υπό-Στόχου 15.1.

Ωστόσο, πέραν του δυσμενούς θεσμικού πλαισίου που έχει διαμορφωθεί, τα οργανωτικά και διαδικαστικά προβλήματα του ΕΦΚΑ έχουν φέρει σε οικονομικό και ηθικό αδιέξοδο χιλιάδες δικαιούχους αναπηρικών συντάξεων και επιδομάτων. Με επιστολή της προς το Υπουργείο Εργασίας, η ΕΣΑμεΑ εξέφρασε την έντονη διαμαρτυρία της σχετικά με τη μεγάλη και αδικαιολόγητη καθυστέρηση που έχει παρουσιαστεί από τον ΕΦΚΑ στην καταβολή συντάξεων και επιδομάτων που δικαιούνται άτομα με αναπηρία. Εντός του 2021, η ΕΣΑμεΑ έλαβε επίσης πλήθος διαμαρτυριών από δικαιούχους αναπηρικών συντάξεων και δικαιούχους συντάξεων γήρατος λόγω αναπηρίας, οι οποίοι έχουν καταθέσει στα ασφαλιστικά τους ταμεία αίτηση συνταξιοδότησης εδώ και 2-3 χρόνια, και δεν τους έχει καταβληθεί έως σήμερα η σύνταξή τους από τον ΕΦΚΑ.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με ενημέρωση που είχε η ΕΣΑμεΑ εντός του 2021 από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΕΦΚΑ, λόγω μη ολοκλήρωσης του λογισμικού τους, αδυνατούσαν να εφαρμόσουν ρύθμιση σε ισχύ (παρ.

Ζητείται η επίσπευση καταβολής συντάξεων σε άτομα με αναπηρία από τον ΕΦΚΑ

[περισσότερα](#)

5α του άρθρου 5 του ν. 3232/04, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 26 του ν. 4075/2012), σύμφωνα με την οποία παιδιά ορφανά και από τους δύο γονείς, με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, δικαιούνται το σύνολο του ποσού της σύνταξης που ελάμβανε ο θανών γονέας, με αποτέλεσμα εδώ και δύο χρόνια να μην τους καταβάλλεται το πλήρες ποσό της σύνταξης που δικαιούνται.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η αποκλιμάκωση του ιδιαίτερα υψηλού ποσοστού ατόμων με σοβαρή αναπηρία χωρίς πρόσβαση σε επαρκή θέρμανση κατά το διάστημα 2016-2020.

Η μικρή βελτίωση του ποσοστού των νοικοκυριών με μέλος με αναπηρία που έχουν προχωρήσει σε πλήρη αποκατάσταση της προσβασιμότητας της κατοικίας τους (2020: 27,7% /2019: 14,1%).

Η μικρή βελτίωση του ισχνού ποσοστού των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν σε εξειδικευμένες ανάγκες του μέλους τους που χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης (24% από 18,5% το 2019).

Η δυνατότητα ισότιμης πρόσβασης σε προνοιακά προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας λόγω της κατάργησης της απαράδεκτης πρακτικής συνυπολογισμού των αναπηρικών επιδομάτων στο φορολογητέο εισόδημα.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Ο εκτεταμένος κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στις παραγωγικές ηλικίες, με τους 6 στους 10 πολίτες με σοβαρή αναπηρία (16 -64 ετών) να βρίσκονται στο φάσμα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Το χαμηλό ποσοστό (24%) των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν σε εξειδικευμένες ανάγκες του μέλους τους που χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης.

Το υπέρογκο κόστος στέγασης σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα που καταγράφεται στο σύνολο της χώρας και βαρύνει ασύμμετρα τα άτομα με αναπηρία και ειδικές στεγαστικές ανάγκες, καθώς και οι ελλειπείς συνθήκες στέγασης που αντιμετωπίζουν.

Οι τεράστιες περικοπές στις δαπάνες κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία την προηγούμενη δεκαετία, που σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, υπολογίζονται πλέον (για το διάστημα 2010-2018) σε αθροιστική μείωση της τάξεως του 43%.

	Το χαμηλό ύψος των επιδομάτων που δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία.
	Η ανεπάρκεια των υφιστάμενων φορολογικών ελαφρύνσεων, ειδικά στην παρούσα συγκυρία της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης και η παντελής απουσία στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης, ολοκληρωμένων παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση ενός φορολογικού συστήματος, που να είναι σύμφωνο με την παράγραφο 41 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής.
	Οι συνεχόμενες αρνητικές αλλαγές στην ασφαλιστική νομοθεσία που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια εις βάρος των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.
	Η πολυνομία και η μη θεσμοθέτηση μέχρι σήμερα Ενιαίου Κανονισμού Παροχών για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 11 του ν. 4387/2016, παρά το γεγονός ότι έχει εκπονηθεί σχετικό πόρισμα από επιτροπή του Υπ. Εργασίας.
	Τα οργανωτικά και διαδικαστικά προβλήματα του ΕΦΚΑ που συνεπάγονται μεγάλες και αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην καταβολή αναπηρικών συντάξεων και επιδομάτων.
	Τα σοβαρά ζητήματα που προέκυψαν αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων για την απαλλαγή των ατόμων με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις από το τέλος ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

- ✓ Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας
- ✓ Δικαίωμα του εκλέγεσθαι σε όλα τα δημόσια αξιώματα, και υποστήριξη στην άσκηση των καθηκόντων
- ✓ Ενεργή και ισότιμη συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις και τη δημόσια ζωή

Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας

Το δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή όλων των Ελλήνων και Ελληνίδων πολιτών (με ή χωρίς αναπηρία) διασφαλίζεται και προστατεύεται μέσω ενός συνδυασμού αρκετών εθνικών

και διεθνών¹⁸⁹ νομικών πλαισίων που έχουν κυρωθεί από το ελληνικό κράτος.

Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

*Σύνταγμα της Ελλάδος
Άρθρο 5, παρ. 1*

Τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

*Σύνταγμα της Ελλάδος
Άρθρο 21, παρ. 6*

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα, το δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή στερείται σε εκείνους του πολίτες που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, δηλαδή τα άτομα με νοητική ή/και ψυχοκοινωνική αναπηρία, δεν έχουν δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή.¹⁹⁰ Με άλλα λόγια, λόγω του θεσμού της δικαιοπρακτικής ικανότητας, η απαγόρευση συμμετοχής στην πολιτική και δημόσια ζωή των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται υπό αυτό το καθεστώς έρχεται σε αντίθεση με μια από τις βασικές αρχές

της Δημοκρατίας που είναι αυτή της «συμμετοχής».¹⁹¹

¹⁸⁹ Όπως η [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#) των ΗΕ (Άρθρο 21), το [Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα](#) (Άρθρο 25), η [Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες](#) (Άρθρο 29η [Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών](#) (Άρθρο 8), η [Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων](#) (Άρθρο 5), η [Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού](#) (Άρθρο 12), ο αναθεωρημένος [Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης](#) (Άρθρο 15).

¹⁹⁰ Βλ. Προεδρικό Διάταγμα 456/1984 (ΦΕΚ Α-164/24-10-1984) Αστικός Κώδικας

¹⁹¹ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ (2019). «Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή...Όχι για όλους...». Εμπόδια για τα άτομα με αναπηρία-Προκλήσεις για τη Δημοκρατία. Κείμενο Πολιτικής. Διαθέσιμο στο:

Σύμφωνα με το Στόχο 26 (Υπο-Στόχος 26.2) του ΕΣΔ «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο», προβλέπεται η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης. Ειδικότερα, προβλέπεται η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας, που θα μελετήσει την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου, η οποία και συστήθηκε το καλοκαίρι του 2021, με πρόβλεψη για συμμετοχή και εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ. Ωστόσο, μέχρι και το τέλος του έτους η εν λόγω ομάδα δεν είχε ξεκινήσει τις εργασίες της.

Προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων

Η ενεργή πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις δυσχεραίνεται και από εμπόδια και περιορισμούς που θέτει το περιβάλλον - φυσικό ή ψηφιακό. Πιο συγκεκριμένα, τα εμπόδια εντοπίζονται στην προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων, στην πρόσβαση στο εκλογικό υλικό και στην πρόσβαση στην πληροφορία σε σχέση με ζητήματα που αφορούν την πολιτική ζωή.

Παραδείγματος χάρη, τα εκλογικά κέντρα, αρκετές φορές, είναι απρόσιτα στα άτομα με κινητικές αναπηρίες, και ιδιαίτερα στους χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων. Επιπρόσθετα, επειδή η κάλπη των εκλογών δεν επιτρέπεται να μετακινηθεί έξω από το εκλογικό τμήμα, πολύ συχνά, οι χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων ασκούν το δικαίωμα ψήφου είτε στο δρόμο είτε στο αυτοκίνητο είτε στην τουαλέτα. Ένα άλλο πρόβλημα αφορά στα παραβάν, τα οποία δεν είναι προσβάσιμα στους χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων ή στα άτομα με χαμηλό ανάστημα, επειδή ο πάγκος είναι αρκετά ψηλά για αυτούς.

Σύμφωνα με το Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ, προβλεπόταν για το 2021 η υλοποίηση δράσης που θα είχε ως στόχο τη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, όπως προκύπτει από την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*¹⁹² η δράση αυτή δεν έλαβε χώρα σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Επιπρόσθετα, προβληματικό είναι το γεγονός ότι, στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εσωτερικών (2021) και συγκεκριμένα στις δράσεις του που αφορούσαν αλλαγές στο εκλογικό σύστημα δεν περιλαμβανόταν καμιά δέσμευση αναφορικά με τη διασφάλιση της φυσικής προσβασιμότητας των εκλογικών κέντρων για τα άτομα με αναπηρία, αν και αυτό προβλεπόταν στο ΕΣΔ.

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/51/keimena-politikhs-dikaioma-stin-politiki-symmetoxi>

¹⁹² Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 100-101. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

Άτομα με αναπηρία, εκλογική διαδικασία και πρόσβαση στην πληροφορία

Η υπάρχουσα εκλογική διαδικασία θέτει αρκετά εμπόδια στα άτομα με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το εκλογικό υλικό δεν είναι διαθέσιμο σε εναλλακτικές μορφές, η πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την εκλογική διαδικασία δεν είναι διαθέσιμη σε προσβάσιμη μορφή, όπως σε κείμενο εύκολο για ανάγνωση, επίσης κατά τη διεξαγωγή των εκλογών δεν προβλέπεται η παρουσία διερμηνέα νοηματικής γλώσσας στα εκλογικά κέντρα για τους κωφούς και βαρήκοους πολίτες.

Σημαντικό ρόλο στην ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας αποτελεί η πρόσβαση τους στην πληροφορία. Όμως, τα προεκλογικά προγράμματα των κομμάτων δεν είναι διαθέσιμα σε προσβάσιμες μορφές έτσι ώστε όλοι οι πολίτες να έχουν πρόσβαση σε αυτά, ενώ κατά τη διάρκεια των τηλεοπτικών πολιτικών συζητήσεων ή/και συνεντεύξεων εκπροσώπων των πολιτικών κομμάτων, ακόμα και στην πολιτική αναμέτρηση (debate) των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων ή/και στην τηλεοπτική μετάδοση των εκλογικών αποτελεσμάτων, συνήθως δεν παρέχεται ταυτόχρονη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα, ούτε υποτιτλισμός.¹⁹³ Ένα τέτοιο παράδειγμα αφορά στην τηλεοπτική αναμέτρηση μεταξύ των υποψηφίων αρχηγών του ΠΑΣΟΚ που μεταδόθηκε το Νοέμβριο του 2021 από τη δημόσια τηλεόραση και στην οποία δεν είχε προβλεφθεί η παροχή διερμηνείας στην ελληνική νοηματική γλώσσα, ούτε ο υποτιτλισμός, στερώντας έτσι από τα μέλη της κοινότητας των κωφών τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν την εν λόγω συζήτηση.

Εμπόδια στην άντληση πληροφοριών υπάρχουν και στο ψηφιακό περιβάλλον, το οποίο δεν είναι αρκετά «φιλικό» προς τα άτομα με αναπηρία, αφού ένας μεγάλος αριθμός ιστοσελίδων δεν είναι προσβάσιμος, εμποδίζοντας τα άτομα με αναπηρία στην αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με τις εκλογές και το εκλογικό υλικό.

Παραδείγματος χάρη, αν και η ιστοσελίδα του [Υπουργείου Εσωτερικών](#), ενός υπουργείου που έχει κεντρικό ρόλο στη διεξαγωγή των εκλογών, όπως και η ιστοσελίδα της [Βουλής των Ελλήνων](#), φαίνεται ότι συμμορφώνονται με τα πρότυπα προσβασιμότητας EN 301 549 v2.1.2, το ίδιο δεν συμβαίνει με ιστοσελίδες όπως η [Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση](#) (OpenGov), όπου τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα στη διαβούλευση και τη χάραξη νέων πολιτικών και η ιστοσελίδα του [Εθνικού Τυπογραφείου](#), οι οποίες δε συμμορφώνονται με τα πρότυπα προσβασιμότητας του EN 301 549 v2.1.2. Επιπροσθέτως, αρκετό από το υλικό, αν όχι όλο, που έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου, όπως νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, και ούτω καθεξής, δεν είναι διαθέσιμο σε προσβάσιμες μορφές.

---

¹⁹³ ΕΣΑμεΑ (2019, Ιούνιος 26). «ΕΣΑμεΑ: Προσβάσιμες εκλογικές αναμετρήσεις – να γίνει πράξη». Δελτίο τύπου. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=press_filegroup&xi=o&file=press_file&id=4383

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου προσβασιμότητας των ιστοσελίδων που αναφέρθηκαν παραπάνω:¹⁹⁴

Πίνακας 24: Ιστοσελίδες δημοσίων φορέων και η συμμόρφωση του με το πρότυπο EN 301 549 v2.1.2¹⁹⁵

Ιστοσελίδες Δημοσίου	Συνολική βαθμολογία ¹⁹⁶	Προβλήματα
Υπουργείο Εσωτερικών	89 (2021) ↓ [90 2020]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά
Βουλή των Ελλήνων	89 (2021) ↓ [91 2020]	- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt]
OpenGov	51 (2021) ↓ [61 2020]	- Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία <html> δεν έχουν γνώρισμα [lang] - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα
Εθνικό Τυπογραφείο	66 (2021) ↓ [67 2020]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν εμπόδια και σε ότι αφορά την πρόσβαση τους στις ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων, από τις οποίες θα μπορούσαν εύκολα να αντλήσουν πληροφορίες για τις θέσεις ή τις δράσεις των πολιτικών κομμάτων, και συνεπώς να ενισχύσουν την εμπλοκή τους στην πολιτική ζωή. Ωστόσο, ο σχετικός

¹⁹⁴ Ο έλεγχος προσβασιμότητας πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021 μέσω της χρήσης του εργαλείου [Lighthouse v6](#)

¹⁹⁵ Η τιμή στην παρένθεση είναι το αποτέλεσμα που είχαμε λάβει στον έλεγχο που κάναμε για το έτος 2020. Τα σύμβολα '↓', '↔', και '↑' δηλώνουν τη μεταβολή που παρατηρείται στην προσβασιμότητα των ιστοσελίδων.

¹⁹⁶ Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

έλεγχος έδειξε ότι οι ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων δεν τηρούν τα ισχύοντα πρότυπα προσβασιμότητας¹⁹⁷ καθώς επίσης ότι, σε σύγκριση με το 2020 δεν υπήρξαν αξιοσημείωτες μεταβολές ως προς τη βελτίωση της προσβασιμότητάς τους. Τα αποτελέσματα του ελέγχου απεικονίζονται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 25: Ιστοσελίδες πολιτικών κομμάτων και η συμμόρφωση του με τα πρότυπα EN 301 549 v2.1.2¹⁹⁸

Πολιτικά κόμματα	Συνολική βαθμολογία ¹⁹⁹	Προβλήματα
Νέα Δημοκρατία	88 (2021) ↓ [89 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα
ΣΥΡΙΖΑ	74 (2021) = [74 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο - Το στοιχείο <html> δεν έχει χαρακτηριστικό [lang]
ΚΙΝΑΑ	78 (2021) ↓ [89 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Το [user-scalable = "όχι"] χρησιμοποιείται στο στοιχείο <meta name = "viewport"> ή το χαρακτηριστικό [maximum-scale] είναι μικρότερο από 5 - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα
ΚΚΕ	92 (2021) = [92 (2020)]	- Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα

¹⁹⁷ Ως δείγμα για τον έλεγχο προσβασιμότητας των πολιτικών κομμάτων επιλέχθηκαν τα 6 κόμματα που εκπροσωπούνται στο ελληνικό κοινοβούλιο μετά τις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2020. Ο έλεγχος προσβασιμότητας πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021 μέσω της χρήσης του εργαλείου [Lighthouse v6](#)

¹⁹⁸ Ο έλεγχος προσβασιμότητας πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021 μέσω της χρήσης του εργαλείου [Lighthouse v6](#)

¹⁹⁹ Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

Ελληνική Λύση	87 (2021) ↑ [83 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt]
ΜεΡΑ25	85 (2021) ↓ [87 (2020)]	- Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα

Σύμφωνα με τον Υπο-Στόχο 26.2 του ΕΣΔ, προβλεπόταν, για το 2021, ο εκσυγχρονισμός της εκλογικής διαδικασίας σχετικά με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτή, όπως με την αξιοποίηση καλών διεθνών πρακτικών για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία, τη διασφάλιση της ακεραιότητας και μυστικότητας της ψήφου για τα άτομα με αναπηρία, την ισότιμη πρόσβαση στην προεκλογική πληροφορία, την ψηφιακή ενημέρωση των ψηφοφόρων με αναπηρία για την προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων κ.ά. Παρ' όλα αυτά οι συγκεκριμένες δράσεις δεν υλοποιήθηκαν εντός του 2021. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,²⁰⁰ η μόνη δράση που πραγματοποιήθηκε εντός του 2021 είναι η σύνταξη ενός ερωτηματολογίου που αφορά την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν των ατόμων με αναπηρία από τη Διεύθυνση Εκλογών του Υπουργείου Εσωτερικών το οποίο θα αποσταλεί, μέσω τους συστήματος RRS της Διευθύνουσας Επιτροπής για τη Δημοκρατία και τη Διακυβέρνηση (CDDG) του Συμβουλίου της Ευρώπης, στα κράτη μέλη προς απάντησή τους.

Ωστόσο, η συγκεκριμένη δράση θα μπορούσε να αποφευχθεί γιατί ήδη από το 2019 και το 2020 ο Εισηγητής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, Krzysztof Pater, είχε δημοσιεύσει την ενημερωτική έκθεση: «Τα πραγματικά δικαιώματα ψήφου στις ευρωεκλογές των ατόμων με αναπηρία»²⁰¹ στην οποία παρουσίαζε αφενός τα εμπόδια που

²⁰⁰ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 100-101. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

²⁰¹ Η Ενημερωτική Έκθεση «Τα πραγματικά δικαιώματα ψήφου στις ευρωεκλογές των ατόμων με αναπηρία» του Krzysztof Pater, Εισηγητή στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/real-rights-persons-disabilities-vote-european-parliament-elections-information-report>. Επίσης, το 2020, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε γνωμοδότηση με εισηγητή τον Krzysztof Pater, με θέμα «Η ανάγκη να κατοχυρωθούν πραγματικά τα δικαιώματα ψήφου των ατόμων με αναπηρία στις ευρωεκλογές». Η γνωμοδότηση είναι διαθέσιμη στο: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/67d233a7-7775-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-el/format-XHTML>

αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν στην Ευρώπη, αφετέρου πρότεινε καλές πρακτικές που μπορούν να υιοθετηθούν από τα κράτη μέλη, ώστε να αρθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία. Μάλιστα, η ΕΣΑμεΑ με επιστολή της από τον Οκτώβριο του 2019 με θέμα τη διασφάλιση του δικαιώματος ψήφου όλων των ατόμων με αναπηρία είχε ενημερώσει το Υπουργείο Εσωτερικών για την ύπαρξη της συγκεκριμένης μελέτης. Συνεπώς, ο χρόνος που δαπανήθηκε για τη δημιουργία του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου θα μπορούσε να είχε αξιοποιηθεί προς στην κατεύθυνση των απαραίτητων μέτρων για τη διασφάλιση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική. Επιπρόσθετα, παρά το γεγονός ότι η ΕΣΑμεΑ γνωρίζει καλύτερα από όλους τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και με βάση την κατηγορία της αναπηρίας που ανήκουν δεν καλέστηκε να συμμετάσχει στη διαμόρφωση του προαναφερόμενου ερωτηματολογίου αλλά ούτε και της κοινοποιήθηκε ποτέ ώστε να έχει γνώσει των ερωτημάτων ή προβληματισμών που αυτό θέτει/εισάγει.

ΕΣΑμεΑ:
Διασφάλιση του
δικαιώματος ψήφου
σε όλα τα άτομα με
αναπηρία *Σύνταγμα
της Ελλάδος*

[περισσότερα](#)

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η μη ολοκλήρωση της συγκρότησης Ομάδας Εργασίας που θα είχε ως στόχο της την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης εντός του 2021 όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ.

Η μη υλοποίηση του Υπο-Στόχου 26.1 που αφορά στη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία.

Η μη υλοποίηση του Υπο-Στόχου 26.2 που αφορά στον εκσυγχρονισμό της εκλογικής διαδικασίας σχετικά με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτή.

Η μη συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ στη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου που είχε αναλάβει η Διεύθυνση Εκλογών του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν των ατόμων με αναπηρία και η οποία στάλθηκε, μέσω τους συστήματος RRS της Διευθύνουσας Επιτροπής για τη Δημοκρατία και τη Διακυβέρνηση (CDDG) του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε κράτη μέλη της ΕΕ προς απάντηση του.

Οι μη πρόσβασιμες ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων, των περιφερειών, των δήμων, και των ιστοσελίδων του δημοσίου που σχετίζονται με την πολιτική συμμετοχή.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

- ✓ Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες
- ✓ Πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές
- ✓ Πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση σε τουριστικές υπηρεσίες

Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες

Προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό
Στις αρχές του 2021 δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού πρόσκληση για επιχορηγήσεις συνολικού ύψους 566.000 ευρώ, για την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό. Στόχος της πρόσκλησης είναι η υποστήριξη έργων που προάγουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, την άρση των διακρίσεων σε βάρος τους και την κοινωνική ένταξη- συμμετοχή τους στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα.

Η ανάδειξη των καλλιτεχνών με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, η εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης, η προαγωγή της τέχνης ως μέσου έκφρασης, η καταπολέμηση των διακρίσεων και των στερεοτύπων, η αποδοχή της διαφορετικότητας καθώς και η ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής μέσω της καλλιτεχνικής δημιουργίας, είναι μερικές από τις προτεραιότητες που είχε θέσει το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού ως κριτήρια επιλογής των προτάσεων.²⁰² Συνολικά υποβλήθηκαν 68 προτάσεις οι οποίες αξιολογήθηκαν από γνωμοδοτική επιτροπή που είχε συγκροτηθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού και στην οποία συμμετείχε και εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ. Από τις 68 προτάσεις χρηματοδότηση έλαβαν οι 47.

²⁰² Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση των κριτηρίων επιλεξιμότητας των υποβληθέντων προτάσεων βλ. <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3833>

Δράσεις εξοικείωσης παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία

Η υλοποίηση δράσεων σχετικά με την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία ήταν μια δράση που είχε ενταχθεί στο ΕΣΔ. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*,²⁰³ εντός του 2021 ολοκληρώθηκε η διαδικασία της ειδικής πρόσκλησης επιχορήγησης για την ενίσχυση πολιτιστικών δράσεων για παιδιά και εφήβους με τη συμπερίληψη των παιδιών με αναπηρία να αποτελεί ένα από τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης των προτάσεων. Ωστόσο, εκτός από την πληροφόρηση σχετικά με την πρόσκληση επιχορήγησης δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες ως προς την πορεία υλοποίησης αυτών των δράσεων.

Εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα επιμόρφωσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό

Κατά τη διάρκεια του 2021, διοργανώθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία καθώς και προγράμματα επιμόρφωσης που αφορούσαν στην πρόσβαση των ατόμων και των παιδιών με αναπηρία στον πολιτισμό. Για παράδειγμα, τον Οκτώβριο του 2021 και τον Νοέμβριο του 2021 υλοποιήθηκε εκπαιδευτική έκθεση με θέμα «Καπνικαρέα, ένα βυζαντινό μνημείο στο κέντρο της αγοράς» η οποία ήταν προσβάσιμη τόσο στα άτομα με ακουστική αναπηρία (Οκτώβριος 2021) όσο και στα άτομα με οπτική αναπηρία (Νοέμβριος 2021). Ομοίως, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης υλοποίησε δράση με τίτλο «Αγγίζω και ανακαλύπτω την αρχαία Μακεδονία».²⁰⁴ Ο στόχος της δράσης ήταν η απτική ξενάγηση και η απτική ανασκαφή σε εκθέματα από τις μόνιμες εκθέσεις και τον αύλειο χώρο του Μουσείου.

Ως προς τη διεξαγωγή προγραμμάτων επιμόρφωσης σχετικά με την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεσσαλονίκης διοργάνωσε το Νοέμβριο του 2021 επιμορφωτικό σεμινάριο που απευθυνόταν στους υπαλλήλους της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και αφορούσε στο σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα άτομα με αναπηρία.

Πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές

Πρόσβαση στο ενημερωτικό και ψυχαγωγικό υλικό των τηλεοπτικών σταθμών

²⁰³ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 96. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

²⁰⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την έκθεση «Αγγίζω και ανακαλύπτω την αρχαία Μακεδονία» βλ. <https://www.amth.gr/education/programs/gia-sholeia/aggizo-kai-anakalypto-tin-arhaia-makedonia-o>

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στο περιεχόμενο πολυμέσων αποτελεί επίσης μια σημαντική διάσταση για την πλήρη ένταξή τους στην κοινωνία. Σύμφωνα με τον ν. 5491/2018 και την ΚΥΑ 3586/2018, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας πρέπει να μεταδίδουν τις ειδήσεις στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονο υποτιτλισμό. Επίσης, σε ότι αφορά το τηλεοπτικό τους πρόγραμμα, μέρος αυτού οφείλει να είναι διαθέσιμο σε προσβάσιμη μορφή, όπως με τη χρήση υποτιτλισμού στα ελληνικά προγράμματα.

Το 2021, ενσωματώθηκε στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4779/2021) η Οδηγία 2010/1808 της ΕΕ που αφορά στον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808 της ΕΕ. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 4779/2021, «[ο]ι πάροχοι υπηρεσιών μέσων επικοινωνίας οφείλουν να αυξάνουν, συνεχώς και προοδευτικά, την προσβασιμότητα των υπηρεσιών τους σε άτομα με αναπηρία» μέσα από την αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας, ήτοι τη χρήση νοηματικής γλώσσας, τον υποτιτλισμό των προγραμμάτων, τον προφορικό υποτιτλισμό και την ακουστική περιγραφή.

Λαμβάνοντας υπόψη το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, τόσο οι δημόσιοι τηλεοπτικοί σταθμοί όσο και οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί μεταδίδουν τις ειδήσεις στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονο υποτιτλισμό.²⁰⁵ Αν και οι τηλεοπτικοί σταθμοί -δημόσιοι και ιδιωτικοί- όντως μεταδίδουν μέρος του ενημερωτικού και ψυχαγωγικού τους προγράμματος με υπότιτλους στην ελληνική γλώσσα, αυτό δεν ισχύει για την υπηρεσία της ακουστικής περιγραφής, η οποία δεν είναι ακόμα διαθέσιμη παρόλο που προβλέπεται νομοθετικά.²⁰⁶

²⁰⁵ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ΚΥΑ 3586/2018 η ΕΡΤ μεταδίδει ένα δελτίο ειδήσεων, διάρκειας τουλάχιστον δεκατεσσάρων (14) λεπτών, στην ελληνική νοηματική με ταυτόχρονο υποτιτλισμό, ενώ οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί ένα δελτίο ειδήσεων, διάρκειας τουλάχιστον επτά (7) λεπτών, στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονο υποτιτλισμό. Σύμφωνα με την ΚΥΑ, τα προσβάσιμα δελτία ειδήσεων πρέπει να μεταδίδονται μεταξύ του χρονικού διαστήματος 17.00 με 23.00. Μάλιστα, κάποιοι τηλεοπτικοί σταθμοί αναρτούν το προσβάσιμο δελτίο ειδήσεων και στους διαδικτυακούς ιστοτόπους μια ενέργεια που σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία, που είναι εξοικειωμένα με τη χρήση των ψηφιακών περιβαλλόντων, έχουν τη δυνατότητα ασύγχρονης πρόσβασης σε αυτό. Σε ότι αφορά το τηλεοπτικό πρόγραμμα, οι τηλεοπτικοί σταθμοί οφείλουν να μεταδίδουν μέρος αυτού σε προσβάσιμη μορφή. Συγκεκριμένα, οι δημόσιοι τηλεοπτικοί σταθμοί οφείλουν να μεταδίδουν τουλάχιστον δώδεκα (12) ώρες του εβδομαδιαίου τηλεοπτικού τους προγράμματος με ελληνικούς υπότιτλους (10 ώρες) και με ακουστική περιγραφή (2 ώρες). Σε ότι αφορά τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, αυτοί οφείλουν να μεταδίδουν τουλάχιστον τέσσερις (4) ώρες του εβδομαδιαίου τηλεοπτικού τους προγράμματος με ελληνικούς υπότιτλους.

²⁰⁶ Σύμφωνα με την ΚΥΑ 3586/2018, η ΕΡΤ οφείλει να προβάλλει τουλάχιστον 2 ώρες την εβδομάδα μεταξύ 17.00 με 23.00 μέρος του ενημερωτικού και ψυχαγωγικού της προγράμματος με ακουστική περιγραφή. Επίσης, ο ν. 4779 που ψηφίστηκε το 2021 προβλέπει στην προοδευτική διαθεσιμότητα των υπηρεσιών των μέσων επικοινωνίας σε προσβάσιμη μορφή μέσα από την αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας όπως η χρήση της νοηματικής γλώσσας, ο υποτιτλισμός των προγραμμάτων, ο προφορικός υποτιτλισμός και η ακουστική περιγραφή.

Όμως, ακόμη και εάν ένας τηλεοπτικός σταθμός παρέχει μέρος του ενημερωτικού ή ψυχαγωγικού του προγράμματος σε προσβάσιμη μορφή αυτό δεν συνοδεύεται από κάποια ειδική σήμανση που να ενημερώνει το τηλεοπτικό κοινό των κωφών και βαρήκων ότι το τηλεοπτικό πρόγραμμα που προβάλλεται είναι προσβάσιμο σε αυτούς. Παραδείγματος χάρη, σήμανση για το αν το τηλεοπτικό πρόγραμμα είναι διαθέσιμο με υποτιτλισμό ή με ακουστική περιγραφή.

Επιπρόσθετα, ένα ζήτημα που είχε επισημανθεί από την ΕΣΑμεΑ από το 2020 και το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19, αφορούσε στην προσβασιμότητα των διαγγεμάτων του Πρωθυπουργού.²⁰⁷ Το 2021, ο Πρωθυπουργός συνέχισε να επικοινωνεί άμεσα με τους/τις πολίτες της χώρας μέσω μαγνητοσκοπημένων διαγγεμάτων, όπως τον Μάρτιο του 2021 για το περιστατικό αστυνομικής βίας στη Νέα Σμύρνη καθώς και στις αρχές του Αυγούστου λόγω των μεγάλων και καταστροφικών πυρκαγιών στην Εύβοια και στην Αθήνα. Αν και στο άρθρο 4 της ΚΥΑ Αρ. 3586/2018 (ΦΕΚ 5491/6-12-2018)²⁰⁸ προβλέπεται ότι τα διαγγέλματα του Πρωθυπουργού, λόγω της κρισιμότητας του περιεχομένου τους, πρέπει να μεταδίδονται και με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων στην ελληνική γλώσσα, αυτά συνεχίζουν να μεταδίδονται μόνο στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

Τέλος, στο σημείο αυτό αξίζει αναφοράς η σημασία της διαθεσιμότητας των προσβάσιμων ενημερωτικών ή/και ψυχαγωγικών προγραμμάτων που μεταφορτώνονται στη διαδικτυακή τηλεόραση (WebTV) των τηλεοπτικών καναλιών, η οποία είναι διαθέσιμη στους ιστοτόπους τους. Παραδείγματος χάρη, ενώ υπάρχουν προγράμματα που είναι διαθέσιμα με υποτιτλισμό για το κοινό όταν τα παρακολουθεί στην τηλεόραση, δεν είναι βέβαιο ότι ο υποτιτλισμός αυτός θα είναι διαθέσιμος και στη διαδικτυακή τηλεόραση του τηλεοπτικού σταθμού. Λαμβάνοντας υπόψη την όλο και αυξανόμενη χρήση της διαδικτυακής τηλεόρασης από το τηλεοπτικό κοινό, η μη διαθεσιμότητα των προσβάσιμων εκπομπών σε αυτό το μέσο αποτελεί εμπόδιο για τα άτομα με αναπηρία και ειδικότερα για τα κωφά και βαρήκοα άτομα.

Προσβασιμότητα ιστοσελίδων των παρόχων υπηρεσιών μέσω επικοινωνίας

Σε ότι αφορά την προσβασιμότητα των ιστοσελίδων των παρόχων πολυμέσων, δεν υπάρχει αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο όπως αυτό που αφορά την προσβασιμότητα των ιστοσελίδων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα αφού η ευρωπαϊκή Οδηγία 2016/2102 εξαιρεί τους παρόχους υπηρεσιών πολυμέσων. Έτσι, η προσβασιμότητα των διαδικτυακών ιστοτόπων των δημόσιων και

²⁰⁷ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 155. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

²⁰⁸ ΚΥΑ Αρ. 3586/2018 «Καθορισμός των μέσων, της διαδικασίας καθώς και κάθε άλλου θέματος τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για τη διασφάλιση της πρόσβασης των Ατόμων με Αναπηρία στις υπηρεσίες των παροχών υπηρεσιών μέσω μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας», ΦΕΚ 5491/6-12-2018.

ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των διοικήσεών τους, με συνέπεια τα άτομα με αναπηρία να εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στις ιστοσελίδες των παρόχων πολυμέσων.

Πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)

Προτάσεις της ΕΣΑμεΑ για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του Ιερού Ναού της Ακρόπολης στα άτομα με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα – Συμπεράσματα επιτόπιας αυτοψίας

περισσότερα

Εμπόδια εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και κατά την πρόσβαση τους στους αρχαιολογικούς χώρους της χώρας. Ομοίως, μη προσβάσιμα εξακολουθούν να παραμένουν ένας σημαντικός αριθμός θεάτρων και κινηματογράφων. Για παράδειγμα, πολλά από τα θέατρα ή/και οι κινηματογράφοι λειτουργούν είτε σε ορόφους είτε σε υπόγεια χωρίς να διαθέτουν ράμπες για τα άτομα με κινητική αναπηρία ή προσβάσιμους ανελκυστήρες. Επίσης, τόσο κατά την εκτέλεση της θεατρικής παράστασης όσο και κατά την προβολή των κινηματογραφικών ταινιών δεν προβλέπεται η παροχή

εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας για τους θεατές με αισθητηριακές αναπηρίες, όπως διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα, υπότιτλοι, και οπτικοακουστική μετάφραση. Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα «Φυσική και Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα» της παρούσας έκθεσης,²⁰⁹ αν και υφίσταται σχετική νομοθεσία που εμπεριέχει τις προδιαγραφές και τις οδηγίες σχεδιασμού για την άρση των εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία κατά την πρόσβαση τους στον πολιτισμό, αυτή δυστυχώς δεν υλοποιείται επαρκώς.

Προσβασιμότητα Ιερού Βράχου της Ακρόπολης

Όπως προβλεπόταν και από το Στόχο 25 «Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό» του ΕΣΔ, στα τέλη του 2020 έλαβαν χώρα παρεμβάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του Ιερού Βράχου της Ακρόπολης στα άτομα με αναπηρία. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούσαν στην κατασκευή ενός καινούριου αναβατορίου και στον σχεδιασμό προσβάσιμων διαδρομών για τα άτομα με αναπηρία.²¹⁰ Τον Απρίλιο του 2021, ύστερα από πρόσκληση της Υπουργού Πολιτισμού, αντιπροσωπία της ΕΣΑμεΑ πραγματοποίησε τεχνική αυτοψία στον Βράχο της Ακρόπολης προκειμένου να γίνει η αξιολόγηση των παρεμβάσεων προσβασιμότητας που έχουν ήδη λάβει χώρα. Τα

²⁰⁹ Βλ. σελ. 40-67 της παρούσας Έκθεσης

²¹⁰ Βλ. Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020. σελ. 92. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

συμπεράσματα της επιτόπιας αυτοψίας (που αφορούσε στους χώρους στάθμευσης στις εισόδους για άτομα με αναπηρία, στον Ιστορικό Περίπατο, στο νέο αναβατόριο που κατασκευάστηκε, στις διαδρομές επί του Βράχου και στο Παλιό Μουσείο της Ακρόπολης) αξιοποιήθηκαν από την ΕΣΑμεΑ για την κατάρτιση προτάσεων βελτίωσης της προσβασιμότητας του Ιερού Βράχου, οι οποίες μπορούν να εξασφαλίσουν το μέγιστο βαθμό ασφάλειας, ικανοποίησης και απόλαυσης των επισκεπτών με αναπηρία και με μειωμένη κινητικότητα.

Κάρτα Πολιτισμού και ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα άτομα με αναπηρία

Η χορήγηση Κάρτας Πολιτισμού στα άτομα με αναπηρία καθώς και η θέσπιση ειδικής τιμολογιακής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειες τους ήταν δυο δράσεις που, σύμφωνα με το ΕΣΔ, θα υλοποιούνταν εντός του 2021. Ωστόσο, καμία από τις δράσεις αυτές δεν υλοποιήθηκε εντός του 2021. Μάλιστα, η μη θέσπιση ειδικής τιμολογιακής πολιτικής για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους αυξάνει τον κίνδυνο αποκλεισμού τους από τα πολιτιστικά αγαθά, τις πολιτιστικές δραστηριότητες και τις υπηρεσίες πολιτισμού.

Ισότιμη πρόσβαση σε τουριστικές υπηρεσίες

Σήμα Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και Σήμα Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού

Στις αρχές Δεκεμβρίου 2021, το Υπουργείο Τουρισμού κατέθεσε στην Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου της Βουλής νομοσχέδιο με θέμα «Πρότυποι Τουριστικοί Προορισμοί Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, Οργανισμοί Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού, Ιαματικές Πηγές Ελλάδας και άλλες ρυθμίσεις για την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης». Μεταξύ των διατάξεων που εμπεριέχονταν στο εν λόγω νομοσχέδιο υπήρχαν και δυο που αφορούσαν στη νομοθέτηση διαδικασίας απονομής Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού, χωρίς, ωστόσο, να έχει προηγηθεί η προβλεπόμενη διαβούλευση με την ΕΣΑμεΑ.²¹¹ Όπως τονίζει η ΕΣΑμεΑ σε επιστολή που απέστειλε στο Υπουργείο Τουρισμού,²¹² η θέσπιση του προτεινόμενου Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης έρχεται σε σύγκρουση με την ήδη υπάρχουσα διαδικασία απονομής Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας του ΕΛΟΤ και της ΕΣΑμεΑ.²¹³ Στο ίδιο μήκος κύματος είναι και η θέση της Εθνικής Αρχής

²¹¹ Βλ. άρθρο 4, παρ. 3, του ν. 4074/2012 (ΦΕΚ)

²¹² ΕΣΑμεΑ (Δεκέμβριος 10, 2021). *Σήμα Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και Σήμα Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού: Οι θέσεις της ΕΣΑμεΑ* (αρ. πρωτοκόλλου 1687/10.12.2021), ΕΣΑμεΑ (Δεκέμβριος 22, 2021). *Σήμα Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και Σήμα Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού* (αρ. πρωτοκόλλου 1771/22.12.2021)

²¹³ Για το Ελληνικό Σήμα Προσβασιμότητας του ΕΛΟΤ και της ΕΣΑμεΑ, βλ. σελ. 43-44 της παρούσας Έκθεσης

Προσβασιμότητας, η οποία, σύμφωνα με τη γνωμοδότηση της,²¹⁴ προτείνει α) την αξιοποίηση από το Υπουργείου Τουρισμού του Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας για τη συμμόρφωση όλων των ειδών και μορφών επιχειρήσεων και οργανισμών του τουριστικού κλάδου βάσει του Εθνικού Προτύπου ΕΛΟΤ 1439 και της Τεχνικής Προδιαγραφής ΕΛΟΤ 1449, β) τη θέσπιση και ανάπτυξη από το Υπουργείου Πολιτισμού «Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού» το οποίο θα λειτουργεί συμπληρωματικά με το ήδη υπάρχον Ελληνικό Σήμα Προσβασιμότητας ούτως ώστε να διασφαλιστεί η προσβασιμότητα στην ευρύτερη κλίμακα τουριστικού προορισμού και γ) τη σύσταση Ομάδας Εργασίας στο Υπουργείο Τουρισμού στο οποίο θα συμμετέχουν εκπρόσωποι από τον ΕΛΟΤ, την ΕΣΑμεΑ, κ.ά., προκειμένου να υπάρξει μια από κοινού επεξεργασία των προϋποθέσεων και των κριτηρίων με βάσει τα οποία ένας τουριστικός προορισμός θα μπορεί να χαρακτηριστεί ως προσβάσιμος.²¹⁵

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό μέσω επιχορηγήσεων από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, συνολικού ύψους 566.000 ευρώ.

Η διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία, όπως η εκπαιδευτική έκθεση «Καπνικαρέα, ένα βυζαντινό μνημείο στο κέντρο της αγοράς» και η δράση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης «Αγγίζω και ανακαλύπτω την αρχαία Μακεδονία».

Η διεξαγωγή προγραμμάτων επιμόρφωσης από το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης προς τους υπαλλήλους της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς που αφορούσε στο σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα άτομα με αναπηρία.

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/1808 της ΕΕ που αφορά στον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων, στον ελληνικό νομικό πλαίσιο με το ν. 4779/2021.

Η υποχρεωτικότητα διασφάλισης της προσβασιμότητας τόσο των έργων που χρηματοδοτεί η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού όσο και των μελετών αθλητικών εγκαταστάσεων που εγκρίνει ως προς τη λειτουργικότητά τους.

²¹⁴ Η γνωμοδότηση της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (2021) «Συμμετοχή της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ) στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία: Σήματα Πιστοποίησης Προσβασιμότητας» είναι διαθέσιμη στο:

https://amea.gov.gr/api/uploads/GNOMODOTISI_2_PROTOBOYLIAS_EAP_21_12_2021_3e368c8a36.pdf

²¹⁵ Ο.π.

Η συνέχιση της κατασκευής, επισκευής και συντήρησης των αθλητικών εγκαταστάσεων των Δήμων στο πλαίσιο του προγράμματος ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ II μέχρι τα τέλη του 2022 όπως και η συνέχιση της συντήρησης και επισκευής δημοτικών ανοιχτών αθλητικών χώρων στο πλαίσιο του προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης».

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των δράσεων του Στόχου 25 «Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό».

Τα ζητήματα φυσικής προσβασιμότητας που παρουσιάζουν τα περισσότερα αρχαιολογικά μνημεία της χώρας, όπως επίσης τα θέατρα και οι κινηματογράφοι.

Η μη χορήγηση Κάρτας Πολιτισμού και Κάρτας Φιλάθλου στα άτομα με αναπηρία.

Η μη λήψη μέτρων σχετικά με την ειδική τιμολογιακή πολιτική στα άτομα με αναπηρία.

Η απουσία διαβούλευσης με το αναπηρικό κίνημα αναφορικά με τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Τουρισμού για θέσπιση του Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και του Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Η ΕΣΑμεΑ, από την ίδρυσή της έως και σήμερα, ιεραρχεί ως ύψιστη προτεραιότητα την άρση των στερεοτύπων σχετικά με την αναπηρία και τη διάδοση της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας. Οι αντιλήψεις και οι στάσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος μπορούν να αποτελέσουν είτε σημαντικό διευκολυντή είτε σοβαρό εμπόδιο στην ένταξη και τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία.

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει βήματα προς την κατεύθυνση της αποδοχής της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας. Ωστόσο, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας παραμένουν εκτεταμένες, ενώ εξακολουθούν να υφέρπουν στις αντιλήψεις και στις στάσεις των πολιτών αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Ορθώς λοιπόν, στο ΕΣΔ, έχει ενσωματωθεί ειδικός στόχος αναφορικά με τα ζητήματα ευαισθητοποίησης (Στόχος 30: Αφύπνιση της κοινωνίας) και προβλέπονται ενέργειες όπως: η προβολή των δικαιωμάτων μέσω τηλεοπτικών σποτ, η διεξαγωγή σεμιναρίων για την αναπηρία και τις χρόνιες παθήσεις, απευθυνόμενα σε δημοσιογράφους, παρόχους υπηρεσιών ΜΜΕ και επικοινωνίας κ.ά., η ενημέρωση εργοδοτών, συνδικαλιστικών φορέων εργαζομένων και δημοσίων υπαλλήλων και του κοινού για την αρχή της ίσης μεταχείρισης, η ενημέρωση για τους τρόπους καταγγελίας της ρατσιστικής συμπεριφοράς και βίας κ.ά.

Στάσεις και αντιλήψεις για την αναπηρία: Η πανελλαδική της ΕΣΑμεΑ και της GPO για την 3^η Δεκέμβρη

Με αφορμή την 3^η Δεκέμβρη, εθνική και παγκόσμια ημέρα για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η ΕΣΑμεΑ, σε συνεργασία με την εταιρεία δημοσκοπήσεων GPO, διεξήγαγε έρευνα με τίτλο «Στάσεις και Αντιλήψεις για την Αναπηρία στην Ελλάδα και τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, Χρόνιες Παθήσεις και των Οικογενειών τους».

Η έρευνα υλοποιήθηκε από την εταιρεία GPO την περίοδο 14 - 21 Νοεμβρίου 2021 σε Πανελλαδικό δείγμα 1200 νοικοκυριών και είχε στόχο τη διερεύνηση και αποτύπωση των

Αναγνωρίζοντας το ειδικό βάρος του ζητήματος των κοινωνικών αντιλήψεων ως προς την εφαρμογή της αρχής της ισότητας, η Σύμβαση αφιερώνει στο θέμα της ευαισθητοποίησης ξεχωριστό άρθρο με οριζόντια εφαρμογή. Με το Άρθρο 8, τα Κράτη-Μέλη αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να ενημερώσουν όλη την κοινωνία σχετικά με τα άτομα με αναπηρία, να ενθαρρύνουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους, να καταπολεμήσουν τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις επιβλαβείς πρακτικές σε βάρος τους, σε όλους τους τομείς της ζωής, και να προάγουν την ενημέρωση για τη συνεισφορά τους στην κοινωνία

παρ. 6

στάσεων και αντιλήψεων για τα ζητήματα της αναπηρίας, τόσο της ευρύτερης κοινής γνώμης όσο και των ίδιων των ατόμων με αναπηρία.

Η σύγκριση των απαντήσεων των δύο εξεταζόμενων υπο-ομάδων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αποκαλύπτει τα σημεία στα οποία υπάρχει ταύτιση των απόψεων αλλά και τις διαφοροποιήσεις στον τρόπο που προσλαμβάνεται η αναπηρία από τους «εξωτερικούς παρατηρητές» και τους ανθρώπους που βιώνουν τη συγκεκριμένη κατάσταση.

ΕΣΑμεΑ

Διαδικτυακή εκδήλωση στις
2 Δεκέμβρη - Παρουσίαση
δημοσκόπησης με αφορμή
την 3η Δεκέμβρη, Εθνική
Ημέρα Ατόμων με
Αναπηρία

[περισσότερα](#)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 14,2% του γενικού πληθυσμού δήλωσε πως αισθάνεται πολύ και αρκετά άβολα όταν συναντά κάποιο άτομο με αναπηρία, το 28,4% δεν αισθάνεται ούτε άβολα ούτε άνετα, ενώ η πλειοψηφία με 57% νιώθει αρκετά και πολύ άνετα σε μια τέτοια κατάσταση (πολύ άνετα, 26,4%).

Μεγαλύτερο ποσοστό της κοινής γνώμης, 73,1% νιώθει άνετα στις περιπτώσεις που κάποιο άτομο με αναπηρία κατέχει κάποιο δημόσιο πολιτικό αξίωμα, όπως αυτά του Βουλευτή, του Υπουργού, του Πρωθυπουργού και του

Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ωστόσο, παρότι τα δεδομένα καταδεικνύουν πλειοψηφική αποδοχή της διαφορετικότητας της αναπηρίας, από την άλλη, σε μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της χώρας καταγράφονται φοβικές και συντηρητικές στάσεις, που συνδέονται με εμμένοντα αρνητικά στερεότυπα.

Ειδικότερα, όταν στη συζήτηση υπεισέρχονται προσωπικά ζητήματα, οι απαντήσεις διαφοροποιούνται και καταδεικνύουν αρνητικές ριζωμένες αντιλήψεις που απαιτούν ακόμη χρόνο και περαιτέρω προσπάθεια για να αλλάξουν. Την ίδια στιγμή λοιπόν που τρεις (3) στους τέσσερις (4) Έλληνες/ίδες θεωρούν απολύτως ικανά τα άτομα με αναπηρία να αναλάβουν θέσεις ευθύνης, μόνο το 32,6% θα αισθανόταν άνετα αν κάποιο από τα παιδιά του διατηρούσε δεσμό με άτομο με αναπηρία. Το 24,2% θα ένιωθε πολύ άβολα σε μια τέτοια κατάσταση, ενώ το 32,3% επιλέγει την ουδέτερη θέση. Ακόμη και μεταξύ των ίδιων των ατόμων με αναπηρία το 11,5% δηλώνει ότι θα αισθανόταν άβολα, έναντι 47,2% που δε θα είχε πρόβλημα με αυτό το ζήτημα.

Αυτά τα ευρήματα, έρχονται σε συμφωνία και με τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου για τις Διακρίσεις που είχαμε παρουσιάσει στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*.²¹⁶

Ως προς την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, σχεδόν οι έξη (6) στους δέκα (10) πολίτες δηλώνουν λίγο και καθόλου πληροφορημένοι.

Το 43% της κοινής γνώμης δηλώνει πολύ και αρκετά ενημερωμένο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, ενώ, στα άτομα με αναπηρία, το ποσοστό των ενημερωμένων (κατά δήλωσή τους) πολιτών ανέρχεται σε 62%.

Μεγαλύτερος είναι ο βαθμός γνώσης για τα θέματα σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους διαβίωση τα άτομα με αναπηρία και οι χρόνια πάσχοντες τόσο στο σύνολο του δείγματος (65,6%) όσο και μεταξύ των ατόμων με αναπηρία 78,4%.

Σχετικά με τις δράσεις ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση και των οικογενειών τους που πραγματοποιούνται από τους κρατικούς φορείς/υπηρεσίες, το 87,5% των ατόμων με αναπηρία και το 83% του γενικού πληθυσμού δηλώνουν λίγο και καθόλου ικανοποιημένοι.

Συνολικά σχεδόν έξη (6) στους δέκα (10) πολίτες (59,4%) θεωρούν ότι έχει υπάρξει πρόοδος στα ζητήματα της αναπηρίας στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Το αντίστοιχο ποσοστό μεταξύ των ατόμων με αναπηρία είναι 42,4%, με την πλειοψηφία, ωστόσο, (55,5%) να κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση και να δηλώνει ότι επί της ουσίας δεν έχει υπάρξει επαρκής πρόοδος. Η μεγάλη πλειονότητα των ερωτώμενων (78,1%) θεωρούν ότι ακόμη και σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν σοβαρές ανισότητες και διακρίσεις με βάση το φύλο, την ηλικία, τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, το θρήσκευμα, την αναπηρία και τον γενετήσιο προσανατολισμό.

Ως επιβεβαίωση αυτής της παρατήρησης έρχονται οι απαντήσεις στην ερώτηση για το πώς αντιμετωπίζονται τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Όπου το 45,4% αναφέρει ότι αντιμετωπίζονται με προκατάληψη, το 39,6% με συμπόνια και οίκτο, το 21,3% αναφέρει την αδιαφορία και το 20,9% την αμηχανία. Μόλις το 6,3% πιστεύει ότι τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονται ισότιμα, ενώ ακόμη πιο χαμηλό είναι το αντίστοιχο ποσοστό (3,5%) στα ίδια τα άτομα με αναπηρία, που συνεχίζουν να βιώνουν διακρίσεις σε πολλά κοινωνικά πεδία.

---

²¹⁶ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σελ. 146-149. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Τέλος, οι κοινωνικές προκαταλήψεις θεωρούνται από το 48,6% των ατόμων με αναπηρία ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που τα εμποδίζει να ζουν ισότιμα με τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση στα θέματα της αναπηρίας

Τα άτομα με αναπηρία αρκετά συχνά αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια κατά τις συναλλαγές τους με διάφορες υπηρεσίες του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Τα εμπόδια αυτά δεν προέρχονται μόνο με εμπόδια που σχετίζονται με την προσβασιμότητα των υπηρεσιών, αλλά και από τη συμπεριφορά των δημοσίων λειτουργών απέναντι τους. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που έχουν επικρατήσει από παλαιότερες δεκαετίες για τα άτομα με αναπηρία, καθώς και η μη εξοικείωση των δημόσιων λειτουργών με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, είναι δυο σημαντικές αιτίες των εμποδίων που προκύπτουν κατά τις συναλλαγές τους.

Σύμφωνα με τον Πυλώνα V «Αφύπνιση της κοινωνίας και της Δημόσιας Διοίκησης» του ΕΣΔ, προβλέπεται η επιμόρφωση και κατάρτιση των δημοσίων λειτουργών στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Κατά τη διάρκεια του 2021 διοργανώθηκαν διάφορα σεμινάρια που αφορούσαν στην εκπαίδευση των δημοσίων λειτουργών στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Τέτοια παραδείγματα είναι τα ακόλουθα: α) το σεμινάριο με τίτλο «Τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην Έννομη Τάξη (Αστική-Ποινική-Διοικητική Προσέγγιση)»²¹⁷ που διοργάνωσε η Εθνική Σχολή Δικαστών, β) το επιμορφωτικό σεμινάριο που διοργάνωσε η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη για την εκπαίδευση των αστυνομικών που θα στελέχωναν τα γραφεία αντιμετώπισης ενδοοικογενειακής βίας στην οποία περιλαμβανόταν ενότητα για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, γ) ημερίδες που διοργάνωσαν οι Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις²¹⁸ με θέμα τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και δ) το επιμορφωτικό

Τα Νέα της
ΕΣΑμεΑ Επεισόδιο
Νο 5 ΣΕΖΟΝ 3
[περισσότερα](#)

²¹⁷ Βλ. <https://amea.gov.gr/events/5>

²¹⁸ Βλ. για παράδειγμα: Ημερίδα της Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης Ιονίων Νήσων, με θέμα «[Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία](#)», Διαδικτυακή Ημερίδα της Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης Πελοποννήσου και η Περιφερειακή Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία Πελοποννήσου, με θέμα «[Η καθημερινότητα των Ατόμων με Αναπηρία](#)», Διαδικτυακή Ημερίδα της Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης Ηπείρου για τα [Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία](#), Διαδικτυακή ημερίδα που διοργάνωσε η Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Δυτικής Ελλάδας, σε συνεργασία με την Περιφερειακή Ομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία Δυτικής Ελλάδας και Νοτίων Ιονίων Νήσων και την Περιφέρεια Δυτικής με θέμα «[Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία- Προσβασιμότητα για όλους](#)», Διαδικτυακή ημερίδα της Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση

σεμινάριο που διοργάνωσε το Υπουργείο Άμυνας, σε συνεργασία με το IN-ΕΣΑμεΑ και αφορούσε στην επιμόρφωση εξήντα (60) στελεχών του στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*²¹⁹ κατά το έτος αναφοράς πραγματοποιήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων δράση ενημέρωσης της κοινότητας για το πως μπορεί να συμβάλει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία σε συνεργασία με την UNICEF με προβολή σχετικού διαφημιστικού μηνύματος στα ΜΜΕ. Επίσης, πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα ειδικής εκπαίδευσης υποψηφίων Επιθεωρητών/τριών Εργασιακών Σχέσεων. Στο πλαίσιο του προγράμματος που αφορά στη θεωρητική κατάρτιση των Επιθεωρητών/τριών Εργασιακών Σχέσεων εντάχθηκαν διδακτικές ώρες που αφορούν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και ειδικότερα για την αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.

Μια άλλη δράση που έλαβε χώρα με ιδιωτική πρωτοβουλία και σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ, ήταν η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στοχευμένου κοινού αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους ως καταναλωτές. Ειδικότερα, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Εμπειρίας Πελάτη την Τρίτη 5 Οκτωβρίου 2021 η Κωτσόβολος, στο πλαίσιο του προγράμματος «Τεχνολογία χωρίς Εμπόδια», υπό την αιγίδα της ΕΣΑμεΑ, της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας και του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Λιανικής Πωλήσεων Ελλάδας, πραγματοποίησε σχετική διαδικτυακή εκδήλωση για τα μέλη των ΕΣΕΕ, ΣΕΛΠΕ, τραπεζικών και ασφαλιστικών εταιρειών, δημοσιογράφους της τεχνολογίας, της υγείας και του επιχειρηματικού ρεπορτάζ, αλλά και τους εργαζόμενους της.

Παγκόσμια Ημέρα Εμπειρίας Πελάτη «Ίδιοι στις ανάγκες - Ίσοι στις εμπειρίες»-Υπό την αιγίδα της ΕΣΑμεΑ τιμήθηκε η Παγκόσμια Ημέρα Εμπειρίας Πελάτη από την Κωτσόβολος

[περισσότερα](#)

Στο πλαίσιο της εκδήλωσης παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας που διενεργήθηκε το προηγούμενο διάστημα με την επιστημονική υποστήριξη του [IN-ΕΣΑμεΑ](#) και την ερευνητική συμβολή της εταιρείας ερευνών MRB, για λογαριασμό της Κωτσόβολος, αναφορικά με τη διερεύνηση της καταναλωτικής εμπειρίας για τα άτομα με κινητική αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων προσβασιμότητας στο

Θεσσαλίας με θέμα «[Ο ρόλος και η συμβολή της Ελληνικής Αστυνομίας στην καθημερινή ζωή των ατόμων με αναπηρία](#)».

²¹⁹ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ*, σελ. 101-103. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον. Ο Γενικός Γραμματέας της ΕΣΑμεΑ και μέλος του ΔΣ του ΙΝ-ΕΣΑμεΑ Βασίλειος Κούτσιανος χαιρέτισε την εκδήλωση και μεταξύ άλλων τόνισε:

«Οι καταναλωτές με αναπηρία δεν είναι μόνο καταναλωτές ειδικών αγαθών, ειδικών υπηρεσιών[...]οι καταναλωτές με αναπηρία είναι και καταναλωτές γενικών αγαθών και υπηρεσιών που προστατεύονται από το γενικό νομοθετικό πλαίσιο[...]και πρέπει να χαίρουν μεταχείρισης σε ίση βάση με το καταναλωτικό κοινό χωρίς αναπηρία. Οι καταναλωτές με αναπηρία δικαιούνται το σεβασμό της προσωπικότητάς τους[...] Επιβάλλεται να γκρεμίσουμε το τοίχος των στερεοτυπικών αντιλήψεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, ενώ ταυτόχρονα δημιουργώντας προσβάσιμα περιβάλλοντα αίρεται η αναπηρία».²²⁰

Η προβολή της αναπηρίας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Παρά τη θεσμοθέτηση θετικών νομικών διατάξεων, στο πλαίσιο του εφαρμοστικού νόμου της Σύμβασης του ν. 4488/2017 (Άρθρο 66 «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ΑμεΑ» & Άρθρο 67 «Μη διάκριση στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στις οπτικοακουστικές δραστηριότητες»), οι πρωτοβουλίες σχετικά με την προβολή της αναπηρίας στα ΜΜΕ, για την ευαισθητοποίηση και την άρση των στερεοτύπων, παραμένουν ιδιαίτερα περιορισμένες.

Η ΕΣΑμεΑ, στις προτάσεις - παρατηρήσεις που κατέθεσε επί του ν/σ: «Ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2010/13 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Μαρτίου 2010 για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων κλπ.» (08/02/2021), μεταξύ άλλων επισημαίνει ότι:

«Η ΕΡΤ ως δημόσιος φορέας ραδιοτηλεόρασης, χρηματοδοτούμενος από τους Έλληνες πολίτες, δηλαδή και από τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους, με παιδευτικό μεταξύ άλλων ρόλο, πρέπει και οφείλει να παρουσιάζει την Αναπηρία ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας, βοηθώντας στην εξάλειψη του στίγματος και της διάκρισης λόγω αναπηρίας, στηριζόμενη στο άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, που η χώρα μας έχει κυρώσει (ν. 4074/2012), καθώς και στο άρθρο 8 για την «Αφύπνιση της Κοινωνίας». Η ίδια η ΕΡΤ έχει καθήκον να ελέγχει ότι όλα τα προγράμματά της προβάλλουν ορθά τη διάσταση της αναπηρίας ή την ένταξη της διάστασης της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας στην παραγωγή όλων των προγραμμάτων

²²⁰ ΕΣΑμεΑ (2021, Οκτώβριος 6). «[Παγκόσμια Ημέρα Εμπειρίας Πελάτη «Ίδιοι στις ανάγκες - Ίσοι στις εμπειρίες»-Υπό την αιγίδα της ΕΣΑμεΑ τιμήθηκε η Παγκόσμια Ημέρα Εμπειρίας Πελάτη από την Κωτσόβολος](#)». Δελτίο Τύπου.

και την προσβασιμότητά τους από τα άτομα με αναπηρία. Με τον ίδιο τρόπο ζητείται να λειτουργεί και το ΑΠΕ-ΜΠΕ.»

Η τηλεοπτική εκπομπή «Τα Νέα της ΕΣΑμεΑ»

Η ΕΣΑμεΑ, θέλοντας να συμβάλλει ενεργητικά στη στοχευμένη ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία, αλλά και να προβάλλει με μεγαλύτερη εξωστρέφεια τα αιτήματα και τις διεκδικήσεις του αναπηρικού κινήματος, ξεκίνησε από τα τέλη του 2019 μια προσπάθεια που αγκαλιάστηκε από χιλιάδες πολίτες με αναπηρία. Η εβδομαδιαία ενημερωτική εκπομπή «Τα Νέα της ΕΣΑμεΑ» αποτελεί την πρώτη πλήρως προσβάσιμη τηλεοπτική και διαδικτυακή εκπομπή η οποία ενημερώνει για όλα τα επίκαιρα ζητήματα και τις τελευταίες εξελίξεις στα ζητήματα της αναπηρίας. Τα Νέα της ΕΣΑμεΑ προβάλλονται κάθε Σάββατο στις 15.30 από τον Τηλεοπτικό Σταθμό της Βουλής και αναμεταδίδονται από περισσότερα από 26 περιφερειακά τηλεοπτικά κανάλια σε όλη τη χώρα. Η εκπομπή βοήθησε στην έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας και του λοκ ντάουν, ανέδειξε ειδικούς επιστήμονες, συνομίλησε με μέλη της Κυβέρνησης και έδωσε φωνή σε οργανώσεις ατόμων με αναπηρία ταξιδεύοντας σε όλη τη χώρα.

Ο μισαναπηρισμός στον δημόσιο λόγο

ΕΣΑμεΑ:

Καλεί τον δήμαρχο Ζακυνθίων να εργαστεί επιτέλους για το καλό των ατόμων με αναπηρία

[περισσότερα](#)

Ζητά την αυταπάγγελτη δίωξη του προέδρου της ΛΤ Τήνου-Ανδρου

[περισσότερα](#)

Παρά την πρόοδο που συντελείται σταθερά στο επίπεδο των συλλογικών στάσεων και αντιλήψεων, δεν έλειψαν κατά το διάστημα αναφοράς περιστατικά έκφρασης μισαναπηρισμού στον δημόσιο λόγο. Την αντίδραση της κοινής γνώμης και του αναπηρικού κινήματος προκάλεσαν προσβλητικές αναφορές στην αναπηρία και μάλιστα από πολιτικά πρόσωπα, για τις οποίες η ΕΣΑμεΑ εξέφρασε δημόσια την αγανάκτηση της.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Οι προβλέψεις του ν. 4488/2017 και ειδικότερα τα άρθρα 66 & 67.

Ο στόχος 30 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης και η πορεία υλοποίησής του.

Οι πρωτοβουλίες επιμόρφωσης των δημόσιων λειτουργών και οι δράσεις ευαισθητοποίησης που έλαβαν χώρα.

Το μεγάλο ποσοστό της κοινής γνώμης που νιώθει άνετα στις περιπτώσεις που κάποιο άτομο με αναπηρία κατέχει δημόσιο πολιτικό αξίωμα.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Οι εμπεδωμένες αρνητικές αντιλήψεις για την αναπηρία που απαιτούν ακόμη χρόνο και προσπάθεια για να αλλάξουν.

Ο μικρός βαθμός ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Το ισχνό ποσοστό πολιτών που θεωρεί ότι τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονται ισότιμα στην ελληνική κοινωνία.

Τα περιστατικά προσβλητικού λόγου από δημόσια πρόσωπα καθώς και ορισμένες ρατσιστικές εκδηλώσεις πολιτών εις βάρος ατόμων με αναπηρία που έλαβαν χώρα το διάστημα αναφοράς.

Η περιορισμένη προβολή της αναπηρίας στα ΜΜΕ, για την ευαισθητοποίηση και την άρση των στερεοτύπων.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Η ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία και η ενεργή τους συμμετοχή στην κοινότητα δεν αποτελούν μόνο δυο σημεία που η Σύμβαση δίνει ιδιαίτερη έμφαση μέσω του άρθρου 19 αυτής, αλλά ουσιαστικά συμπυκνώνουν τον απώτερο σκοπό και τη φιλοσοφία της Σύμβασης η οποία αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία, ως «υποκείμενα»-φορείς δικαιωμάτων και όχι ως παθητικούς αποδέκτες πρόνοιας και φροντίδας. Βάσει της δικαιωματικής αυτής προσέγγισης υποστηρίζεται και θεσμοθετείται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξάρτητη διαβίωση, δηλαδή στην απόλαυση της ελευθερίας, να λαμβάνουν οι ίδιοι αποφάσεις, να κάνουν επιλογές και να έχουν τον έλεγχο της ζωής τους όπως και τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Διαχρονικά στη χώρα μας, οι δράσεις που αφορούσαν στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία ήταν αρκετά περιορισμένες. Το 2019, η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, στις Τελικές Παρατηρήσεις για την Ελλάδα είχε εκφράσει την ανησυχία της σχετικά με την έλλειψη ενημέρωσης ως προς τις υπηρεσίες στήριξης των ατόμων με αναπηρία, όπως και της προσωπικής βοήθειας και για το λόγο αυτό συνιστούσε στο ελληνικό κράτος να υιοθετήσει μια ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική αποϊδρυματοποίησης.

Το 2021 σημειώθηκε μια ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, η οποία υπήρξε αποτέλεσμα μακροχρόνιων διεκδικήσεων του αναπηρικού κινήματος και της ΕΣΑμεΑ.²²¹ Πιο συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 2021, θεσπίστηκε στο ελληνικό νομικό πλαίσιο η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού». Σε όλη τη διαδικασία θεσμοθέτησης της υπηρεσίας, η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ υπήρξε ενεργή, έχοντας σαν προτεραιότητά της να διασφαλίσει ότι η «φωνή» των ατόμων με αναπηρία θα ακουστεί και θα ληφθεί υπόψη στη διαμόρφωση του νομικού της πλαισίου.

28. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

(α) Την έλλειψη ενημέρωσης προς την Επιτροπή σχετικά με υπηρεσίες στήριξης κατ' οίκον, σε ιδρύματα και άλλες κοινοτικές υπηρεσίες στήριξης, **συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας**, και σχετικά με την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία [...]

29. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος:

α) Να υιοθετήσει μία ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική [...] για αποτελεσματική αποϊδρυματοποίηση σε όλα τα επίπεδα

[περισσότερα](#)

²²¹ Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 2020, λίγους μήνες μετά τη δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η ΕΣΑμεΑ απέστειλε επιστολή με θέμα «Προσωπικός Βοηθός: Οι αρχικές προτάσεις της ΕΣΑμεΑ, πλαίσιο αρχών και ερωτήματα προς συζήτηση» στο Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας ενόψει της έναρξης των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που συγκροτήθηκε για τον Προσωπικό Βοηθό.

Τι είναι ο προσωπικός βοηθός;

Σύμφωνα με την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η προσωπική βοήθεια είναι η στήριξη που ένα άτομο παρέχει προς ένα άτομο με αναπηρία σαν ένα «εργαλείο» για την ανεξάρτητη διαβίωση του.²²²

Πιο κοντά από ποτέ στον Προσωπικό Βοηθό για τα άτομα με αναπηρία περισσότερα

Ο/η «προσωπικός βοηθός» είναι το άτομο εκείνο που υποστηρίζει ένα άτομο με αναπηρία στην καθημερινή του διαβίωση. Η υποστήριξη μπορεί να αφορά σε καθημερινές ασχολίες και ανάγκες μετακινήσεων, δραστηριότητες προσωπικής φροντίδας και υγιεινής, καθημερινές λειτουργίες του νοικοκυριού π.χ. προετοιμασία φαγητού κ.ά. Βασικό στοιχείο της φιλοσοφίας του εν λόγω θεσμού είναι το δικαίωμα επιλογής του ατόμου με αναπηρία σχετικά με το άτομο που θα αποτελέσει τον προσωπικό του βοηθό.

Αν και η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού» έχει ομοιότητες με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»,²²³ διαφέρει σημαντικά καθώς απευθύνεται αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία και είναι προσαρμοσμένη στις εξατομικευμένες ανάγκες στήριξής του/της ωφελούμενου/ης.

Στο 5^ο Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής των ΗΕ που επικεντρώνεται στην ανεξάρτητη διαβίωση και τη συμπερίληψη στην κοινότητα των ατόμων με αναπηρία,²²⁴ προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά της «προσωπικής βοήθειας». Σύμφωνα με την Επιτροπή, τέσσερα είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν την υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού». Πιο συγκεκριμένα, είναι τα εξής:

- Πρώτον, η χρηματοδότηση του προσωπικού βοηθού πρέπει να παρέχεται βάσει εξατομικευμένων κριτηρίων και να χορηγείται στο άτομο με αναπηρία με σκοπό την πληρωμή οποιασδήποτε απαιτούμενης βοήθειας επιθυμεί.
- Δεύτερον, η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να διαμορφώνεται από το ίδιο το άτομο με αναπηρία, δηλαδή είναι το ίδιο το άτομο με αναπηρία αυτό που αποφασίζει *που, ποιος, πως, πότε* και με *ποιον τρόπο* θα του παρέχει τη βοήθεια που επιθυμεί.
- Τρίτον, η παροχή της προσωπικής βοήθειας βασίζεται στη διαμόρφωση μιας σχέσης μεταξύ του ατόμου με αναπηρία και του/της προσωπικού βοηθού του. Ως εκ τούτου, οι προσωπικοί βοηθοί προσλαμβάνονται, εκπαιδεύονται και εποπτεύονται από το ίδιο το άτομο που δικαιούται της υπηρεσίας προσωπικής βοήθειας.

²²² UN CRPD Committee (2017). General comment No.5 on Article 19 - the right to live independently and be included in the community. Διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/328/87/PDF/G1732887.pdf?OpenElement>

²²³ Βλ. σελ. 74 της παρούσας Έκθεσης

²²⁴ UN CRPD Committee (2017). General comment No.5 on Article 19 - the right to live independently and be included in the community. Διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/328/87/PDF/G1732887.pdf?OpenElement>

- Τέταρτον, βασικό χαρακτηριστικό της υπηρεσίας είναι επίσης και η αυτοδιαχείριση ως προς την παροχή της, δηλαδή ότι τα άτομα με αναπηρία που επιθυμούν προσωπικής βοήθειας μπορούν ελεύθερα να διαμορφώσουν την υπηρεσία, σύμφωνα με τις συνθήκες ζωής τους και τις προτιμήσεις τους.²²⁵

Ειδικότερα, ως προς το δεύτερο χαρακτηριστικό, μέσω του «προσωπικού βοηθού» τα άτομα με αναπηρία μπορούν να αποκτήσουν τις ακόλουθες δυνατότητες:

α) Οι χρήστες της υπηρεσίας μπορούν να αποφασίζουν **ποιος/ποια** θα τους βοηθήσει και συνεπώς δεν χρειάζονται τη λήψη φροντίδας από άλλες δομές, κλειστού ή ανοιχτού τύπου, δηλαδή μπορούν οι ίδιοι να αναζητήσουν και να προσλάβουν το άτομο που επιθυμούν.

β) Οι χρήστες/τριες της υπηρεσίας μπορούν να αποφασίζουν για το **πότε** οι προσωπικοί βοηθοί τους θα τους βοηθήσουν. Δηλαδή ο/η χρήστης της υπηρεσίας αποφασίζει για τους χρόνους των υπηρεσιών που επιθυμεί, διαμορφώνοντας μόνος/η του/ης τον κατάλογο των υπηρεσιών του/της προσωπικού βοηθού, χωρίς να χρειάζεται να ακολουθούν συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα.

γ) Οι χρήστες/τριες της υπηρεσίας αποφασίζουν **πώς** τους/τις βοηθούν οι προσωπικοί βοηθοί, δηλαδή καθοδηγούν τους προσωπικούς τους βοηθούς για τον τρόπο, το εύρος και τη διαδικασία της βοήθειας που θέλουν να λάβουν.

δ) Οι χρήστες/τριες αποφασίζουν το **που**, δηλαδή σε ποια τοποθεσία θα λάβουν τη βοήθεια αφού η παροχή της βοήθειας από τον προσωπικό βοηθό δεν περιορίζεται σε έναν συγκεκριμένο χώρο, π.χ. ένα διαμέρισμα, αλλά μπορεί να είναι οπουδήποτε, όπως και σε έναν εξωτερικό χώρο.

ε) Οι ίδιοι οι χρήστες/τριες της υπηρεσίας τους «προσωπικού βοηθού» ελέγχουν και διαχειρίζονται το χρηματικό ποσό που τους πιστώνεται για την παροχή της υπηρεσίας, όντας οι ίδιοι/ες υπεύθυνοι/ες για την πληρωμή των μισθών των προσωπικών τους βοηθών καθώς και άλλων εξόδων που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη υπηρεσία.²²⁶

Η υπηρεσία της προσωπικής βοήθειας, ωστόσο, δεν είναι μια νέα υπηρεσία που προέκυψε ύστερα από την υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ. Αντίθετα, η υπηρεσία αυτή ήταν διαθέσιμη ήδη από τη δεκαετία του 1990. Παραδείγματος χάρη, στη Σουηδία η εν λόγω υπηρεσία είναι διαθέσιμη από το 1994,

 Το European Network on Independent Living (ENIL) διεξήγαγε συγκριτική μελέτη για την υπηρεσία του προσωπικού βοηθού σε 20 ευρωπαϊκές χώρες που έχουν θεσπίσει και παρέχουν τον εν λόγω θεσμό στους πολίτες τους με αναπηρία.

[περισσότερα](#)

²²⁵ Ο. π.

²²⁶ Griesser, S (2018). Personal Assistance for Disabled People in Germany and Sweden in the Context of the Independent Living Philosophy and the UN Convention on the Rights of People with Disabilities.

Παρατηρητήριο Θεμάτων
Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ
(2020)

«Μελέτη για τη
Διαμόρφωση Συνθηκών και
Πλαισίων Ανεξάρτητης
Διαβίωσης στην
Κοινότητα»

[περισσότερα](#)

όπου σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο της χώρας παρέχεται χρηματοδότηση στα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να αποκτήσουν την αναγκαία βοήθεια που χρειάζονται. Οι ενδιαφερόμενοι πολίτες με αναπηρία μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για την παροχή της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού», όπου ύστερα από την έγκριση της αίτησης τους, τους χορηγούνται κάποιες ώρες προσωπικής βοήθειας σε εβδομαδιαία βάση.²²⁷ Στη συνέχεια ο/η ωφελούμενος/η με αναπηρία μπορεί να επιλέξει αφενός τον τρόπο παροχής της βοήθειας -είτε μέσω του δήμου που κατοικεί είτε μέσω των αρμόδιων φορέων- αφετέρου να αποφασίσει ο/η

ίδιος/α να απασχολήσει άμεσα τους/τις βοηθούς του/της και να καταστεί με αυτό τον τρόπο εργοδότης/τρια.

Η διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού»

Το 2020, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στο πλαίσιο των δράσεων που ανακοίνωσε για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης, συνέστησε με την Υπουργική Απόφαση αρ. 293, Ομάδα Εργασίας, με σκοπό τη διερεύνηση των όρων και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού» θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί στην Ελλάδα. Η Ομάδα Εργασίας, στην οποία συμμετείχε και η ΕΣΑμεΑ,²²⁸ ξεκίνησε τις εργασίες της στις αρχές Απριλίου 2020 ενώ λίγους μήνες μετά, στα τέλη Ιουλίου 2020, κατέθεσε το πόρισμα της στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Σε συνέχεια της κατάθεσης του πορίσματος, η Υφυπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων εισηγήθηκε τη χρηματοδότηση πιλοτικού προγράμματος εφαρμογής της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού» από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με ημερομηνία έναρξης εντός του 2021.²²⁹ Ωστόσο, το εν λόγω χρονοδιάγραμμα δεν τηρήθηκε αφού η υλοποίηση της πιλοτικής φάσης μετατέθηκε για το 2022.

Στις 20 Αυγούστου 2021, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων θέτει σε δημόσια διαβούλευση το νομοσχέδιο για την «Ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας: διατάξεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης

²²⁷ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ (2020). *Μελέτη για τη Διαμόρφωση Συνθηκών και Πλαισίων Ανεξάρτητης Διαβίωσης στην Κοινότητα*, σελ. 43. Διαθέσιμο στο: paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/60a/b5d/4ab/60ab5d4abd6d5729983458.pdf

²²⁸ Υπουργική Απόφαση αρ. 293 (ΦΕΚ Υ.Ο.Δ.Δ. 314/23.04.2020)

²²⁹ Κοψίνη, Χ (2020, 27 Οκτωβρίου). «Πρόταση για «προσωπικό βοηθό» σε Άτομα με Αναπηρία». Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2020 από: https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/266054_protasi-gia-prosopiko-boitho-seatoma-me-anapiria

ανηλίκων, Πρόγραμμα “Κυψέλη” για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, **Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία** και άλλες διατάξεις». ²³⁰

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τις διατάξεις που εμπεριέχονταν στο νομοσχέδιο για την υπηρεσία του Προσωπικού Βοηθού αυτές αφορούσαν τα χαρακτηριστικά της παρεχόμενης υπηρεσίας, την πιλοτική εφαρμογή της, την υλοποίηση της και άλλες εξουσιοδοτικές διατάξεις όπως η μετέπειτα δημοσίευση των Υπουργικών Αποφάσεων που θα εξειδικεύσουν την υλοποίηση της υπηρεσίας.

Η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε τις προτάσεις επί του νομοσχεδίου τόσο κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης στο [OpenGov.gr](http://www.opengov.gr) ²³¹ όσο και με επικαιροποιημένο υπόμνημα που απέστειλε στον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων στα τέλη Σεπτεμβρίου 2021. ²³² Σχετικά με τον «Προσωπικό Βοηθό» η ΕΣΑμεΑ πρότεινε τα εξής:

- Τη ρητή αναφορά της επιλογής του «είδους και του βαθμού της βοήθειας» προς τον/την ωφελούμενο/η με αναπηρία, αφού η διάσταση αυτή συνιστά την ειδοποιό διαφορά της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» από το Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». ²³³
- Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» πρέπει να απευθύνεται και στα άτομα με ψυχική αναπηρία και όχι μόνο στα άτομα με κινητική, νοητική, αναπτυξιακή ή αισθητηριακή αναπηρία, όπως προβλεπόταν στο νομοσχέδιο. Για παράδειγμα, σε πολλές χώρες που ήδη η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» είναι διαθέσιμη προς τα άτομα με αναπηρία παρέχεται και στα άτομα με ψυχική αναπηρία. Δεδομένου μάλιστα ότι η εν λόγω υπηρεσία θα υλοποιηθεί αρχικά σε πιλοτική φάση, είναι χρήσιμο να είναι διαθέσιμη και στα άτομα με ψυχική αναπηρία και στη συνέχεια να αξιολογηθεί η συνεισφορά της σε αυτή την κατηγορία ατόμων με αναπηρία.
- Η αλλαγή στο όριο ηλικίας στην οποία απευθύνεται η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» αφού στο νομοσχέδιο προβλεπόταν ότι οι ωφελούμενοι της υπηρεσίας πρέπει να είναι μεταξύ 16 και 65 ετών. Θέση/πρόταση της ΕΣΑμεΑ ήταν ότι και τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 ετών πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην υπηρεσία.
- Στη διαμόρφωση των Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης διεπιστημονικού χαρακτήρα που θα συγκροτηθούν για την αξιολόγηση των υποψήφιων ωφελούμενων της

²³⁰ Η διαβούλευση του νομοσχεδίου είναι διαθέσιμη στο: <http://www.opengov.gr/minlab/?p=5396>

²³¹ Ο. π.

²³² Το υπόμνημα με τις θέσεις της ΕΣΑμεΑ επί του νομοσχεδίου είναι διαθέσιμο στο: <https://www.esamea.gr/our-actions/parliament/5348-epikairopoiimeno-ypomnima-tis-e-s-a-mea-me-tis-protaseis-sxolia-tis-epi-toy-sxedioy-nomoy-prolipsi-kai-antimetopisi-peristatikon-kakopoiisis-kai-paramelisis-anilikon-prosopikos-boithos-gia-ta-toma-me-anapiria-kai-alles-diataxeis>

²³³ Για περισσότερες πληροφορίες για την υπηρεσία «Βοήθεια στο Σπίτι» βλ. σελ. 72 της παρούσας Έκθεσης.

υπηρεσίας πρέπει να συμμετέχουν και μέλη με αναπηρία τα οποία ορίζει η ΕΣΑμεΑ. Ειδικότερα, η πρόταση αυτή αποτελεί μια από τις προτάσεις του Πορίσματος που εκπονήθηκε από την Ομάδα Εργασίας για τον Προσωπικό Βοηθό.

- Η μη συμμετοχή στις υπό-συγκρότηση Ειδικές Επιτροπές Αξιολόγησης υποψήφιων μελών - με ή χωρίς αναπηρία- που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών «Προσωπικού Βοηθού» για άτομα με αναπηρία, για την αποφυγή της σύγκρουσης συμφερόντων.
- Το Μητρώο Παρόχων Υπηρεσίας Προσωπικού Βοηθού που θα καταρτιστεί και θα διατηρείται στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας πρέπει να πληροί τις προδιαγραφές προσβασιμότητας προκειμένου να είναι προσβάσιμο σε όλους.
- Τέλος, ως προς την καθολική εφαρμογή της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού», θέση της ΕΣΑμεΑ είναι ότι η υπηρεσία δύναται να χρηματοδοτηθεί από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους.

Την 1^η Οκτωβρίου του 2021, ψηφίστηκε από την ελληνική Βουλή ο ν. 4837 «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις» που μέσω αυτού θεσπίστηκε και επίσημα η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο.

Ωστόσο, δυστυχώς, κάποια από τα ζητήματα που ανέδειξε η ΕΣΑμεΑ κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης δεν έγιναν αποδεκτά. Βασικό κενό του νόμου αποτελεί η μη συμπερίληψη των ατόμων με ψυχική αναπηρία και των ατόμων άνω των 65 ετών με πιστοποιημένη αναπηρία στην πιλοτική εφαρμογή του «Προσωπικού Βοηθού». Αυτός ο αποκλεισμός, οπωσδήποτε συνιστά άνιση μεταχείριση εις βάρος των συγκεκριμένων κατηγοριών.

Τι προβλέπει ο ν. 4837/2021 για τον «Προσωπικό Βοηθό»

Σύμφωνα με το ν. 4837 (Μέρος Δ), ο/η «προσωπικός βοηθός» είναι ένα φυσικό πρόσωπο που έχει σαν κύρια αρμοδιότητα του να υποστηρίζει ένα άτομο με αναπηρία. Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ενός συστήματος κοινωνικής υποστήριξης για τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τόσο των ίδιων όσο και των οικογενειών τους (άρθρο 33). Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» είναι μια υπηρεσία που δύναται να συμβάλλει σημαντικά στη συμπερίληψη του ατόμου με αναπηρία στην κοινωνία, καθώς και στην αποφυγή της ιδρυματοποίησης και περιθωριοποίησης του.

Η απόφαση παροχής της υπηρεσίας στον/στην ενδιαφερόμενο/η προκύπτει ύστερα από την αξιολόγηση των εξατομικευμένων αναγκών και των συνθηκών διαβίωσης καθώς και με βάση τις ατομικές επιλογές και τα ενδιαφέροντα του ατόμου, με στόχο τη διευκόλυνση του/της ενδιαφερόμενου/ης, στις καθημερινές του δραστηριότητες (άρθρο 34, παρ. 1).

Δικαίωμα στην υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» έχουν όλα τα άτομα με αναπηρία. Δηλαδή η κατηγορία αναπηρίας στην οποία ανήκουν όπως και ο τρόπος διαβίωσης τους δεν παίζει κανένα ρόλο στην παροχή της εν λόγω υπηρεσίας στον/στην ενδιαφερόμενο/η με αναπηρία (άρθρο 34, παρ. 2).

Επιπρόσθετα, η παροχή της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» δεν στερεί από τους δικαιούχους της, τη λήψη των προνοιακών παροχών σε χρήμα που δικαιούνται όπως και τις διάφορες οικονομικές και εισοδηματικές ενισχύσεις και κοινωνικές υπηρεσίες που χορηγεί ο Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) (άρθρο 34, παρ. 3).

Τέλος, η αρμοδιότητα της υλοποίησης της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» (άρθρο 35) αποδίδεται βάσει του νόμου στον ΟΠΕΚΑ και συγκεκριμένα στη Διεύθυνση Αναπηρικών Επιδομάτων και Οικονομικών Ενισχύσεων.

Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» στην πράξη

Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» προβλέπεται να υλοποιηθεί, αρχικά, σε πιλοτικό επίπεδο και στη συνέχεια, ύστερα και από την αξιολόγηση της πιλοτικής περιόδου, θα εφαρμοστεί καθολικά.²³⁴ Πιο συγκεκριμένα, η πιλοτική εφαρμογή της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» θα γίνει σε δυο φάσεις και θα περιοριστεί σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές της χώρας. Η πρώτη φάση θα ξεκινήσει εντός του 2022 και η υπηρεσία θα παρέχεται για δυο έτη, ενώ η δεύτερη φάση θα ξεκινήσει το 2023 και θα έχει διάρκεια ενός έτους. Ως προς τη χρηματοδότηση του πιλοτικού προγράμματος, θα καλυφθεί από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων που προέρχεται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Κατά την πιλοτική φάση, η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» απευθύνεται σε άτομα ηλικίας από 16 έως 65 ετών που έχουν στην κατοχή τους πιστοποιητικό αναπηρίας και ανήκουν στις ακόλουθες κατηγορίες αναπηρίας: κινητική, νοητική, αναπτυξιακή ή αισθητηριακή. Δηλαδή, αν και σύμφωνα με το άρθρο 34 του ν. 4837, η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού» απευθύνεται σε όλα τα άτομα με αναπηρία ανεξαρτήτου κατηγορίας και ηλικίας, στην πιλοτική φάση τα άτομα με ψυχική αναπηρία και τα άτομα με αναπηρία άνω των 65 δεν συμπεριλήφθησαν.

---

²³⁴ Βλ. άρθρο 36 και 38 του ν. 4837/2021

Ως προς την επιλογή των ωφελούμενων της πιλοτικής φάσης θα ληφθούν υπόψη τα εξής κριτήρια: α) είδος αναπηρίας, β) ηλικιακή ομάδα, γ) φύλο, δ) καθεστώς απασχόλησης ή μη, ε) περιοχή διαβίωσης και στ) σύνθεση/είδος νοικοκυριού. Επίσης, σημαντική βαρύτητα στην επιλογή των ωφελούμενων θα δοθεί σε κοινωνικά και εισοδηματικά κριτήρια (άρθρο 36).

Η επιλογή των ωφελούμενων της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» θα γίνει από Ειδικές Επιτροπές Αξιολόγησης που θα συγκροτηθούν και ο χαρακτήρας τους θα είναι διεπιστημονικός. Ειδικότερα, οι εν λόγω Επιτροπές είναι επιφορτισμένες με την αξιολόγηση των αιτούντων/ουσών, ως προς τη δυνατότητα τους για αυτό-φροντίδα, αυτό-εξυπηρέτηση, καθώς και ως προς την κινητικότητα και τη γνωστική αντίληψή τους. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τις εξατομικευμένες ανάγκες των αιτούντων και τις συνθήκες ζωής τους, θα αποφαινόμενοι για την ανάγκη παροχής της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού», τη διάρκεια της καθώς και την περιοδικότητά της (άρθρο 3, παρ. 3). Τέλος, ως προς την παροχή της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού, το άτομο μπορεί να τη λαμβάνει είτε απευθείας είτε μέσω τρίτου παρόχου.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 37 του ν. 4837/2021, προβλέπεται η κατάρτιση ηλεκτρονικού «Μητρώου Παρόχων Υπηρεσίας Προσωπικού Βοηθού» στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας καθώς και η λειτουργία πληροφοριακού συστήματος που αφορά στη διαχείριση των αιτημάτων λήψης της υπηρεσίας «Προσωπικός Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία», καθώς και των αιτήσεων των ενδιαφερομένων να ενταχθούν στο «Μητρώο Παρόχων Υπηρεσίας Προσωπικού Βοηθού» στον ΟΠΕΚΑ.

Η καθολική εφαρμογή της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» θα διαμορφωθεί ύστερα από την ολοκλήρωση της πρώτης και δεύτερης φάσης του πιλοτικού προγράμματος. Ειδικότερα, η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας ύστερα από την ολοκλήρωση της πρώτης και δεύτερης φάσης της πιλοτικής λειτουργίας του «Προσωπικού Βοηθού» οφείλει να υποβάλλει έκθεση αξιολόγησης προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Η έκθεση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία: α) τα συγκεντρωτικά στοιχεία από την υλοποίηση της πιλοτικής λειτουργίας της υπηρεσίας, β) την καταγραφή των προβλημάτων που προέκυψαν, γ) τα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά τη φάση της πιλοτικής υλοποίησης και δ) γενικότερες εισηγήσεις από την εμπειρία του πιλοτικού προγράμματος, για την αξιοποίησή τους ενόψει της καθολικής εφαρμογής της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» για άτομα με αναπηρία σε όλη τη χώρα.

Εντός του 2022 αναμένεται να δημοσιευθούν οι Υπουργικές Αποφάσεις που θα εξειδικεύουν την υλοποίηση της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ισότητα ενώπιον του νόμου & πρόσβαση στη δικαιοσύνη

- Να επεκταθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης πέραν του πεδίου της εργασίας/απασχόλησης και σε όλους τους τομείς, όπως στην κοινωνική προστασία και στην εκπαίδευση.
- Να εξειδικευτεί ο όρος «εύλογες προσαρμογές» και να ληφθούν μέτρα για την παροχή τους σε όλα τα πεδία πολιτικής και όχι μόνο στην εργασία.
- Να επεκταθεί και να εφαρμοστεί η παροχή «εύλογων προσαρμογών» στον τομέα της δικαιοσύνης.
- Να συγκροτηθεί, όπως προβλέπεται στο ΕΣΔ, η Ομάδα Εργασίας με στόχο την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
- Να ξεκινήσει άμεσα τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης για τη μελέτη των Κωδικών και την εναρμόνιση των διατάξεων και της ορολογίας τους με τη Σύμβαση.
- Να ξεκινήσει άμεσα τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης με αντικείμενο την αναπροσαρμογή των υφιστάμενων όρων παροχής νομικής βοήθειας σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα με στόχο τη θέσπιση θετικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία.
- Να παρέχεται συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους όσους εμπλέκονται στο δικαστικό σύστημα (δικηγόρους, δικαστές, αστυνομικούς).

Ζωή, ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρέπεια του ατόμου

- Να καταργηθεί το νομοθετικό πλαίσιο που επιτρέπει την ακούσια στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας.
- Να καταρτιστεί στρατηγική για την πρόληψη όλων των μορφών βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, εναντίον των ατόμων με αναπηρία, και ειδικότερα των παιδιών και γυναικών με αναπηρία.
- Να ληφθούν μέτρα για την εξάλειψη της χρήσης περιοριστικών μεθόδων σε ιατρικά περιβάλλοντα που μπορεί να οδηγούν σε βασανισμό, σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.
- Να μην υιοθετηθεί το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Αξιοπρέπεια του Ανθρώπου (Πρωτόκολλο του Oviedo).
- Να παρέχονται αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα άτομα με αναπηρία που στερούνται την ελευθερία τους λόγω της αναπηρίας τους.

- Να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα που θα διασφαλίζουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στα ιδρύματα και σε οποιοδήποτε τύπου δομές σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
- Να δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης κατά της κακομεταχείρισης στα ιδρύματα και κάθε είδους δομές όπου βρίσκονται άτομα με αναπηρία, και να διασφαλιστεί ότι καταγράφονται συστηματικά και γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές τα περιστατικά βίας και κακομεταχείρισης.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με τα περιστατικά βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων εις βάρος γυναικών και παιδιών με αναπηρία.
- Να σχεδιαστεί αποτελεσματικό πλαίσιο αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, κατά των ατόμων με αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η πρόσβαση των γυναικών-θυμάτων βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων κ.λπ. και των παιδιών τους, σε όλες τις υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, και να εκπαιδευτεί όλο το αρμόδιο προσωπικό σε θέματα αναπηρίας.
- Να συνεχιστεί η παροχή ειδικής κατάρτισης στις αρχές επιβολής του νόμου, στο ιατρικό προσωπικό και τους κοινωνικούς λειτουργούς, στις μεθόδους εντοπισμού και αντιμετώπισης της βίας κατά των ατόμων με αναπηρία και της σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους.

Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα

- Να σχεδιαστούν και υλοποιηθούν δράσεις εκπαίδευσης του προσωπικού των δημοσίων αρχών, των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών, των μηχανικών, κ.λπ., σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την προσβασιμότητα.
- Να συμπεριληφθεί το θέμα της προσβασιμότητας και του Σχεδιασμού για Όλους/Καθολικού Σχεδιασμού στα βασικά προγράμματα εκπαίδευσης μηχανικών, αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων.
- Να εφαρμοστεί άμεσα η Οδηγία 2016/2012 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ν. 4727/2020) σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.
- Να λειτουργήσει άμεσα το Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ).
- Να ληφθούν μέτρα για την παροχή πληροφορίας και επικοινωνίας σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και αρχές σε προσβάσιμες μορφές, συμπεριλαμβανομένης της μορφής εύκολης για ανάγνωση (easy-to-read) και της μορφής σε απλή γλώσσα.
- Να προωθηθεί η έρευνα στις νέες τεχνολογίες -συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας- με σκοπό τη δημιουργία νέων

εργαλείων (συσκευών και βοηθητικών τεχνολογιών) που θα υποστηρίζουν την αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία.

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την κινητικότητα και την αστική κινητικότητα, καθώς και την οδική ασφάλεια.
- Να συνεχιστεί η δράσης της Ελληνικής Αστυνομίας σχετικά με την «Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στις πόλεις».
- Να προβλεφθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμός που θα επιτρέψουν την πλήρη πρόσβαση ατόμων με αναπηρία και ατόμων με μειωμένη κινητικότητα σε όλα τα δημόσια μέσα μεταφοράς και τις σχετικές εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των τρένων, των πούλμαν/υπεραστικών λεωφορείων και των ταξί.
- Να αναπτυχθεί ειδική υπηρεσία δημόσιων μέσων μεταφοράς που θα υποστηρίζει ειδικές περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία (π.χ. οικογένειες με περισσότερα από ένα μέλη με αναπηρία, άτομα με βαριές αναπηρίες, κ.λπ.), και θα λειτουργεί 7 μέρες την εβδομάδα και 24 ώρες την ημέρα.
- Να ανανεωθεί άμεσα ο κατάλογος τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών του ΕΚΠΥ.

Ανεξάρτητη διαβίωση & ζωή στην κοινότητα

- Να καταρτιστεί η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να επιταχυνθεί άμεσα η αποϊδρυματοποίηση στα ΚΚΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και της Περιφέρειας Αττικής που μέχρι σήμερα δεν έχει οδηγήσει σε αποασυλοποίηση ούτε ένα άτομο με αναπηρία.
- Να επιδοτηθεί η υλοποίηση βελτιώσεων προσβασιμότητας της κατοικίας των ατόμων με αναπηρία.
- Να μετασχηματιστούν τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας και οι δομές που υπάγονται σε αυτά σε δομές υποστήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.
- Να μετατραπούν οι συμβάσεις του έκτακτου και επικουρικού προσωπικού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας από ορισμένου χρόνου σε αορίστου προκειμένου να συνεχίσουν να καλύπτουν τις πάγιες και διαρκείς ανάγκες.
- Να ενισχυθεί ο θεσμός της προστατευόμενης διαβίωσης και να διασφαλιστεί η ομαλή χρηματοδότησή του.

- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να προωθηθούν οι Δήμοι ως βασικοί πάροχοι υπηρεσιών υποστήριξης -σε επίπεδο κοινότητας- για άτομα με αναπηρία, μέσω της λειτουργίας κοινωνικών δομών.
- Να διαμορφωθεί θεσμικό πλαίσιο σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για τη δημιουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης σε όλη την επικράτεια.
- Να διευρυνθεί το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» προκειμένου να συμπεριληφθούν στους ωφελούμενους και άτομα με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.
- Να συμπεριληφθεί και η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που αφορούν στην υιοθεσία και αναδοχή.

Εκπαίδευση και κατάρτιση

- Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των εκπαιδευτικών πολιτικών.
- Να επιταχυνθεί η λειτουργία της Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Να επεκταθεί η νομοθεσία κατά των διακρίσεων στο πεδίο της εκπαίδευσης, όπως προβλέπεται στον ν. 4488/2017.
- Να καθιερωθεί ένας έγκαιρος και προσβάσιμος μηχανισμός αποκατάστασης για μαθητές/φοιτητές με αναπηρία και τις οικογένειές τους, όταν δεν έχουν λάβει επαρκή στήριξη ή έχουν βιώσει διάκριση εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Να εκπονηθεί σχέδιο δράσης για την επέκταση και βελτίωση της συλλογής στατιστικών δεδομένων για τον πληθυσμό παιδιών με αναπηρία (εντός και εκτός εκπαίδευσης) και δεδομένων για τη μαθητική διαρροή των παιδιών με αναπηρία, και να εξειδικευτεί το τομεακό Σχέδιο Δράσης στη βάση επιστημονικής τεκμηρίωσης.
- Να υπάρξει ανακατανομή των πόρων από τη διαχωρισμένη ειδική εκπαίδευση στη συμπεριληπτική εκπαίδευση, και να διατεθεί επαρκές ανθρώπινο δυναμικό και υλικοί πόροι στις ενταξιακές δομές και υπηρεσίες, από μόνιμες και σταθερές πηγές χρηματοδότησης.

- Να ληφθούν δραστικότερα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί η υποστελέχωση των Κέντρων Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΣΥ).
- Να εξασφαλιστεί η καθολική κάλυψη των μαθητών που χρήζουν παράλληλης στήριξης και έχουν λάβει σχετική έγκριση και να παρέχεται η υποστήριξη για το πλήρες εκπαιδευτικό ωράριο των μαθητών.
- Να καταρτιστεί σαφής κανονισμός λειτουργίας των Τμημάτων Ένταξης.
- Να λυθούν άμεσα τα προβλήματα σχετικά με την ασφάλεια των μαθητών και την ομαλή διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων λόγω της κακής κατάστασης των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων σε ΣΜΕΑΕ.
- Να καλυφθεί το κενό προσβασιμότητας ως προς το εκπαιδευτικό υλικό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Να ενταθούν τα προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών ως προς τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και τις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία, σε υποχρεωτικό και ενδοσχολικό επίπεδο.
- Να διασφαλιστεί η επάρκεια του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού (ΕΕΠ-ΕΒΠ) σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Να στελεχωθούν όλες οι σχολικές μονάδες με σχολικό νοσηλεύτη.
- Να διασφαλιστεί η πρώιμη διάγνωση των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να συσταθούν δωρεάν δημόσιες υπηρεσίες για την πρώιμη παρέμβαση.
- Να εξασφαλιστούν οι αναγκαίες εύλογες προσαρμογές και διευκολύνσεις στους εκπαιδευτικούς και στους ΕΕΠ και ΕΒΠ με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και να επιλυθούν τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές.
- Να καταρτιστεί το σύνολο του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
- Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
- Να διευκολυνθεί η φοίτηση των φοιτητών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, μέσω της ευνοϊκής αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις μετεγγραφές στον τόπο μόνιμης κατοικίας.
- Να εκπονηθούν στοχευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης, με ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα που αντιμετωπίζουν πολλαπλή διάκριση (π.χ. νέοι/γυναίκες/μετανάστες και πρόσφυγες με αναπηρία, κ.λπ.) και στα άτομα με «χαμηλά προσόντα».
- Οι δομές κατάρτισης που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως, εκτός από τα ΕΕΕΕΚ, είναι και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής

Κατάρτισης (ΙΕΚ) και οι Ειδικές Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), να ενταχθούν ισότιμα στο εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που αναπτύσσεται στα επίπεδα 3, 4 και 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, κατ' αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.

- Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη σύνδεσης των υφιστάμενων δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Υγεία

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις δημόσιες πολιτικές υγείας, τα τομεακά σχέδια δράσης και τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Υγείας.
- Να αναπτυχθεί σύστημα συλλογής στατιστικών δεδομένων για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση στη υγεία καθώς και την ποιότητα των παροχών υγείας προς τα άτομα με αναπηρία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους ως ασθενών.
- Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των υποδομών και των υπηρεσιών και εξοπλισμών των δημόσιων νοσοκομείων και όλων των δομών υγείας και ειδικότερα, να υπάρξει άμεση επιτάχυνση των δράσεων που θα εξασφαλίσουν προσβάσιμα δωμάτια και τουαλέτες σε κάθε κλινική, νοσοκομείο και δομή υγείας.
- Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές για τα άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων της γραφής Braille, της νοηματικής γλώσσας και της μορφής εύκολης για ανάγνωση (easy-to-read), κατά την επικοινωνία τους με τους επαγγελματίες υγείας.
- Να υλοποιηθούν δράσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των δομών αποθεραπείας και αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένης της σήμανσης, των δωματίων και των χώρων υγιεινής, όπως και στα δημόσια νοσοκομεία.
- Να καταρτιστεί ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης (με προϋπολογισμούς, χρονοδιαγράμματα, δείκτες, μηχανισμούς παρακολούθησης κ.λπ.) σε σχέση με την εφαρμογή της καθολικής προσβασιμότητας στην Υγεία.
- Να καταργηθούν οι διατάξεις του ν. 4865/2021 που επέφεραν νέα εμπόδια στην πρόσβαση των πολιτών στη φαρμακευτική αγωγή και ειδικότερα το άρθρο 38 αυτού.
- Να ενισχυθεί το σύστημα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και να βελτιωθεί η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στον οικογενειακό γιατρό και τους λοιπούς επαγγελματίες υγείας.
- Να θεσμοθετηθούν υπηρεσίες αποκατάστασης και υπηρεσίες νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον για άτομα με βαριές αναπηρίες/παθήσεις και να αναπτυχθεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα οδοντιατρικής φροντίδας για άτομα με βαριά αναπηρία.

- Να τροποποιηθεί ο Ενιαίος Κανονισμός Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) για να αντιμετωπισθούν πιεστικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και να καλυφθεί πλήρως το κόστος αγοράς τεχνικών βοηθημάτων και προσαρμογών.
- Να αυστηροποιηθούν οι υγειονομικοί έλεγχοι στις κλειστές δομές φιλοξενίας ατόμων με αναπηρία και ηλικιωμένων ατόμων.
- Να συσταθεί Διεύθυνση Αποκατάστασης στο Υπουργείο και δημιουργία Δικτύου Μονάδων Αποκατάστασης, η οποία θα αναβαθμίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες και θα βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό του Εθνικού Κέντρου Αποκατάστασης μέσω εξειδικευμένου προσωπικού και σύγχρονου εξοπλισμού.
- Να αναβαθμιστεί η λειτουργία των Κέντρων και Μονάδων παρακολούθησης των χρονίως πασχόντων (π.χ. Μονάδες Αιμοκάθαρσης, Ογκολογικές Μονάδες κ.ά.).
- Να εκπαιδευτεί το σύνολο του προσωπικού στον τομέα της υγείας στα ζητήματα των δικαιωμάτων και της εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία.
- Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ και των Οργανώσεων Μελών της σε όλους τους Φορείς Σχεδιασμού και Εφαρμογής πολιτικών για την υγεία.
- Να παρθούν πρωτοβουλίες για την υλοποίηση του Υπο-Στόχου 13.3 του ΕΣΔ, που προβλέπει τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας.
- Να διενεργηθεί εκτεταμένη εκστρατεία για την εθελοντική αιμοδοσία και να δοθούν κίνητρα στους εθελοντές αιμοδότες.
- Να διενεργηθεί εκστρατεία ενημέρωσης και πρόληψης για γυναικολογικά νοσήματα και να εξασφαλιστεί η δωρεάν και έγκαιρη υποβολή όλων των γυναικών με αναπηρία σε έλεγχο κατά Παπανικολάου, καθώς και η προσβασιμότητα της διαδικασίας.

Εργασία και απασχόληση

- Να εκπονηθεί σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ και τους κοινωνικούς εταίρους Εθνική Στρατηγική για την προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και τη μετάβαση τους από τον αποκλεισμό στην ισότιμη συμμετοχή στην εργασία.
- Να αρθούν τα υφιστάμενα αντικίνητρα για επαγγελματική ένταξη όπως είναι η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.
- Να καταργηθεί ο χαρακτηρισμός «ανίκανος προς κάθε βιοποριστική εργασία» που αναφέρεται στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕΠΑ, ο οποίος εμπεριέχει ρατσιστικά χαρακτηριστικά και λειτουργεί και ως ανυπέβλητο εμπόδιο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση.

- Να ενεργοποιηθεί η παρ. 1α του άρθρου 23 του ν. 4488/2017, με την οποία δίνεται η δυνατότητα στα άτομα με ψυχική ή νοητική αναπηρία, να αναλαμβάνουν εργασία για λόγους ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και επανένταξης, χωρίς διακοπή των προνοιακών επιδομάτων.
- Να εκσυγχρονιστεί και να ενεργοποιηθεί ο ν. 2643/1998 σχετικά με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό τομέα.
- Να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν στοχευμένα προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης για άτομα με αναπηρία/χρόνιες παθήσεις και ιδιαίτερα για άτομα με βαριές αναπηρίες, για νέους και γυναίκες με αναπηρία αλλά και όσες κατηγορίες βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις.
- Σε περίπτωση τηλεργασίας εργαζομένων με αναπηρία, να εξασφαλιστεί ότι ο εξοπλισμός που παρέχεται στον υπάλληλο με αναπηρία από την υπηρεσία του, πληροί προδιαγραφές προσβασιμότητας και ανταποκρίνεται στις εξατομικευμένες ανάγκες του.
- Να θεσπιστεί το θεσμικό πλαίσιο για την Υποστηριζόμενη Απασχόληση για τα άτομα με αναπηρία που είχε προβλεφθεί στο ΕΣΔ, βάσει και της θετικής εισήγησης του πορίσματος ΟΕΑΔ-ΕΣΑμεΑ.
- Να προστεθεί στην παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 4807/2021 και ρητή αναφορά στην «αναπηρία».
- Να καθιερωθεί ένα σύγχρονο σύστημα κινήτρων (π.χ. επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές για εργοδότες κ.λπ.) διευκολύνοντας την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αμειβόμενη εργασία στον ιδιωτικό τομέα, στην αυτοαπασχόληση, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα.
- Να διασφαλιστεί η παροχή των εύλογων προσαρμογών σε όλους τους εργαζομένους με αναπηρία και να υπάρξει ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στις «εύλογες προσαρμογές» στην εργασία τους.
- Να ενταχθεί μεταβλητή για την αναπηρία/χρόνια πάθηση στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού που διεξάγει η Ελληνική Στατιστική Αρχή σε τριμηνιαία βάση.
- Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΑΕΔ.
- Να συμπεριληφθεί η ΕΣΑμεΑ, η οποία έχει ιδρύσει από τον Ιούλιο του 2020, το Ινστιτούτο «IN-ΕΣΑμεΑ», στη ρύθμιση για την απόδοση πόρου που δίνεται από τον κλάδο ΛΑΕΚ του ΕΛΕΚΠ στα Ινστιτούτα και τα Εκπαιδευτικά Κέντρα, που έχουν ιδρυθεί ή θα ιδρυθούν με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

Βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία

- Να αναγνωριστεί ότι η αναπηρία και χρόνια πάθηση συνεπάγεται πρόσθετο κόστους διαβίωσης για τα ίδια τα άτομα και τις οικογένειές τους και να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο μέτρων που θα διασφαλίζει ένα επαρκές επίπεδο

διαβίωσης όπως το Σύνταγμα της χώρας ορίζει στο άρθρο 25, άρθρο 21, παρ.6 και το άρθρο 28 της Σύμβασης.

- Να καταρτιστεί πρόγραμμα χρηματοδότησης των νοικοκυριών με μέλη με αναπηρία για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας της κατοικίας τους, ανάλογα με τις ανάγκες του ατόμου με αναπηρία.
- Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα δίκαιο ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα μέσω: α) της αναμόρφωσης του ν. 4387/2016 με τον οποίο έχουν καταργηθεί σημαντικά δικαιώματα και παροχές, β) της επαναφοράς ευνοϊκών ρυθμίσεων που αφορούν στη συνταξιοδότηση των γονέων/ συζύγων/ αδελφών που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, γ) της αποκατάστασης των αδικιών που έχουν υποστεί οι συνταξιούχοι αναπηρίας και γήρατος του ιδιωτικού τομέα, δ) της επικαιροποίησης και της νομοθέτησης του Πορίσματος της Επιτροπής του Υπουργείου Εργασίας για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 11 του ν. 4387/2016 προκειμένου να τεθούν σε ισχύ ενιαίοι κανόνες συνταξιοδότησης και απονομής ασφαλιστικών παροχών λόγω αναπηρίας, ε) της μη διακοπή του προνοιακού επιδόματος των παιδιών με αναπηρία όταν λάβουν τη σύνταξη του θανούτος γονέα.
- Να επιλυθούν άμεσα τα διαχειριστικά ζητήματα του ΕΦΚΑ που δημιουργούν σοβαρά προβλήματα όπως οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις καταβολής συντάξεων λόγω αναπηρίας και επιδομάτων, η μη καταβολή σε παιδιά με αναπηρία ορφανά και από τους δύο γονείς, του συνόλου του ποσού της σύνταξης που λάμβανε ο θανών γονέας κ.ά.
- Να διασφαλιστεί η ορθή χρηματοδότηση του συστήματος προνοιακών παροχών για την ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία με κριτήρια κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της αύξησης των επιδομάτων και επέκτασή τους σε όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.
- Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα φορολογικό σύστημα, σύμφωνο με την παράγραφο 41 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, το οποίο θα συμβάλει στην προστασία και ενίσχυση των εισοδημάτων των ατόμων με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους και στη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη το πρόσθετο κόστος που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών αναπηρίας, μέσω συγκεκριμένων μέτρων, όπως:
- Διατήρηση των φοροαπαλλαγών που είναι σε ισχύ για τα άτομα με αναπηρία/ χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.
- Απαλλαγή όλων των ατόμων με αναπηρία με ποσοστό τουλάχιστον 50% και των οικογενειών που βαρύνονται φορολογικά με άτομα με βαριά αναπηρία, από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης, από τον ΕΝΦΙΑ για την πρώτη κατοικία χωρίς εισοδηματικά κριτήρια, από τα τεκμήρια του εισοδήματος και το τέλος επιτηδεύματος κ.ά.

- Επαναφορά του άρθρου 18 του ν. 4172/2013 που προέβλεπε μείωση φόρου από ιατρικές δαπάνες, για τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και διεύρυνση αυτού.
- Να επεκταθεί η εξαίρεση από την περικοπή σύνταξης λόγω απασχόλησης συνταξιούχων με αναπηρία που έχουν συνταξιοδοτηθεί με τις διατάξεις του ν. 612/1977 σε όλους τους συνταξιούχους αναπηρίας.

Πολιτική συμμετοχή και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή

- Να συγκροτηθεί και να επιταχυνθεί το έργο της Ομάδας Εργασίας σχετικά με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης όπως προβλέπεται στη δράση 26.3 στο ΕΣΔ.
- Να αντικατασταθεί το σύστημα υποκαθιστάμενης λήψης αποφάσεων από το σύστημα υποστηριζόμενης λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε όλα τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία, να ασκούν το δικαίωμα ψήφου.
- Να επιταχυνθεί άμεσα η υλοποίηση των δράσεων 26.1 & 26.2 του ΕΣΔ σχετικά με τη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία και τον εκσυγχρονισμό της εκλογικής διαδικασίας για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτή.
- Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Εσωτερικών με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών για την αναπηρία.
- Να δημιουργηθεί Ομάδα Εργασίας με τη συμμετοχή μελών της ΕΣΑμεΑ, η οποία θα διερευνήσει πώς η εκλογική διαδικασία μπορεί να γίνει πιο προσιτή ή προσβάσιμη στα άτομα με αναπηρία.
- Να αναθεωρηθεί ο υπάρχων Εκλογικός Κώδικας ώστε να απαλειφθούν διατάξεις που εμποδίζουν, είτε άμεσα είτε έμμεσα, τα άτομα με αναπηρία να ασκούν το δικαίωμά τους στην πολιτική συμμετοχή, και να θεσμοθετηθούν εναλλακτικές μέθοδοι άσκησης του δικαιώματος ψήφου.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε τα άτομα με σοβαρές κινητικές αναπηρίες, που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου και δε μπορούν να επισκεφθούν τα εκλογικά κέντρα, να μην στερούνται το δικαίωμα ψήφου. Αντίστοιχα μέτρα πρέπει να ληφθούν και για αυτούς που για προσωρινούς λόγους βρίσκονται σε νοσοκομεία την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών.
- Να ληφθούν μέτρα για την προώθηση της συμμετοχής όλων των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένων των παροχών

εύλογων προσαρμογών και της υποστήριξης σε άτομα με αναπηρία που κατέχουν πολιτικά αξιώματα και έχουν αναπηρία.

- Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφοριών σχετικά με την εκλογική διαδικασία σε προσιτές και προσβάσιμες μορφές, έτσι ώστε κάθε άτομο με αναπηρία να είναι ενήμερο.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε οι ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων και τα προεκλογικά προγράμματα, να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η παροχή υποτιτλισμού ή/και διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα σε πολιτικές τηλεοπτικές εκπομπές, συνεντεύξεις πολιτικών προσώπων, debates πολιτικών αρχηγών, τηλεοπτικά σποτ και σε κάθε πρόγραμμα που σχετίζεται με τις εκλογές και την πολιτική συμμετοχή.
- Να ληφθούν μέτρα ευαισθητοποίησης για τη σημασία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των γυναικών με αναπηρία, στην πολιτική και δημόσια ζωή, αλλά και στη λήψη αποφάσεων.

Συμμετοχή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, για να διασφαλιστεί το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα, ως κοινό, εργαζόμενοι ή/και δημιουργοί, στην πολιτισμική κληρονομιά, στον σύγχρονο πολιτισμό και στην πολιτιστική βιομηχανία.
- Να επιταχυνθεί η υλοποίηση των δράσεων του Στόχου 25 «Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό», που σημειώνει καθυστερήσεις.
- Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών που αφορούν τα άτομα με αναπηρία (βλ. απουσία διαβούλευσης με το αναπηρικό κίνημα αναφορικά με τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου για θέσπιση του Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και του Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού).
- Να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση τόσο της φυσικής όσο και ψηφιακής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές/τουριστικές/ψυχαγωγικές/αθλητικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Να ληφθούν μέτρα που θα διασφαλίζουν την προσβασιμότητα των αρχαιολογικών μνημεία της χώρας, των θεάτρων και των κινηματογράφων.

- Να απλοποιηθούν οι διαδικασίες για την παροχή προνομίων, όπως η Κάρτα Πολιτισμού, και να θεσπιστεί ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω και τις οικογένειές τους.
- Να προβληθούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού (π.χ. μουσεία), με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων που λειτουργούν και αναπαράγονται στην κουλτούρα της καθημερινής ζωής σε βάρος τους.
- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον τουρισμό και τον αθλητισμό.
- Να ενισχυθεί η Φυσική Αγωγή, οι δράσεις αθλητισμού και οι υπαίθριες δραστηριότητες στα σχολεία γενικής και ειδικής εκπαίδευσης στη βάση των αρχών του καθολικού σχεδιασμού.
- Να θεσμοθετηθεί μηχανισμός παρακολούθησης των έργων προσβασιμότητας των υποδομών τουριστικού ενδιαφέροντος σε τοπικό επίπεδο σε συνεργασία με τους Δήμους και τις Περιφέρειες.
- Να καθιερωθεί η συστηματική καταγραφή και συνεχής επικαιροποίηση και προώθηση προσβάσιμων τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σε προσβάσιμες μορφές.
- Να θεσπιστεί ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής «Τουρισμός για Όλους» ως βάσης για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και προγραμμάτων για τον τουρισμό.
- Να υλοποιηθούν προγράμματα εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης στελεχών και επιχειρηματιών του τουριστικού τομέα και προβολής δράσεων προσβάσιμου τουρισμού σε συνεργασία με το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ).
- Να αναβαθμιστεί η ιστοσελίδα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και του Υπουργείου Τουρισμού, σύμφωνα με την Οδηγία 2016/2102 όπως ενσωματώθηκε με τον ν. 4727/2020 στην εθνική νομοθεσία.
- Να ενταχθεί η διάσταση της αναπηρίας και της προσβασιμότητας των τουριστικών υπηρεσιών στην Τουριστική Εκπαίδευση.
- Να διασυνδεθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, με τις μεταφορές και τον πολιτισμό, με τον στόχο του Προσβάσιμου Τουρισμού.
- Να δοθούν κίνητρα για την απορρόφηση επιχορηγήσεων προς τους δήμους για την υλοποίηση έργων προσβασιμότητας σε παραλίες κολύμβησης και στις παραθαλάσσιες περιοχές της χώρας, καθώς και σε περιοχές φυσικού περιβάλλοντος με τουριστικό ενδιαφέρον.
- Να προβληθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στα μουσεία, στους αρχαιολογικούς χώρους και φορείς πολιτισμού στα κανάλια διάχυσης του τουριστικού προϊόντος.

Ευαισθητοποίηση, στάσεις και αντιλήψεις για την αναπηρία

- Να υλοποιηθεί ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού για τα δικαιώματά των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν τα αρνητικά στερεότυπα και να προωθηθεί η ισότιμη ένταξη τους στην κοινωνία.
- Να προωθηθεί η γνώση και ο σεβασμός για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος και να ενσωματωθεί οριζόντια στο εκπαιδευτικό υλικό όλων των βαθμίδων η δικαιοματική οπτική της αναπηρίας.
- Να υπάρξει ευρεία ενημέρωση των ίδιων των ατόμων με αναπηρία για τους τρόπους καταγγελίας και την παρεχόμενη προστασία από τις διακρίσεις, τη ρατσιστική συμπεριφορά και τη βία.
- Να υπάρξει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στοχευμένων ομάδων του πληθυσμού όπως, εργαζομένων στα ΜΜΕ, εργοδοτών, συνδικαλιστικών και κοινωνικών φορέων, δημόσιων υπαλλήλων και κρατικών λειτουργών αλλά και πολιτικών στελεχών της χώρας, για την αρχή της ίσης μεταχείρισης, τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης και το υφιστάμενο νομοθετικό προστατευτικό πλαίσιο.
- Να εκδοθούν Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με την υποχρέωση προσβασιμότητας των υπηρεσιών των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- Να διαμορφωθεί Κώδικας Δεοντολογίας αναφορικά με τους γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς τρόπους έκφρασης και αναφοράς στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ.

Ειδικό θέμα: Προσωπικός Βοηθός

- Να συμπεριληφθούν τα άτομα με ψυχική αναπηρία και τα άτομα άνω των 65 ετών με πιστοποιημένη αναπηρία ως δικαιούχοι της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού στην πιλοτική φάση.
- Να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με ψυχική αναπηρία και τα άτομα άνω των 65 ετών με πιστοποιημένη αναπηρία θα είναι δικαιούχοι της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της υπηρεσίας.
- Να συμπεριληφθούν στις Ειδικές Επιτροπές Αξιολόγησης διεπιστημονικού χαρακτήρα που θα συγκροτηθούν για την αξιολόγηση των υποψήφιων ωφελούμενων της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού και μέλη με αναπηρία τα οποία θα ορίζονται από την ΕΣΑμεΑ.
- Να διασφαλιστεί η μη συμμετοχή στις υπό-συγκρότηση Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης μελών -με ή χωρίς αναπηρία- που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών προσωπικού βοηθού για άτομα με αναπηρία, προκειμένου να αποφευχθεί η σύγκρουση συμφερόντων.

- Να διασφαλιστεί ότι το Μητρώο Παρόχων Υπηρεσίας Προσωπικού Βοηθού που θα καταρτιστεί και θα διατηρείται στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας θα πληροί όλες τις προδιαγραφές προσβασιμότητας προκειμένου να είναι προσβάσιμο σε όλους.
- Να εξασφαλισθεί ότι η σταθερή χρηματοδότηση της Υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

